

**UCHWAŁA NR LXXIII/635/2022
RADY MIEJSKIEJ W RYMANOWIE**

z dnia 25 listopada 2022 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2022-2030.

Na podstawie art. 10f ust. 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 z późn. zm.)

**Rada Miejska w Rymanowie
uchwała, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się „Strategię Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2022-2030” stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy Rymanów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Rymanowie

Andrzej Pitrus

STRATEGIA ROZWOJU GMINY RYMANÓW
NA LATA 2022–2030

Rymanów, 2022 r.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY RYMANÓW NA LATA 2022–2030

Sporządzający:

Burmistrz Gminy Rymanów
Wojciech Farbaniec

Opracowanie:

Euroinwestycje sp. z o.o.

www.euroinwestycje.pl

Spis treści

I. Wprowadzenie	4
II. Podstawowe informacje o Gminie i jej mieszkańcach	6
II.1 Sytuacja demograficzna Gminy.....	6
II.2 Budżet Gminy	11
III. Wnioski z diagnozy sytuacji społeczno- gospodarczej Gminy Rymanów	16
III.1. Gospodarka i turystyka	16
III.2. Kapitał ludzki i społeczny.....	20
III.3. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska	28
IV. Analiza SWOT	36
V. Wizja i kierunki rozwoju Gminy Rymanów	42
IV.1. Schemat kierunków rozwoju	42
IV.2. Charakterystyka celów i działań strategicznych	47
IV.3. Lista projektów kluczowych	67
IV.4. Rezultaty planowanych działań	69
VI. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy	73
VI.1. Kluczowe uwarunkowania rozwojowe Gminy Rymanów.....	73
VI.2. Rozmieszczenie planowanych interwencji i zmian przestrzennych	76
VI.3. Obszary strategicznej interwencji.....	84
VI.4. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Rymanów.....	89
VII. System realizacji strategii	94
VII.1. Spójność strategii z dokumentami wyższego rzędu	94
VII.2. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych.....	99
VII.3. Ramy finansowe i źródła finansowania	100
VII.4. System monitorowania, ewaluacji i aktualizacji strategii.....	103
Załącznik nr 1. Raport z analizy ankiet zebranych wśród mieszkańców Gminy Rymanów	105
Załącznik nr 2. Raport z diagnozy społeczno-gospodarczej Gminy Rymanów	124
Załącznik nr 3 Raport ewaluacyjny – ocena stopnia wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2012–2020	175

I. Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2022–2030 jest średniookresowym dokumentem określającym kierunki jej rozwoju oraz podstawowym narzędziem zarządzania strategicznego dla władz samorządowych. Wyznacza wizję rozwoju gminy w 2030 r., do osiągnięcia której zostały zaplanowane działania w ramach określonych celów strategicznych i operacyjnych. Realizacja Strategii ma stymulować zrównoważony rozwój gminy i prowadzić do odczuwalnej poprawy jakości życia mieszkańców przy maksymalnym wykorzystaniu jej potencjałów i pojawiających się szans rozwojowych. Zamiarem twórców Strategii jest, aby wypełniały ją nie tylko władze gminy, lecz wszystkie instytucje i organizacje prowadzące tutaj działalność oraz by była wyznacznikiem inicjatyw, wokół których jednoczą się mieszkańcy. Z tego względu dokument został opracowany z wykorzystaniem metody partycypacyjnej, polegającej na szerokim udziale mieszkańców w każdym etapie jego powstawania.

Dokument koncentruje się na obszarach i działaniach priorytetowych dla rozwoju gminy. Wskazuje te przedsięwzięcia, których realizacja w ramach ograniczonych możliwości budżetowych będzie stymulować rozwój Gminy w sposób najbardziej efektywny. Strategia przyjmuje horyzont czasowy do 2030 r. Wynika to m.in. z potrzeby zachowania zgodności z dokumentami strategicznymi i operacyjnymi na poziomie regionalnym i krajowym oraz uwzględnia okres rozliczeniowy projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w perspektywie 2021–2027. Ze względu na zasadę n+3 projekty realizowane w bieżącym okresie programowania mogą być rozliczane do 2030 r. Niezwykle ważnym wyzwaniem będzie pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację założonych celów rozwojowych.

Prace nad Strategią Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2022–2030 zakładały trzy główne etapy: część analityczną, część strategiczną oraz konsultacje społeczne.

Prace w ramach pierwszej części zostały zainaugurowane spotkaniem informacyjno-warsztatowym w dniu 22 czerwca 2021 r., w którym udział wzięli w szczególności władze gminy, radni, sołtysi, pracownicy Urzędu Gminy i innych instytucji gminnych, przedsiębiorcy oraz przedstawiciele środowisk aktywnie angażujących się w życie Gminy. Na spotkaniach zaprezentowano harmonogram prac oraz omówiono kwestię podstawowych problemów i potrzeb inwestycyjnych. Jednocześnie prace nad nową Strategią poprzedzono weryfikacją poziomu realizacji Strategii sporządzonej na lata 2012–2020. W dalszej kolejności w ramach części diagnostycznej dokonano analizy głównych dziedzin rozwoju Gminy, tj. infrastruktura, gospodarka i społeczeństwo. Wyniki opracowano na podstawie danych pochodzących od pracowników Urzędu Gminy w Rymanowie oraz innych instytucji gminnych, Powiatowego Urzędu Pracy w Krośnie oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego. W ramach diagnozy przeprowadzono również badania ankietowe wśród mieszkańców w celu uzyskania opinii dotyczących stanu gospodarczo-społecznego oraz jakości życia na terenie Gminy.

Podsumowaniem tej części prac była analiza SWOT określająca wewnętrzne czynniki stanowiące bazę dalszego rozwoju oraz limitujące jej zewnętrzne szanse i zagrożenia. Główne części raportu diagnostycznego zostały omówione na spotkaniu warsztatowym, które odbyło się w sali konferencyjnej Urzędu Gminnego w Rymanowie. Wyniki raportu diagnostycznego stanowiły podstawę dla planowania strategicznego.

W drugim etapie wyznaczono cele strategiczne, cele operacyjne i działania oraz przygotowano listę projektów strategicznych z punktu widzenia długofalowego rozwoju Gminy. Opisano sposób monitoringu strategii w oparciu o przyjęte wskaźniki oraz spójność strategii z dokumentami właściwymi dla rozwoju regionalnego, kraju i Unii Europejskiej. Bardzo ważnym elementem tej części strategii jest także tzw. model struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy. Założenia dotyczące części strategicznej przedstawiono na kolejnym otwartym spotkaniu warsztatowym w dniu 23 września 2021 r. Jako główne obszary rozwoju Gminy określone zostały trzy: Gospodarka i turystyka, Kapitał ludzki i społeczny oraz Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska.

Ostatni etap prac stanowią konsultacje społeczne polegające na udostępnieniu pełnego tekstu strategii na stronie internetowej gminy celem zgłaszania uwag, uzupełnień i korekt powstałej dokumentacji.

Dokument został przygotowany z inicjatywy Burmistrza Gminy Rymanów. Treść strategii została opracowana w oparciu o współpracę Zespołu ds. opracowania Strategii Gminy Rymanów z firmą doradczą Euroinwestycje. W skład zespołu weszły następujące osoby: Wojciech Farbaniec – Burmistrz Gminy Rymanów, Grzegorz Wołczański – Zastępca Burmistrza Gminy Rymanów, Marek Penar – Sekretarz Gminy Rymanów, Bernarda Łożańska – Skarbnik Gminy Rymanów oraz Maria Wais, Beata Dołęgowska–Ziomek, Alicja Kurylak, Krzysztof Zięba, Agnieszka Niemczyk. Za pracę wykonaną przez firmę doradcą odpowiedzialny był Zarząd firmy Euroinwestycje sp. z o.o., w osobach – Tomasz Nawrocki i Rafał Rajchel.

Sporządzona strategia rozwoju Gminy Rymanów na lata 2022–2030 jest dokumentem wskazującym na możliwości dynamizacji rozwoju lokalnego pod względem gospodarczym i społecznym. W przyszłości dokument może ulegać aktualizacji zgodnie z opisanymi w treści dokumentu założeniami.

II. Podstawowe informacje o Gminie i jej mieszkańcach

Gmina Rymanów jest gminą miejsko-wiejską, położoną w południowo-wschodniej Polsce, w województwie podkarpackim, powiecie krośnieńskim. Siedzibą gminy jest miasto Rymanów. Gmina zajmuje powierzchnię 16 663 ha, z czego użytki rolne stanowią 9 234 ha, tj. 55,41 % powierzchni ogółem. Powierzchnia gruntów leśnych zajmuje 6 152 ha, co stanowi 36,92 % powierzchni gminy, natomiast powierzchnia gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych wynosi 420 ha tj. 2,52%. Powierzchnia gruntów pod wodami to 223 ha, co stanowi 0,02%. Pozostałe grunty to grunty zabudowane i zurbanizowane, nieużytki oraz użytki ekologiczne, ich powierzchnia wynosi 632 ha, co stanowi 3,79%.

Gmina Rymanów sąsiaduje od północy z gminą Haczów, od wschodu z gminą Zarszyn i Besko, od południowego – wschodu z gminą Bukowsko, od południa z gminą Komańcza i Jaśliska, od południowego – zachodu z gminą Dukla, od zachodu z gminą Iwonicz – Zdrój oraz od północnego – zachodu z gminą Miejsce Piastowe. Gmina Rymanów jest drugą co do wielkości gminą powiatu Krośnieńskiego. Jej powierzchnia stanowi 18 % terenu całego powiatu. Przez gminę przepływa rzeka Tabor. Gmina Rymanów zlokalizowana jest przy trasie komunikacyjnej drogi krajowej 28 Sanok – Krosno. Od Krosna dzieli ją 15 km, od Sanoka 35 km (DK 28), a od Brzozowa (DW 997) 22 km.

Centrum administracyjnym i handlowym oraz głównym ośrodkiem życia społecznego jest miasto Rymanów, w którym mieści się siedziba władz gminy. Gmina jest podzielona na 3 osiedla: Rymanów nr 1, Rymanów nr 2, Rymanów-Zdrój oraz 16 sołectw: Bałucianka, Bzianka, Głębokie, Deszno, Klimkówka, Królik Polski, Ladzin, Łazy, Milcza, Posada Górna, Puławy, Sieniawa, Wisłoczek, Wróblík Królewski, Wróblík Szlachecki, Zmysłówka.

Teren Gminy Rymanów położony jest na Wzgórzach Rymanowskich – niewysokich, ale malowniczych, kopulastych górach pokrytych lasem lub śródleśnymi polanami. Najwyższy szczyt w gminie to Jawornik (761 m n.p.m.). Najczęściej odwiedzane przez turystów szczyty to Mogiła, Sucha Góra czy Dział nad Rymanowem Zdrojem, osiągające wysokości ponad 600 m n.p.m. Wysokości względne dochodzą do ok. 300 m, co bardzo sprzyja wędrowkom i spacerom. Ze wzgórz niezalesionych roztaczają się piękne widoki na okolicę. Na południe od miasta położony jest teren uzdrowiska Rymanów – Zdrój w dolinie Taboru, wśród gór, które od wschodu osiągają wysokość 668 m n.p.m. Uzdrowisko leży na pograniczu dwóch różniących się krajobrazowo mezoregionów karpackich: Beskidu Niskiego i Pogórza Bukowskiego, w dolinie rzeki Tabor i jej prawego dopływu – Czarnego Potoku, na wysokości od 360 do 390 m n.p.m.

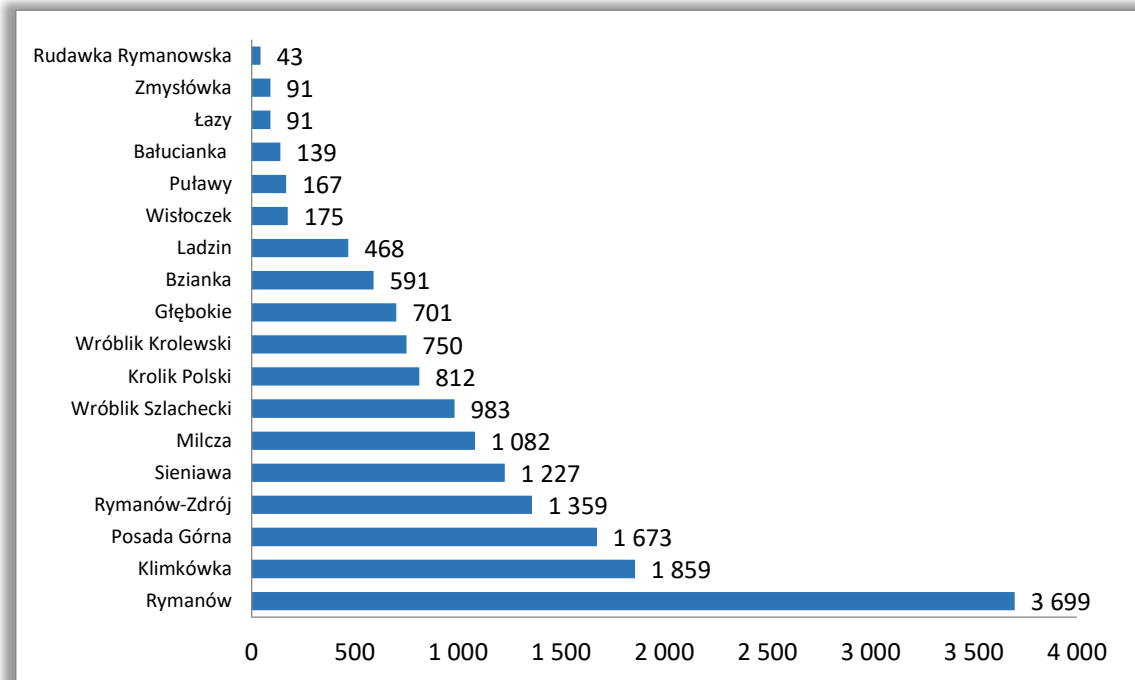
II.1 Sytuacja demograficzna Gminy

Według danych Urzędu Gminy Rymanów liczba mieszkańców Gminy w 2020 r. wynosiła 15 910

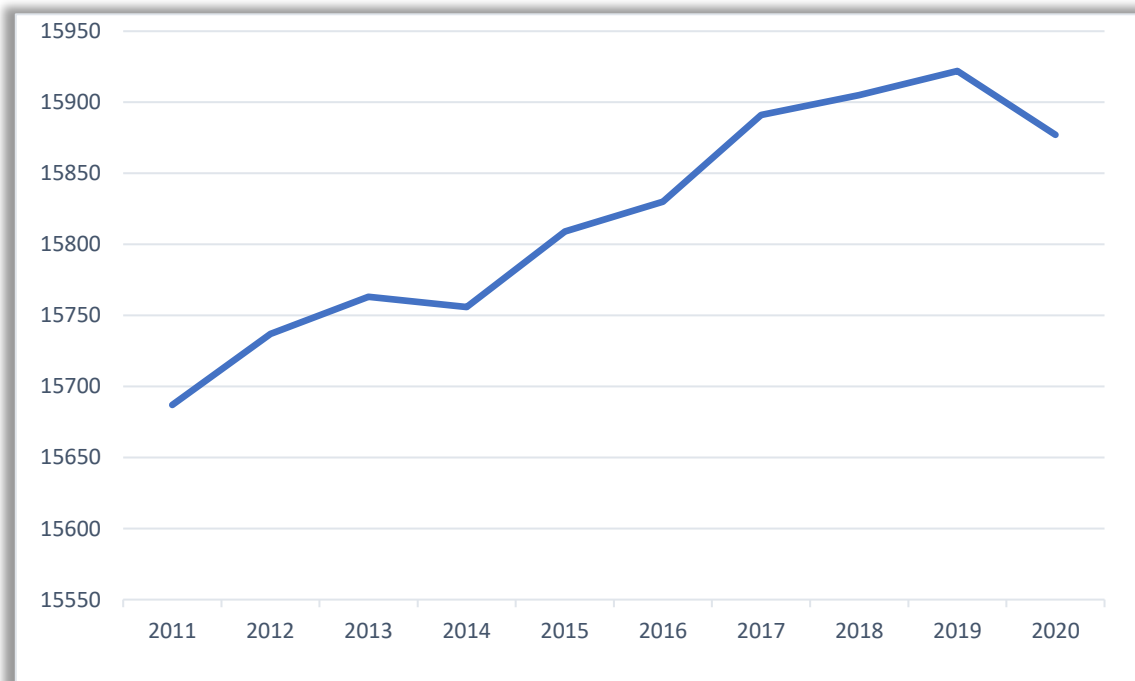
osób, co stanowiło 14,2% ludności powiatu krośnieńskiego.

Wykres nr 1. Liczba mieszkańców w podziale na miejscowości w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ewidencji ludności Urzędu Gminnego w Rymanowie

Wykres nr 2 Populacja Gminy Rymanów w okresie 2011–2020

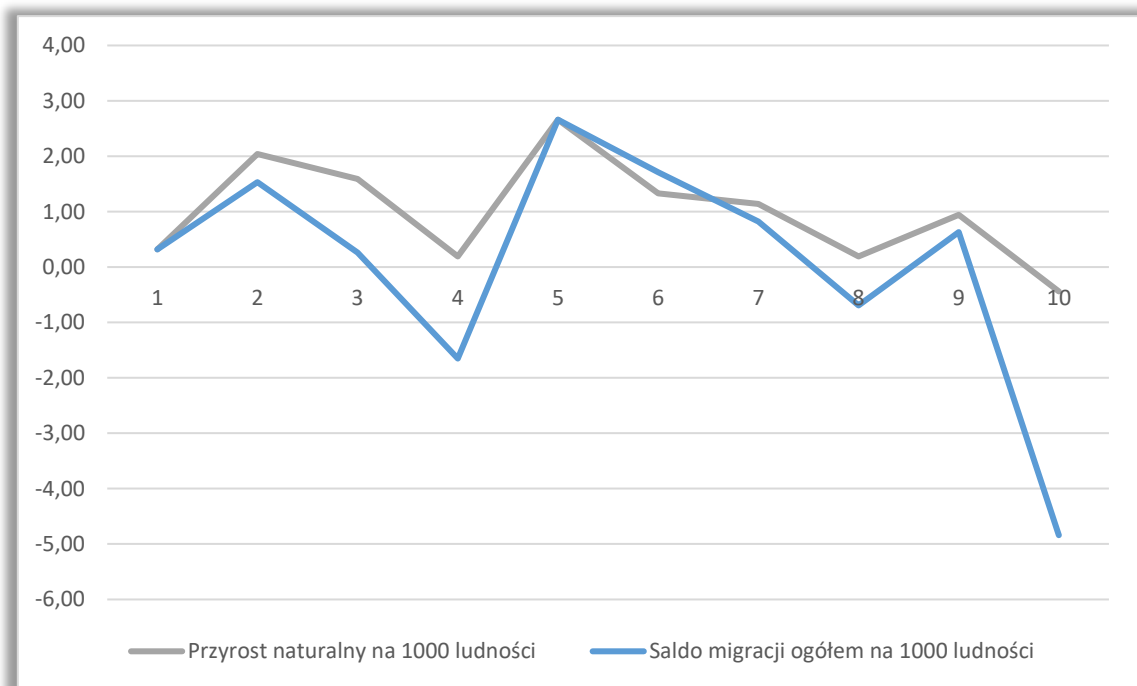

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Największy udział w populacji Gminy mają mieszkańcy Rymanowa (ok. 23%) i Klimkówki (ok. 12%). Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat populacja Gminy Rymanów stale rosła w tempie od ok 0,1% do maksymalnie 0,4% rok do roku. Znacząca zmiana trendu nastąpiła w roku 2020, kiedy odnotowano spadek liczby mieszkańców o ok. 0,3% w porównaniu do roku 2019. O wzroście liczby mieszkańców w poprzedniej dekadzie XXI wieku decydowały dwa czynniki: przyrost naturalny, który w tym okresie zawsze pozostawał dodatni oraz saldo migracji, które w omawianym okresie także w większości lat przyjmowało wartości dodatnie.

Wykres nr 3 Przyrost naturalny i saldo migracji w Gminie Rymanów w latach 2011–2020

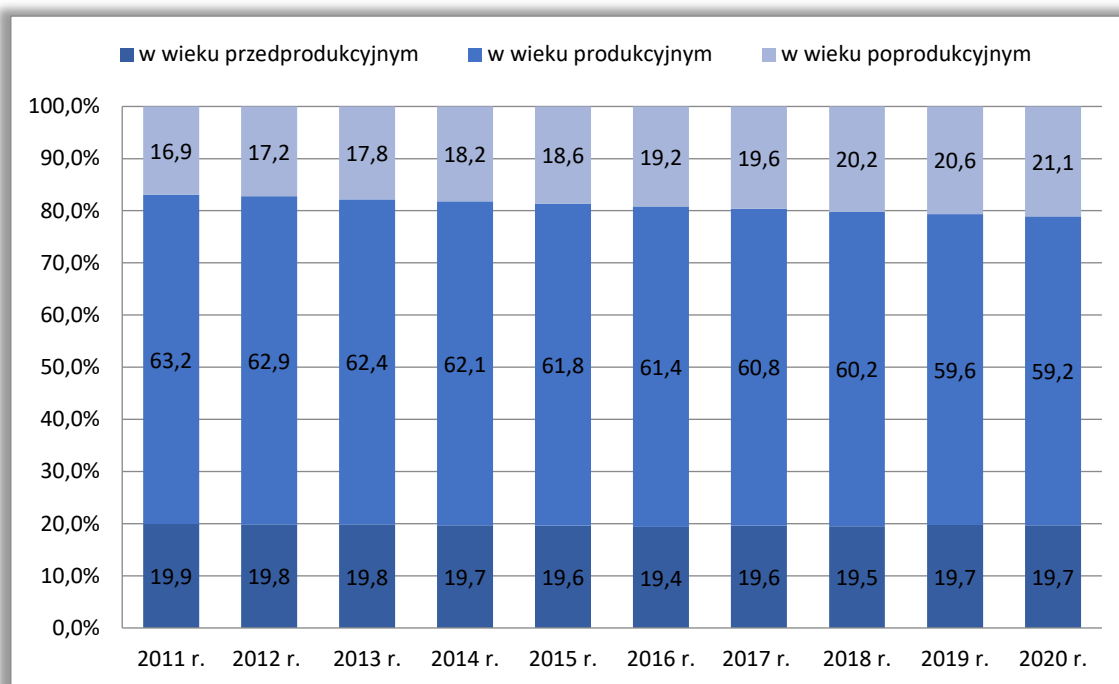

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Rok 2020 był pierwszym w ostatniej dekadzie kiedy zarówno przyrost naturalny, jak i saldo migracji było ujemne, co tłumaczy spadek populacji Gminy Rymanów. Trend spadkowy i wynikająca z niego depopulacja może się utrzymywać w kolejnych latach, co będzie się stawać wyzwaniem społeczno – gospodarczym Gminy. W pewnym zakresie wynikać to będzie ze struktury wieku mieszkańców Gminy Rymanów. Jak prezentują poniższe wykresy liczba osób w wieku przedprodukcyjnym utrzymuje się na stałym poziomie (co wynika m.in. z prezentowanego wyżej dodatniego przyrostu naturalnego), natomiast spada ilość osób w wieku produkcyjnym, a wzrasta w wieku poprodukcyjnym.

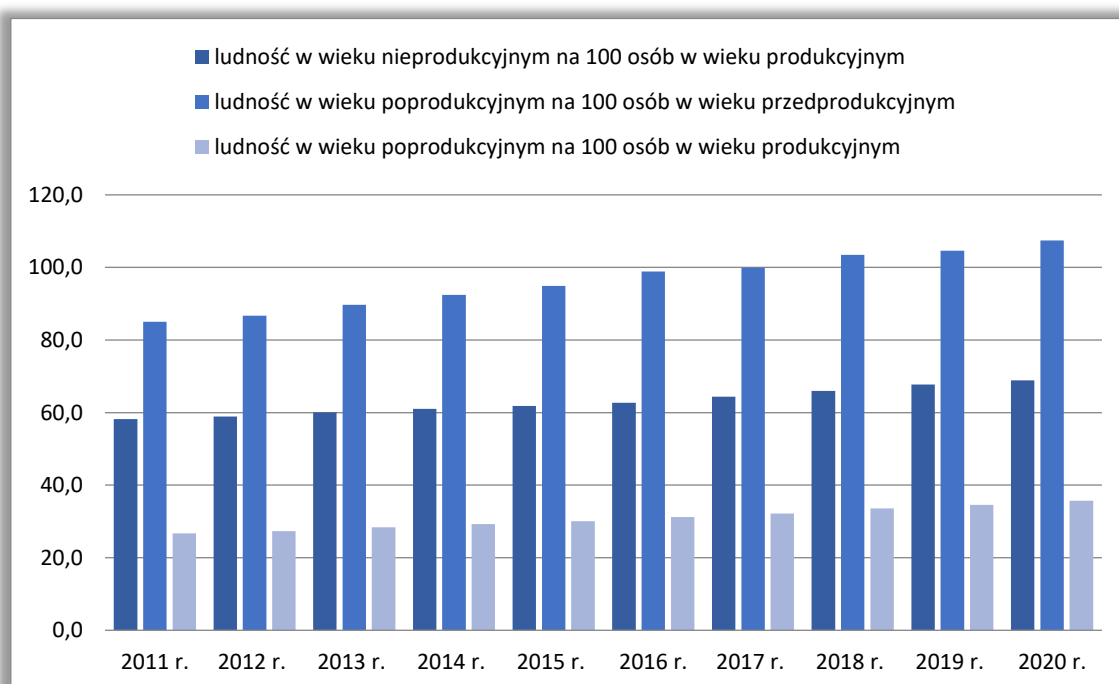
Wykres nr 4. Struktura wieku ludności Gminy Rymanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Zjawisko postępującego starzenia się populacji gminy jest zgodne z trendem występującym powszechnie na terenie kraju.

Wykres nr 5. Wskaźniki obciążenia demograficznego Gminy Rymanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Według „Prognozy demograficznej GUS na lata 2014 – 2050” niekorzystny trend w strukturze wieku ludności będzie się stopniowo pogłębiał. Sytuacja związana z tzw. obciążeniem demograficznym w Gminie Rymanów uległa pogorszeniu w analizowanym okresie 10 lat:

- na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2011 r. przypadało 58,2 os. w wieku nieprodukcyjnym, wartość ta wzrosła do 68,9 os. w 2020 r.;
- na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w 2011 r. przypadało 85 os. w wieku poprodukcyjnym, wartość ta znacznie wzrosła do 107,4 os. w 2020 r.;
- na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2011 r. przypadało 20,3 os. w wieku poprodukcyjnym, wartość ta wzrosła do 26,6 os. w 2020 r.;

Osoby w wieku przedprodukcyjnym straciły przewagę liczebną nad osobami w wieku poprodukcyjnym (widoczne jest to na wykresie nr 4 począwszy od roku 2018), co wskazuje na niekorzystne trendy demograficzne – postępujące starzenie się społeczeństwa prognozowane w kolejnych latach i konsekwencje społeczne oraz gospodarcze z nim związane. Wzrasta współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi oraz odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem.

Rymanów na tle innych ośrodków – demografia

W analizie porównawczej uwzględniono wybrane gminy miejsko – wiejskie z terenu województwa podkarpackiego, które łączy zbliżona liczba mieszkańców tj. Dukla i Jedlicze (odpowiednio 15 554 i 15 432 mieszkańców), uzdrowiskowy charakter tj. Iwonicz – Zdrój, a jako jednostki referencyjne wskazano m. Krosno, powiat krośnieński i województwo podkarpackie.

Tabela nr 1. Wskaźniki demograficzne w wybranych ośrodkach w 2020 r.

Wyszczególnienie	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	Saldo migracji na 1000 osób ogółem [os.]	Przyrost naturalny na 1000 osób
Rymanów	68,9	107,4	-4,40	-0,44
Dukla	64,3	114,1	-1,93	-3,17
Jedlicze	65,6	116,3	-0,26	-4,67
Iwonicz – Zdrój	65,4	101,6	-5,90	-3,96
Woj. Podkarpackie	63,7	114,6	-0,92	-2,15
Pow. krośnieński	64,8	108,8	-1,16	-2,77
m. Krosno	73,6	158,8	-4,29	-3,90

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Analiza wskaźników demograficznych dla Gminy Rymanów oraz pozostałych, prezentowanych

ośrodków wskazuje na powszechność niekorzystnych trendów demograficznych. Każda z jednostek boryka się ujemnym przyrostem naturalnym i saldem migracji. W Gminie Rymanów spadek populacji widoczny jest dopiero od 2020 r. niemniej jednak prognozy w tym obszarze nie są obiecujące.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie demografii

- Niekorzystne procesy demograficzne – starzenie się mieszkańców:
  - Konieczność rozwoju infrastruktury społecznej dostosowanej do potrzeb starzejącego się społeczeństwa;
  - Zaspokajanie zwiększonych potrzeb w zakresie usług medycznych oraz opieki społecznej;
  - Aktywizacja społeczna osób starszych;
  - Prowadzenie polityki prorodzielskiej.
- Odływ młodych osób do większych miast i zagranicę:
  - Zapobieganie emigracji zarobkowej młodych mieszkańców Gminy.

II.2 Budżet Gminy

W okresie ostatnich pięciu lat wynik finansowy budżetu gminy podlegał wahaniom, nadwyżkę budżetową udokumentowano w latach 2016 i 2020, natomiast w latach 2017, 2018 i 2019 wynik finansowy był ujemny i wynosił odpowiednio: –2 566 tys. zł (3,7 % ogółu dochodów), – 10 720 tys. zł (14,9%) i –6 239 tys. zł (6,9%). Powstały deficyt budżetowy pokrywany był kredytem bankowym lub nadwyżką budżetową z lat ubiegłych.

Tabela nr 2. Zestawienie dochodów i wydatków gminy, lata 2016–2020

Lp.	Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
I	Dochody	62 197 575,95	69 948 457,65	72 182 436,95	90 211 011,67	97 556 002,39
1	Dochody bieżące	60 083 468,56	68 041 524,21	69 061 796,48	75 703 884,84	84 303 774,96
2	Dochody majątkowe	2 114 107,39	1 906 933,44	3 120 640,47	14 507 126,83	13 252 227,43
II	Wydatki	58 178 024,35	72 514 786,71	82 903 164,42	96 450 012,94	89 371 713,40
1	Wydatki bieżące	52 860 182,59	60 368 614,84	62 938 510,62	69 106 457,82	75 055 831,94
2	Wydatki majątkowe	5 317 841,76	12 146 171,87	19 964 653,80	27 343 555,12	14 315 881,46
III	Nadwyżka operacyjna /dochody bieżące–wydatki bieżące/	7 223 285,97	7 672 909,37	6 123 285,86	6 597 427,02	9 247 943,02

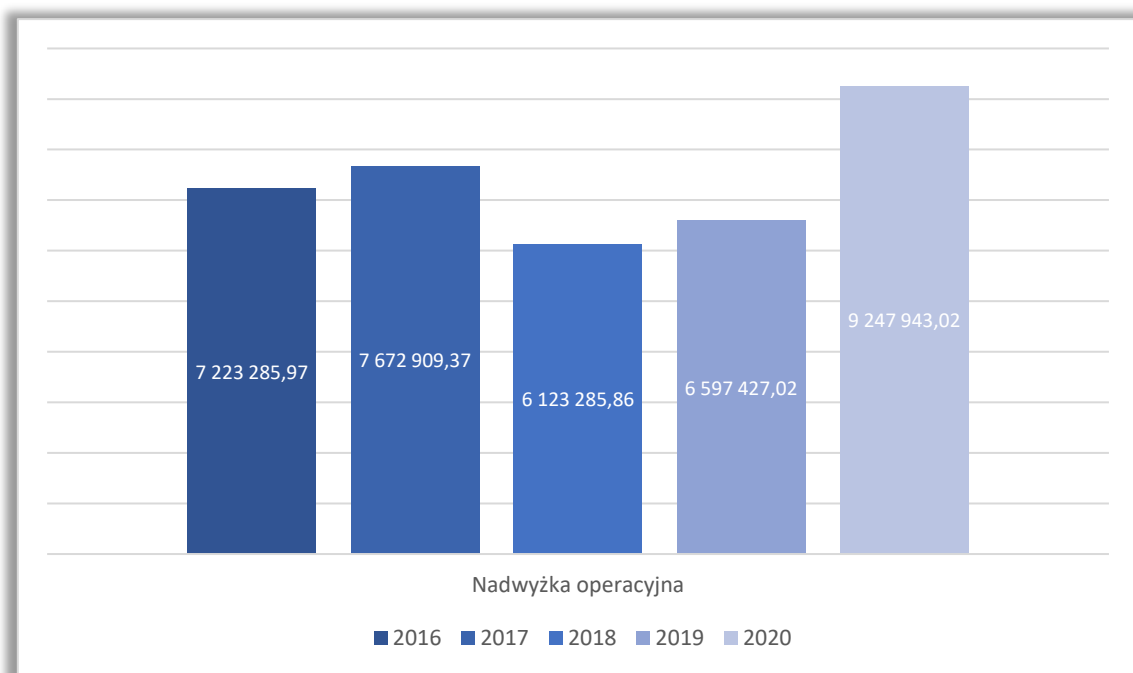
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Rymanowie

Przez cały badany okres dochody bieżące przeważały nad wydatkami bieżącymi, a poziom nadwyżki operacyjnej był stabilny i kształtował się w granicach od 6 do ponad 9 mln zł.

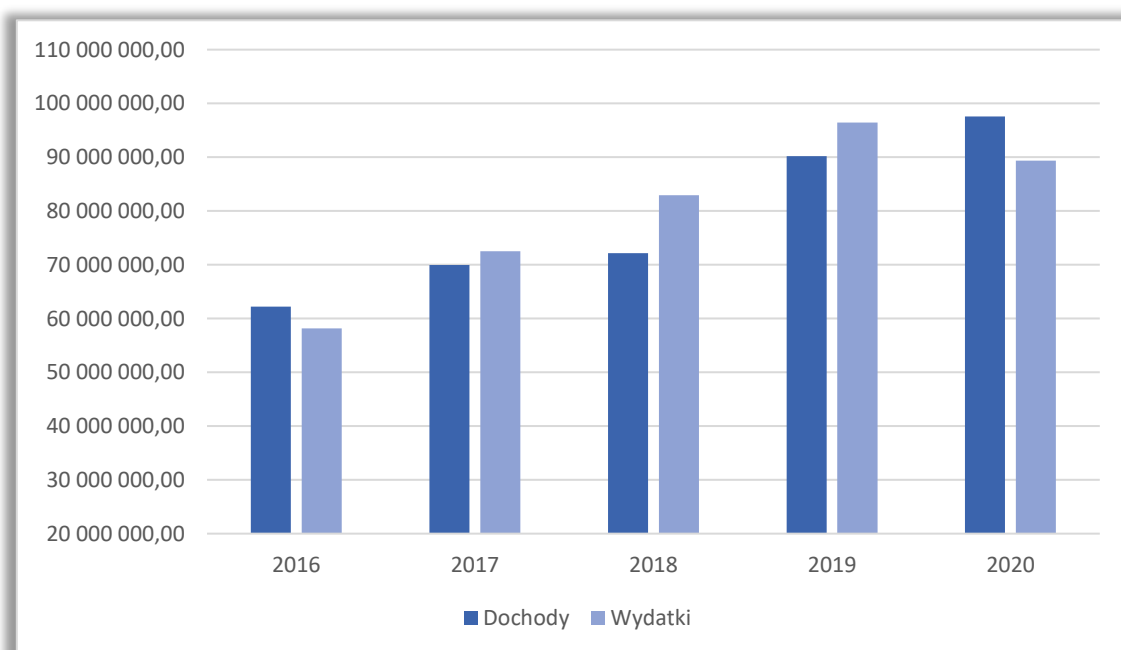
Wykres nr 6. Nadwyżka operacyjna w budżecie Gminy Rymanów (zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Rymanowie

W badanym okresie dochody w budżecie gminy, jak również wydatki systematycznie rosły, za wyjątkiem 2020 r., kiedy zanotowano spadek wydatków gminy względem poprzedniego roku o niecałe 7,5 %, natomiast w tym samym czasie dochody gminy wzrosły o ok. 8,1 % względem poprzedniego roku.

Wykres nr 7. Dynamika dochodów i wydatków w Gminie Rymanów, 2016–2020

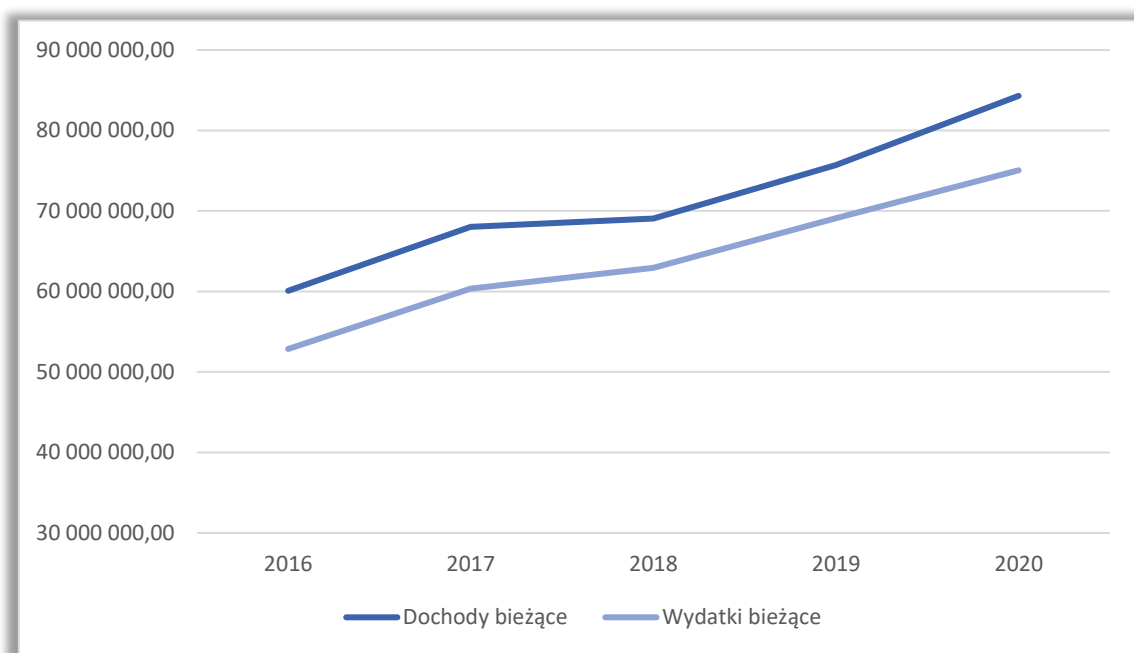

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Rymanowie

Jednocześnie analiza dynamiki zmian wykazuje, iż wydatki bieżące charakteryzują się podobną stopą wzrostu jak dochody bieżące, przy znaczącej jednak przewadze dochodów, co świadczy o potencjale wzrostu zasobów finansowych gminy, a w ślad za tym zwiększaniu się ilości środków do wykorzystania na inwestycje i spłatę zobowiązań.

Wykres nr 8. Dynamika dochodów i wydatków bieżących, 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Rymanowie

Podstawowe źródła dochodów budżetu gminy, tj. dochody z subwencji ogólnej oraz z tytułu dotacji i środków przeznaczonych na cele bieżące, wykazują znaczny wzrost. Łącznie te dwie pozycje w latach 2016–2020 przynosiły do budżetu wpływy na poziomie od 43 do 73 mln zł, co stanowiło w zależności od roku ok. 70–75% wszystkich dochodów. Stały wzrost, chociaż na mniejszym poziomie, w badanym okresie wykazują również dochody uzyskane z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych, które stanowią obecnie ok. 10 % dochodów ogółem i na przestrzeni lat 2016–2020 wzrosły z poziomu 6,8 mln zł do 9,6 mln zł.

Tabela nr 3. Dochody gminy w okresie 2016–2020, w tys. zł

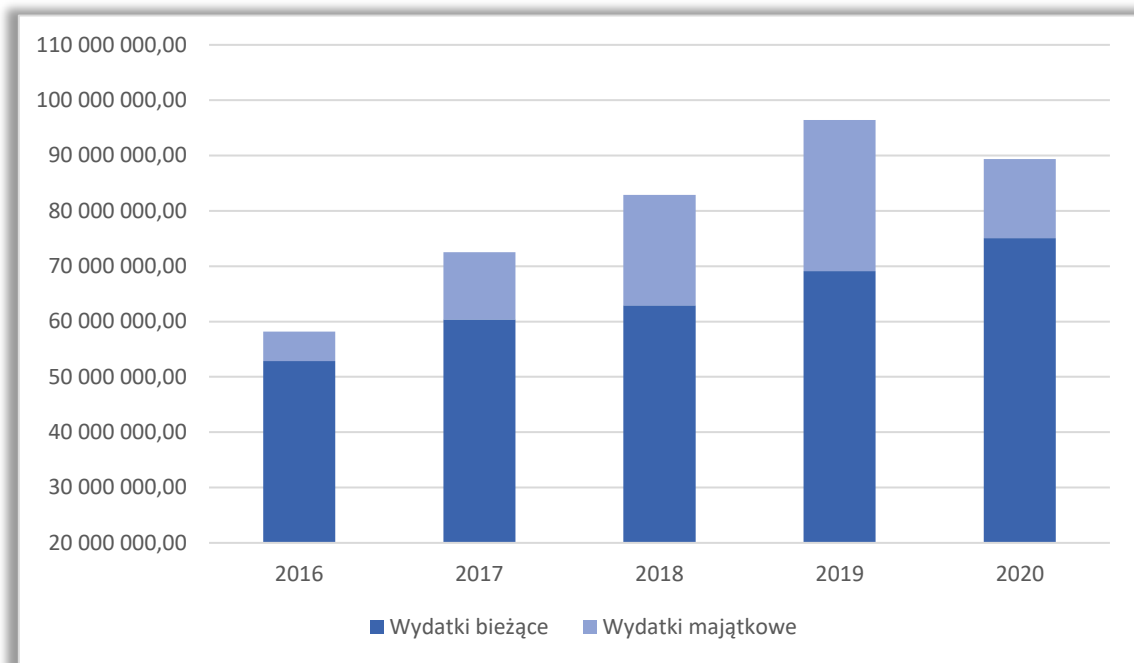
Dochody ogółem (w tys. zł)		2016	2017	2018	2019	2020
1.	Subwencje	25 333	26 839	28 234	29 197	33 562
2.	Dotacje i środki	18 097	21 888	23 860	37 055	40 118
3.	Udziały w podatku dochodowym	6 864	7 537	8 578	9 541	9 593
4.	Dochody własne i inne dochody	11 904	13 684	11 510	14 418	14 283
Razem		62 198	69 948	72 182	90 211	97 556

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Rymanowie

Na przestrzeni ostatnich 5 lat widoczny jest wzrost wydatków ogółem (niewielki spadek wyłącznie w ostatnim roku względem poprzedniego), co jest ściśle powiązane z wydatkami majątkowymi oraz realizowanym planem inwestycyjnym.

Wykres nr 9. Wydatki majątkowe i bieżące w zł, w latach 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Rymanowie

W badanym okresie wydatki majątkowe średnio stanowiły ok. 20% wszystkich wydatków gminy, co oznacza stosunkowo duży udział – co piątą złotówkę Gmina wydawała na cele inwestycyjne. Świadczy to o dbałości Gminy o własny rozwój i w przyszłości powinno przełożyć się na wzrost jakości życia mieszkańców.

Z danych budżetowych za 2020 r. wynika, iż szczególnie dwa działy determinują poziom wydatków gminy, tj. oświata i wychowanie oraz rodzina, łącznie stanowiąc ok. 60% wartości wydatków całkowitych. Najwięcej środków budżetowych wydatkowano na oświatę i wychowanie. Wydatki te pochłonęły ok. 33% budżetu w 2020 r. Drugim z kolei działem, w którym odnotowano najwięcej wydatków była rodzina (27%). W ogólnym bilansie wydatków odnotowano wysokie nakłady na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska (9%), a wydatki na administrację publiczną stanowiły ok. 7% budżetu Gminy. Po stronie wydatków zauważalny jest również istotny udział wydatków na turystykę ok. 5%. Pozostałe rodzaje wydatków w 2020 r. nie przekraczały 5% wydatków ogółem.

Tabela nr 4. Struktura wydatków w budżecie gminy, 2020 r.

Lp.	Dział klasyfikacji budżetowej	Wartość w PLN	Udział %
1	Oświata i wychowanie	29 616 646,50	33%
2	Rodzina	24 118 704,78	27%
3	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	8 484 555,41	9%
4	Administracja publiczna	5 907 138,42	7%
5	Turystyka	4 275 413,80	5%
6	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	3 477 570,26	4%
7	Kultura fizyczna	3 314 608,01	4%
8	Transport i łączność	2 897 238,08	3%
9	Pomoc społeczna	2 230 766,72	2%
10	Edukacyjna opieka wychowawcza	1 771 351,84	2%
11	Rolnictwo i łowiectwo	1 230 942,04	1%
12	Pozostałe	2 046 777,54	2%
13	Razem	89 371 713,40	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Rymanowie

Analizę historyczną budżetu można podsumować następującymi wnioskami:

- w Gminie następował wzrost dochodów bieżących, które znacznie przewyższały poziom rosnących w podobnym tempie wydatków operacyjnych, co gwarantowało stabilny poziom nadwyżki operacyjnej;
- towarzyszył temu coraz większy udział dotacji i środków zewnętrznych;
- zmiany te skutkowały rosnącym potencjałem finansowym, objawiającym się większą zdolnością do realizacji inwestycji oraz obsługi zadłużenia;
- mając na uwadze finansowanie planu inwestycyjnego Gminy, uwzględniające w dalszym ciągu zrównoważoną politykę kształtowania poziomu zadłużenia, ważne jest możliwie duże zdywersyfikowanie montażu finansowego, przy wykorzystaniu różnych instrumentów oraz źródeł pozyskiwania środków zewnętrznych.

III. Wnioski z diagnozy sytuacji społeczno–gospodarczej Gminy Rymanów

Wnioski z diagnozy społeczno–gospodarczej zostały opracowane na podstawie dokumentów określających sytuację w jakiej znajduje się Gmina w okresie ostatnich kilku lat, biorąc pod uwagę w szczególności jakość życia społeczności lokalnej, stan infrastruktury, stan finansów gminy oraz szereg innych czynników. Wnioski z badania zostały sformułowane na podstawie analizy m.in. następujących dokumentów:

- Raporty o stanie Gminy Rymanów;
- Raport z diagnozy społeczno–gospodarczej Gminy Rymanów;
- Raport z analizy ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców Gminy Rymanów;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego;
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Rymanów na lata 2016–2020;
- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Rymanów na lata 2017–2023;
- Projekt Założeń do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Rymanów na lata 2016–2030;
- Strategia Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2012–2020;
- Raporty i zestawienia danych Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych).

Niniejsza część Strategii stanowi punkt wyjścia i bazę dla określenia obszarów i kierunków rozwoju Gminy w latach 2021 – 2030. Przedstawia przegląd stanu obecnego Gminy w różnych dziedzinach jej funkcjonowania, z uwzględnieniem aspektów społecznych, gospodarczych i infrastrukturalnych. Jej celem jest identyfikacja procesów zachodzących na terenie Gminy, wpływających na jej możliwości rozwojowe oraz sformułowanie problemów i potrzeb rozwojowych. Na tej podstawie w tworzonym dokumencie strategicznym zostaną określone cele, do osiągnięcia których należy dążyć w perspektywie do 2030 r. oraz działania służące ich realizacji.

W ramach diagnozy wyodrębniono trzy obszary strategiczne: Gospodarka i turystyka (I), Kapitał ludzki i społeczny (II) oraz Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska (III).

III.1. Gospodarka i turystyka

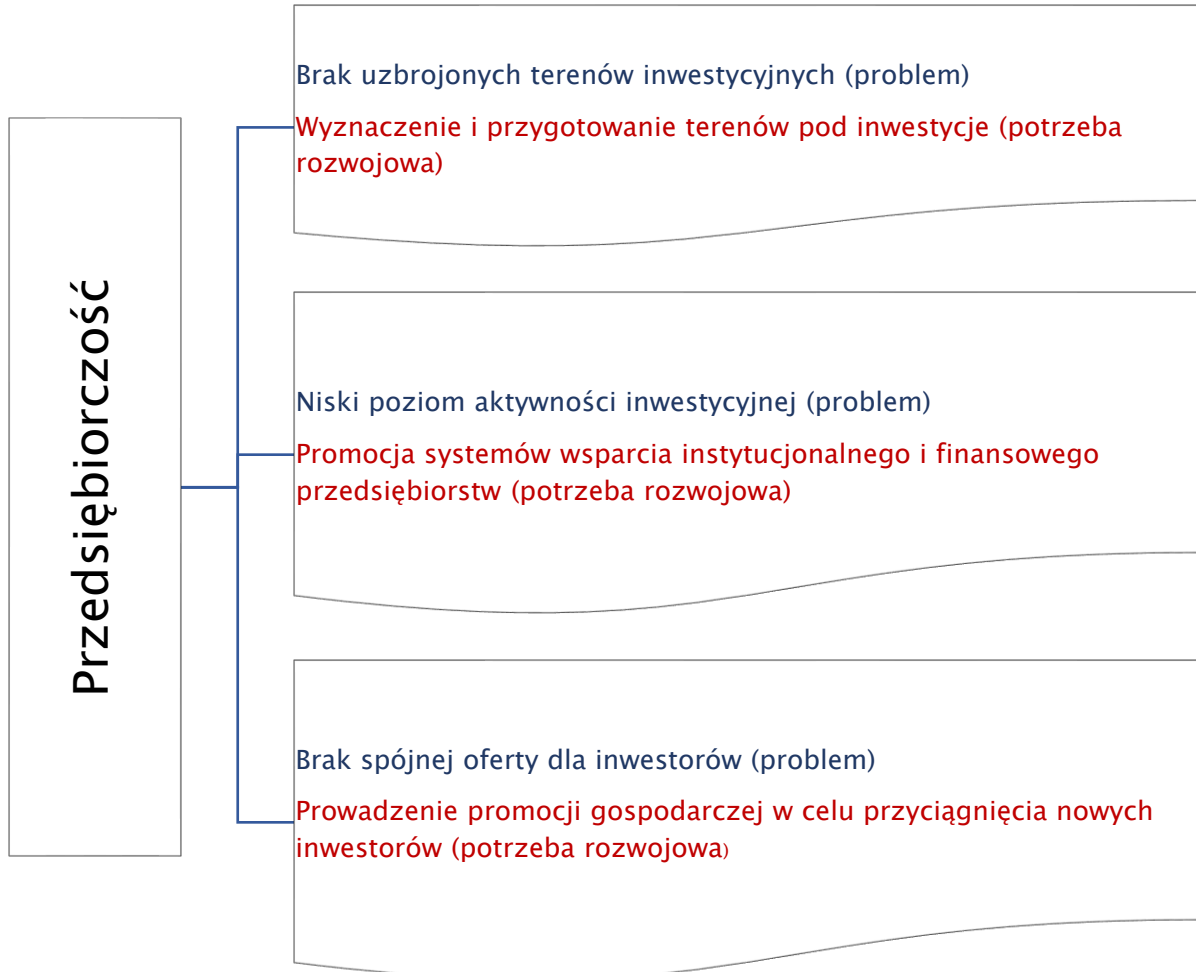
W pierwszym obszarze strategicznym wyodrębniono trzy priorytety:

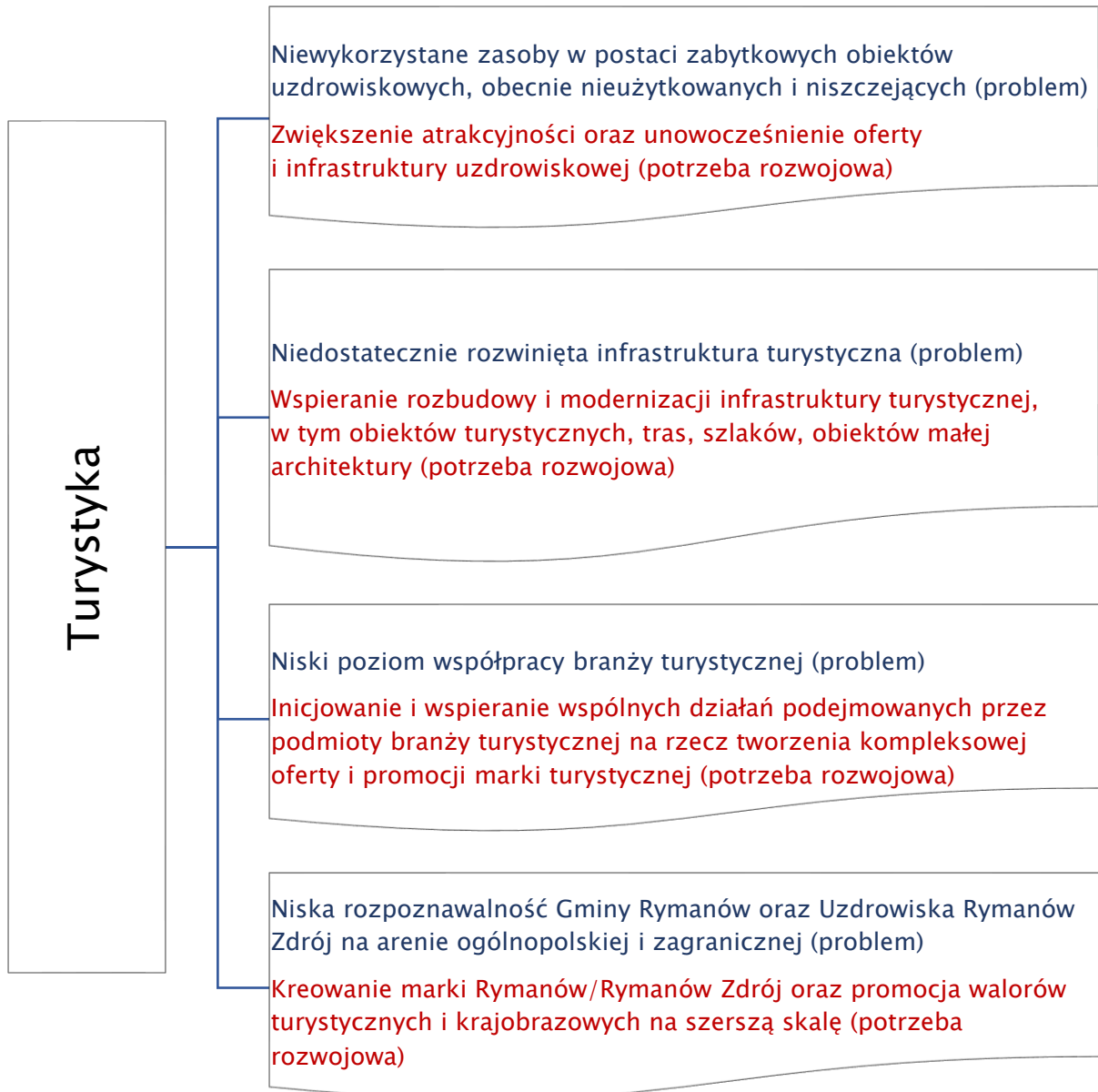
- Przedsiębiorczość;
- Turystyka;
- Rolnictwo.

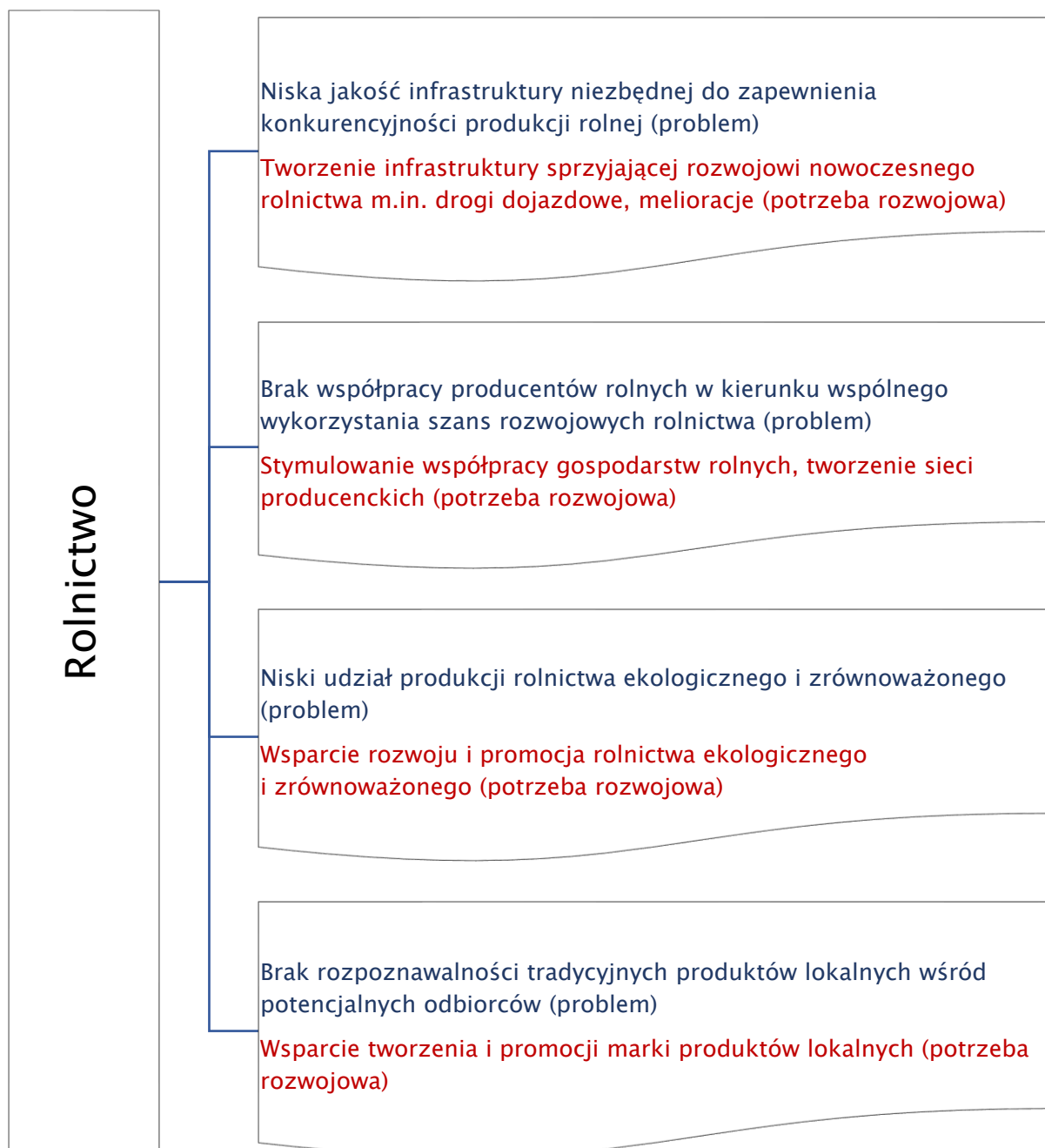
W każdym z priorytetów określono problemy oraz potrzeby rozwojowe służące ich

rozwiązaniu lub ograniczeniu ich oddziaływania.

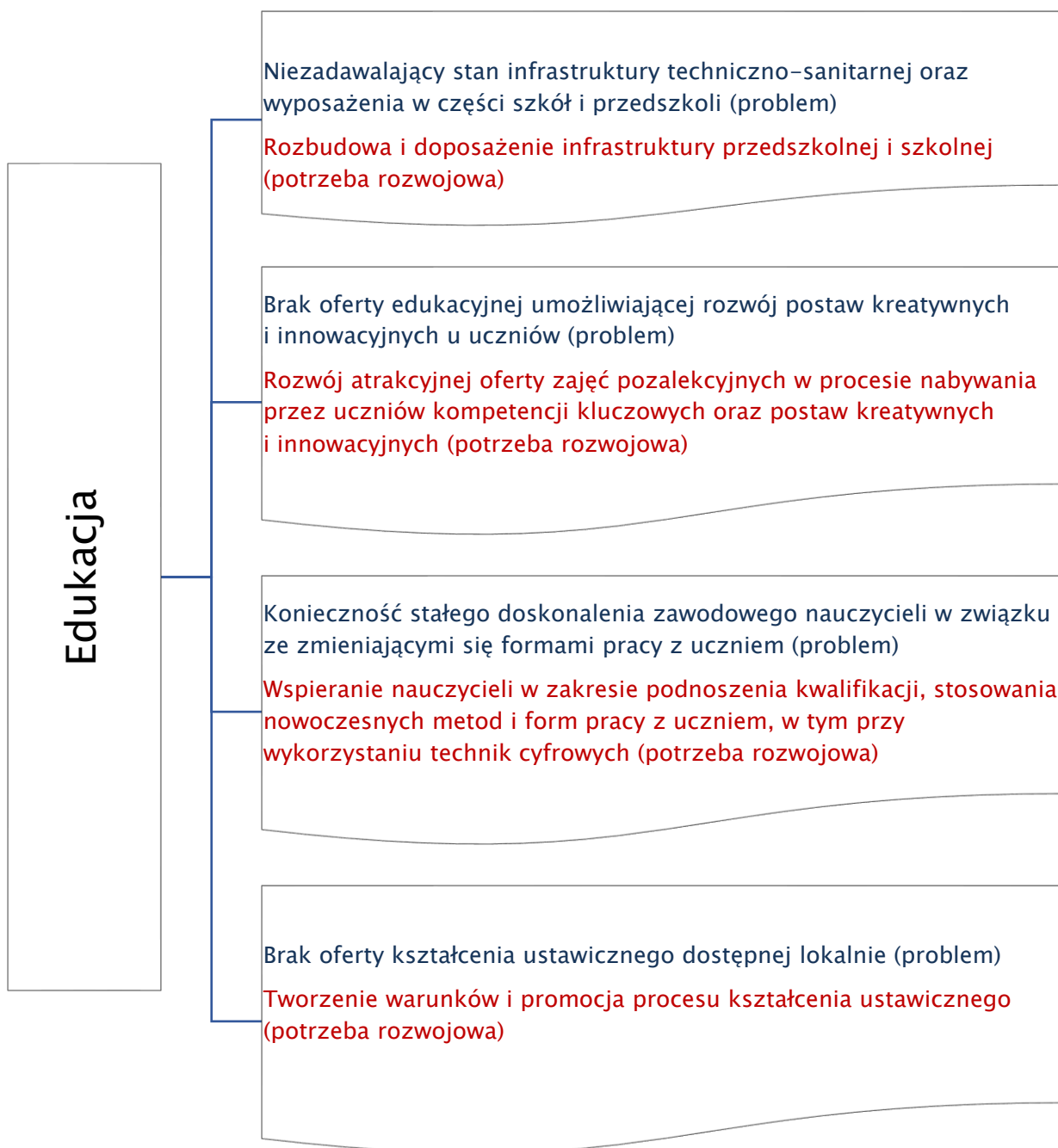

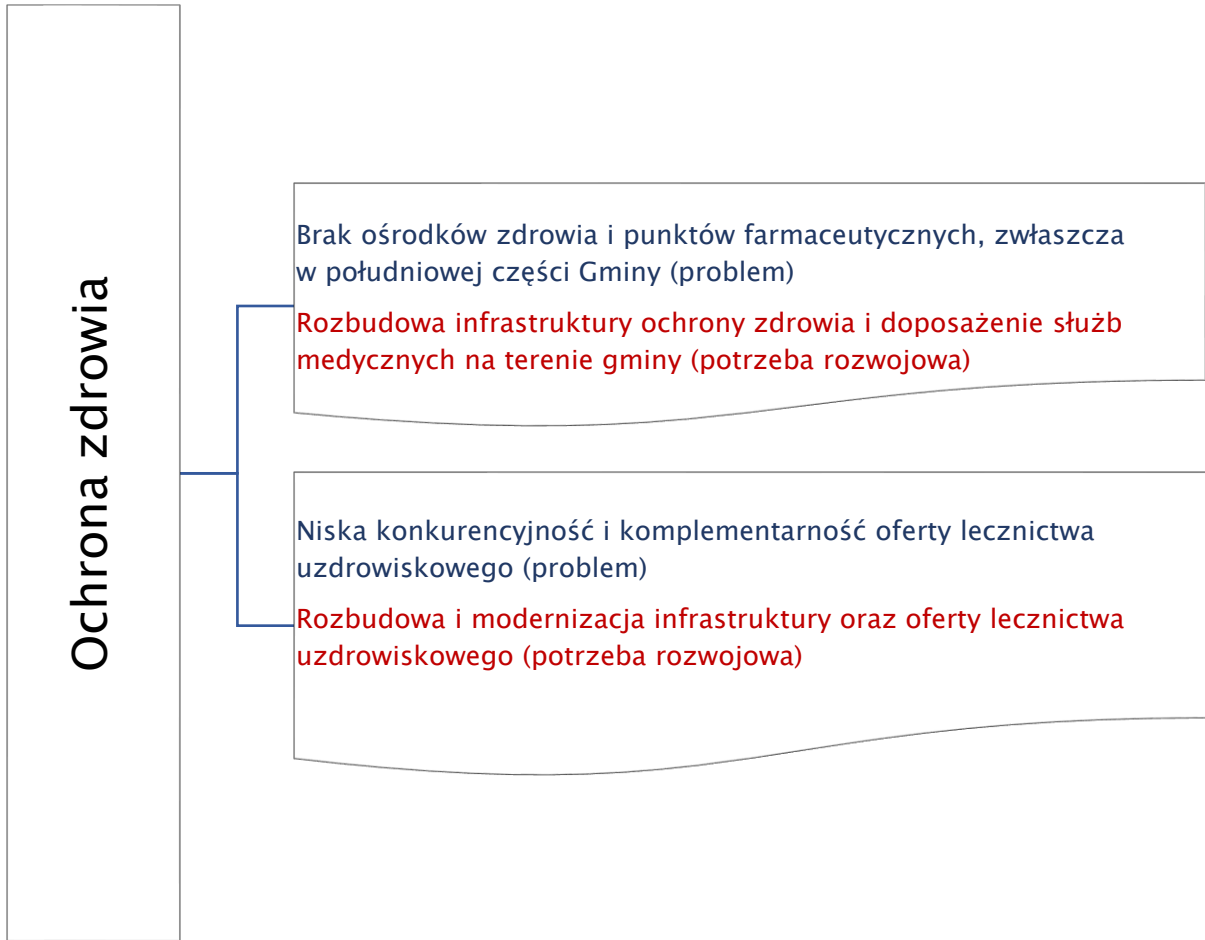
III.2. Kapitał ludzki i społeczny

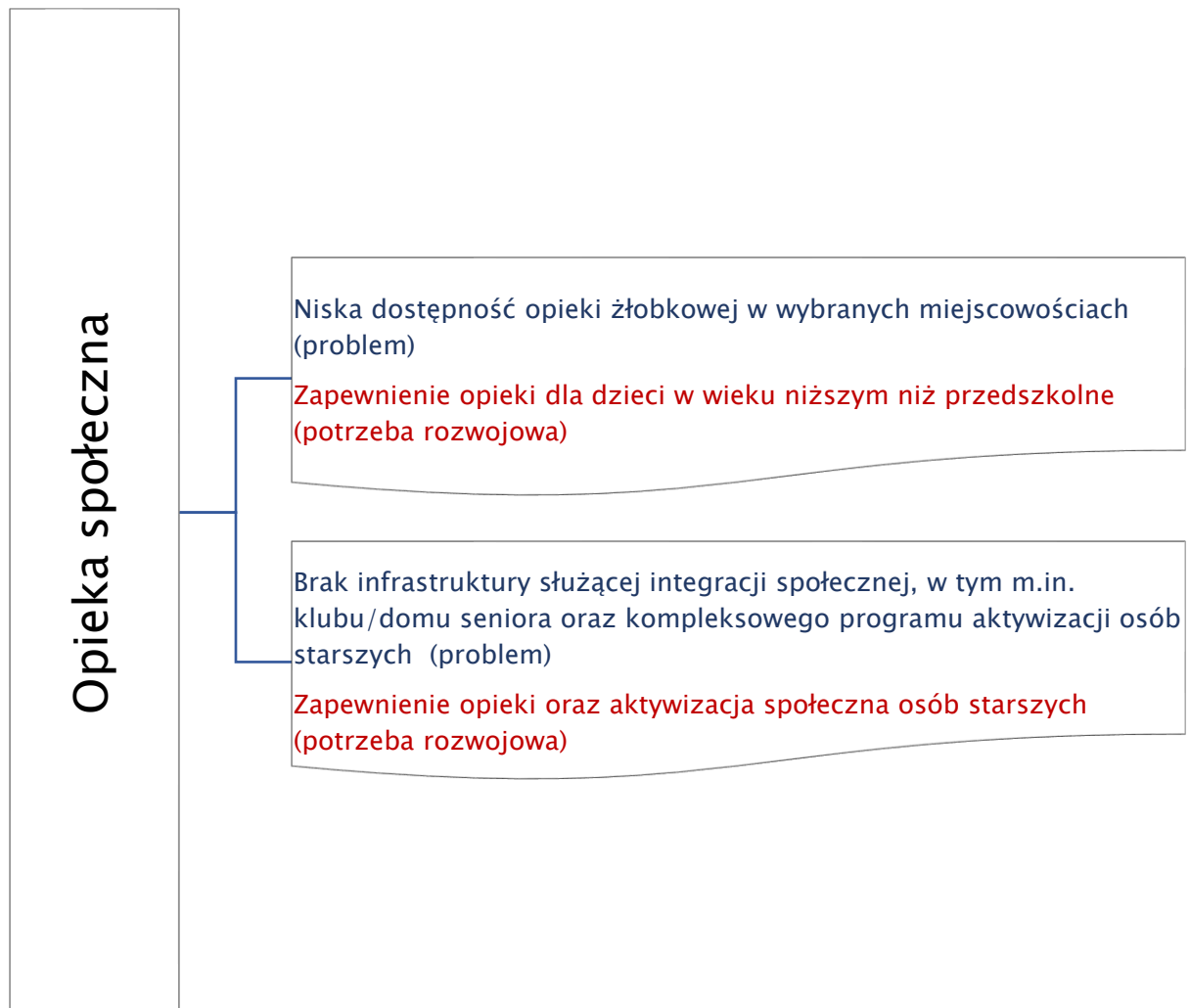
W drugim obszarze strategicznym wyodrębniono siedem priorytetów:

- Edukacja;
- Ochrona zdrowia;
- Opieka społeczna;
- Kultura i dziedzictwo kulturowe;
- Aktywny styl życia i sport;
- Rynek pracy;
- Społeczeństwo obywatelski.

W każdym z priorytetów określono problemy oraz potrzeby rozwojowe służące ich rozwiązaniu lub ograniczeniu ich oddziaływania.

Kultura i dziedzictwo kulturowe

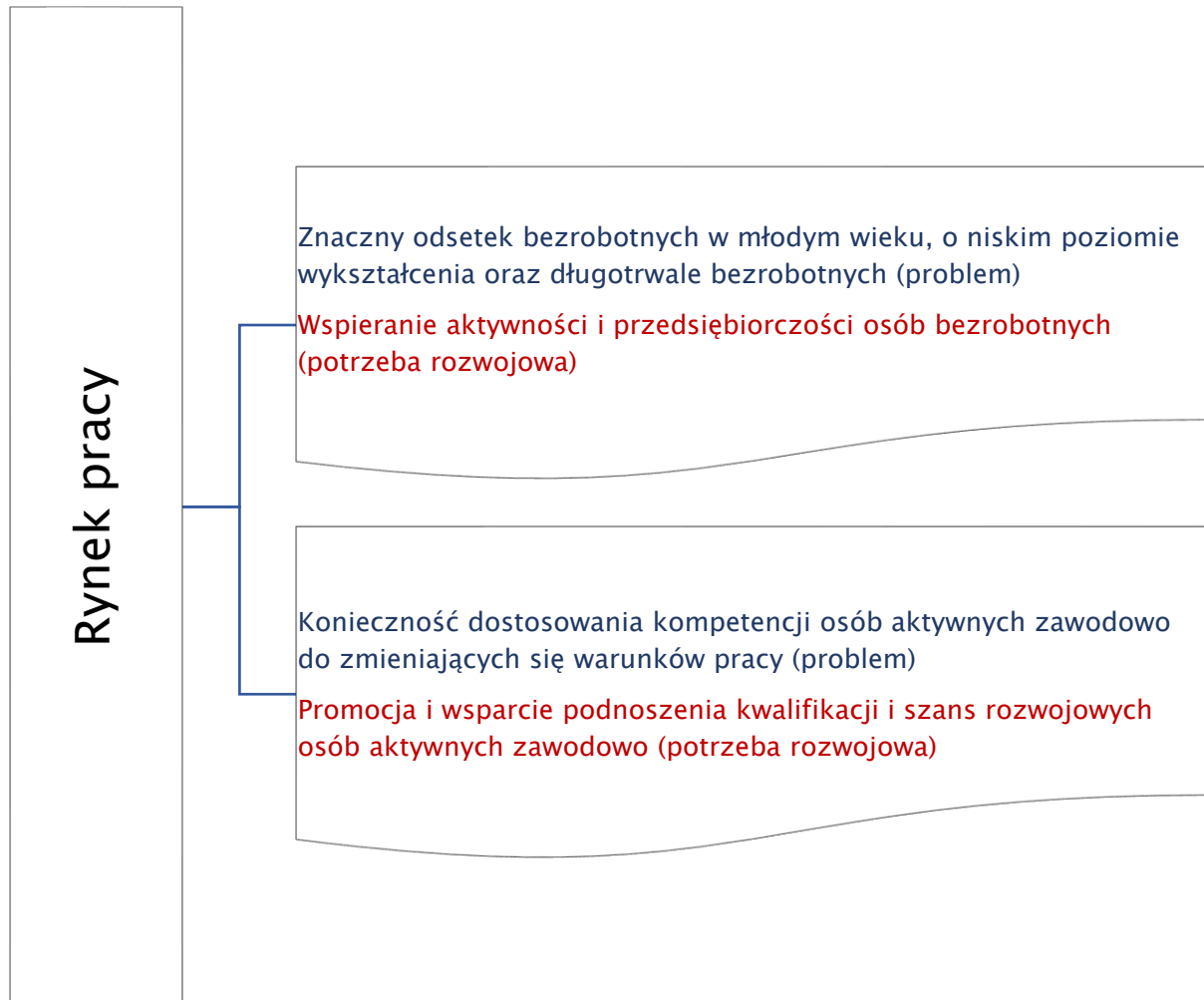
Niski poziom czytelnictwa (problem)

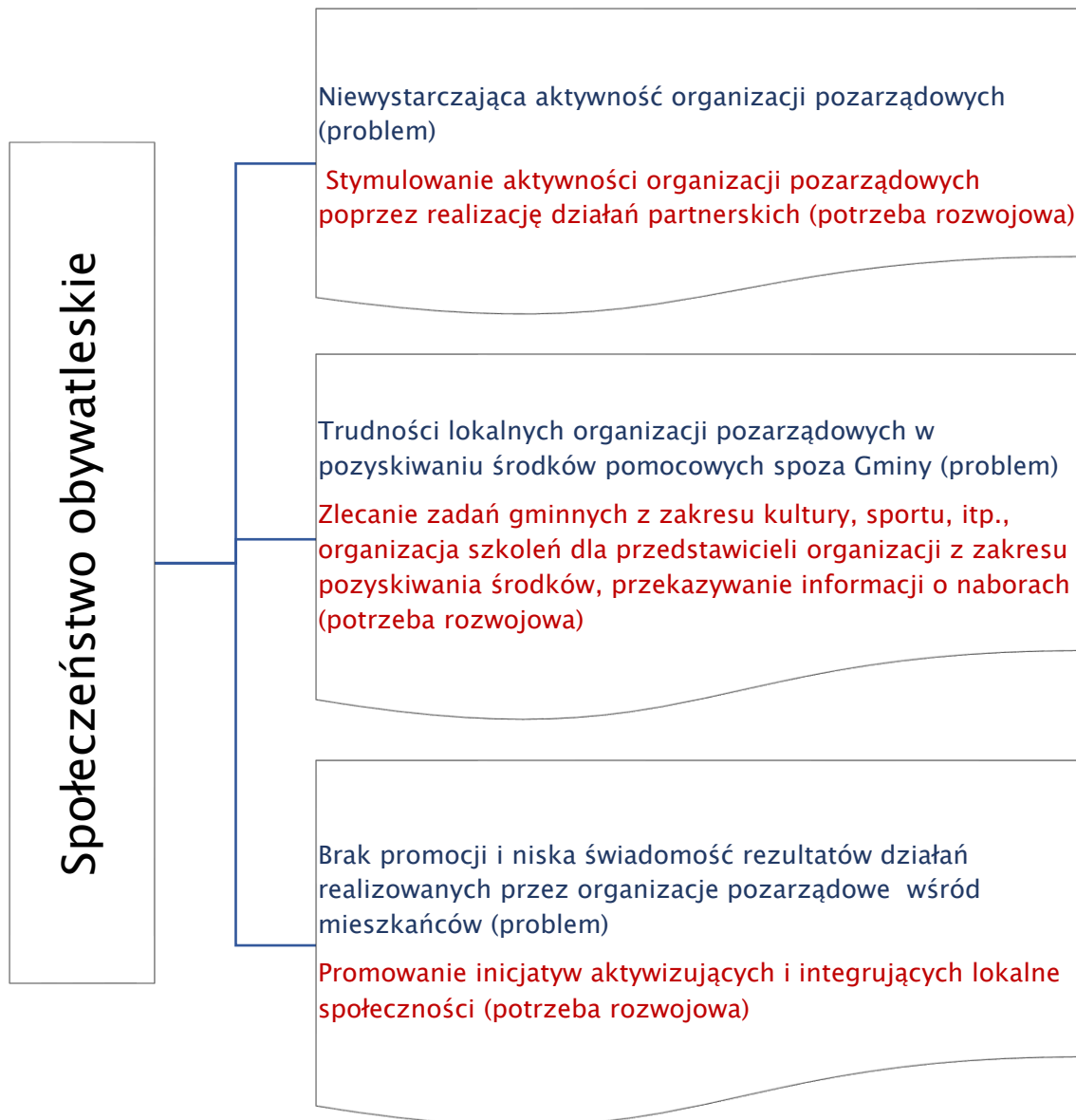
Promocja i unowocześnienie instytucji bibliotecznych, przy wykorzystaniu technologii komputerowych (potrzeba rozwojowa)

Niewystarczająca promocja dziedzictwa kulturowego Gminy; brak nowoczesnej i atrakcyjnej oferty muzealnej w Gminie (problem)

Rozwój infrastruktury i oferty gminnych instytucji kultury oraz izb regionalnych (potrzeba rozwojowa)

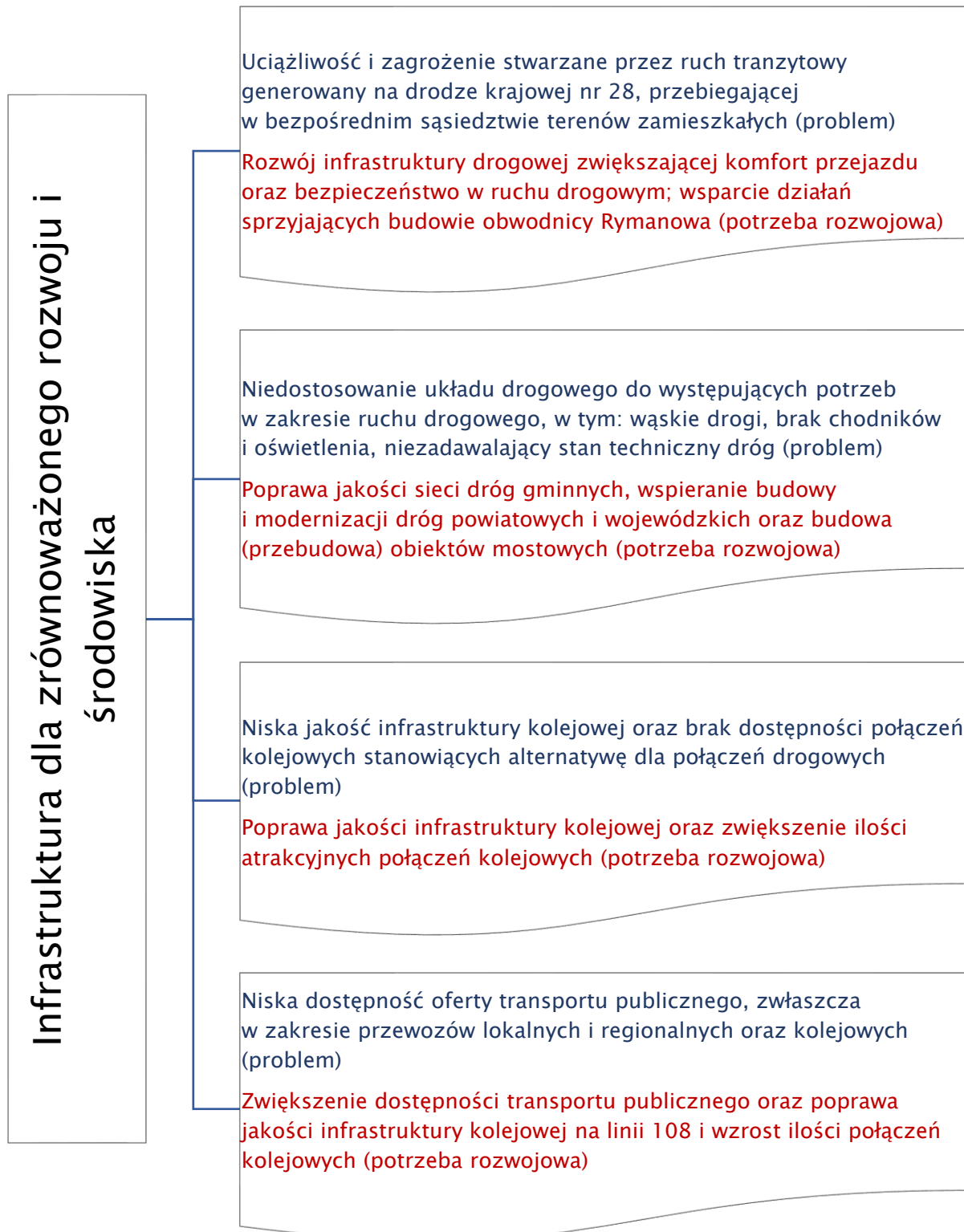

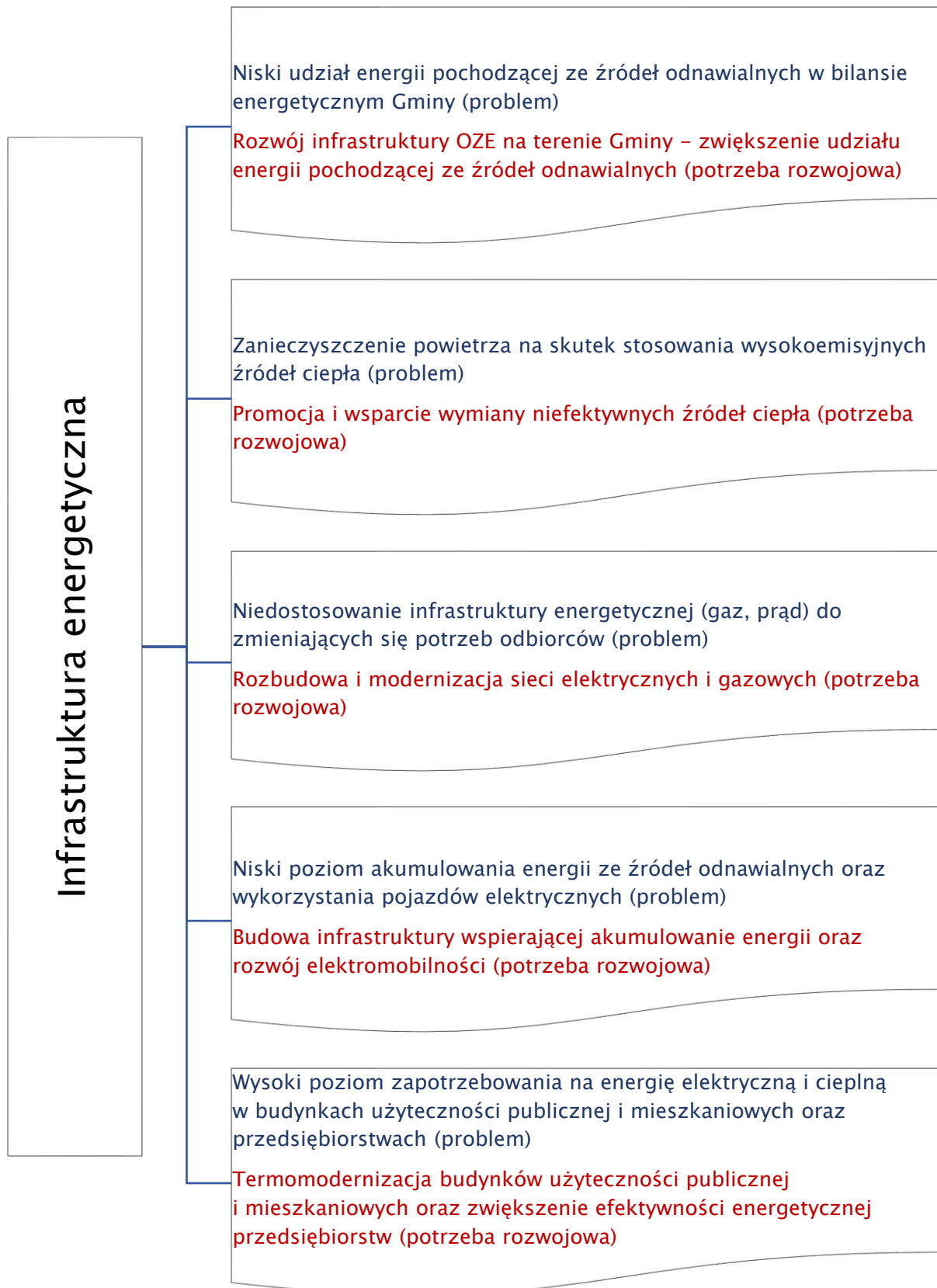
III.3. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska

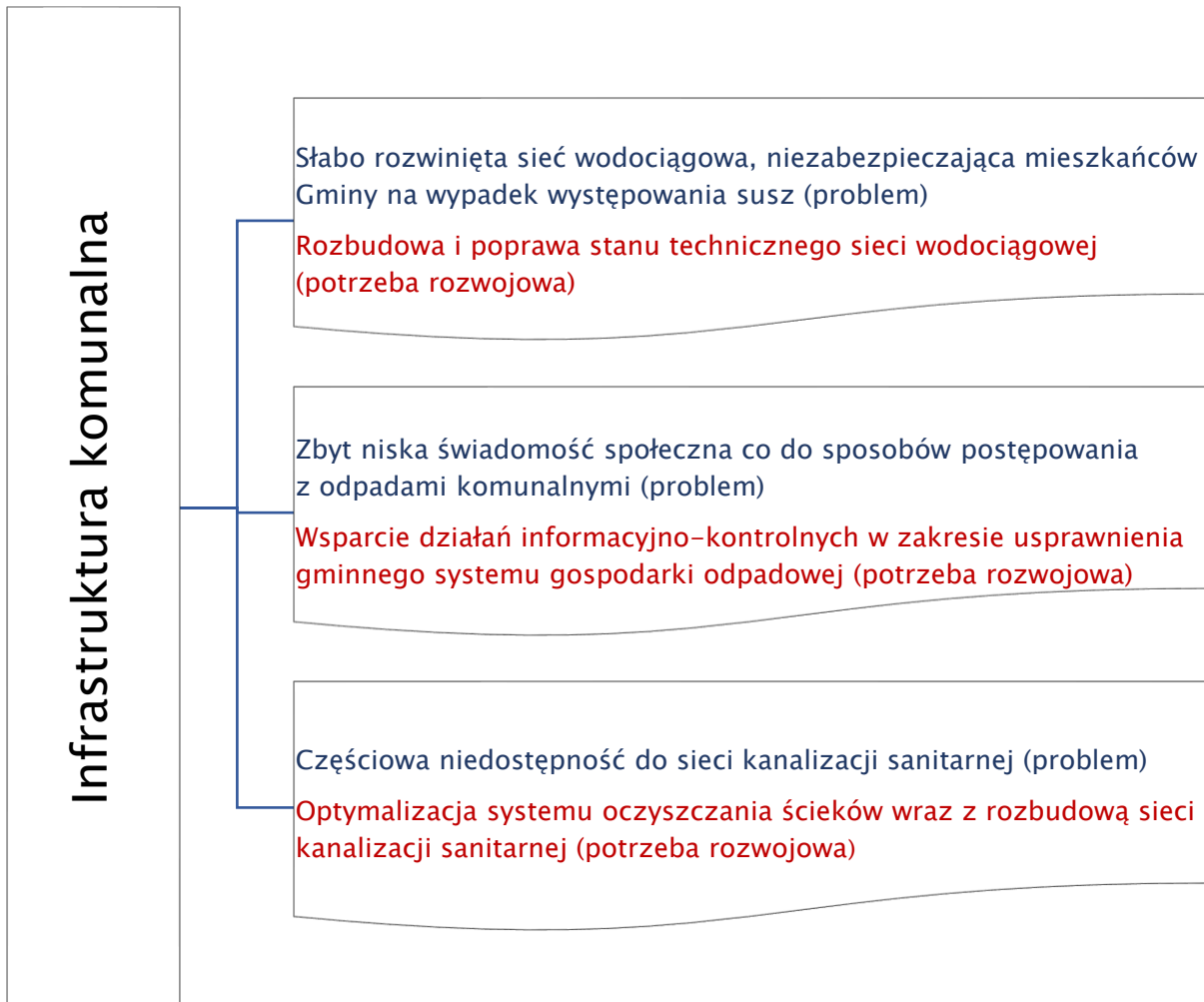
W trzecim obszarze strategicznym wyodrębniono następujące priorytety:

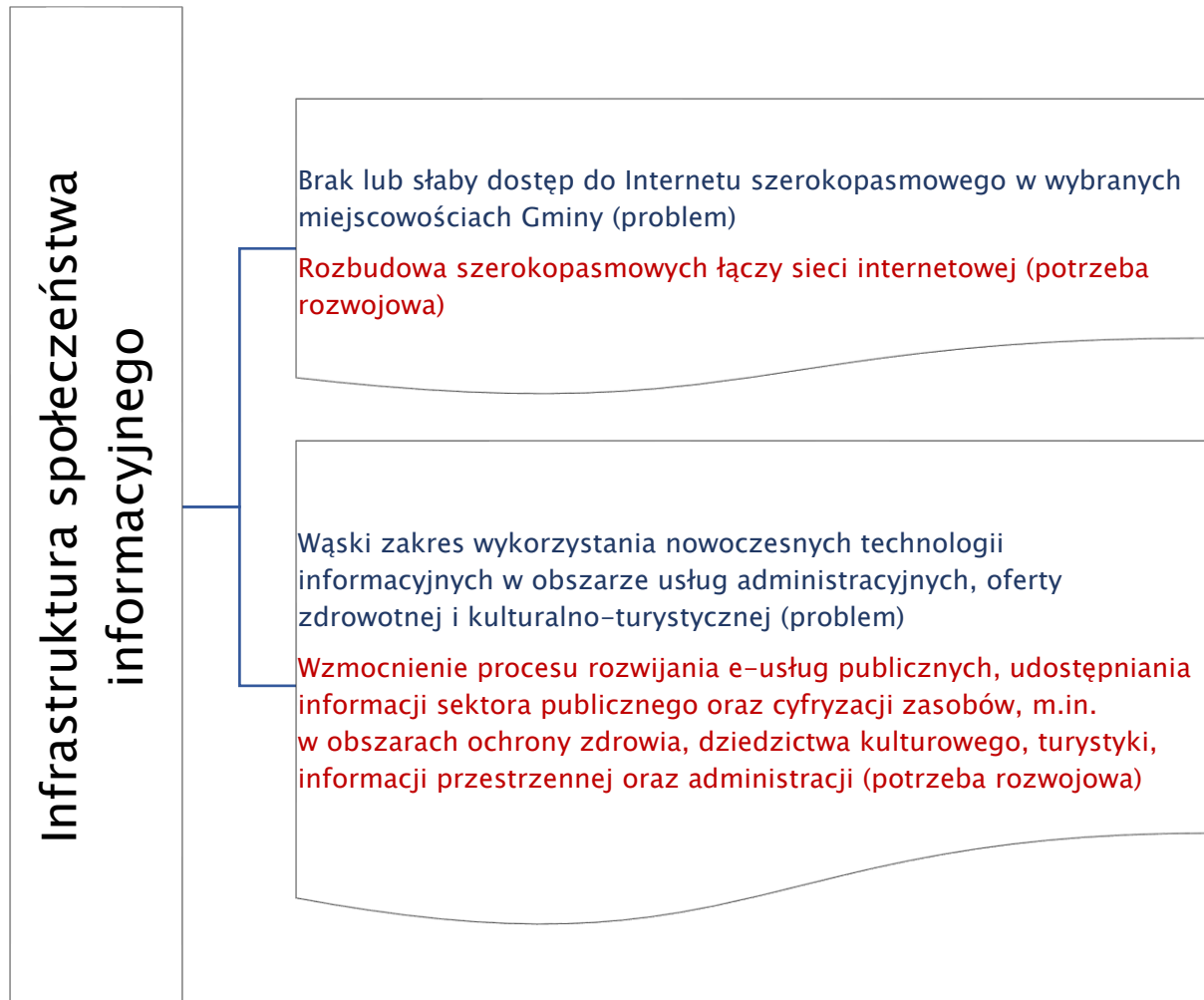
- Infrastruktura komunikacyjna i transport publiczny;
- Infrastruktura energetyczna;
- Infrastruktura komunalna;
- Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego;
- Bezpieczeństwo mieszkańców;
- Środowisko naturalne i dziedzictwo przyrodnicze;
- Planowanie przestrzenne.

W każdym z priorytetów określono problemy oraz potrzeby rozwojowe służące ich rozwiązaniu lub ograniczeniu ich oddziaływania.

Bezpieczeństwo mieszkańców

Zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym ze względu na drogę krajową oraz duży udział wąskich dróg z brakiem chodników i oświetlenia (problem)

Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym (potrzeba rozwojowa)

Braki w zakresie infrastruktury oraz niewystarczająca ilość wyposażenia służb działających na rzecz bezpieczeństwa mieszkańców (problem)

Budowa infrastruktury i doposażenie służb ratowniczych oraz wsparcie szkoleniowe (potrzeba rozwojowa)

IV. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest narzędziem pozwalającym na zidentyfikowanie i ocenę:

- silnych stron (strengths) – cech wewnętrznych Gminy, które wpływają na jej rozwój;
- słabych stron (weaknesses) – cech wewnętrznych Gminy, które mogą blokować rozwój;
- szans (opportunities) – uwarunkowań zewnętrznych, które nie zależą bezpośrednio od Gminy, a które odpowiednio wykorzystane mogą przyczynić się do jej rozwoju;
- zagrożeń (threats) – uwarunkowań zewnętrznych, na które gmina nie ma bezpośredniego wpływu, a które mogą hamować jej rozwój.

W wyniku przeprowadzonej analizy określono następujące silne i słabe strony Gminy Rymanów oraz szanse i zagrożenia mogące warunkować jej rozwój.

Cechy wewnętrzne Gminy wpływające na jej rozwój

Silne strony

- ❖ Stabilna sytuacja demograficzna Gminy, związana z dodatnim przyrostem naturalnym w ostatnich latach oraz niskim wskaźnikiem migracji, silne poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców;
- ❖ Stabilna sytuacja finansowa Gminy, związana z rosnącą od kilku lat nadwyżką operacyjną oraz kontrolowanym zadłużeniem;
- ❖ Duża liczba aktywnych przedsiębiorstw w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w tym innowacyjnych firm produkcyjnych;
- ❖ Uzdrawiskowy charakter Gminy; dobrze rozwinięta infrastruktura hotelowa oraz turystyczna; jeden z lokalnych liderów w zakresie generowania ruchu turystycznego;
- ❖ Odpowiedni warunki glebowe, klimatyczne i rzeźba terenu niezbędne do prowadzenia działalności rolniczej; długoletnie tradycje rolnicze, a zarazem wiedza dot. produkcji rolniczej; częściowo zmodernizowane i nowoczesne zaplecze sprzętowe sektora rolniczego Gminy Rymanów;
- ❖ Duża dostępność oferty edukacyjnej zarówno na poziomie podstawowym, jak i średnim; duży wkład szkół w rozwój społeczno – gospodarczy i kulturalny Gminy;
- ❖ Wysoka dostępność do świadczeń zdrowotnych na większości obszaru Gminy, w tym do świadczeń specjalistycznych; zapewniona obsługa ratownictwa medycznego; relatywnie dobra dostępność do opieki szpitalnej;
- ❖ Rozbudowany system opieki społecznej, oparty m.in. na programach krajowych umożliwiających walkę z ubóstwem oraz stopniowo poprawiająca się dostępność do opieki żłobkowej;
- ❖ Wysoki udział wydatków budżetowych Gminy na kulturę i dziedzictwo kulturowe, nowoczesna infrastruktura obiektów kulturowych, bogate dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji przez mieszkańców;

- ❖ Bardzo wysoki udział osób aktywnych sportowo wśród mieszkańców Gminy, dobrze rozwinięta infrastruktura sportowa w Rymanowie i Rymanowie – Zdroju;
- ❖ Niskie bezrobocie wśród mieszkańców Gminy;
- ❖ Duża liczba organizacji społecznych realizujących różnorodne inicjatywy angażujące mieszkańców, utrwalające więzy społeczne oraz budujące społeczeństwo obywatelskie;
- ❖ Położenie Gminy wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych regionu, łatwa dostępność do drogi krajowej i dróg wojewódzkich; atrakcyjne położenie pod względem kulturowym i turystycznym (bliskość większych ośrodków miejskich);
- ❖ Ugruntowana i owocna współpraca z m. Krosno oraz innymi gminami regionu umożliwiającą realizację wspólnych przedsięwzięć z zakresu gospodarki komunalnej, transportu publicznego, e-usług, odnawialnych źródeł energii, itp.;
- ❖ Nowoczesne zaplecze administracyjne oraz doświadczona kadra Urzędu Gminy Rymanów wspomagające rozwój Gminy i dostępność usług dla mieszkańców;
- ❖ Wysoka dostępność do infrastruktury energetycznej, w tym sieci gazowej i elektrycznej;
- ❖ Dobre warunki do wykorzystania odnawialnych źródeł energii (energia słoneczna, energia wiatrowa);
- ❖ Wysoki udział ludności korzystającej z sieci kanalizacji sanitarnej, dobrze rozwinięta sieć wodociągowa w wybranych miejscowościach Gminy;
- ❖ Zapewniony odpowiedni system zbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych (system odbioru odpadów od mieszkańców i firm, PSZOK);
- ❖ Wysoka dostępność do szerokopasmowego Internetu w najliczniej zamieszkanym miejscowościach Gminy; uruchomione pierwsze e-usługi w zakresie administracji publicznej;
- ❖ Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego; bliskość służb policyjnych oraz duże zaangażowanie OSP w ochronę mieszkańców przed skutkami pożarów, powodzi, innych gwałtownych zjawisk przyrodniczych; wysokiej jakości wyposażenie części jednostek w sprzęt ratowniczo – gaśniczy;
- ❖ Wysoka jakość środowiska naturalnego i jego atrakcyjność turystyczna, chroniona w ramach różnorodnych form.

Cechy wewnętrzne Gminy blokujące jej rozwój

Słabe strony

- ❖ Niekorzystna struktura wiekowa populacji Gminy, przewaga liczby osób w wieku poprodukcyjnym nad liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym, ujemne wskaźniki przyrostu naturalnego i salda migracji w roku 2020; depopulacja części wsi;
- ❖ Brak gotowych terenów inwestycyjnych, niska konkurencyjność w stosunku do innych ośrodków w zakresie przyciągania nowych inwestorów;
- ❖ Niska rozpoznawalność oferty turystycznej Gminy Rymanów oraz Uzdrowiska Rymanów – Zdrój na arenie ogólnopolskiej i zagranicznej;
- ❖ Niska konkurencyjność i dochodowość części gospodarstw rolnych utrudniająca sukcesję i kontynuację działalności rolniczej przez kolejne pokolenia;
- ❖ Ograniczona dostępność do świadczeń zdrowotnych w wybranych miejscowościach Gminy;
- ❖ Niedostosowanie infrastruktury i systemu opieki zdrowotnej i społecznej do potrzeb starzejącego się społeczeństwa;
- ❖ Niskie zaangażowanie społeczne mieszkańców, w tym niski udział w propagowaniu i ochronie dziedzictwa kulturowego (lokalnej tradycji, zwyczajów, twórczości), niski poziom czytelnictwa wśród mieszkańców;
- ❖ Brak dostępu do infrastruktury sportowej w wybranych miejscowościach Gminy;
- ❖ Duża uciążliwość i zagrożenie bezpieczeństwa stwarzane przez ruch tranzytowy generowany na drodze krajowej nr 28;
- ❖ Niski udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w bilansie energetycznym Gminy;
- ❖ Niedostępność sieci wodociągowej dla ponad połowy mieszkańców Gminy;
- ❖ Niska świadomość zagrożeń, zwłaszcza wśród rodziców wynikających z korzystania z aplikacji i dostępu do niebezpiecznych treści udostępnianych w Internecie;
- ❖ Ograniczenia w zakresie inwestowania na obszarach objętych ochroną środowiskową.

Uwarunkowania zewnętrzne mogące przyczynić się do rozwoju Gminy

Szanse

- ❖ Udział w jednolitym rynku europejskim, szeroki dostęp do rynków sprzedaży dla przedsiębiorstw;
- ❖ Możliwość korzystania ze środków pomocowych Unii Europejskiej oraz programów rządowych i wojewódzkich;
- ❖ Budowa obwodnicy Rymanowa;
- ❖ Budowa drogi ekspresowej S-19 zwiększającej dostępność komunikacyjną regionu;
- ❖ Rosnące zainteresowanie ofertą uzdrowiskową oraz SPA;
- ❖ Wzrost popularności województwa podkarpackiego wśród turystów (w tym: współpraca ośrodków turystycznych Podkarpacia w zakresie wspólnej promocji i rozwijania turystyki);
- ❖ Rosnąca popularność turystyki aktywnej w Beskidach; organizacja popularnych wydarzeń biegowych;
- ❖ Rosnący udział eksportu polskich produktów rolnych; coraz lepsza rozpoznawalność polskich produktów za granicą;
- ❖ Intensywna działalność promująca sprzedaż polskich produktów za granicą ułatwiająca przedsiębiorcom i rolnikom zdobywanie nowych rynków zbytu;
- ❖ Rosnąca popularność produktów rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego, zwłaszcza w większych miastach, połączona ze zwiększoną świadomością konsumentką;
- ❖ Rozwój technologii, materiałów oraz pomocy dydaktycznych zwiększających możliwości kształcenia dzieci na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim;
- ❖ Rosnący udział nakładów na służbę zdrowia w odniesieniu do Produktu Krajowego Brutto; zwiększona presja społeczna na poprawę stanu służby zdrowia;
- ❖ Rozwój ogólnokrajowych programów wsparcia i aktywizacji osób starszych; wzrost dochodów tej grupy społecznej;
- ❖ Wzrost znaczenia oraz dostępności programów ochrony dziedzictwa kulturowego oraz popularyzacji czytelnictwa;
- ❖ Zwiększające się możliwości rozwoju młodych sportowców w różnych dziedzinach; dostępność programów wsparcia rozwoju sportu młodzieżowego oraz amatorskiego;
- ❖ Zwiększające się możliwości znalezienia pracy zdalnej, nawet w przedsiębiorstwach oddalonych od Gminy Rymanów;

- ❖ Duża różnorodność programów wsparcia działań organizacji pozarządowych, w tym prowadzona przez fundacje dużych firm oraz organizacji międzynarodowym lub krajowych;
- ❖ Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i dostępności transportowej regionu; rosnąca popularność i nacisk ze strony UE na modernizację połączeń kolejowych;
- ❖ Planowana przebudowa i elektryfikacja linii kolejowej nr 108 w ramach budowy tzw. Centralnego Portu Komunikacyjnego; zwiększenie dostępności kolejowej województwa podkarpackiego w ramach CPK;
- ❖ Plany modernizacji infrastruktury energetycznej kraju w ramach programów współfinansowanych ze środków europejskich;
- ❖ Duże możliwości współfinansowania przedsięwzięć z zakresu odnawialnych źródeł energii i elektromobilności;
- ❖ Rozwój sieci szerokopasmowej 5G.

Uwarunkowania zewnętrzne mogące hamować rozwoju Gminy

- ❖ Stale rosnąca atrakcyjność zamieszkania w dużych miastach powodująca odpływ mieszkańców z mniejszych ośrodków, w tym Gminy Rymanów;
- ❖ Epidemie chorób zakaźnych przyczyniające się do wzrostu śmiertelności mieszkańców, ograniczenia możliwości przemieszczenia się oraz utraty poczucia bezpieczeństwa;
- ❖ Obostrzenia (lockdown) wynikające z epidemii przyczyniające się do upadku przedsiębiorstw, wzrostu bezrobocia, spadku popytu na niektóre usługi publiczne i wywołujące kryzysy z służbie zdrowia;
- ❖ Epidemiczne ograniczenia w ruchu turystycznym;
- ❖ Niepewność działań politycznych i wynikających z tego regulacji dotyczących różnych branż związana z dążeniem do tzw. neutralności klimatycznej;
- ❖ Zmiany przepisów podatkowych wywołujące ograniczenie wpływów podatkowych do budżetu Gminy;
- ❖ Zwiększanie zadań Gminy bez zapewnienia finansowania z budżetu centralnego;
- ❖ Ponadnormatywny wzrost opłat za korzystanie z mediów, w tym związany z podwyżkami cen energii;
- ❖ Brak skutecznej promocji województwa jako obszaru turystycznego ma arenie ogólnopolskiej i zagranicznej;
- ❖ Brak zainteresowania współpracą ze strony gmin podkarpackich (np. na polu promocji turystycznej, wspólnych działań inwestycyjnych w zakresie ekologii, transformacji energetycznej);
- ❖ Brak pracowników służby zdrowia, w tym w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej;
- ❖ Ograniczenie finansowania programów wsparcia dla najbiedniejszych grup społecznych;
- ❖ Nadmierna komercjalizacja sektorów kultury i sportu;
- ❖ Ubożenie społeczeństwa na skutek inflacji oraz kryzysów finansowych;
- ❖ Nierównomierny wzrost ilości pojazdów do możliwości rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej;
- ❖ Niedostosowanie infrastruktury energetycznej do potencjału energetyki odnawialnej; ryzyko przerw w dostawie nośników energii;
- ❖ Ryzyko konfliktów związanych z budową infrastruktury sieci 5G.

V. Wizja i kierunki rozwoju Gminy Rymanów

Wizja stanowi wyobrażenie o sytuacji Gminy w przyszłości, określa jej stan docelowy, który zostanie osiągnięty poprzez współpracę władz Gminy, jej partnerów oraz mieszkańców w realizacji zaplanowanych w ramach strategii celów i działań.

W wyniku opracowania diagnozy stanu Gminy Rymanów oraz określenia jej wszystkich mocnych i słabych stron przyjęto następującą wizję Gminy w 2030 roku:

Nowoczesna gmina uzdrowiskowa przyciągająca turystów i kuracjuszy, zapewniająca wysoką jakość życia i rozwój mieszkańców oraz tworząca atrakcyjne warunki prowadzenia działalności gospodarczej i rolniczej, z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

IV.1. Schemat kierunków rozwoju

Kierunki rozwoju Gminy Rymanów zostały zaprezentowane w podziale na trzy główne obszary tematyczne, w ramach których przeprowadzono diagnozę i wskazano problemy oraz wyzwania rozwojowe.

Obszar tematyczny I – GOSPODARKA I TURYSTYKA	
Cel strategiczny – Wzmacnianie pozycji konkurencyjnej lokalnej gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem turystyki	
Priorytet I.1. Przedsiębiorczość Cel operacyjny: Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości	Działanie nr I.1.1 Wyznaczenie i uzbrojenie terenów pod inwestycje
	Działanie nr I.1.2 Prowadzenie promocji gospodarczej w celu przyciągnięcia nowych inwestorów
	Działanie nr I.1.3 Promocja systemów wsparcia instytucjonalnego i finansowego przedsiębiorstw.
	Działanie nr I.1.4 Wdrożenie działań dywersyfikacyjnych w kierunku działalności pozarolniczej.
Priorytet I.2. Turystyka Cel operacyjny:	Działanie nr I.2.1 Rozbudowa infrastruktury i oferty turystyki

Zwiększenie ruchu turystycznego	uzdrowiskowej Gminy
	Działanie nr I.2.2 Wsparcie rozwoju infrastruktury i współpracy w ramach turystyki aktywnej
	Działanie nr I.2.3 Unowocześnienie form promocji turystycznej oraz utworzenie marki turystycznej Gminy
Priorytet I.3. Rolnictwo Cel operacyjny: Rozwój i unowocześnienie sektora rolniczego	Działanie nr I.3.1 Tworzenie infrastruktury sprzyjającej rozwojowi nowoczesnego rolnictwa
	Działanie nr I.3.2 Stymulowanie współpracy gospodarstw rolnych, tworzenie sieci producenckich
	Działanie nr I.3.3 Wsparcie rozwoju rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego
	Działanie nr I.3.4 Wsparcie tworzenia i promocji marki produktów lokalnych

Obszar tematyczny II – KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

Cel strategiczny – Tworzenie warunków wszechstronnego rozwoju i poprawy jakości życia mieszkańców

Priorytet II.1. Edukacja Cel operacyjny: Rozwój potencjału intelektualnego mieszkańców	Działanie nr II.1.1 Rozbudowa i doposażenie infrastruktury przedszkolnej i szkolnej
	Działanie nr II.1.2 Rozwój atrakcyjnej oferty zajęć pozalekcyjnych w procesie nabywania przez uczniów kompetencji kluczowych oraz postaw kreatywnych i innowacyjnych
	Działanie nr II.1.3 Wspieranie nauczycieli w zakresie podnoszenia kwalifikacji, stosowania nowoczesnych metod i form pracy z uczniem, w tym przy wykorzystaniu technik cyfrowych

	Działanie nr II.1.4 Tworzenie warunków i promocja procesu kształcenia ustawicznego
Priorytet II.2. Ochrona zdrowia Cel operacyjny: Ochrona i poprawa stanu zdrowia mieszkańców	Działanie nr II.2.1 Rozbudowa infrastruktury ochrony zdrowia i doposażenie służb medycznych na terenie Gminy
	Działanie nr II.2.2 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz oferty leczenia uzdrowiskowego
	Działanie nr II.2.3 Wdrażanie programów profilaktyki i ochrony zdrowia
Priorytet II.3. Opieka społeczna Cel operacyjny: Poprawa jakości życia oraz integracja społeczna mieszkańców	Działanie nr II.3.1 Zapewnienie opieki dla dzieci w wieku niższym niż przedszkolne
	Działanie nr II.3.2 Zapewnienie opieki oraz aktywizacja społeczna osób starszych
	Działanie nr II.3.3 Utworzenie zasobów budownictwa komunalnego
Priorytet II.4. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel operacyjny: Zachowanie dziedzictwa kulturalnego i zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej	Działanie nr II.4.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego Gminy
	Działanie nr II.4.2 Rozwój infrastruktury i oferty gminnych instytucji kultury
Priorytet II.5. Aktywny styl życia i sport Cel operacyjny: Upowszechnienie aktywnego stylu życia i promocja sportu	Działanie nr II.5.1 Tworzenie infrastruktury sportowej i rekreacyjnej
	Działanie nr II.5.2 Wsparcie dla klubów/sekcji treningowych oraz wydarzeń sportowych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym
Priorytet II.6. Rynek pracy Cel operacyjny: Aktywizacja osób bezrobotnych i wzrost poziomu kompetencji pracowników	Działanie nr II.6.1 Wspieranie aktywności i przedsiębiorczości osób bezrobotnych
	Działanie nr II.6.2 Podnoszenie kwalifikacji i szans rozwojowych osób

	aktywnych zawodowo
Priorytet II.7. Społeczeństwo obywatelskie Cel operacyjny: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego	Działanie nr II.7.1 Współpraca i wspieranie działalności organizacji pozarządowych
	Działanie nr II.7.2 Promowanie inicjatyw aktywizujących i integrujących lokalne społeczności

Obszar tematyczny III. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA Cel strategiczny – Rozwój infrastruktury przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego	
Priorytet III.1. Infrastruktura komunikacyjna i transport publiczny Cel operacyjny: Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury transportowej oraz zwiększenie dostępności transportu publicznego	Działanie nr III.1.1 Poprawa jakości sieci dróg gminnych
	Działanie nr III.1.2 Wspieranie budowy i modernizacji dróg powiatowych/ wojewódzkich/ krajowych
	Działanie nr III.1.3 Budowa i przebudowa obiektów mostowych
	Działanie nr III.1.4 Poprawa jakości infrastruktury kolejowej na linii 108 oraz wzrost ilości połączeń kolejowych
	Działanie nr III.1.5 Zwiększenie dostępności transportu publicznego
Priorytet III.2. Infrastruktura energetyczna Cel operacyjny: Rozwój infrastruktury energetycznej, racjonalizacja wykorzystania energii oraz zwiększenie dostępności OZE	Działanie nr III.2.1 Rozwój infrastruktury OZE na terenie Gminy – zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych
	Działanie nr III.2.2 Rozbudowa i modernizacja sieci elektrycznych i gazowych
	Działanie nr III.2.3 Budowa infrastruktury wspierającej

	akumulowanie energii oraz rozwój elektromobilności
	Działanie nr III.2.4 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i mieszkaniowych
	Działanie nr III.2.5 Wymiana nieefektywnych źródeł ciepła u odbiorców oraz zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach
Priorytet III.3. Infrastruktura komunalna Cel operacyjny: Zapewnienie efektywnej gospodarki wodno – ściekowej oraz gospodarki odpadami	Działanie nr III.3.1 Modernizacja infrastruktury w ramach gospodarki odpadami komunalnymi oraz zwiększenie poziomu ich segregacji
	Działanie nr III.3.2 Optymalizacja systemu oczyszczania ścieków wraz z rozbudową sieci kanalizacji sanitarnej
	Działanie nr III.3.3 Rozbudowa i poprawa stanu technicznego sieci wodociągowej
Priorytet III.4. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego Cel operacyjny: Rozwój cyfryzacji	Działanie nr III.4.1 Zwiększenie dostępności szerokopasmowego Internetu na terenie Gminy
	Działanie nr III.4.2 Wdrażanie i promowanie e-usług publicznych
Priorytet III.5. Bezpieczeństwo mieszkańców Cel operacyjny: Wysokie bezpieczeństwo publiczne	Działanie nr III.5.1 Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym
	Działanie nr III.5.2 Budowa infrastruktury i wyposażenie służb ratowniczych oraz wsparcie szkoleniowe
	Działanie nr III.5.3 Budowa infrastruktury

	przeciwpowodziowej oraz niwelowanie zagrożeń wynikających ze zmian klimatycznych
Priorytet III.6. Środowisko naturalne i dziedzictwo przyrodnicze Cel operacyjny: Ochrona środowiska naturalnego	Działanie nr III.6.1 Ochrona różnorodności biologicznej
	Działanie nr III.6.2 Promocja i zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska, ograniczenia emisji substancji szkodliwych oraz efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych
Priorytet III.7. Planowanie przestrzenne Cel operacyjny: Poprawa ładu przestrzennego i jakości zarządzania przestrzenią	Działanie nr III.7.1 Zagospodarowanie obszarów strategicznej interwencji w ramach polityki funkcjonalno–przestrzennej Gminy
	Działanie nr III.7.2 Działania na rzecz poprawy estetyki krajobrazu
	Działanie nr III.7.3 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w związku z nadaniem im nowych funkcji gospodarczo – społecznych

IV.2. Charakterystyka celów i działań strategicznych

Obszar tematyczny I – GOSPODARKA I TURYSTYKA

Cel strategiczny nr I – Wzmacnianie pozycji konkurencyjnej lokalnej gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem turystyki

Dobrze rozwijająca się gospodarka Gminy umożliwi wzrost dochodów mieszkańców, tworzenie nowych miejsc pracy, generowanie innowacji oraz zapewni wpływy do budżetu Gminy i finansowanie działań publicznych. Osiągnięcie celu strategicznego 1 obejmuje działania zmierzające do stałej poprawy konkurencyjności lokalnej gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem trzech obszarów:

- Przedsiębiorczość i inwestycje mieszkańców oraz napływ inwestycji realizowanych przez zewnętrzne podmioty;
- Turystyka;

– Rolnictwo.

Turystyce przypisano szczególną wartość, z uwagi na uzdrowiskowy charakter Gminy i występujące tutaj naturalne walory środowiskowe służące do lecznictwa uzdrowiskowe oraz rozwoju zrównoważonej turystyki.

Priorytet I.1. Przedsiębiorczość, cel operacyjny nr I.1 Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości
Działanie nr I.1.1 Wyznaczenie i uzbrojenie terenów pod inwestycje

W ramach działania zaplanowano wyznaczenie i uzbrojenie terenów pod inwestycje przedsiębiorstw. W związku z planowanym rozwojem sieci drogowej (budowa obwodnicy Rymanowa, budowa podkarpackiego odcinka S19) możliwe jest wyznaczenie terenów, które staną się atrakcyjne do lokalizowania nowych inwestycji przez przedsiębiorców. Potencjalne działania mogą koncentrować się na odpowiednim planowaniu przestrzennym oraz zwiększaniu dostępności lokalnej infrastruktury (dróg gminnych, sieci kanalizacyjnej i wodociągowej oraz elektrycznej i gazowej).

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. OP I. Konkurencyjna i cyfrowa gospodarka (EFRR).

Działanie nr I.1.2 Prowadzenie promocji gospodarczej w celu przyciągnięcia nowych inwestorów

Dostępność terenów inwestycyjnych w województwie podkarpackim jest obecnie bardzo duża. W związku z tym konieczne jest podejmowanie działań promocyjnych w celu zwrócenia uwagi potencjalnych inwestorów na korzyści z inwestowania w Gminie Rymanów. Mogą one koncentrować się na branży turystycznej, gdzie rozpoznawalność Rymanowa i Rymanowa – Zdroju jest w pewien sposób ugruntowana, ale także na prezentowaniu innych walorów Gminy. Działania w tym zakresie będą prowadzone w ramach działalności Urzędu Gminy Rymanów, poprzez stronę internetową oraz organizację spotkań z przedstawicielami biznesu.

Działanie nr I.1.3 Promocja systemów wsparcia instytucjonalnego i finansowego przedsiębiorstw.

System wsparcia instytucjonalnego i finansowego przedsiębiorstw opiera się w Polsce na programach realizowanych przez wyspecjalizowane organizacje, m.in. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości oraz regionalne agencje rozwoju przedsiębiorczości, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Polski Fundusz Rozwoju, Agencja Rozwoju Przemysłu, Podkarpacki Fundusz Rozwoju, Podkarpackie Centrum Innowacji, fundusze pożyczkowe i inwestycyjne, firmy szkoleniowe i doradcze. Tworzą one wszechstronny ekosystem wsparcia dla firm w zakresie finansowania inwestycji, doradztwa, szkolenia oraz kojarzenia partnerów

biznesowych. Z punktu widzenia realizacji Strategii Rozwoju Gminy Rymanów ważne jest odpowiednie informowanie przedsiębiorców z Gminy Rymanów o aktualnych i przyszłych możliwościach i mechanizmach wsparcia przedsiębiorczości. Potencjalne działania mogą koncentrować się na publikacji bieżących informacji o ww. programach na stronach internetowych Gminy Rymanów, przekazywanie ich podczas spotkań przedstawicieli biznesu oraz współorganizacja spotkań, szkoleń wraz z instytucjami tworzącymi ekosystem wsparcia biznesu.

Działanie nr I.1.4 Wdrożenie działań dywersyfikacyjnych w kierunku działalności pozarolniczej

W okresie wdrażania Strategii kontynuowane będą procesy modernizacji rolnictwa, których jednym z efektów jest przekwalifikowanie części rolników w kierunku działalności pozarolniczej. Dotacje na uruchomienia działalności gospodarczej w nowej branży zapewniają osobom z terenów wiejskich niezbędny kapitał na zakup maszyn i urządzeń, bez których niemożliwe byłoby wejście na wybrany rynek usług lub dostaw. Podejmowanie ww. działań dywersyfikacyjnych, głównie przez agencje rozwoju rolnictwa i lokalne grupy działania wspomaga zachowanie kapitału ludzkiego i zapewnia rozwój gospodarczy na obszarach wiejskich.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. OP I. Konkurencyjna i cyfrowa gospodarka (EFRR);
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).

Priorytet I.2. Turystyka, cel operacyjny nr I.2 Zwiększenie ruchu turystycznego

Działanie nr I.2.1 Rozbudowa infrastruktury i oferty turystyki uzdrowiskowej gminy

W ramach działania przewiduje się inwestycje służące podniesieniu standardu dostępnej obecnie infrastruktury oraz budowę nowych obiektów turystycznych w Rymanowie – Zdroju oraz Rudawce Rymanowskiej. Remonty istniejących obiektów i budowa nowych budynków z przeznaczeniem do obsługi ruchu turystycznego może być realizowane przez podmioty prywatne. Z kolei rozbudowa oraz remont infrastruktury komunalnej służącej turystom będzie realizowana przez Gminę Rymanów oraz inne jednostki publiczne. Niezbędne inwestycje wspomagające zwiększenie ruchu turystycznego to remont dróg dojazdowych, rozbudowa sieci kanalizacyjnych i wodociągowych, budowa parkingów oraz ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. OP I. Konkurencyjna i cyfrowa gospodarka (EFRR);

- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).
- Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej.

Działanie nr I.2.2 Wsparcie rozwoju infrastruktury i współpracy w ramach turystyki aktywnej

Rosnąca popularność turystyki aktywnej wymaga zrównoważonych inwestycji w infrastrukturę sportową i turystyczną w całej Gminie Rymanów. Szczególne znaczenie w tym działaniu mogą mieć inwestycje w Sieniawie i Głębokiem dotyczące zagospodarowania terenów w obrębie zalewu oraz w Puławach polegające na wzmocnieniu roli ośrodka narciarskiego i biegowego. Jednocześnie zasadne jest tworzenie i znakowanie nowych szlaków turystycznych, budowa tras rowerowych i narciarskich, budowa i remont publicznej infrastruktury turystycznej (wiaty, miejsca parkingowe, itp.). Bardzo ważną rolę w przyciąganiu turystów pełnić będzie też współpraca podmiotów, które mogą oferować kompleksową ofertę dla odwiedzających (aktywność fizyczna, nocleg, wyżywienie, produkty lokalne).

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. OP I. Konkurencyjna i cyfrowa gospodarka (EFRR);
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).
- Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej.

Działanie nr I.2.3 Unowocześnienie form promocji turystycznej oraz utworzenie marki turystycznej gminy

Zwiększenie rozpoznawalności Gminy Rymanów oraz jej najpopularniejszego ośrodka turystycznego tj. Rymanowa – Zdroju na arenie krajowej wymaga unowocześnienia form promocji opartej na nowoczesnej marce turystycznej. Wykreowanie takich działań może zostać poprzedzone szczegółową analizą, a następnie strategią marki Rymanów wypracowaną przez wyspecjalizowane organizacje. W ramach takiej strategii wskazane zostałyby m.in. kanały i narzędzia komunikacji z potencjalnymi odbiorcami, uwzględniające najnowsze trendy.

Priorytet I.3. Rolnictwo, cel operacyjny: Rozwój i unowocześnienie sektora rolniczego

Działanie nr I.3.1 Tworzenie infrastruktury sprzyjającej rozwojowi nowoczesnego rolnictwa

Rozwój rolnictwa jest uwarunkowany m.in. dostępnością infrastruktury dróg dojazdowych, oraz melioracji. W okresie wdrażania Strategii planuje się co roku wykonywanie inwestycji związanych z utrzymaniem i rozwojem sieci dróg dojazdowych do terenów rolnych oraz modernizacją systemu melioracji pól. Zadania będą realizowane przez Gminę Rymanów oraz Zarząd Spółki Wodnej Rymanów, przy wsparciu finansowym Województwa Podkarpackiego

oraz w ramach programów rządowych.

Działanie nr I.3.2 Stymulowanie współpracy gospodarstw rolnych, tworzenie sieci producenckich

Rozwój współpracy gospodarstw rolnych, w tym tworzenie grup (sieci) producenckich ma stanowić sposób na wzmocnienie pozycji konkurencyjnej rozdrobnionych podmiotów rolniczych w relacjach z przetwórcami i sieciami handlowymi. Zazwyczaj duzi odbiorcy produktów rolnych zajmują lepsze pozycje negocjacyjne aniżeli drobne gospodarstwa, stąd mogą narzucać swoje ceny oraz pozostaje warunki kontraktu. Współpraca gospodarstw rolnych może się skupiać na podstawowych obszarach tj. zaopatrzeniu w środki produkcji, samej produkcji, marketingu i wspólnego użytkowania maszyn. Wybór takiego modelu funkcjonowania na rynku, o ile ma on być trwały i zapewniający wyższą rentowność, powinien być oparty o świadome wybory producentów rolnych. W ramach mechanizmów finansowania modernizacji rolnictwa dostępne są instrumenty wsparcia tworzenia i funkcjonowania grup producenckich.

Możliwości dofinansowania:

- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027

Działanie nr I.3.3 Wsparcie rozwoju rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego

Rozwój rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego oparty jest o metody gospodarowania, które nie obciążają środowiska naturalnego, zapewniają trwałą żyzność gleby, wysoką jakość produktów rolnych oraz zdrowotność zwierząt. Produkty rolnictwa ekologicznego doceniane są przez odbiorców za wysoką jakość oraz bezpieczeństwo, a ich cena sprzedaży jest zazwyczaj wyższa aniżeli wytwarzanych metodami konwencjonalnymi produktów. Rolnictwo ekologiczne może być alternatywą dla rolnictwa intensywnego zwłaszcza w obszarach górskich i trudniej dostępnych, położonych na południu Gminy Rymanów. Realizacja inwestycji w rolnictwo ekologiczne wymaga dostępu do odpowiedniej wiedzy, kapitału, a następnie rynków zbytu. Produkty ekologiczne cieszą się coraz większą popularnością stąd rynek żywności ekologicznej zalicza się grona najszybciej rozwijających się sektorów rolnictwa. Projekty w ramach niniejszego działania mogą dotyczyć tworzenia i modernizacji ekologicznych gospodarstw rolnych, tworzenia sieci producentów, promocji produktów oraz wsparcia szkoleniowego i doradczego dla podmiotów tego sektora.

Możliwości dofinansowania:

- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).

Działanie nr I.3.4 Wsparcie tworzenia i promocji marki produktów lokalnych

Choć działanie I.3.4. zostało przewidziane w obszarze strategicznym „Rolnictwo” to marka produktu lokalnego może dotyczyć nie tylko żywności ale także m.in. rękodzieła, warsztatów twórczości lokalnej czy usługi turystycznej. Marka zgodnie z definicją Narodowego Instytut Dziedzictwa to znak słowno–graficzny, pod którym promuje się grupę produktów posiadających wspólne cechy i wartości, istotne z punktu widzenia konsumentów oraz jej twórców. Najważniejsze żeby marka lokalna i kryjące się pod nią produkty kojarzone były z danym miejscem, wywoływały pozytywne emocje i wspomnienia. Budowa marki lokalnej w Gminie Rymanów mogłaby pomóc w promocji różnych produktów i usług drobnych przedsiębiorców i rolników.

Możliwości dofinansowania:

- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).

Obszar tematyczny II – KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

Cel strategiczny – Tworzenie warunków wszechstronnego rozwoju i poprawy jakości życia mieszkańców

Drugi cel strategiczny związany jest z szeroko rozumianą tematyką społeczną. Jest nim tworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju i poprawy jakości życia mieszkańców Gminy. Realizując ten cel Gmina oraz partnerzy społeczni i gospodarczy będą podejmowali działania z zakresu rozwoju edukacji, kultury, sportu, ochrony zdrowia, opieki społecznej oraz zapewnienia warunków sprzyjających aktywizacji i integracji lokalnej społeczności.

Priorytet II.1. Edukacja, cel operacyjny nr I.1 Rozwój potencjału intelektualnego mieszkańców

Działanie nr II.1.1 Rozbudowa i wyposażenie infrastruktury przedszkolnej i szkolnej

W ramach działania zaplanowano poprawę stanu i podniesienie standardu obiektów dydaktycznych, w tym m.in. prace związane z poprawą stanu technicznego obiektów, wymianę instalacji wewnętrznych, adaptację pomieszczeń na potrzeby pracowni szkolnych oraz wyposażenia w sprzęt umożliwiający wdrażanie nowoczesnych form kształcenia oraz wykorzystywanie nowoczesnych technologii w procesie nauczania.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR).

Działanie nr II.1.2 Rozwój atrakcyjnej oferty zajęć pozalekcyjnych w procesie nabywania przez uczniów kompetencji kluczowych oraz postaw kreatywnych i innowacyjnych

W ramach działania mającego na celu poprawę wyników kształcenia oraz pobudzenie chęci do

rozwijania własnych zainteresowań wśród dzieci i młodzieży planowane jest objęcie wszystkich placówek szkolnych systemem wdrażania innowacyjnych form i metod nauczania, ze szczególnym uwzględnieniem nauczania opartego na narzędziach multimedialnych. Działanie ma sprzyjać również podwyższaniu umiejętności komunikacyjnych, nabywaniu kluczowych kompetencji społecznych i obywatelskich, kształtowaniu tolerancji i promowaniu postaw przedsiębiorczych.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP VI. Kapitał ludzki gotowy do zmian (EFS+);
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027

Działanie nr II.1.3 Wspieranie nauczycieli w zakresie podnoszenia kwalifikacji, stosowania nowoczesnych metod i form pracy z uczniem, w tym przy wykorzystaniu technik cyfrowych

Działanie obejmuje przedsięwzięcia, których celem jest wspieranie nauczycieli w zakresie podnoszenia kwalifikacji, stosowania nowoczesnych metod i form pracy z uczniem, w tym przy wykorzystaniu technik cyfrowych. Działanie te są niezbędne do podnoszenia jakości kształcenia w szkołach podstawowych i średnich funkcjonujących w Gminie oraz roli i znaczenia kadry pedagogicznej w procesie kształcenia. Zakres działania obejmie szkolenia, warsztaty, spotkania, itp.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP VI. Kapitał ludzki gotowy do zmian (EFS+);
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027

Działanie nr II.1.4 Tworzenie warunków i promocja procesu kształcenia ustawicznego

Działanie obejmuje realizację zajęć, kursów, szkoleń jako formy kształcenia ustawicznego mieszkańców. Upowszechnienie modelu uczenia się przez całe życie wymaga zapewnienia odpowiednich warunków nauczania w ramach dostępnej już infrastruktury edukacyjnej Gminy oraz promocji tej formy poprawy kwalifikacji.

Priorytet II.2. Ochrona zdrowia, cel operacyjny: Ochrona i poprawa stanu zdrowia mieszkańców

Działanie nr II.2.1 Rozbudowa infrastruktury ochrony zdrowia i doposażenie służb medycznych na terenie Gminy

Działanie obejmuje inwestycje polegające na budowie, przebudowie, rozbudowie i remoncie infrastruktury ochrony zdrowia w Gminie Rymanów. Zakres prac będzie ukierunkowany na zabezpieczenie należytych warunków świadczenia usług ochrony zdrowia, rozwój oferty

o nowe świadczenia, zmniejszenie energochłonności infrastruktury lub poszerzenie skali działalności w poszczególnych obszarach ochrony zdrowia. Istotny jest także zakup nowoczesnego wyposażenia służb medycznych oraz zapewnienie wykwalifikowanego personelu.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR).

Działanie nr II.2.2 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz oferty leczenia uzdrowiskowego

Działanie obejmuje inwestycje polegające na budowie, przebudowie, rozbudowie i remoncie infrastruktury leczenia uzdrowiskowego w Rymanowie – Zdroju oraz Rudawce Rymanowskiej. Zakres prac będzie ukierunkowany na zabezpieczenie należytych warunków świadczenia usług leczniczych, rozwój oferty o nowe świadczenia, zmniejszenie energochłonności infrastruktury lub poszerzenie skali działalności w poszczególnych obszarach leczenia uzdrowiskowego.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR).

Działanie nr II.2.3 Wdrażanie programów profilaktyki i ochrony zdrowia

Działanie polega na organizowaniu cyklicznych programów profilaktycznych dla mieszkańców, finansowanych przez Gminę, np. szczepienia, badania profilaktyczne.

Możliwości dofinansowania:

- Programy rządowego wsparcia programów profilaktyki i ochrony zdrowia.

Priorytet II.3. Opieka społeczna, Cel operacyjny: Poprawa jakości życia oraz integracja społeczna mieszkańców

Działanie nr II.3.1 Zapewnienie opieki dla dzieci w wieku niższym niż przedszkolne

Działanie obejmuje inwestycje w infrastrukturę żłobkową poprzez jej modernizację oraz rozbudowę, zakup dodatkowego wyposażenia oraz rozwój oferty opiekuńczej.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR);
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027;
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność);

- Programy rządowego wsparcia opieki żłobkowej, np. Program „Maluch”.

Działanie nr II.3.2 Zapewnienie opieki oraz aktywizacja społeczna osób starszych

Działanie skupia się na wsparciu inwestycyjnym i bieżącym dla Dziennego Domu Pobytu w Łazach oraz organizacji podobnych domów w innych miejscowościach Gminy Rymanów. Dodatkowo, planowane są działania aktywizujące osoby starsze w ramach klubów seniora działających na obszarze Gminy, w tym regularne zajęcia i spotkania edukacyjne, kulturalne, rekreacyjne, wycieczki krajoznawcze, spotkania integracji międzypokoleniowej i inne. Ponadto, specjalną ofertę dla osób starszych będą rozwijać instytucje gminne takie jak: Ośrodek Kultury, Biblioteka Publiczna oraz Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rymanowie. Aktywizacja seniorów będzie prowadzona także we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR);
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).
- Programy rządowego wsparcia inicjatyw na rzecz osób starszych.

Działanie nr II.3.3 Utworzenie zasobów budownictwa komunalnego

Gmina w ramach przebudowy własnego systemu zasobów mieszkaniowych, planuje w oparciu o utworzoną infrastrukturę wdrożenie rozwiązań podnoszących poziom zaspokojenia potrzeb grup wymagających szczególnego wsparcia w zakresie mieszkalnictwa. Planowany proces inwestycyjno–organizacyjny jest skierowany przede wszystkim w stronę osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i życiowej, a także związanych z potrzebami młodych rodzin, które nie stać na zakup lub wynajem własnego mieszkania. Efektem zaplanowanych działań ma być zwiększenie zasobu mieszkań komunalnych i socjalnych oraz unowocześnienie systemu zarządzania nimi.

Priorytet II.4. Kultura i dziedzictwo kulturowe, cel operacyjny: Zachowanie dziedzictwa kulturalnego i zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej

Działanie nr II.4.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy

Gmina posiada cenne zasoby dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego – zarówno ruchomego, jak i nieruchomego. Biorąc pod uwagę, że dziedzictwo kulturowe, podobnie jak naturalne, jest zasobem niepowtarzalnym i nieodnawialnym wymaga stałej ochrony i świadomego gospodarowania. W ramach tego działania Gmina będzie uczestniczyć w pracach na rzecz ochrony i rewitalizacji zabytków oraz miejsc pamięci narodowej. W celu

promocji różnorodności kulturowej gminy organizowane będą imprezy kulturalne, kultywujące lokalne tradycje.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR);
- Dotacje na ochronę zabytków oraz programy promocji dziedzictwa kulturowego w ramach programów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Działanie nr II.4.2 Rozwój infrastruktury i oferty gminnych instytucji kultury

Kluczowym aspektem realizacji niniejszego działania jest poprawa stanu infrastruktury pozwalającej na wzmacnianie stopnia integracji i aktywności lokalnej społeczności poprzez remont domów ludowych. Dzięki modernizacji infrastruktury powstaną warunki do działań integrujących i aktywizujących mieszkańców Gminy. W ramach rozwoju oferty gminnych instytucji kultury będą mogły być organizowane wydarzenia i spotkania dedykowane poszczególnym grupom społecznym, np. młodzieży, seniorom, regularne zajęcia i spotkania edukacyjne, kulturalne, rekreacyjne, wycieczki krajoznawcze, spotkania integracji międzypokoleniowej i inne.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR);
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).

Priorytet II.5. Aktywny styl życia i sport, cel operacyjny: Upowszechnienie aktywnego stylu życia i promocja sportu

Działanie nr II.5.1 Tworzenie infrastruktury sportowej i rekreacyjnej

Gmina będzie inwestowała w zrównoważony rozwój bazy sportowej na obszarze całej Gminy, w tym m.in.: utworzenie sieci tras pieszych i rowerowych, przebudowa i remont otwartych stref sportu i rekreacji, obejmujących ścieżki/trasy rowerowe, trasy narciarskie i siłownie zewnętrzne (air zone). Planowane są także inwestycje obejmujące budowę szatni sportowych i oświetlenia stadionów w Głębokiem i Sieniawie, remont stadionu sportowego w Klimkówce, budowę oświetlenia stadionu sportowego w Milczy, Posadzie Górnej i Wróbliku Szlacheckim oraz budowę hali sportowej w Rymanowie.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR);

- Dotacje na rozwój infrastruktury sportowej i turystycznej w ramach programów Ministerstwa Sportu i Turystyki;
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).

Działanie nr II.5.2 Wsparcie dla klubów/sekcji treningowych oraz wydarzeń sportowych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym

Wsparcie dla klubów/sekcji treningowych oraz wydarzeń sportowych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym ma umożliwić wykorzystanie istniejącej infrastruktury sportowej oraz potencjału sportowego i organizacyjnego działaczy i zawodników do popularyzacji aktywnego i zdrowego stylu życia wśród mieszkańców. Pozostałe efekty to zwiększanie sprawności fizycznej dzieci i młodzieży oraz promowanie i wspieranie sportu kwalifikowanego.

Możliwości dofinansowania:

- Program Erasmus+ Sport,
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność).
- Programy i konkursy aktywizacyjne Ministerstwa Sportu i Turystyki,
- Programy i konkursy samorządu regionalnego oraz powiatowego.

Priorytet II.6. Rynek pracy, cel operacyjny: Aktywizacja osób bezrobotnych i wzrost poziomu kompetencji pracowników

Działanie nr II.6.1 Wspieranie aktywności i przedsiębiorczości osób bezrobotnych

Aktywizacja osób bezrobotnych jest zadaniem powiatu, prowadzonym przez Powiatowy Urząd Pracy w Krośnie. Gmina zamierza wspierać działania PUP poprzez programy realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, np. kursy zawodowe i przekwalifikowujące, spotkania z doradcą zawodowym i psychologiem, itp.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP VI. Kapitał ludzki gotowy do zmian (EFS+).

Działanie nr II.6.2 Podnoszenie kwalifikacji i szans rozwojowych osób aktywnych zawodowo

W ramach działania promowane i realizowane będą przedsięwzięcia polegające na podnoszeniu kwalifikacji lub przekwalifikowaniu osób aktywnych zawodowo. Szkolenia, kursy i studia podyplomowe to przykładowe formy wsparcia pracowników w procesach adaptacji do zmieniających się warunków pracy i specjalizacji zawodowej, wdrażania nowych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych w firmach oraz zmian wywołanych warunkami pandemicznymi. Programy tego typu będą wdrażane przez instytucje rynku pracy oraz firmy

szkoleniowo – doradcze.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP VI. Kapitał ludzki gotowy do zmian (EFS+).
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 (FERS)

Priorytet II.7. Społeczeństwo obywatelskie, cel operacyjny: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Działanie nr II.7.1 Współpraca i wspieranie działalności organizacji pozarządowych

W ramach współpracy i wspierania działalności organizacji pozarządowych Gmina będzie zwiększać udział zleczanych do realizacji zadań publicznych m.in. z zakresu kultury, sportu, turystyki, zdrowia i pomocy społecznej w otwartych konkursach ofert. Ponadto Gmina będzie udzielać wsparcia organizacyjnego, prawnego oraz wskazywać możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków pomocowych i inicjować współpracę pomiędzy organizacjami pozarządowymi z terenu Gminy.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP VI. Kapitał ludzki gotowy do zmian (EFS+);
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 (FERS);
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność);
- Rządowe programy wsparcia organizacji pozarządowych;
- Programy grantowe dużych firm.

Działanie nr II.7.2 Promowanie inicjatyw aktywizujących i integrujących lokalne społeczności

W ramach działania organizowane i wspierane będą lokalne inicjatywy aktywizujące i integrujące lokalną społeczność Gminy oraz poszczególnych miejscowości. Będą to przedsięwzięcia o charakterze sportowym, kulturalnym, charytatywnym, turystycznym i innym organizowane przez lokalne organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne. Wsparcie finansowe inicjatyw może pochodzić z budżetu Gminy Rymanów, ale także od prywatnych sponsorów.

Możliwości dofinansowania:

- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027, LEADER (Rozwój lokalny kierowany przez społeczność);
- Rządowe programy wsparcia organizacji pozarządowych;
- Programy grantowe dużych firm.

Obszar tematyczny III. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA

Cel strategiczny – Rozwój infrastruktury przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego

Trzecim głównym celem rozwojowym zidentyfikowanym w ramach Strategii jest rozwój sieci infrastrukturalnych oraz realizacja założeń wspierających działania z zakresu gospodarki niskoemisyjnej i poprawy stanu środowiska naturalnego. Realizacja celu strategicznego została oparta na równowadze oraz wzajemnym uzupełnianiu się działań w siedmiu podstawowych obszarach: infrastrukturze komunikacyjnej, gospodarce komunalnej, transformacji energetycznej, cyfryzacji, bezpieczeństwu, środowisku naturalnym oraz funkcjonalności przestrzennej gminy.

Priorytet III.1. Infrastruktura komunikacyjna i transport publiczny, cel operacyjny: Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury transportowej oraz zwiększenie dostępności transportu publicznego

Działanie nr III.1.1 Poprawa jakości sieci dróg gminnych

W celu poprawy komfortu podróżowania oraz bezpieczeństwa w ruchu drogowym, będzie sukcesywnie poprawiany stan najważniejszych dróg gminnych, w szczególności dróg łączących się z drogami wyższej kategorii, tj. drogą krajową, wojewódzkimi i powiatowymi. Działanie ma służyć zmniejszeniu liczby zdarzeń drogowych i ich skutków, istotne znaczenie ma poprawa bezpieczeństwa pieszych, szczególnie przy najbardziej ruchliwych trasach (wydzielenie poboczy lub budowa, przebudowa chodników, poprawa stanu oświetlenia). Dodatkowo planowana jest budowa placów parkingowych.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP III. Mobilność i łączność (EFRR);
- Rządowe programy wsparcia budowy i modernizacji dróg regionalnych i lokalnych.

Działanie nr III.1.2 Wspieranie budowy i modernizacji dróg powiatowych/ wojewódzkich/ krajowych

Głównym zadaniem w ramach tego działania będzie budowa obwodnicy dla miasta Rymanowa. Inwestycja ma zostać zrealizowana przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad o/Rzeszów w ramach rządowego Programu budowy 100 obwodnic. Powstanie obwodnicy odciąży centrum Rymanowa z ruchu tranzytowego, zwiększy bezpieczeństwo mieszkańców oraz zmniejszy hałas i emisję spalin. Przebieg drogi zapewni także mieszkańcom Gminy łatwiejszy dostęp do drogi ekspresowej S19. Harmonogram realizacji zadania jest rozłożony na kilka lat, a jego ukończenie planowane jest na rok 2030. Główne etapy prac to wykonanie studium korytarzowego, studium techniczno –ekonomiczno –środowiskowego, uzyskanie decyzji środowiskowej, a następnie przygotowanie i realizacja inwestycji w trybie zaprojektuj

i wybuduj.

Pozostałe inwestycje to modernizacje dróg wojewódzkich i powiatowych, w tym roboty budowlane w zakresie poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym (budowa chodników, oświetlenia, itp.).

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP III. Mobilność i łączność (EFRR);
- Rządowe programy wsparcia budowy i modernizacji dróg regionalnych i lokalnych.

Działanie nr III.1.3 Budowa i przebudowa obiektów mostowych

Działanie obejmuje przede wszystkim przebudowę obiektów mostowych w celu podnoszenia ich nośności do wyznaczonych standardów.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP III. Mobilność i łączność (EFRR);
- Rządowe programy wsparcia budowy i modernizacji dróg regionalnych i lokalnych.

Działanie nr III.1.4 Poprawa jakości infrastruktury kolejowej na linii 108 oraz wzrost ilości połączeń kolejowych

Inwestycje w infrastrukturę kolejową na szeroką skalę planowane są przez Centralny Port Komunikacyjny sp. z o.o. Jednym z działań CPK jest planowana przebudowa i elektryfikacja linii kolejowej nr 108 pozwalająca na zwiększenie dostępności kolejowej województwa podkarpackiego. Harmonogram tej inwestycji może wykraczać poza ramy niniejszej Strategii (nawet do 2040 r.), niemniej jednak w przypadku jej realizacji zwiększyłaby się konkurencyjność połączeń kolejowych pomiędzy Gminą Rymanów a Rzeszowem i portem lotniczym „Solidarność” planowanym do ulokowania pomiędzy Warszawą a Łodzią.

Działanie nr III.1.5 Zwiększenie dostępności transportu publicznego

Planowane działania w tym zakresie obejmować będą promocję korzystania z usług transportu publicznego wśród mieszkańców oraz wsparcie inicjatyw uruchamiania nowych połączeń i linii transportowych przez prywatnych przewoźników oraz MKS Krosno sp. z o.o.

Priorytet III.2. Infrastruktura energetyczna, cel operacyjny: Rozwój infrastruktury energetycznej, racjonalizacja wykorzystania energii oraz zwiększenie dostępności OZE

Działanie nr III.2.1 Rozwój infrastruktury OZE na terenie gminy – zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych

Działanie pozwoli na zwiększenie stopnia dywersyfikacji źródeł dostaw oraz stworzenie optymalnych warunków do rozwoju energetyki rozproszonej, opartej na lokalnie dostępnych surowcach odnawialnych. Wspierane będą inwestycje polegające na budowie i przebudowie

instalacji do wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej z OZE (zwłaszcza w sektorze energii słonecznej oraz biomasy), działania sprzyjające budowie obiektów pasywnych, energooszczędnych, wymianie urządzeń na energooszczędne, wykorzystaniu energii odpadowej.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP II. Energia i środowisko (EFRR);
- Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027, Priorytet II: Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR.

Działanie nr III.2.2 Rozbudowa i modernizacja sieci elektrycznych i gazowych

W perspektywie 10 lat konieczne będzie planowanie i prowadzenie inwestycji związanych z rozbudową i modernizacją sieci elektrycznych i gazowych. Zadanie te wdrażane przez operatorów ww. sieci wynikają z transformacji energetycznej kraju, która jest wymagana w związku z stopniowym osiaganiem neutralności klimatycznej oraz przestarzałą infrastrukturą przesyłową. Zadania inwestycyjne obejmować będą m.in. kablowanie sieci (umieszczanie pod ziemią) oraz modernizację stacji transformatorowych. Rozbudowę sieci energetycznych wymuszać będą w kolejnych latach inwestycje w odnawialne źródła energii.

Działanie nr III.2.3 Budowa infrastruktury wspierającej akumulowanie energii oraz rozwój elektromobilności

W związku z rozwojem energetyki odnawialnej konieczna jest promocja i upowszechnianie technologii, które umożliwiają akumulowanie wytworzonej energii. Wraz z rosnącą popularnością instalacji fotowoltaicznych oraz niewydolnością infrastruktury energetycznej na znaczeniu zyskują rozwiązania, które zapewniają gromadzenie energii w miejscu jest wytwarzania i zużywania w okresach, kiedy ta energia jest niezbędna. Inwestycje tego typu będą wspierane ze środków publicznych i mogą być elementem kompleksowych projektów modernizacji obiektów publicznych, prywatnych lub komercyjnych. Dodatkowo, w okresie wdrażania Strategii możliwe jest utworzenie przynajmniej jednego punktu ładowania pojazdów elektrycznych, np. przy stacjach benzynowych lub obiektach publicznych.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP II. Energia i środowisko (EFRR);
- Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027, Priorytet II: Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR;
- Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki;
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027;
- Rządowe programy wsparcia energetyki OZE oraz elektromobilności (NFOSiGW, WFOSiGW).

Działanie nr III.2.4 Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i mieszkaniowych

W ramach działania zaplanowano realizację inwestycji mających na celu podnoszenie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania OZE w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach administracyjnych i kulturalno-oświatowych. Zaplanowane zadania obejmują prace termomodernizacyjne (w tym: ocieplenie ścian, dachów, stropodachów, stropów nad przestrzeniami nieogrzewanymi i podłóg na gruncie; wymianę stolarki okiennej i drzwiowej; modernizację lub wymianę źródeł ciepła lub/i instalacji grzewczej; modernizację lub wymianę systemu zaopatrzenia w ciepłą wodę użytkową; usprawnienie systemu wentylacji, zastosowanie odnawialnych źródeł energii) mające przynieść wymierny efekt związany ze zmniejszeniem zapotrzebowania na energię oraz redukcją emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Dodatkowo planuje się wdrożenie usprawnień w dziedzinie monitoringu sytuacji energetycznej budynków oraz systemów inteligentnego zarządzania energią.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP II. Energia i środowisko (EFRR);
- Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027, Priorytet II: Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR;
- Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki;
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027;
- Rządowe programy wsparcia energetyki OZE oraz elektromobilności (NFOSiGW, WFOSiGW).

Działanie nr III.2.5 Wymiana nieefektywnych źródeł ciepła u odbiorców oraz zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach

Zaplanowane prace dotyczą zastąpienia przestarzałych źródeł ciepła, niskosprawnych kotłów na paliwa stałe, poprzez zastosowanie bardziej ekologicznych rozwiązań opartych o gaz lub energię odnawialną. Wdrażane rozwiązania w budynkach prywatnych muszą zachowywać zgodność z aktualnymi zapisami przepisów środowiskowych, w tym ustawy antysmogowej. W wyniku zastosowania nowoczesnych źródeł grzewczych zastępując nieefektywne kotły węglowe zmniejszy się emisja zanieczyszczeń gazowych i lotnych. Planowane są także działania inwestycyjne związane z transformacją energetyczną przedsiębiorstw, które muszą sprostać wymaganiom europejskiego zielonego ładu.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP II. Energia i środowisko (EFRR);

Priorytet III.3. Infrastruktura komunalna, cel operacyjny: Zapewnienie efektywnej gospodarki wodno – ściekowej oraz gospodarki odpadami

Działanie nr III.3.1 Modernizacja infrastruktury w ramach gospodarki odpadami komunalnymi oraz zwiększenie poziomu ich segregacji

Wsparcie działań informacyjno– kontrolnych stanowi priorytet w zakresie usprawnienia gminnego systemu gospodarki odpadowej funkcjonującego w oparciu o gminny punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK). Działanie zakłada monitoring środowiska i prowadzenie edukacji ekologicznej. W ramach gminnego systemu gospodarki odpadami planowane jest wsparcie właścicieli nieruchomości mające na celu sukcesywną utylizację wyrobów zawierających azbest.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP II. Energia i środowisko (EFRR);

Działanie nr III.3.2 Optymalizacja systemu oczyszczania ścieków wraz z rozbudową sieci kanalizacji sanitarnej

Celem procesu inwestycyjnego będzie unowocześnienie i rozbudowa istniejącej infrastruktury kanalizacyjnej. Na terenie Gminy stosunkowo duża liczba gospodarstw ma podłączenie do sieci kanalizacji sanitarnej, jednak ze względu na zły stan techniczny część infrastruktury wymaga modernizacji oraz dalszej rozbudowy. Jednocześnie w tym działaniu planowana jest budowa przydomowych oczyszczalni w miejscowościach pozbawianych dostępu do sieci kanalizacji sanitarnej (Rudawka Rymanowska, Wisłoczek, Puławy, Łazy).

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP II. Energia i środowisko (EFRR);
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027.

Działanie nr III.3.3 Rozbudowa i poprawa stanu technicznego sieci wodociągowej

Celem procesu inwestycyjnego będzie unowocześnienie i rozbudowa istniejącej infrastruktury wodociągowej. Na terenie Gminy ponad połowa gospodarstw nie ma podłączenia do sieci wodociągowej, a część infrastruktury wymaga modernizacji. Wśród najważniejszych prac planowana jest dalsza rozbudowa zarówno sieci wodociągowej oraz podłączenie kolejnych użytkowników.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP II. Energia i środowisko (EFRR);
- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027.

Priorytet III.4. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego, cel operacyjny: Rozwój cyfryzacji

Działanie nr III.4.1 Zwiększenie dostępności szerokopasmowego Internetu na terenie całej gminy

Infrastruktura sieci szerokopasmowego Internetu stanowi podstawę działania gospodarstw domowych, instytucji publicznych oraz przedsiębiorstw w obliczu coraz bardziej cyfrowej gospodarki. Działanie polega na budowaniu systemu powszechnego dostępu do Internetu, przede wszystkim w miejscach, gdzie są jeszcze tzw. białe plamy. Równocześnie prowadzony będzie proces poprawy dostępu do szerokopasmowego Internetu, tj. zwiększenie udziału szybkiego połączenia internetowego przy użyciu łącza o wysokiej przepustowości. Inwestycje w budowę i rozbudowę sieci szerokopasmowych będą realizowane przez podmioty komercyjne w poszczególnych miejscowościach Gminy Rymanów. Na obszarach gdzie takie przedsięwzięcia są nierentowne dostępne będzie wsparcie publiczne.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie Polska Cyfrowa

Działanie nr III.4.2 Wdrażanie i promowanie e-usług publicznych

Działanie obejmuje przygotowanie i wdrażanie nowych e-usług publicznych dla obywateli oraz przedsiębiorców, m.in. z zakresu zdrowia, edukacji, turystyki i zamówień publicznych.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP I. Konkurencyjna i cyfrowa gospodarka (EFRR)

Priorytet III.5. Bezpieczeństwo mieszkańców, cel operacyjny: Wysokie bezpieczeństwo publiczne

Działanie nr III.5.1 Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym

Poprawie bezpieczeństwa w ruchu drogowym będą służyły inwestycje w budowę chodników oraz oświetlenia ulic, a także akcje informacyjne dotyczące np. noszenia odblasków. Planowana jest także rozbudowa systemu monitoringu.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP III. Mobilność i łączność (EFRR);
- Rządowe programy wsparcia budowy i modernizacji dróg regionalnych i lokalnych oraz poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Działanie nr III.5.2 Budowa infrastruktury i wyposażenie służb ratowniczych oraz wsparcie szkoleniowe

W ramach działania przewiduje się m.in. wyposażenie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w nowoczesny specjalistyczny sprzęt ratowniczo – gaśniczy, zakup pojazdów specjalnych (średnich oraz lekkich samochodów ratowniczo-gaśniczych). Planowane są również inwestycje obejmujące remont strażnic oraz infrastruktury towarzyszącej, np. parkingów. Strażacy ochotnicy będą korzystali także ze wsparcia szkoleniowego

zapewnianego przez jednostki zawodowe PSP.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR)

Działanie nr III.5.3 Budowa infrastruktury przeciwpowodziowej oraz niwelowanie zagrożeń wynikających ze zmian klimatycznych

W ramach działania przewiduje się przede wszystkim zabezpieczenie przeciwpowodziowe południowej części gminy, w tym regulacja potoku w m. Głębokie. Dodatkowo niezbędne będzie monitorowanie stanu wałów przeciwpowodziowych oraz ich doraźna modernizacja.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP IV. Infrastruktura bliżej ludzi (EFRR), OP II. Energia i środowisko (EFRR).

Priorytet III.6. Środowisko naturalne i dziedzictwo przyrodnicze, cel operacyjny: Ochrona środowiska naturalnego

Działanie nr III.6.1 Ochrona różnorodności biologicznej

Działanie obejmuje przedsięwzięcia polegające na popularyzacji form ochrony przyrody występujących na terenie Gminy Rymanów i ich znaczenia dla różnorodności biologicznej. W ramach tego działania możliwa jest realizacja różnorodnych przedsięwzięć w tym redakcja i publikacja wydawnictw tematycznych, szkolenia i lekcje popularyzujące różnorodność biologiczną, działania inwestycyjne związane z ochroną różnorodności i zwiększeniem dostępności terenów, znakowanie szlaków, itp.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP V. Rozwój zrównoważony terytorialnie (EFRR);
- Programy unijne i krajowe dot. ochrony różnorodności biologicznej.

Działanie nr III.6.2 Promocja i zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska, ograniczenia emisji substancji szkodliwych oraz efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych

Działania informacyjne, szkoleniowe i promocyjne wśród mieszkańców dotyczące ochrony środowiska, ograniczenia emisji substancji szkodliwych oraz efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych. W ramach tego działania możliwa jest realizacja różnorodnych przedsięwzięć w tym redakcja i publikacja wydawnictw tematycznych, szkolenia i lekcje, publikacja informacji na stronach internetowych, itp.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP V. Rozwój zrównoważony terytorialnie (EFRR);
- Programy unijne i krajowe dot. ekologii.

Priorytet III.7. Planowanie przestrzenne, el operacyjny: Poprawa ładu przestrzennego i jakości zarządzania przestrzenią

Działanie nr III.7.1 Zagospodarowanie obszarów strategicznej interwencji w ramach polityki funkcjonalno–przestrzennej gminy

Obszary strategicznej interwencji to zgodnie z Poradnikiem Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych, lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych czy przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne albo w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, czy też rozwiązania regulacyjne. Obszary te zostały wskazane z rozdziale Strategii dotyczącym modelu funkcjonalno – przestrzennego Gminy Rymanów. Są to obszary uzdrowiska Rymanów – Zdrój, centrum gospodarczo – administracyjne Rymanowa oraz tereny inwestycyjne wzdłuż projektowanej obwodnicy Rymanowa. Działanie obejmuje odpowiednie kształtowanie polityki rozwoju uwzględniające ww. obszary strategicznej interwencji.

Działanie nr III.7.2 Działania na rzecz poprawy estetyki krajobrazu

Działania zmierzające do poprawy estetyki oraz zachowania czystości w obrębie stref publicznych świadczą o wysokiej świadomości społecznej mieszkańców, przekładając się jednocześnie na jakość ich życia oraz sposób postrzegania Gminy przez osoby z zewnątrz, w tym turystów. Dla utrzymania czystości ważne znaczenie ma monitoring, czy prowadzenie kampanii informacyjnych i edukacyjnych, z kolei w przypadku poprawy estetyki – ważna jest aranżacja miejsc zieleni, przy wykorzystaniu roślin ozdobnych i małej architektury, dbałość o elewacje budynków oraz przeciwdziałanie aktom wandalizmu.

Możliwości dofinansowania:

- Program Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027.

Działanie nr III.7.3 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w związku z nadaniem im nowych funkcji gospodarczo – społecznych

Działanie obejmuje zespół procesów inwestycyjnych oraz społecznych nastawionych na rewitalizację obszarów zdegradowanych oraz nadanie im nowych funkcji społeczno – gospodarczych. Procesy rewitalizacyjne dotyczyć będą przede wszystkim obiektów

zabytkowych, terenów o dużym znaczeniu lokalnym w kontekście ochrony dziedzictwa kulturowego oraz obszarów o dużym znaczeniu kulturotwórczym. Potencjalne przedsięwzięcia mogą dotyczyć obiektów uzdrowiskowych w Rymanowie – Zdroju, opustoszałych terenów Wołuszowej, cerkwi w Króliku Polskim, wyciągi narciarskiego w Rymanowie – Zdroju, itp.

Możliwości dofinansowania:

- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021–2027, OP V. Rozwój zrównoważony terytorialnie (EFRR);

IV.3. Lista projektów kluczowych

Kluczowa lista zadań dla Obszaru strategicznego I:

- Promowanie osiągnięć i sukcesów przedstawicieli sektora gospodarki z terenu Gminy;
- Organizowanie spotkań i wydarzeń poświęconych zagadnieniom istotnym z punktu widzenia przedsiębiorców;
- Rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej na obszarach uzdrowiskowych – Rymanów – Zdrój i Rudawka Rymanowska;
- Zagospodarowania terenów nad zalewem w Sieniawie i Głębokiem;
- Realizacja działań związanych z profesjonalną promocją Rymanowa – gminy uzdrowiskowej o znacznych walorach zdrowotno-rekreacyjnych;
- Promocja wykorzystania innowacyjnych rozwiązań technicznych, technologicznych, biologicznych i organizacyjnych z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju rolnictwa;
- Rozbudowa i modernizacja sieci dróg gminnych wykorzystywanych m.in. na cele rolnicze;
- Modernizacja i utrzymanie instalacji melioracyjnych na terenie Gminy.

Kluczowa lista zadań dla Obszaru strategicznego II:

- Budowa szkoły w Sieniawie;
- Rozbudowa, modernizacja i wyposażenie placówek szkolnych usytuowanych na terenie Gminy;
- Realizacja programów zajęć pozalekcyjnych wspierających rozwój intelektualny i fizyczny dzieci i młodzieży;
- Realizacja zajęć, kursów, szkoleń jako formy kształcenia ustawicznego mieszkańców;
- Rozwój usług prozdrowotnych na obszarze uzdrowiska;
- Unowocześnienie i wyposażenie gminnych zakładów opieki zdrowotnej;
- Budowa szatni sportowych i oświetlenia stadionów w Głębokiem i Sieniawie;
- Remont stadionu sportowego w Klimkówce;

- Budowa oświetlenia stadionu sportowego w Milczy, Posadzie Górnej i Wróbliku Szlacheckim;
- Budowa hali sportowej w Rymanowie;
- Rozbudowa infrastruktury dotyczącej całorocznej turystyki aktywnej na terenie Gminy, w tym ścieżki/trasy rowerowe, trasy narciarskie i siłownie zewnętrzne (air zone);
- Zagospodarowanie i uatrakcyjnienie terenów parkowych w Rymanowie;
- Remont domów ludowych w Króliku Polskim, Milczy, Rymanowie i Wróbliku Szlacheckim;
- Kompleksowy remont „starej szkoły” w Rymanowie.

Kluczowa lista zadań dla Obszaru strategicznego III:

- Budowa obwodnicy dla Rymanowa;
- Przebudowa mostów w ciągach dróg powiatowych;
- Przebudowa drogi gminnej: ul. Nadbrzeżna w Posadzie Górnej;
- Przebudowa drogi gminnej: ul. Kilińskiego, Piekarska i Boczna w Rymanowie;
- Przebudowa drogi gminnej w Wisłoczku;
- Przebudowa drogi gminnej: ul. Długa we Wróbliku Szlacheckim;
- Przebudowa drogi gminnej: ul. Pustki w Klimkówce i ul. Zielonej w Rymanowie;
- Remont dróg gminnych w poszczególnych miejscowościach Gminy Rymanów;
- Budowa placów parkingowych, chodników i dróg gminnych w miejscowości Rymanów;
- Budowa parkingu przy OSP Bzianka;
- Budowa stacji do ładowania pojazdów elektrycznych;
- Budowa akumulatorowych magazynów energii;
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej;
- Projekty parasolowe dotyczące wymiany nieefektywnych źródeł ciepła u odbiorców i montażu instalacji OZE;
- Zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach poprzez termomodernizację budynków oraz zastosowanie nowoczesnych technologii OZE;
- Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Gminy Rymanów;
- Budowa sieci wodociągowej w miejscowościach Gminy Rymanów;
- Zagospodarowanie terenu po „byłej przepompowni” w Klimkówce na potrzeby wsi;
- Budowa przydomowych oczyszczalni w miejscowościach pozbawianych dostępu do sieci kanalizacji sanitarnej (Rudawka Rymanowska, Wisłoczek, Puławy, Łazy);
- Rozbudowa sieci Internetu szerokopasmowego;
- Wdrożenie i udostępnienie nowych e-usług publicznych przez Urząd Gminy Rymanów;
- Opracowanie planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe z uwzględnieniem OZE;

- Zabezpieczenie przeciwpowodziowe południowej część Gminy, w tym na potoku Głębokie w m. Głębokie oraz na potoku Tabor w m. Królik Polski;
- Uszczelnienie i zagęszczenie wałów, wyrównanie deniwelacji korony wałów na rzece Nowa Rudzianka, wał lewy w km rzeki 0+056–3+99, wał prawy w km rzeki 0+056–1+842 w miejscowościach Bzianka, Milcza;
- Wyrównanie lokalnych deniwelacji korony wałów, wykonanie przesłony hydroizolacyjnej, wzmocnienie wałów w rejonie starorzeczy na rzece Wisłok, wał prawy w km 171+950–175+767 w miejscowości Bzianka, gm. Rymanów;
- Remont strażnic OSP funkcjonujących na terenie Gminy oraz doposażenie jednostek w sprzęt; zakup samochodów ratowniczo-gaśniczych;
- Budowa chodników wzdłuż dróg wojewódzkich oraz powiatowych w Bziance, Króliku Polskim, Milczy, Posadzie Górnej, Ladinie, Sieniawie i Rymanowie – Zdroju;
- Rozbudowa oświetlenia ulicznego w poszczególnych miejscowościach Gminy Rymanów.

IV.4. Rezultaty planowanych działań

Strategia definiuje oczekiwane rezultaty na poziomie poszczególnych obszarów priorytetowych. Ich lista została zaprezentowana w poniższej tabeli. Dodatkowo opis niniejszego rozdziału Strategii uzupełniono o wskazanie listy produktów, jakie powstaną w ramach realizacji Strategii. Proces monitorowania i ewaluacji strategii w oparciu o poniższe wskaźniki został szczegółowo opisany w rozdziale VII.4 Proces monitorowania, ewaluacji i aktualizacji strategii.

Tabela nr 5. Wskaźniki rezultatu realizacji strategii dla celu strategicznego nr 1

Tabela nr 6. Wskaźniki rezultatu realizacji strategii

Obszar tematyczny	Określenie miernika rezultatu	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość docelowa wskaźnika	Źródło danych
Obszar tematyczny I – GOSPODARKA I TURYSTYKA	Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1000 ludności [szt.]	84,0 (2020 r.)	88,0 (2030 r.)	GUS/BDL
Cel strategiczny – Wzmacnianie pozycji konkurencyjnej lokalnej gospodarki	Udział podmiotów gospodarczych o wielkości 50–249 pracowników w ilości podmiotów na 1000 mieszkańców ogółem [%]	0,8 (2020 r.)	1,0 (2030 r.)	GUS/BDL
ze szczególnym uwzględnieniem turystyki	Powierzchnia uzbrojonych terenów pod inwestycje [ha]	0,00 (2020 r.)	1,0 (2030 r.)	Dane UG w Rymanowie
	Liczba miejsc noclegowych	1 118	1 200	GUS/BDL

	całorocznych ogółem [msc.]	(2021 r.)	(2030 r.)	
Obszar tematyczny II – KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY Cel strategiczny – Tworzenie warunków wszechstronnego rozwoju i poprawy jakości życia mieszkańców	Liczba osób uczestniczących w zajęciach, kursach, szkoleniach realizowanych na obszarze Gminy jako formach kształcenia ustawicznego mieszkańców [os./ rok]	0,00 (2021 r.)	35 (2030 r.)	Dane UG w Rymanowie
	Liczba porad lekarskich ogółem w ramach podstawowej opieki zdrowotnej [szt.]	60 931 (2020 r.)	65 000 (2030 r.)	GUS/BDL
	Liczba uczestników imprez na 1000 ludności [os.]	26 675 (2019 r.)	27 500 (2030 r.)	GUS/BDL
	Imprezy organizowane przez centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice ogółem [szt.]	138 (2019 r.)	150 (2030 r.)	GUS/BDL
	Ćwiczący w klubach sportowych na 1000 mieszkańców [os.]	56,90 (2018 r.)	58,0 (2030 r.)	GUS/BDL
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]	3,0 (2020 r.)	2,9 (2030 r.)	GUS/BDL
Obszar tematyczny III. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA Cel strategiczny – Rozwój infrastruktury przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego	Średni czas przejazdu z Rymanowa do Rzeszowa samochodem osobowym [minuta]	80 (2021 r.)	60 (2030 r.)	Mapy Google
	Średnie dobowe natężenie ruchu na DK 28, odcinek Rymanów – skrzyżowanie Sieniawa (poj./dobę)	8 578 (2021 r.)	5 500 (2030 r.)	Generalny Pomiar Ruchu GDDKiA
	Korzystający z instalacji kanalizacji sanitarnej w % ogółu ludności	82,8 (2020 r.)	84,0 (2030 r.)	GUS/BDL
	Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności	42,9 (2020 r.)	45,0 (2030 r.)	GUS/BDL
	Odpady zebrane selektywnie do ogółu odpadów – gospodarstwa domowe [%]	30,9 (2020 r.)	55,0 (2030 r.)	GUS/BDL

Internet szerokopasmowy – penetracja lokalowa 100 Mb/s [%]	65 (2020 r.)	95 (2030 r.)	dane UKE
Liczba pomników przyrody [szt.]	8 (2020 r.)	10 (2030 r.)	GUS/BDL
Udział terenów objętych planem miejscowym w powierzchni ogółem [%]	25,4 (2020 r.)	28,0 (2030 r.)	GUS/BDL

Produkty planowane do osiągnięcia w wyniku realizacji Strategii:

1. Obszar tematyczny I. GOSPODARKA I TURYSTYKA

- Liczba kampanii informacyjnych przeprowadzonych na rzecz rozwoju przedsiębiorczości – 2 szt.
- Liczba wdrożonych działań/programów wspierających działalność przedsiębiorców – 2 szt.
- Długość nowych/zmodernizowanych tras i szlaków turystycznych – 15 km
- Liczba nowych obiektów turystycznych – produktów turystycznych – 2 szt.
- Liczba nowych ofert/wydarzeń promujących tereny turystyczne – 2 szt.
- Liczba akcji informacyjnych/innych działań na rzecz wsparcia rolnictwa, w tym ekologicznego – 2 szt.

2. Obszar tematyczny II. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

- Liczba nowych/przebudowanych oraz wyposażonych obiektów infrastruktury edukacyjnej – 4 szt.
- Liczba wdrożonych programów zajęć pozalekcyjnych wspierających rozwój intelektualny i fizyczny dzieci i młodzieży – 2 szt.
- Liczba wdrożonych kursów, szkoleń w ramach kształcenia ustawicznego mieszkańców – 2 szt.
- Liczba zmodernizowanych i doposażonych placówek opieki zdrowotnej – 2 szt.
- Liczba utworzonej infrastruktury związanej z opieką nad osobami starszymi – 1 szt.
- Liczba zaadaptowanych/zmodernizowanych obiektów budownictwa komunalnego – 1 szt.
- Liczba zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturalnej, w tym domów ludowych – 3 szt.
- Liczba nowych kompleksowych ofert dla mieszkańców z zakresu kultury i rekreacji – 3 szt.

- Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów sportowych – 5 szt.
- Liczba utworzonych/odnowionych zewnętrznych stref rekreacyjnych (air zone), w tym terenów parkowych, ścieżek/tras rowerowych, tras narciarskich, siłowni zewnętrznych, itp.; – 5 szt.
- Liczba wdrożonych działań, w tym informacyjnych lub szkoleniowych na rzecz wspierania przedsiębiorczości oraz podnoszenia kwalifikacji osób bezrobotnych – 2 szt.
- Liczba zmodernizowanych/ zagospodarowanych obiektów na potrzeby integracji lokalnej, w tym domów ludowych – 4 szt.

3. Obszar tematyczny III. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA

- Długość zmodernizowanych dróg gminnych – 5 km
- Liczba utworzonej/zmodernizowanej drogowej infrastruktury towarzyszącej (place parkingowe, zatoczki, chodniki) – 8 szt.
- Liczba budynków publicznych poddanych procesowi termomodernizacji – 4 szt.
- Liczba podjętych inicjatyw/projektów na rzecz mieszkańców przekładających się na ograniczenie zanieczyszczenia powietrza – 3 szt.
- Długość wybudowanej sieci wodno–kanalizacyjnej w miejscowościach Gminy Rymanów – 15 km
- Liczba wdrożonych/rozbudowanych e–usług publicznych – 3 szt.
- Liczba zmodernizowanych/doposażonych jednostek OSP funkcjonujących na terenie Gminy – 12 szt.
- Długość odcinków drogowych o zainstalowanym/zmodernizowanym oświetleniu ulicznym – 5 km
- Zwiększenie udziału odpadów segregowanych ogółem na terenie Gminy – 10 %
- Powierzchnia terenów poddanych zagospodarowaniu/rewitalizacji/poprawie estetyki w ramach polityki funkcjonalno–przestrzennej Gminy – 2 ha

VI. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy

Struktura funkcjonalno – przestrzenna Gminy Rymanów jest słowną i graficzną prezentacją systemu powiązanych ze sobą elementów zagospodarowania, na które składają się m.in. ośrodki osadnicze, infrastruktura techniczna oraz obszary przyrodnicze. Świadome kształtowanie tej struktury może być realizowane poprzez modelowanie, w ramach którego uwzględnia się charakter ww. obszarów oraz dynamikę procesów rozwojowych Gminy. Opis modelu struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy Rymanów obejmuje cztery główne elementy tj. analiza kluczowych uwarunkowań rozwojowych, szkic struktury funkcjonalno – przestrzennej, schematyczne rozmieszczenia planowanych działań i oczekiwanych zmian oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie. Dodatkowo, model został uzupełniony o opis obszarów strategicznej interwencji (tzw. OSI) czyli obszarów o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych, przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwojowych, lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych. W ramach niniejszej Strategii wskazane zostały OSI, które wynikają ze Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego, Podkarpackie 2030.

VI.1. Kluczowe uwarunkowania rozwojowe Gminy Rymanów

Gmina Rymanów jest średniej wielkości gminą miejsko-wiejską o charakterze uzdrowiskowym. Jej kręgosłup komunikacyjny tworzą droga krajowa nr 28 przebiegająca z zachodu na wschód oraz drogi wojewódzkie 887 i 889 biegnące z północy na południe. Dodatkowo, na północy gminy biegnie linia kolejowa nr 108 z dwoma przystankami w miejscowościach Wróblak Szlachecki i Milcza. Centralnie położone w gminie miasto Rymanów pełni rolę ośrodka administracyjno – usługowego i gospodarczego o znaczeniu lokalnym. Na południe od Rymanowa położona jest miejscowość uzdrowiskowa Rymanów – Zdrój, które jest jednym z pięciu uzdrowisk w województwie Podkarpackim. Rymanów – Zdrój dzięki swoim walorom przyrodniczym i uzdrowiskowym oraz dostępnej infrastrukturze pełni rolę ważnego ośrodka turystycznego. W skali gminy występuje duże zróżnicowanie wewnętrzne m.in. pod względem demograficznym, zasobów środowiska naturalnego, rozwoju gospodarczego oraz stopnia wyposażenia w infrastrukturę techniczną. Na południu występują także miejscowości niezamieszkałe o ciekawej historii, tj. Wołuszowa, Tarnawka, Zawoje, Królik Wołoski, Wólka.

Demografia – liczba mieszkańców (stan na koniec 2020 r.)

Legenda

 Granica gminy Rymanów

 Granice obrębów

Łązy Nazwy miejscowości

Liczba mieszkańców
w podziale na miejscowości

 < 200

 201 – 700

 701 – 1000

 1001 – 1500

 1501 – 2000

 > 2001

 obszar niezamieszkały

0 1 2 3 4 5 km

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ewidencji ludności Urzędu Gminnego w Rymanowie

Linia podziału – w uproszczeniu – przebiega równoleżnikowo przez środek gminy, dzieląc ją na gęściej zaludnioną i silnie rozwiniętą północ (co wynika przede wszystkim z dużej dostępności komunikacyjnej) oraz „zielone” południe posiadające potencjał przyrodniczy w postaci zasobów środowiska naturalnego oraz atrakcyjność turystyczną.

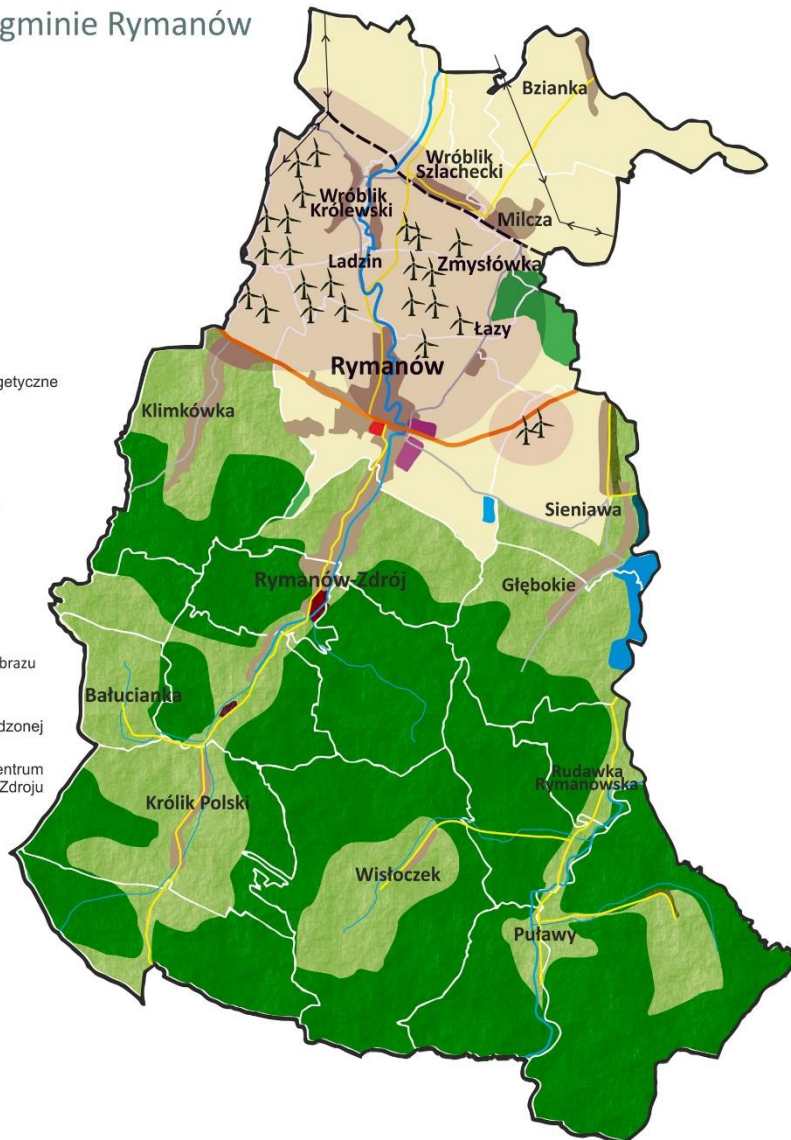

Funkcje terenów w gminie Rymanów

Legenda

- Granica gminy Rymanów
- Drogi
- Linie kolejowe
- Elektrownie wiatrowe
- Główne sieci elektroenergetyczne
- Rymanów** Nazwy miejscowości
- Zabudowa mieszkaniowa
- Tereny przemysłowe
- Tereny rolnicze
- Obszar Chronionego Krajobrazu Beskid Niski, Natura 2000
- Lasy i tereny zieleni urządzonej
- Historyczna zabudowa centrum Rymanowa i Rymanowa-Zdroju
- Wody

Źródło: Opracowanie własne

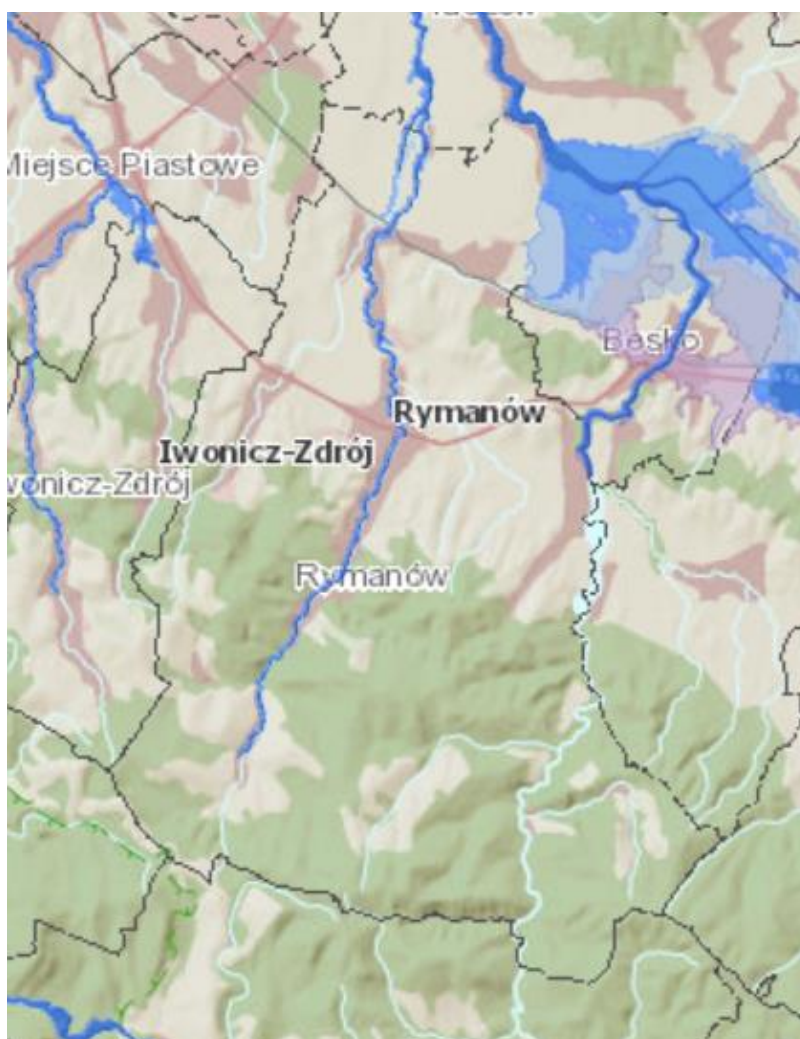

Szczegółowe uwarunkowania rozwojowe Gminy Rymanów dotyczące obszarów szczególnego zagrożenia powodzią oraz wynikające ze strategicznych dokumentów planistycznych tj. Plan zarządzania ryzykiem powodziowych oraz Plan przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Gmina Rymanów znajduje się w całości w regionie wodnym Górnej– Wschodniej Wisły, dla której wyznaczono obszary szczególnego zagrożenia powodzią. Ich zasięg, w nawiązaniu do art. 171 ust. 1 ustawy Prawo wodne jest przedstawiany na mapach zagrożenia i ryzyka powodziowego, które są cyklicznie, co 6 lat aktualizowane. Zgodnie z obecnie obowiązującymi mapami zagrożenia powodziowego i mapami ryzyka powodziowego publikowanymi na stronach Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Środowiska i Klimatu mapy.isok.gov.pl w Gminie Rymanów identyfikowane są dwa główne obszary zagrożenia powodziowego: w północnej części Gminy, w miejscowości Bzianka oraz w obszarach bezpośrednio przylegających do brzegów rzeki Tabor.

Obszary zagrożenia powodziowego w Gminie Rymanów

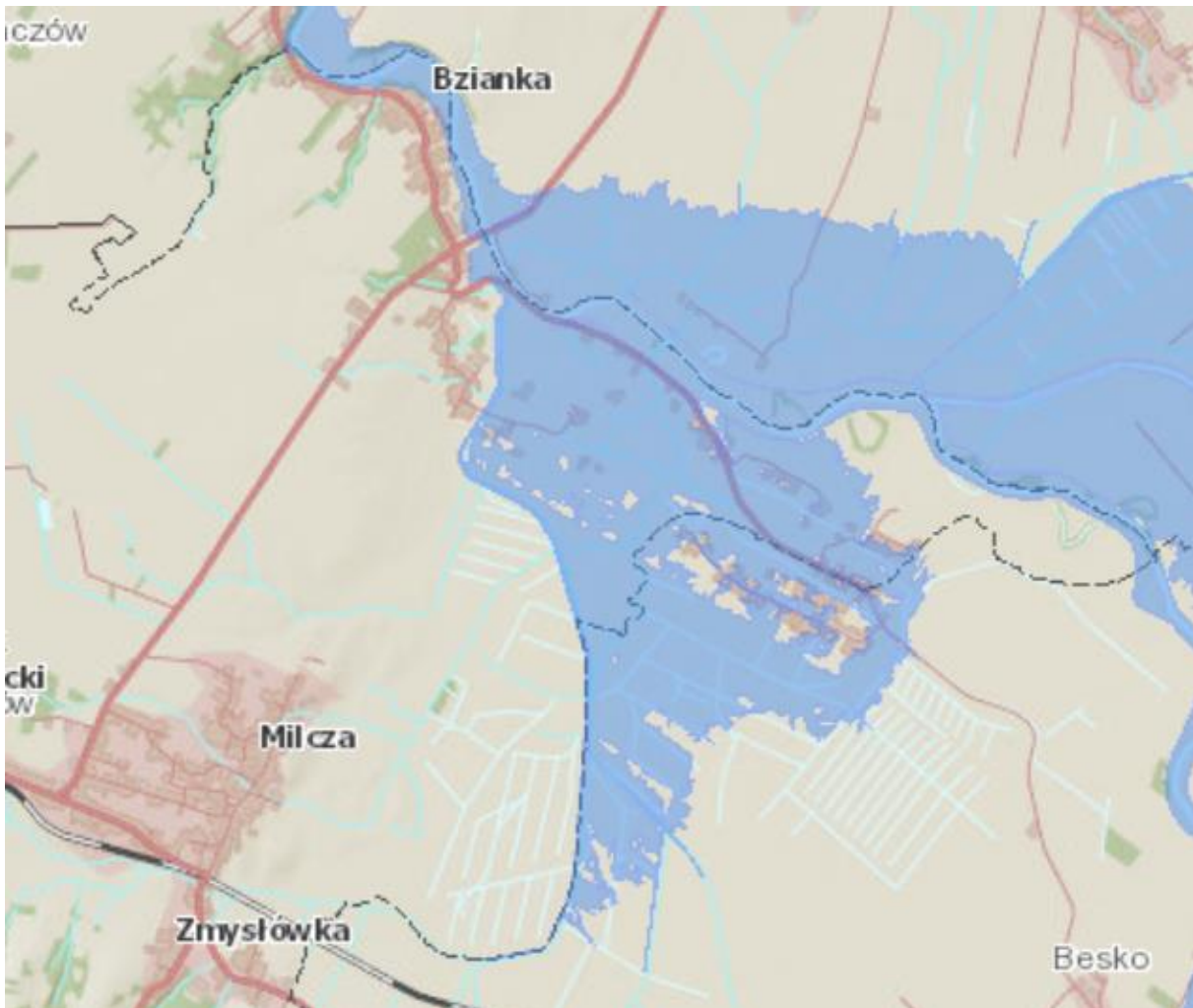

Źródło: www.wody.isok.gov.pl

Szczegółowa analiza map publikowanych przez Ministerstwo Środowiska i Klimatu wskazuje, iż w miejscowości Bzianka zidentyfikowano trzy rodzaje obszarów zagrożonych powodzią: bezpośrednio przy brzegach Wisłoka, gdzie zagrożenie wystąpienia powodzi wynosi 10% tj. raz na 10 lat oraz obszary położone w charakterystycznym klinie pomiędzy gminą Haczów i gminą Besko, gdzie zagrożenie powodziowe oszacowano na poziomie 1% (raz za 100 lat) oraz 0,2% (raz na 500 lat).

Obszary zagrożenia powodziowego w miejscowościach Bzianka, Milcza i Zmysłówka

Źródło: www.wody.isok.gov.pl

Obszarach bezpośrednio przylegające do brzegów rzeki Tabor znajdują się w miejscowościach Królik Polski, Rymanów Zdrój, Rymanów, Wróblík Królewski i Wróblík Szlachecki. W tym rejonie zagrożenie powodziowe oszacowano na poziomie 1% tj. raz na 100 lat. Zgodnie z Planem Zarządzania Ryzykiem Powodziowym (PZRP), aktualizacją PZRP oraz Programem Planowanym Inwestycji Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie na terenie Gminy Rymanów przewiduje się do realizacji inwestycje o charakterze przeciwpowodziowym pn.:

– *Uszczelnienie i zagęszczenie wałów, wyrównanie deniwelacji korony wałów na rzece Nowa*

Rudzianka, wał lewy w km rzeki 0+056–3+99, wał prawy w km rzeki 0+056–1+842 w miejscowościach Bzianka, Milcza;

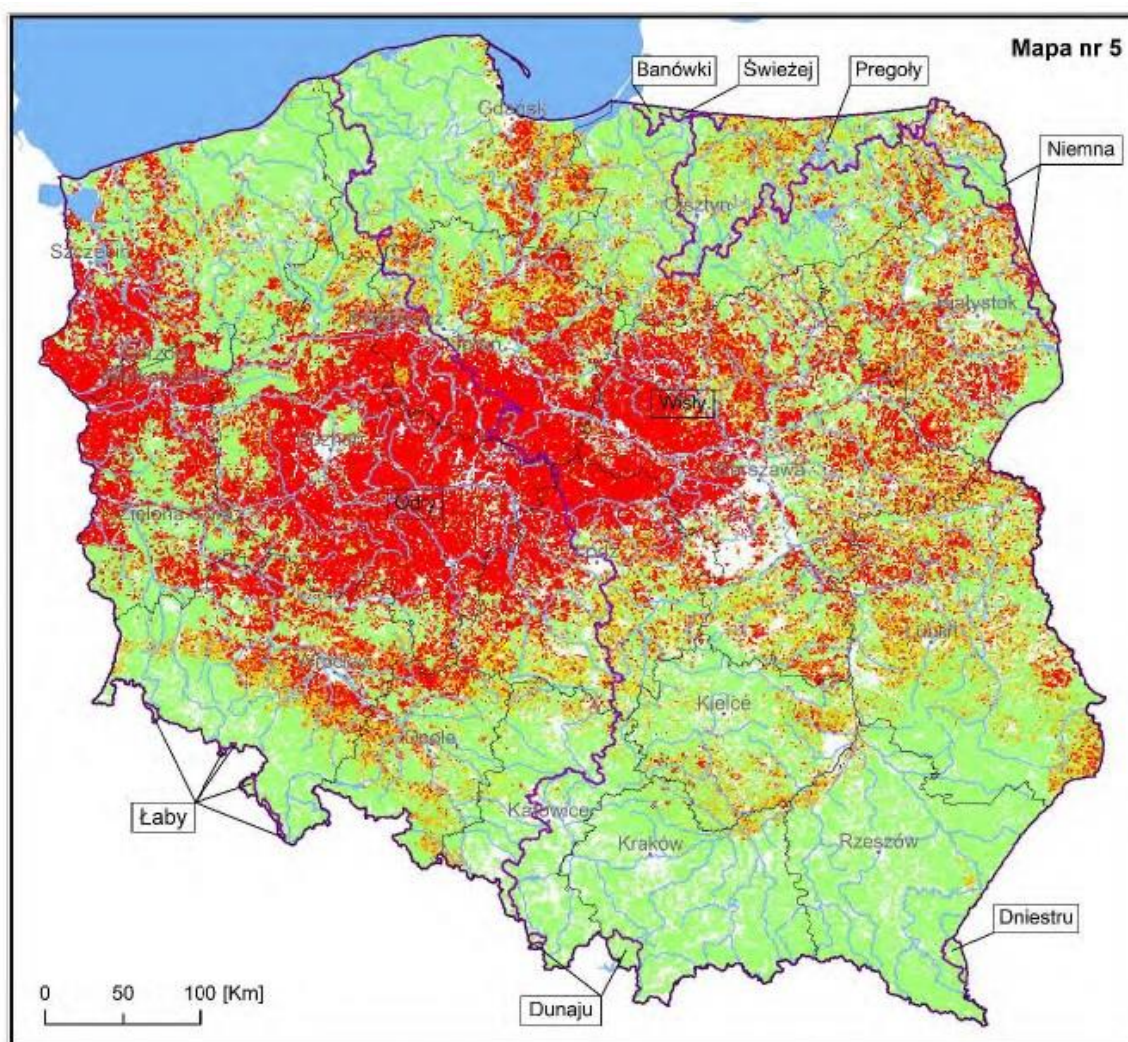
– Wyrównanie lokalnych deniwelacji korony wałów, wykonanie przestony hydroizolacyjnej, wzmocnienie wałów w rejonie starorzeczy na rzece Wisłok, wał prawy w km 171+950–175+767 w miejscowości Bzianka, gm. Rymanów.

Zgodnie z zapisami Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy, Gmina Rymanów jest zagrożona suszą rolniczą w stopniu słabym i umiarkowanym (*Mapa klas zagrożenia suszą rolniczą na terenach rolnych i leśnych*), suszą hydrogeologiczną w stopniu umiarkowanym (*Mapa klas zagrożenia suszą hydrogeologiczną*), natomiast suszą hydrologiczną w stopniu umiarkowanym i silnym (*Mapa klas zagrożenia suszą hydrologiczną*).

Mapa klas zagrożenia suszą rolniczą na terenach rolnych i leśnych.

Mapa klas zagrożenia suszą rolniczą na terenach rolnych i leśnych (1997–2018)

Legenda

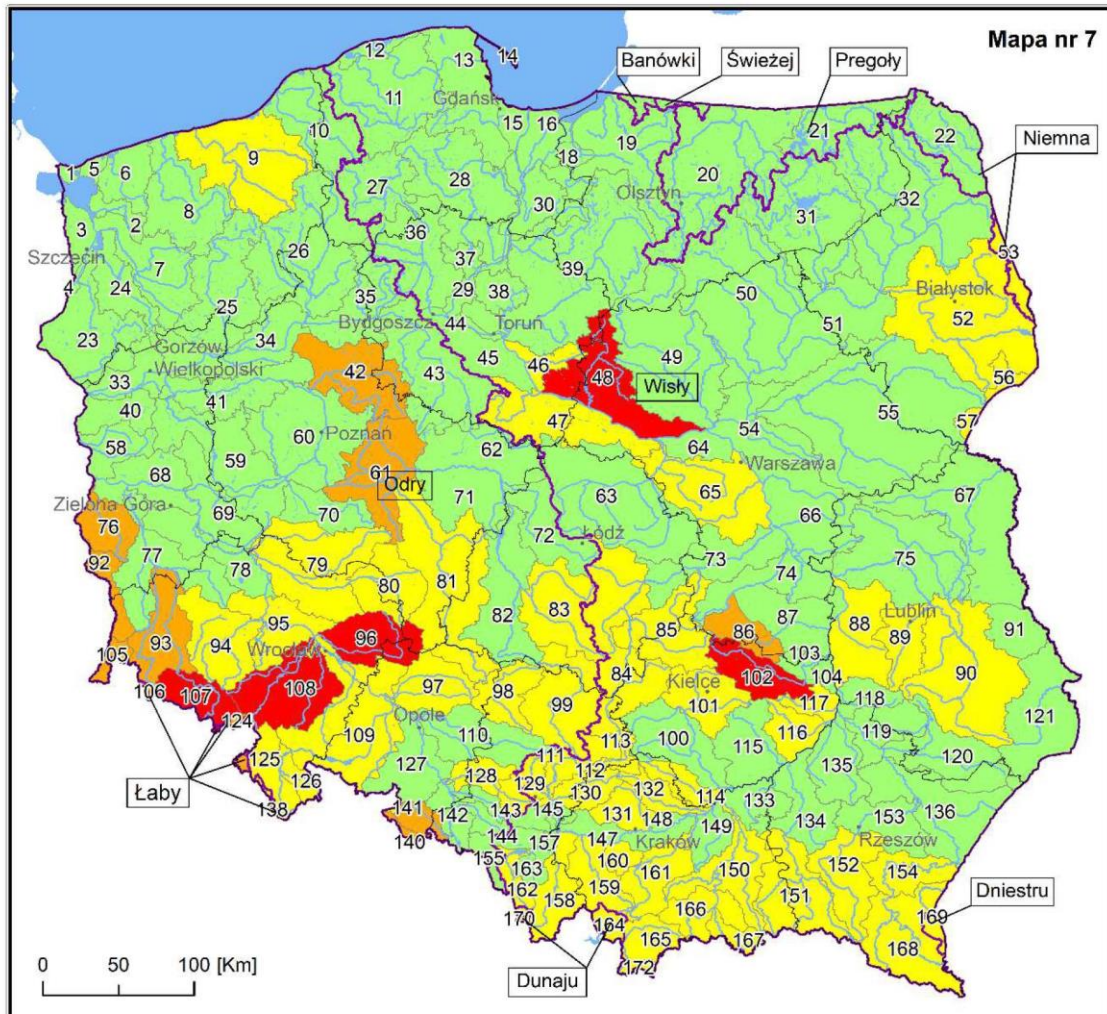
Klasy zagrożenia suszą rolniczą:

- klasa I — słabo zagrożone
- klasa II — umiarkowanie zagrożone
- klasa III — silnie zagrożone
- klasa IV — ekstremalnie zagrożone
- Granica Polski
- Granica województwa
- Obszary dorzeczy w Polsce (JCWP v8)
- Wybrane rzeki (MPHP 10 v8)
- Jeziora i zbiorniki wodne (MPHP 10 v8)
- Miasta wojewódzkie

Źródło: Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy.

Mapa klas zagrożenia suszą hydrogeologiczną.

Mapa klas zagrożenia suszą hydrogeologiczną w JCWPd (1987–2018)

Legenda

klasy zagrożenia suszą hydrogeologiczną:

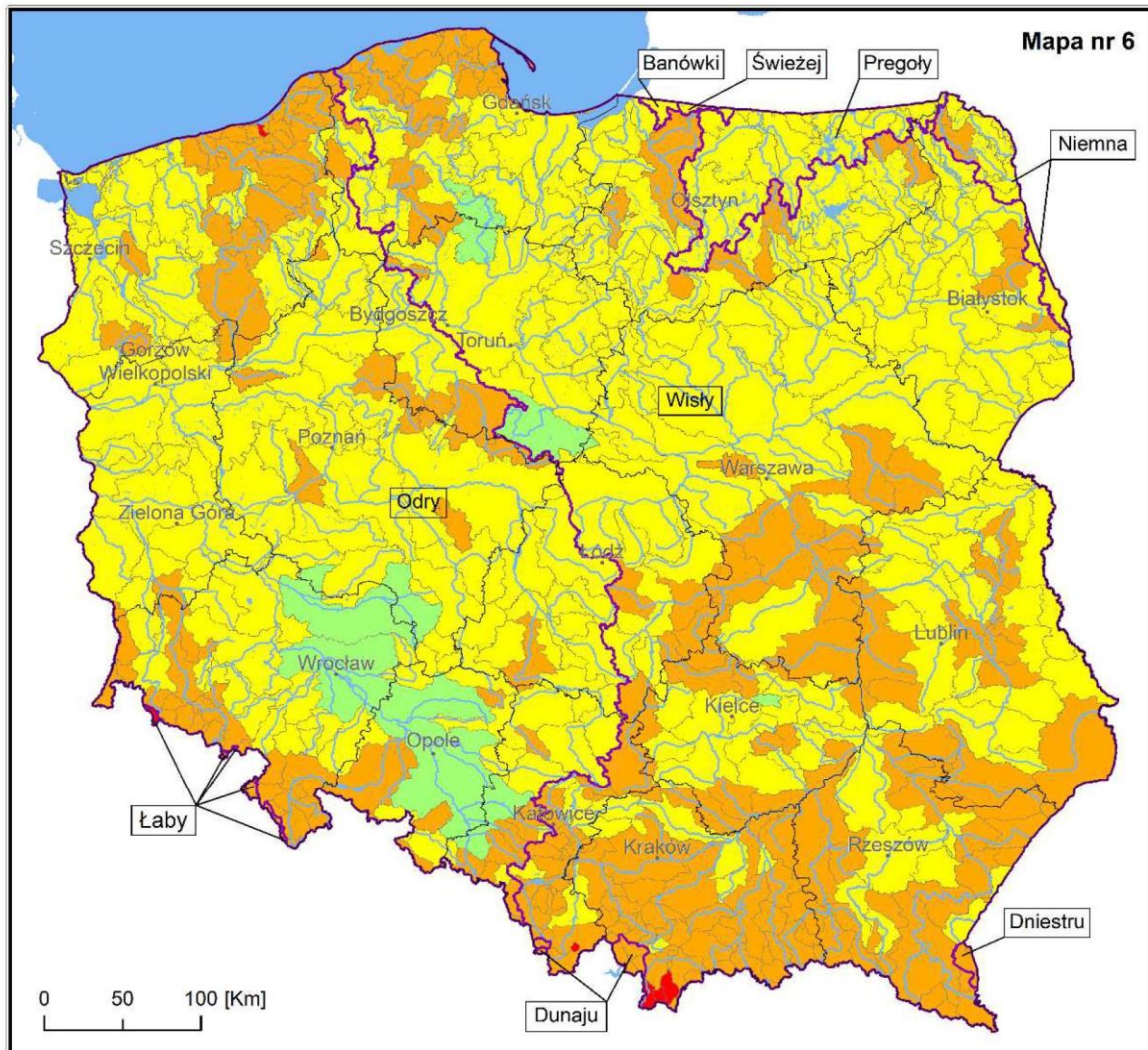
- klasa I — słabo zagrożone
- klasa II — umiarkowanie zagrożone
- klasa III — silnie zagrożone
- klasa IV — ekstremalnie zagrożone
- Granica Polski
- Granica województwa
- Obszary dorzeczy w Polsce(JCWP v8)
- Wybrane rzeki (MPHP 10 v8)
- Jeziora i zbiorniki wodne (MPHP 10 v8)
- Miasta wojewódzkie

Źródło: Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy.

Mapa klas zagrożenia suszą hydrologiczną.

Mapa klas zagrożenia suszą hydrologiczną (1987–2017)

Legenda

Klasy zagrożenia suszą hydrologiczną:

- klasa I — słabo zagrożone
- klasa II — umiarkowanie zagrożone
- klasa III — silnie zagrożone
- klasa IV — ekstremalnie zagrożone
- Granica Polski
- Granica województwa
- Obszary dorzeczy w Polsce (JCWP v8)
- Wybrane rzeki (MPHP 10 v8)
- Jeziora i zbiorniki wodne (MPHP 10 v8)
- Miasta wojewódzkie

Źródło: Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy.

Strategia postępowania w obszarze przeciwdziałania skutkom suszy zakłada przede wszystkim działania zapobiegające oraz zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków suszy, realizowane niezależnie od faktycznego wystąpienia zjawiska.

Obejmują one m.in.:

- retencję i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych, (działanie polega na zintegrowanym zarządzaniu wodami opadowymi w oparciu o techniki zagospodarowania opadu w miejscu jego występowania).
- uwzględnienie tematyki suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej w ramach planów zarządzania kryzysowego,
- czasowe ograniczenie zużycia wody z sieci wodociągowej (działanie polega na stworzeniu właściwych procedur w przypadku występowania zjawiska suszy hydrologicznej lub hydrogeologicznej),
- opracowanie i wdrażanie programu edukacyjnego o przyczynach występowania suszy, sposobach jej identyfikowania, obszarach gospodarczych, społecznych i środowiskowych wrażliwych na suszę oraz przeciwdziałaniu jej skutkom (działanie polega na opracowaniu programów edukacyjnych i kampanii edukacyjnych skierowanych do różnych grup społecznych).

VI.2. Rozmieszczenie planowanych interwencji i zmian przestrzennych

Model docelowej struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy Rymanów w 2030 r. opiera się na następujących dążeniach i uwarunkowaniach:

- Gmina korzysta z wysokiej dostępności komunikacyjnej opartej na obwodnicy Rymanowa oraz łatwo dostępnej drodze ekspresowej S19;
- Uzdrowiska Rymanów – Zdrój pełni rolę głównego ośrodka uzdrowiskowego w województwie podkarpackim oraz rozpoznawalnego centrum uzdrowisko – turystycznego w skali kraju, a znajdujące się we wczesnej fazie rozwoju Uzdrowisko Rudawka Rymanowska stanowi nowoczesny ośrodek zrównoważonego rozwoju turystyki uzdrowiskowej;
- Bogate walory przyrodniczo – krajobrazowe gminy, zasoby materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, rozwinięta infrastruktura turystyczna oraz bazująca na nich zróżnicowana oferta przyciągają turystów z Polski i zagranicy;
- Rozwija się konkurencyjna gospodarka lokalna, powiązana z regionalnym systemem edukacji, aktywnością zawodową mieszkańców oraz nowymi funkcjami usługowymi i handlowymi, także w ramach stref aktywności gospodarczej;

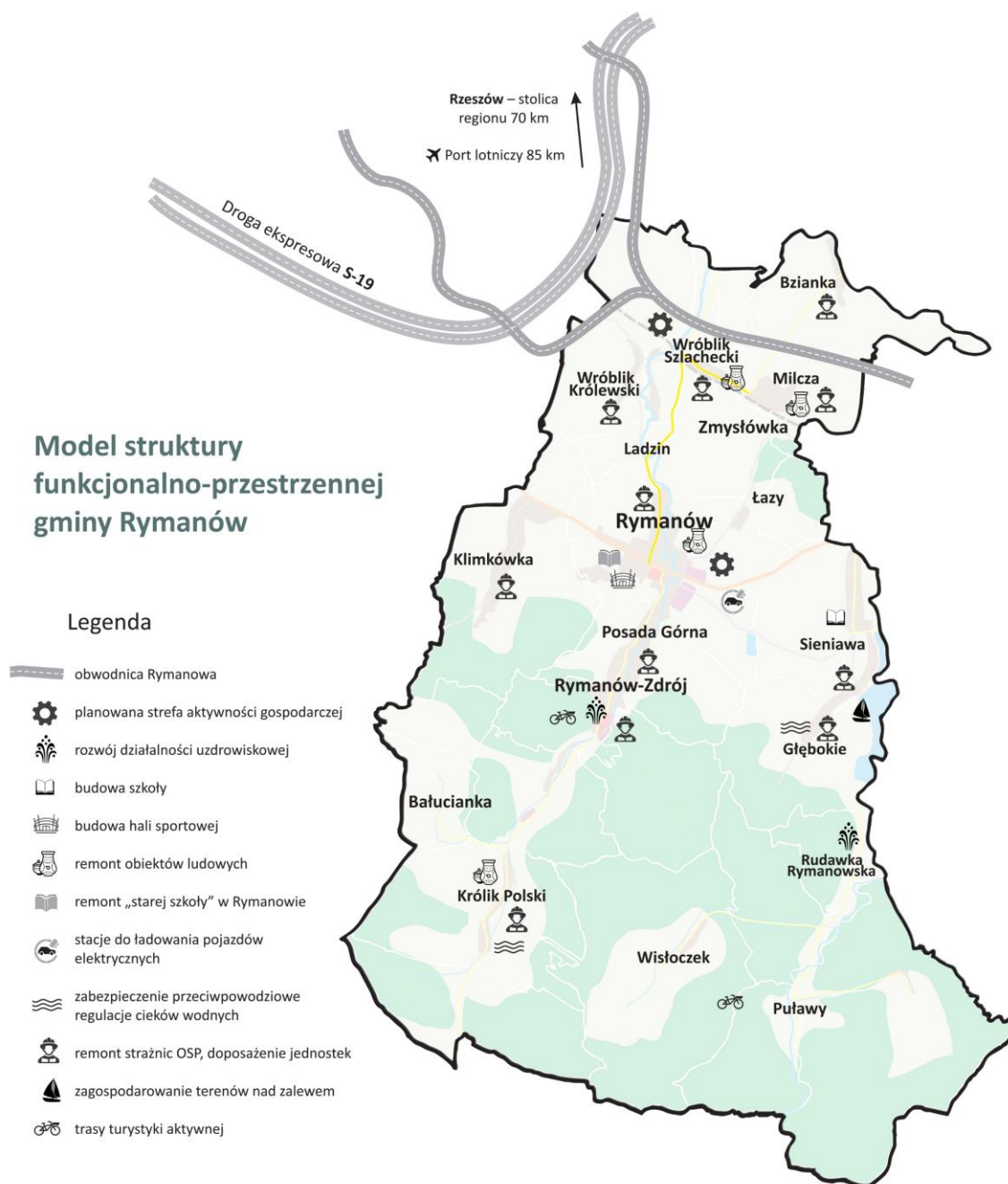

- Rolnictwo na północy Gminy opiera się na dobrej jakości gruntach rolnych oraz dostępności do rynków zbytu, natomiast na południu rozwija się rolnictwo zrównoważone;
- Duża dostępność infrastruktury komunalnej, cyfrowej, sportowej i kulturalnej połączona z dbałością o środowisko naturalne i ład przestrzenny sprawiają, że gmina Rymanów jest miejscem przyjaznym i atrakcyjnym do życia, pracy oraz rekreacji i wypoczynku.

Docelowy model uwzględnia obecne sposoby wykorzystania przestrzeni, na które nałożono zaplanowane w Strategii przedsięwzięcia wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb i potencjałów rozwojowych. Na rysunku przedstawiono wybrane przedsięwzięcia z listy projektów kluczowych (rozdział IV.3), które najmocniej będą wpływać na docelowy model struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy Rymanów. Charakterystyka oznaczonych przedsięwzięć została wskazana w rozdziale V.

Na poniższym rysunku zobrazowano zaplanowane w Strategii kierunki rozwoju oraz ich wpływ na kształtowanie się struktur przestrzennych Gminy.

Źródło: Opracowanie własne

VI.3. Obszary strategicznej interwencji (OSI)

Obszary Strategicznej Interwencji Strategii Rozwoju Gminy Rymanów zostały wskazane poprzez integrację OSI z dwóch poziomów: krajowego i wojewódzkiego. Wśród OSI wskazanych na poziomie krajowym tylko jedno odnosi się bezpośrednio do Gminy Rymanów, tj. OSI „Wschodnia Polska”. Zgodnie z poniższą mapą, wyżej wymienione OSI obejmuje całe

województwo podkarpackie.

Wschodnia Polska

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

Województwo Podkarpackie, uwzględniając zapisy Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 wyznaczyło cztery regionalne obszary strategicznej interwencji. Są to:

- Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego
- Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego
- Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście zrównoważonego rozwoju
- Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

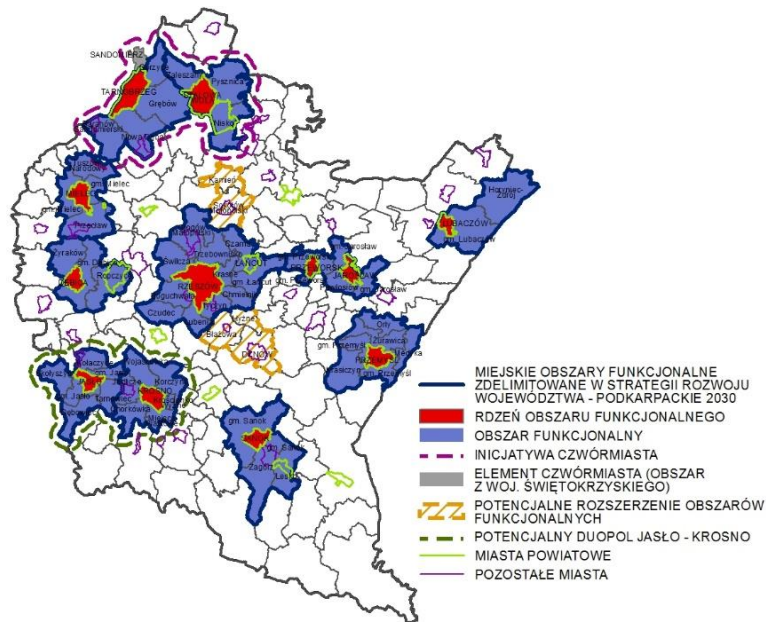
Analiza planowanych interwencji w ww. obszarach pozwoliła ustalić ich potencjalny wpływ na zaprojektowaną w niniejszej Strategii politykę rozwoju Gminy. Należy przy tym zaznaczyć, że nie wszystkie regionalne OSI odnoszą się do Gminy Rymanów.

Regionalne OSI: 7.1 Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego/ 7.1.4 Rozwój miast powiatowych i miast mniejszych

Wskazany OSI (prezentowany na poniższej mapie) odnosi się do miasta Rymanowa, które pełni istotną rolę w kreowaniu uwarunkowań społeczno – gospodarczych poza strefami wpływu subregionalnych aglomeracji (najbliższe to Krosno i Sanok).

Miejskie Obszary Funkcjonalne województwa podkarpackiego

Źródło: Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

Zgodnie ze strategią wojewódzką działania w odniesieniu do takich miast jak Rymanów mają zostać nakierowane na wzmacnianie ich potencjału oraz roli w strukturze osadniczej, m.in. poprzez wsparcie w tworzeniu stabilnych podstaw rozwoju, wzrost aktywności gospodarczej i przedsiębiorczej, przemodelowanie rynku pracy (wzrost zatrudnienia), stymulowanie aktywności i zdobywania kompetencji przez społeczność lokalną oraz skuteczne budowanie partnerstw. Zakładane działania to m.in. niwelowanie barier transportowych, poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wzrost dostępu do usług publicznych, podejmowanie działań w zakresie ochrony przyrody i poprawy stanu środowiska, poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji oraz związanego z nim zjawiska smogu, wykorzystanie możliwości programowych i finansowych UE w obszarze polityki miejskiej. Wskazane cele rozwojowe dla Rymanowa są zgodne z ww. OSI.

Regionalne OSI: 7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

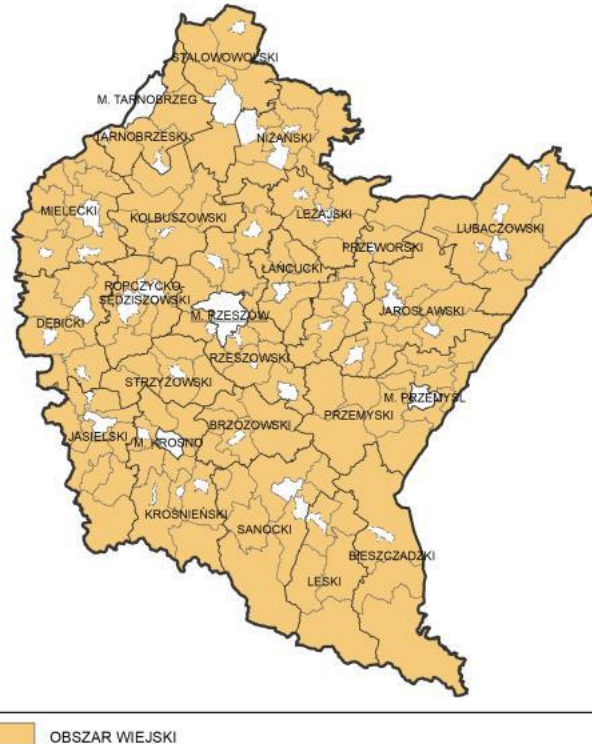
Wskazany OSI, zgodnie z poniższą mapą odnosi się do wszystkich miejscowości wiejskich położonych w Gminie Rymanów. W jego ramach wyznaczono cztery podobszary, tj.:

- 7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej;
- 7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich;
- 7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym;

– 7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej.

Obszary wiejskie w województwie podkarpackim

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

Regionalne OSI: 7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej

Zgodnie z diagnozą przygotowaną na poziomie wojewódzkim obszary wiejskie dotyka zjawisko postępującej marginalizacji i niskiego poziomu jakości życia. Kluczową kwestią przeciwdziałającą tym trendom, uwzględnioną także w Strategii rozwoju Gminy Rymanów jest rozwój infrastruktury w szczególności: wodno– kanalizacyjnej, energetycznej, teleinformatycznej oraz transportowej. Potencjale działania to m.in. powstawanie miejsc pracy w sektorach pozarolniczych, dostępność do usług publicznych, przekwalifikowanie zawodowe oraz mobilność przestrzenna, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego.

Regionalne OSI: 7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Rozwój obszarów wiejskich powinien opierać się na wykorzystaniu zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, wzmocnieniu sektora rolnictwa oraz pozarolniczych specjalizacji gospodarczych. Zakładane działania w tym obszarze na poziomie wojewódzkim są zgodne z planowanymi w Gminie Rymanów przedsięwzięciami. Należą do nich w szczególności:

- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu
- powstawania alternatywnych źródeł dochodów;
- kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej;
- wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno–lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych;
- ukierunkowanie na dywersyfikację specjalizacji w celu podniesienia towarowości gospodarstw
- rolniczych;
- rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.

Regionalne OSI: 7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym

Zgodnie ze strategią wojewódzką kluczowym czynnikiem determinującym inicjowanie procesów rozwoju obszarów wiejskich jest wielokierunkowa aktywizacja społeczności lokalnej. Zakładane działania w tym obszarze na poziomie wojewódzkim są zgodne z planowanymi w Gminie Rymanów przedsięwzięciami. Należą do nich w szczególności:

- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby;
- promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.);

Regionalne OSI: 7.4.4 Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej

W Strategii Podkarpackie 2020 wskazano na potrzebę poprawy jakości przestrzeni obszarów wiejskich, która warunkuje możliwość i efektywność działań prorozwojowych. Zakładane działania w tym obszarze na poziomie wojewódzkim są zgodne z planowanymi w Gminie Rymanów przedsięwzięciami. Należą do nich w szczególności:

- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości

mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;

- dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców;
- efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów;
- wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej;
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku;
- budowa oraz modernizacja infrastruktury wspierającej rozwój funkcji kulturowo-społecznych na terenach wiejskich.

VI.4. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Rymanów

1. Rymanów jako centrum administracyjno – usługowe i gospodarcze Gminy o znaczeniu lokalnym, wraz z zabytkowym centrum miasta

- Charakterystyka

Obszar miasta położony centralnie względem pozostałych miejscowości Gminy; siedziba Urzędu Gminy Rymanów oraz innych instytucji oświatowych, kulturalnych i administracyjnych. Centrum sportowe oraz handlowo – usługowe Gminy z rozwiniętą strefą aktywności gospodarczej. Miasto pełni rolę funkcjonalne i reprezentacyjne. Dodatkowo, Rymanów wyróżnia historyczny układ urbanistyczny ze zrewitalizowanym rynkiem oraz kamienicami.

- Najważniejsze założenia polityki rozwoju oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej
  - Zachowanie historycznej tkanki i struktury przestrzennej,
  - Rozwój stref aktywności gospodarczej; w tym funkcji handlowych i inwestycyjnych w skali regionu;
  - Utrzymanie funkcji centrum administracyjno – usługowego Gminy;
  - Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w transporcie drogowym;
  - Uspokojenie ruchu w ścisłym centrum miasta wraz wyprowadzeniem ruchu tranzytowego na obwodnicę Rymanowa;
  - Remont istniejącej zabudowy miasta;
  - Rozwój funkcji mieszkaniowej miasta.

2. Obszar uzdrowiskowy Rymanów – Zdrój

- Charakterystyka

Obszar uzdrowiskowy chroniony utworzonymi strefami ochrony uzdrowiskowej o łącznej powierzchni 7 899 ha, w tym strefa A o powierzchni 115 ha, strefa B – 541 ha i strefa C – 7 243 ha. Ochrona uzdrowiskowa ma na celu ochronę warunków naturalnych niezbędnych do prowadzenia i rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego. Obszar charakteryzuje się zabytkową zabudową, ograniczeniami dot. nowych inwestycji oraz chronionymi walorami środowiskowymi. W sąsiedztwie uzdrowiska ustanowiono także obszar chronionego krajobrazu Beskid Niski, co ma na celu ochronę warunków naturalnych niezbędnych do prowadzenia i rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego.

- Najważniejsze założenia polityki rozwoju oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej
  - Ochrona dziedzictwa kulturowego i materialnego Rymanowa – Zdroju;
  - Ochrona walorów środowiskowych uzdrowiska Rymanowa – Zdroju;
  - Zachowanie historycznej tkanki i struktury przestrzennej uzdrowiska;
  - Rozwój infrastruktury lecznictwa uzdrowiskowego;
  - Rozwój infrastruktury turystycznej w Rymanowie – Zdroju oraz turystyki aktywnej w obszarach sąsiadujących z Rymanowem – Zdrojem;
  - Zapewnienie warunków zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości związanej z obsługą ruchu turystycznego.

3. Tereny o funkcjach usługowo – administracyjnych i przemysłowych

- Charakterystyka

Obszar w miejscowości Rymanów położony wzdłuż drogi krajowej nr 28. Zlokalizowano tam obiekty usługowe i handlowe (stacje benzynowe, restauracje, obiekty handlowe, itp.), zakłady produkcyjne i usługowe oraz obiekty użyteczności publicznej (Urząd Gminy Rymanów, Liceum, szkoła podstawowa). Obszar ten charakteryzuje się dużą koncentracją obiektów oraz wysoką dostępnością komunikacyjną.

- Najważniejsze założenia polityki rozwoju oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej
  - Utrzymanie dostępności obszarów atrakcyjnych dla inwestorów prywatnych poprzez uzbrajanie terenów inwestycyjnych w Rymanowie, jak i w pobliżu planowanej obwodnicy Rymanowa;
  - Dobra organizacja miejsc parkingowych, zwłaszcza przy kluczowych obiektach użyteczności publicznej;
  - Ograniczenie negatywnego wpływu działalności produkcyjnej na otoczenie, w tym zabudowę mieszkaniową i środowisko (np. tworzenie pasów zieleni izolacyjnej);

- Rozwój infrastruktury komunalnej, w tym sieci kanalizacji sanitarnej, wodociągowej;
- Stosowanie „zielonych” rozwiązań w zakresie zużycia energii, racjonalizacji zużycia zasobów oraz zagospodarowania odpadów.

4. Tereny o funkcjach mieszkaniowych – zabudowa jednorodzinna

– Charakterystyka

Obszary mieszkaniowe z przewagą zabudowy jednorodzinnej oraz zagrodowej, zlokalizowane poza centrum miasta i przede wszystkim wzdłuż istniejących ulic w poszczególnych miejscowościach gminy. Zabudowa mieszana, w części o charakterze rolniczym oraz nowoczesna, spełniająca wyłącznie funkcje mieszkaniowe.

- Najważniejsze założenia polityki rozwoju oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej
  - Podnoszenie jakości życia mieszkańców wsi poprzez dostęp do infrastruktury społecznej (ośrodki zdrowia, przedszkola, szkoły, place zabaw, skwery);
  - Modernizacja infrastruktury sportowej i kulturalnej wspomagającej aktywność i integrację społeczną;
  - Zwiększanie dostępności do sieci kanalizacyjnej i wodociągowej;
  - Kształtowanie i porządkowanie struktury przestrzennej wsi;
  - Ochrona krajobrazu kulturowego wsi;
  - Zapewnienie dostępności komunikacyjnej poprzez modernizację ciągów drogowych, utrzymanie i rozwój linii transportu publicznego oraz wyznaczanie tras rowerowych;
  - Kształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową związaną z działalnością rolniczą a mieszkaniową;

5. Tereny zieleni – lasy

– Charakterystyka

Obszary lasów kluczowe dla systemu przyrodniczego, położone w sołectwach w południowej części gminy, pełniące głównie role: klimatyczno–biologiczną, krajobrazową oraz rekreacyjno– społeczną, częściowo produkcyjną. Większość obszarów leśnych położonych w Obszarze Chronione Krajobrazu Beskid Niski oraz obszarach sieci Natura 2000. Tereny leśne położone w sąsiedztwie oraz w samym Rymanowie – Zdroju stanowią naturalne bogactwo i walor uzdrowiskowy. Obszary leśne stanowią siedliska wielu gatunków zwierząt oraz ostoje roślin.

- Najważniejsze założenia polityki rozwoju oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

- Zachowanie, ochrona i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego terenów leśnych;
- Zrównoważony rozwój turystyki aktywnej poprzez wykorzystanie naturalnych walorów terenów leśnych ale także budowę niezbędnej infrastruktury, np. miejsca parkingowe, oznakowania szlaków, mała architektura umożliwiająca edukację, rekreację i wypoczynek;
- Prowadzenie odpowiedzialnej i dalekowzrocznej gospodarki leśnej; uzupełnienia i poszerzanie kompleksów leśnych.

6. Tereny zieleni – zieleń urządzone, strefy rekreacyjno-wypoczynkowe i obszary o funkcjach turystycznych:

– Charakterystyka

Obszar zlokalizowane głównie w Rymanowie – Zdroju oraz w miejscowościach położonych na południu Gminy. Dodatkowo obszary zieleni urządzonej występujące w każdej miejscowości Gminy.

- Najważniejsze założenia polityki rozwoju oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej
  - Zwiększenie powierzchni i dostępności terenów zieleni; ochrona przed zmianami klimatycznymi;
  - Wykorzystanie potencjału terenów zieleni do kształtowania i rozwoju oferty turystycznej;
  - Poprawa estetyki Rymanowa oraz pozostałych miejscowości Gminy poprzez uporządkowanie oraz uatrakcyjnienie terenów zieleni;

7. Tereny użytkowane rolniczo:

– Charakterystyka

Grunty orne, łąki, pastwiska, sady zlokalizowane przede wszystkim w centralnej i północnej części Gminy.

- Najważniejsze założenia polityki rozwoju oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej
  - Utrzymanie i rozwój kompleksów użytków rolnych jako obszarów prowadzenia działalności rolniczej;
  - Zachowanie tożsamości miejsko – wiejskiej Gminy;
  - Zachowanie ciągłości wykorzystania zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej,
  - Zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego wsi;

- Ochrona bioróżnorodności użytków rolnych oraz zapobieganie rozdrobnieniu areałów gospodarstw rolnych.

VII. System realizacji strategii

VII.1. Spójność strategii z dokumentami wyższego rzędu

Strategia Rozwoju Gminy Rymanów uwzględnia treści zawarte w dokumentach strategicznych wyższego szczebla, dzięki czemu nawiązuje do założeń perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021 – 2027. Planowany proces rozwojowo–inwestycyjny gminy, widoczny w szerszej perspektywie powstał na bazie zdiagnozowanych problemów i potrzeb społeczności lokalnej, pozostając jednocześnie spójny z wytyczonymi kierunkami rozwoju w obrębie strategii wykorzystania funduszy europejskich w ramach unijnej polityki spójności.

Umowa Partnerstwa

Podstawowym dokumentem, który określa współpracę Unii Europejskiej z Polską, jest Umowa Partnerstwa, stanowiąc jednocześnie zasady realizacji polityki spójności na lata 2021–27. Realizacja polityki spójności jest możliwa m.in. dzięki uruchomieniu środków finansowych w ramach funduszy: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Fundusz Spójności (FS), Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+) oraz Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Realizacja założeń Umowy Partnerstwa w dalszej kolejności wymaga doprecyzowania treści w ramach programów krajowych i regionalnych. Określają one priorytetowe obszary wsparcia i wyznaczają konkretne działania.

Spośród celów tematycznych zdefiniowanych w obrębie Umowy Partnerstwa, które będą wdrażane za pośrednictwem programów operacyjnych, Strategia Rozwoju Gminy Rymanów w największym stopniu wpisuje się w poniższe obszary działań:

- Cel „Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki promowaniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej”
  - Obszar: wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw i administracji publicznej na rzecz nowoczesnej gospodarki – występujący w ramach Strategii Rozwoju Gminy Rymanów poprzez realizację następujących celów: 1.1 Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, 1.3 Rozwój i unowocześnienie sektora rolniczego.
- Cel „Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa”,
  - Obszar: efektywność energetyczna;
  - Obszar: wsparcie produkcji energii z odnawialnych źródeł – oba ww. obszary realizowane poprzez cel operacyjny 3.2. Rozwój infrastruktury energetycznej, racjonalizacja wykorzystania energii oraz zwiększenie dostępności OZE;
  - Obszar: zrównoważona gospodarka wodna i ściekowa;

- Obszar: gospodarka odpadami i efektywne wykorzystanie zasobów – oba ww. obszary realizowane poprzez cel operacyjny 3.3 Zapewnienie efektywnej gospodarki wodno – ściekowej oraz gospodarki odpadami;
- Obszar: przystosowanie do zmian klimatu;
- Obszar: ochrona dziedzictwa przyrodniczego i różnorodności biologicznej – oba ww. obszary realizowane poprzez cel operacyjny 3.6 Ochrona środowiska naturalnego.
- Cel „Lepiej połączona Europa”,
  - Obszar: Rozwój lądowej infrastruktury transportowej (punktowej i liniowej) w ramach sieci bazowej i kompleksowej TEN–T oraz poza nią (transport drogowy, szynowy/kolejowy, wodny śródlądowy, morski, lotniczy) – obszar realizowany poprzez cel operacyjny: 3.1 Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury transportowej oraz zwiększenie dostępności transportu publicznego;
  - Obszar: sieci szerokopasmowe – obszar realizowany poprzez cel operacyjny 3.4 Rozwój cyfryzacji.
- Cel „Europa o silniejszym wymiarze społecznym”,
  - Obszar: rynek pracy, zasoby ludzkie – realizowany poprzez cel operacyjny: 2.6 Aktywizacja osób bezrobotnych i wzrost poziomu kompetencji pracowników;
  - Obszar: edukacja i kompetencje – realizowany poprzez cel operacyjny: 2.1 Rozwój potencjału intelektualnego mieszkańców;
  - Obszar: włączenie i integracja społeczna – realizowany poprzez cel operacyjny: 2.3 Poprawa jakości życia oraz integracja społeczna mieszkańców;
  - Obszar: ochrona zdrowia – realizowany poprzez cel operacyjny: 2.2 Ochrona i poprawa stanu zdrowia mieszkańców;
  - Obszar: kultura i turystyka – realizowany poprzez cele operacyjne: 1.2 Zwiększenie ruchu turystycznego, 2.4 Zachowanie dziedzictwa kulturalnego i zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej.
- Cel „Europa bliżej obywateli” – realizowany poprzez działania sprzyjające budowie silnych powiązań miejsko–wiejskich oraz stanowiące kontynuację procesu wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych – cel operacyjny 3.7 Poprawa ładu przestrzennego i jakości zarządzania przestrzenią.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Strategia Rozwoju Gminy Rymanów jest spójna z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 w następujących założeniach, które wpisują się w określone cele szczegółowe, tj.:

- Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym

Powyższy cel definiowany jako przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych, stanowi jedno z kluczowych wyzwań rozwojowych kraju w ujęciu regionalnym do 2030 r. W tym kontekście szczególne znaczenie mają działania w obrębie średnich i mniejszych ośrodków miejskich i otaczających je obszarów wiejskich, charakteryzujących się niskim poziomem inwestycji prywatnych i innych wskaźników społeczno-gospodarczych. Duża koncentracja tego typu problemów występuje we wschodniej Polsce, która nadal pozostaje jednym z najbiedniejszych regionów w UE.

W tym kontekście realizacja Strategii Rozwoju Gminy Rymanów poprzez rozwój infrastruktury transportowej, wsparcie przedsiębiorczości, oraz szereg innych działań pozostaje spójna z następującymi kierunkami interwencji:

- o Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo, oraz
  - o Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.
- Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych

Na konkurencyjność w sposób szczególny wpływają regionalne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, ważne m.in. z punktu widzenia obecnego i przyszłego rynku pracy. W kontekście kapitału terytorialnego ważny jest również kapitał naturalny, który – zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju – powinien być wykorzystywany w sposób minimalizujący negatywne środowiskowe skutki procesów wzrostu gospodarczego. Utrzymywanie kapitału naturalnego, w tym jakości takich dóbr publicznych, jak powietrze, woda czy różnorodność biologiczna w stanie akceptowalnym z punktu widzenia wymogów prawa oraz oczekiwań społecznych jest czynnikiem pozytywnie wpływającym na atrakcyjność inwestycyjną i osiedleńczą, a przez to – również na konkurencyjność.

Strategia Rozwoju Gminy Rymanów poprzez działanie na rzecz wzmacniania potencjału szkół prowadzących kształcenie ogólne oraz przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego, a także działań na rzecz zwiększanie skłonności przedsiębiorców do inwestowania w aktualizację wiedzy i rozwój kompetencji cyfrowych pracowników, sprzyja wypełnianiu wskazanych w niniejszym celu następujących kierunków interwencji KSRR 2030:

- o Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego;
- o Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

Strategia Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2021–2020 oraz Strategia rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030 mają wspólne cele przede wszystkim w obrębie obszarów dotyczących rozwoju gospodarki, inwestycji w kapitał ludzki, ochrony środowiska oraz ogólnej poprawy życia na terenach wiejskich.

Z obszarem tematycznym „Gospodarka i nauka” Strategii Województwa Podkarpackiego dobrze korespondują następujące cele operacyjne zawarte w Strategii Rozwoju Gminy Rymanów, tj. w szczególności:

- Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości;
- Zwiększenie ruchu turystycznego;
- Rozwój i unowocześnienie sektora rolniczego.

Odnośnie drugiego obszaru tematycznego Strategii Rozwoju Województwa – „Kapitał ludzki i społeczny” największą spójność wykazują zaplanowane w ramach gminnej strategii cele operacyjne:

- Rozwój potencjału intelektualnego mieszkańców;
- Ochrona i poprawa stanu zdrowia mieszkańców;
- Poprawa jakości życia oraz integracja społeczna mieszkańców;
- Zachowanie dziedzictwa kulturalnego i zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej;
- Upowszechnienie aktywnego stylu życia i promocja sportu;
- Aktywizacja osób bezrobotnych i wzrost poziomu kompetencji pracowników;
- Rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

W kolejnym obszarze tematycznym strategii wojewódzkiej – „Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska”, Strategia Rozwoju Gminy Rymanów uwzględnia realizację poniższych celów operacyjnych:

- Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury transportowej oraz zwiększenie dostępności transportu publicznego;
- Rozwój infrastruktury energetycznej, racjonalizacja wykorzystania energii oraz zwiększenie dostępności OZE;
- Zapewnienie efektywnej gospodarki wodno – ściekowej oraz gospodarki odpadami;
- Ochrona środowiska naturalnego

Czwarty ostatni obszar strategii wojewódzkiej „Dostępność usług” będzie realizowany poprzez ujęcie w ramach lokalnej strategii następujących celów operacyjnych:

- Rozwój cyfryzacji;
- Wysokie bezpieczeństwo publiczne;
- Poprawa ładu przestrzennego i jakości zarządzania przestrzenią.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rymanów

Cele strategiczne i operacyjne opracowane w ramach Strategii Rozwoju Gminy Rymanów uwzględniają zapisy określające fundamentalne zasady ładu przestrzennego ujęte w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Przyjęte w Studium założenia odnośnie kierunków zagospodarowania przestrzennego stanowią istotną wskazówkę i wsparcie przy podejmowaniu decyzji rozwojowych w ramach tworzonej strategii, w tym m.in.:

- Uwarunkowania stanu środowiska przyrodniczego – w szczególności w zakresie wymogów odnośnie ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego oraz wielkości i jakości zasobów wodnych;
- Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków dóbr kultury współczesnej – przede wszystkim w kwestii obiektów wpisanych do rejestrów zabytków oraz stref ochrony konserwatorskiej;
- Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia – w aspekcie uwarunkowań rynku pracy, sytuacji mieszkaniowej, edukacji, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury, sportu i rekreacji oraz zagrożeń naturalnych i ochrony przeciwpowodziowej;
- Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy – przede wszystkim w zakresie działań dotyczących rozbudowy i modernizacji sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej służących realizacji zadań własnych gminy z uwzględnieniem jej sytuacji finansowej oraz zewnętrznych źródeł finansowania;
- Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów, mając na względzie obszary należące m. in. do osób fizycznych, Skarbu Państwa oraz jednostek samorządowych;
- Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych oraz stref uzdrowiskowych;
- Uwarunkowania wynikające ze stanu systemu komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami;
- Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony – zważywszy na wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne, spójne względem struktury przestrzennej oraz struktury zainwestowania gminy;
- Uwarunkowania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych – w największym stopniu odnoszą się do inwestycji o charakterze komunikacyjnym (droga krajowa, drogi wojewódzkie, transport kolejowy), ochrony środowiska (regulacji rzek i potoków, ochrony krajobrazu i bioróżnorodności) i turystyki (utworzenie uzdrowiska w Rudawce

Rymanowskiej, ochrona układu urbanistycznego Rymanowa, rozbudowa i promocja tras i szlaków turystycznych).

VII.2. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Jako dokumenty wykonawcze względem niniejszej strategii rozwoju należy rozumieć obowiązkowe lub fakultatywne plany i programy funkcjonujące w gminie. Odnosząc się do powyżej określonych dokumentów, uwzględniono ich aktualność i spójność w kontekście zapisów strategii, wskazując jednocześnie dokumenty przewidziane do sporządzenia lub zmiany wraz z ogólnymi wytycznymi wynikającymi z odniesienia do treści strategii. Wytyczne zostały przedstawione w formie tabeli określającej nazwę dokumentu, jego aktualność w kontekście treści strategii oraz ewentualne wskazania wynikające z zapisów strategii rozwoju gminy.

Tabela nr 8. Dokumenty wykonawcze względem Strategii Rozwoju Gminy

Lp.	Obszar tematyczny	Dokumenty na poziomie lokalnym
1.	Planowanie przestrzenne	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rymanów; ❖ Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
2.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Założenia do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe dla Gminy Rymanów na lata 2016–2030;
3.	Gospodarka komunalna	<ul style="list-style-type: none"> ❖ System Gospodarowania Odpadami;
4.	Ochrona i opieka nad zabytkami oraz zarządzanie dziedzictwem	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rymanów na lata 2018–2021 (dokument wymaga aktualizacji);
5.	Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Rymanów na lata 2016–2020 (dokument wymaga aktualizacji); ❖ Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Rymanów na lata 2012–2032;
6.	Polityka społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Rymanów na lata 2017–2023;

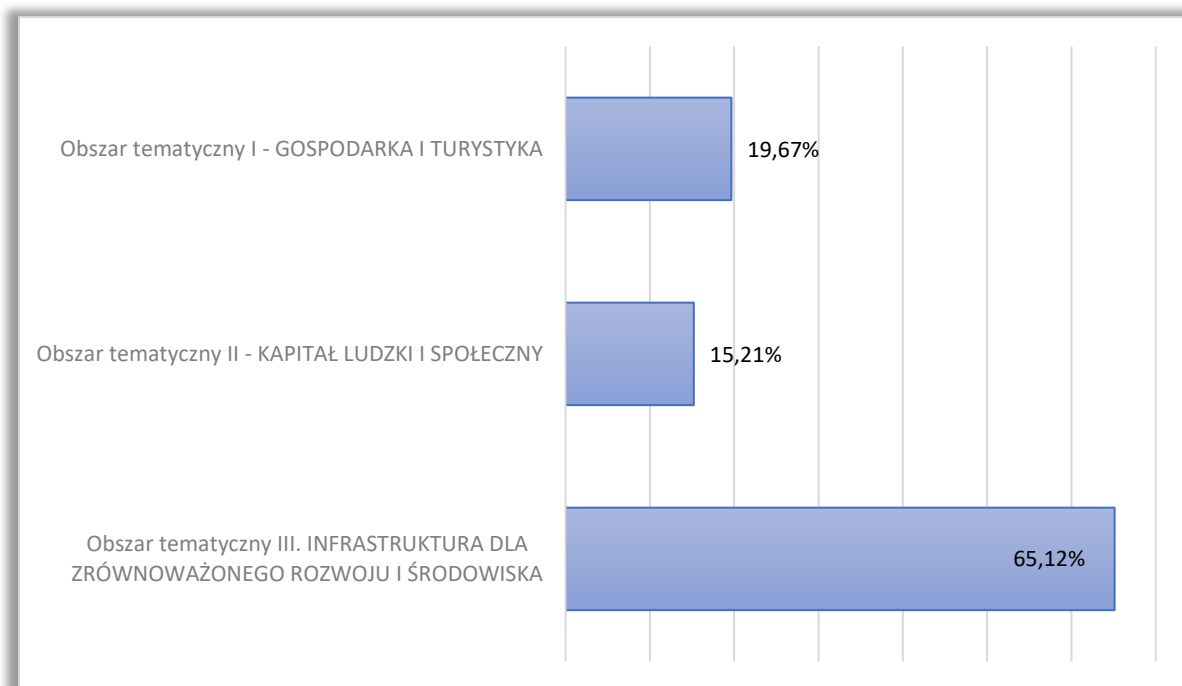

		<ul style="list-style-type: none"> ❖ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rymanów na lata 2016–2025;
7.	Finanse publiczne	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Program Inwestycyjny Gminy Rymanów na lata 2019–2025; ❖ Uchwały budżetowe; ❖ Sprawozdania finansowe.

VII.3. Ramy finansowe i źródła finansowania

Uwzględniając profil zaplanowanych działań strategicznych, perspektywę czasową Strategii oraz możliwości finansowania działań inwestycyjnych przyjęto, iż realizacja Strategii wymagać będzie nakładów na poziomie ok 530 mln zł. Największe koszty wiązać się będą z uzyskaniem założonych rezultatów w obszarze III Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju. Z kolei największą inwestycją zaplanowaną w ramach Strategii będzie budowa obwodnicy Rymanowa, której koszty oszacowano na poziomie ok. 180 mln zł tj. 34% zaplanowanych nakładów. Budżet obwodnicy Rymanowa wyliczono przy uwzględnieniu historycznych poziomów wydatków GDDKiA na inwestycje o podobnym charakterze oraz długości odcinka obwodnicy Rymanowa (ok. 8 km). Podział zaplanowanych nakładów na poszczególne obszary tematyczne przedstawia poniższy wykres.

Wykres nr 10. Podział wydatków na obszary tematyczne Strategii

Źródło: Opracowanie własne

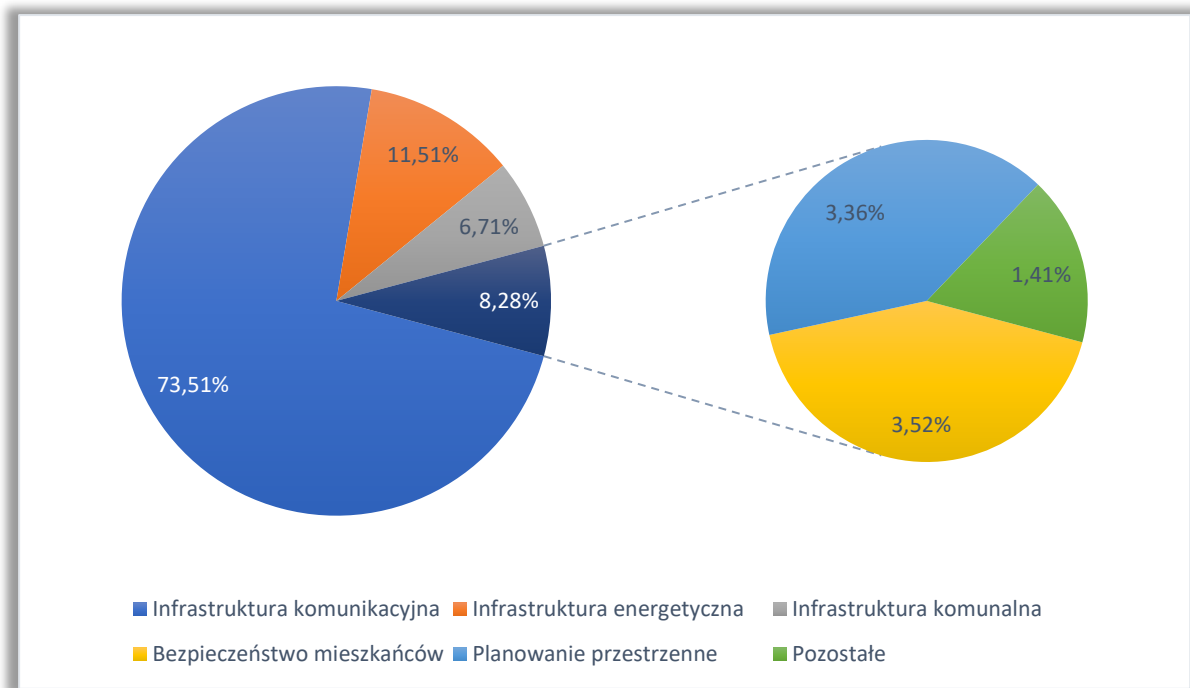

W pierwszym obszarze strategicznym Gospodarka i turystyka, dominują wydatki finansujące działania związane z rozwojem branży turystycznej stanowiąc ponad 60% wydatków całego obszaru. Znaczny udział w planowanych nakładach mają także dwa pozostałe priorytety, tj. przedsiębiorczość ponad 20% oraz rolnictwo ponad 15% puli wydatków w ramach obszaru.

W obszarze nr II – Kapitał ludzki i społeczny, największe środki planuje się na wsparcie działań związanych z ochroną zdrowia, co wynika z uzdrowiskowego charakteru gminy (ok. 30% wydatków w obrębie obszaru). Wysoki udział w budżecie obszaru drugiego odnotowano względem trzech ważnych priorytetów (każdy ok. 20%): Aktywny styl życia i sport, Kultura i dziedzictwo kulturowe oraz Edukacja.

W ramach III obszaru – Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju największe nakłady zaplanowano dla realizacji działań priorytetu III.1 obejmującego infrastrukturę komunikacyjną i transport publiczny (73,5 % wydatków III obszaru strategicznego). Kolejną grupę stanowią wydatki ujęte w priorytecie III.2 Infrastruktura energetyczna (11,5%) oraz III.3 Infrastruktura komunalna (6,7%).

Wykres nr 11. Podział wydatków w obszarze III

Źródło: Opracowanie własne

Ramy finansowe Strategii rozwoju Gminy Rymanów oparte są przede wszystkim na środkach dostępnych w systemie finansowania sektora publicznego, natomiast uzupełniane przez finanse prywatnych właścicieli. W ramach finansowania publicznego przewidziano zaangażowanie środków pochodzących z funduszy unijnych, budżetu państwa, w tym m.in. GDDKiA, środków własnych gminy oraz innych instytucji publicznych – jednostek samorządu

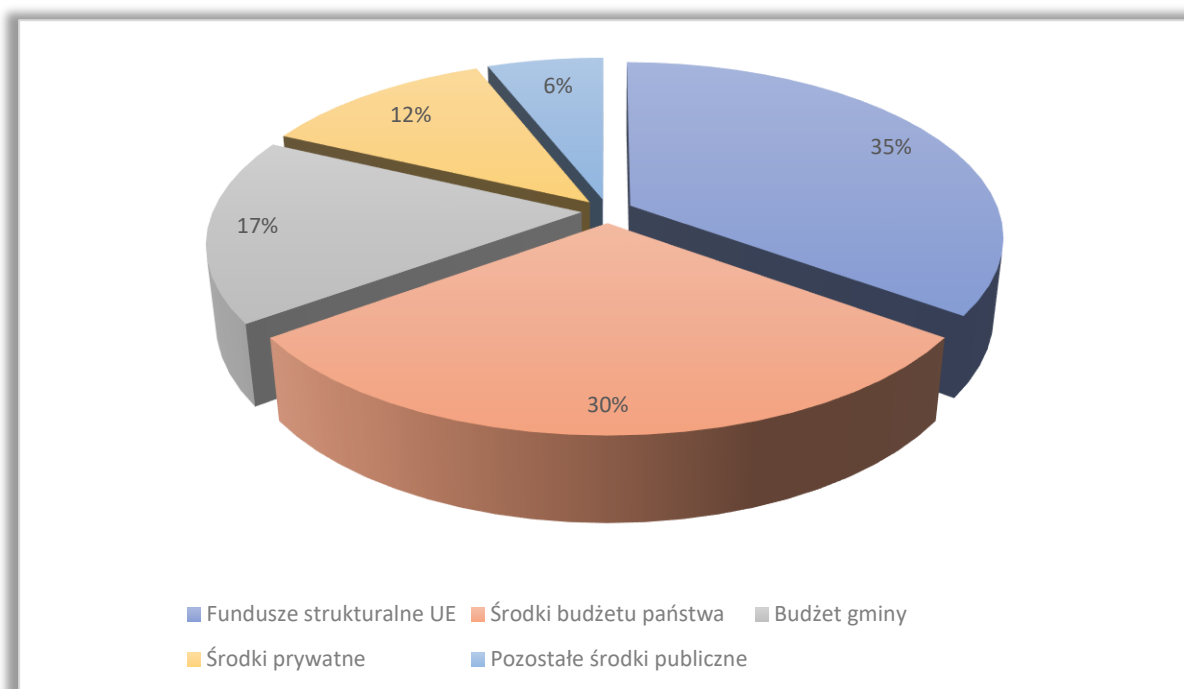

terytorialnego (w tym: Powiat Krośnieński, Województwo Podkarpackie).

Największą rolę w związku z nową perspektywą finansową UE w dalszym ciągu przypisano funduszom strukturalnym. Zgodnie z treścią Umowy Partnerstwa na lata 2021–27, w której określono m.in. założenia nowych programów operacyjnych oraz podział alokacji pomiędzy poziom krajowy i regionalny, największa pula funduszy unijnych została przeznaczona na realizację politykę spójności (do Polski trafi ok. 20 proc. środków dla całej UE).

Fundusze unijne, razem ze środkami krajowymi, mają wspierać innowacje, przedsiębiorczość, cyfryzację, infrastrukturę, ochronę środowiska, energetykę, edukację oraz sprawy społeczne. Podobnie jak w latach 2014–2020, również w rozpoczynającej się perspektywie około 60% funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym, a pozostałe 40% otrzymają programy regionalne, zarządzane przez marszałków województw. Ze względu na budżet, tematykę, kryteria wyboru oraz poziom dofinansowania projektów, należy przyjąć, iż programy opracowane zgodnie z treścią Umowy Partnerstwa 2021–27, będą stanowiły w najbliższych latach potencjalnie najbardziej atrakcyjne źródło finansowania dla działań rozwojowych gminy.

Wykres nr 12. Źródła finansowania Strategii

Źródło: Opracowanie własne

Duży udział budżetu krajowego uwzględniony przy wdrażaniu zapisów strategii stanowi również efekt zapisów Umowy Partnerstwa, w ramach której mówi się o zasadzie dodatkowości, tj. uzupełnienia środków unijnych przez fundusze krajowe i samorządowe. Jedną z dużych planowanych inwestycji, w które zaangażowane zostaną środki budżetu

państwa będzie projekt budowy drogi omijającej centrum Rymanowa. W dalszej kolejności uwzględniono nakłady pochodzące z budżetu gminnego. W modelu estymacyjnym oprócz wartości planowanych inwestycji uwzględniono wielkość dotychczasowych środków wydawanych rokrocznie z budżetu gminy na działania inwestycyjne i rozwojowe. Ważnym wsparciem dla trzech głównych źródeł finansowania strategii będą środki prywatnych inwestorów oraz pozostałe środki publiczne pochodzące z jednostek samorządowych, w tym wojewódzkie i powiatowe.

VII.4. System monitorowania, ewaluacji i aktualizacji strategii

Monitorowanie jest ważną częścią wdrażania lokalnej strategii rozwoju, ponieważ stanowi jedno z podstawowych źródeł danych podczas procesu ewaluacji strategii. W związku z tym proces monitorowania powinien zagwarantować efektywne skompletowanie wszystkich ważnych danych, które ujęte w analizie dadzą informację o zgodności zrealizowanych działań z założeniami strategii, a także o postępie w jej wdrażaniu.

Proces monitorowania strategii polega na okresowym badaniu poziomu wykonania poszczególnych wskaźników celów strategicznych i operacyjnych ustalonych w jej ramach. Wskaźniki przyjęte dla Strategii Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2021–2030 przedstawiono w rozdziale IV.4 Rezultaty planowanych działań.

Procesu monitorowania strategii będzie przeprowadzany w formie corocznych sprawozdań. Dzięki nim będzie można zidentyfikować ewentualne problemy, a następnie podjąć stosowne kroki usprawniające dalszą realizację strategii. Ponadto, oprócz corocznych sprawozdań, w okresie wdrażania strategii zostaną opracowane dwa raporty monitorujące mid-term, określające postęp w realizacji strategii. Sporządzenie raportów monitorujących zaplanowano w odstępach 3 lat, tj. w 2024 i 2027 roku. Oba raporty będą stanowić materiał informacyjny nt. efektów oraz poziomu rozwoju gminy w kolejnych okresach wdrażania strategii. Powyższe dokumenty mogą stanowić podstawę do ewentualnej aktualizacji strategii, której dostosowywanie do zmieniających się warunków jest niezbędne w celu sprawnego zarządzania Gminą. Z kolei raport ewaluacyjny opracowany w 2031 r. będzie stanowił pełne podsumowanie i ocenę stopnia efektywności wdrażania strategii rozwoju Gminy. Wszystkie dokumenty sporządzone w związku z realizacją strategii będą służyły do rzetelnego informowania opinii publicznej o postępach w rozwoju Gminy, jak również o alokacji środków finansowych na konkretne kierunki działań. Raporty będą prezentowane na sesji Rady Gminy, w Biuletynie Informacji Publicznej, a także zostaną udostępnione w serwisie informacyjnym Gminy Rymanów.

Główną jednostką organizacyjną biorącą udział w procesie monitorowania lokalnej strategii rozwoju gminy jest Urząd Gminy w Rymanowie, wspomagany przez gminne jednostki organizacyjne oraz inne instytucje. Sprawny i efektywny postęp we wdrażaniu strategii

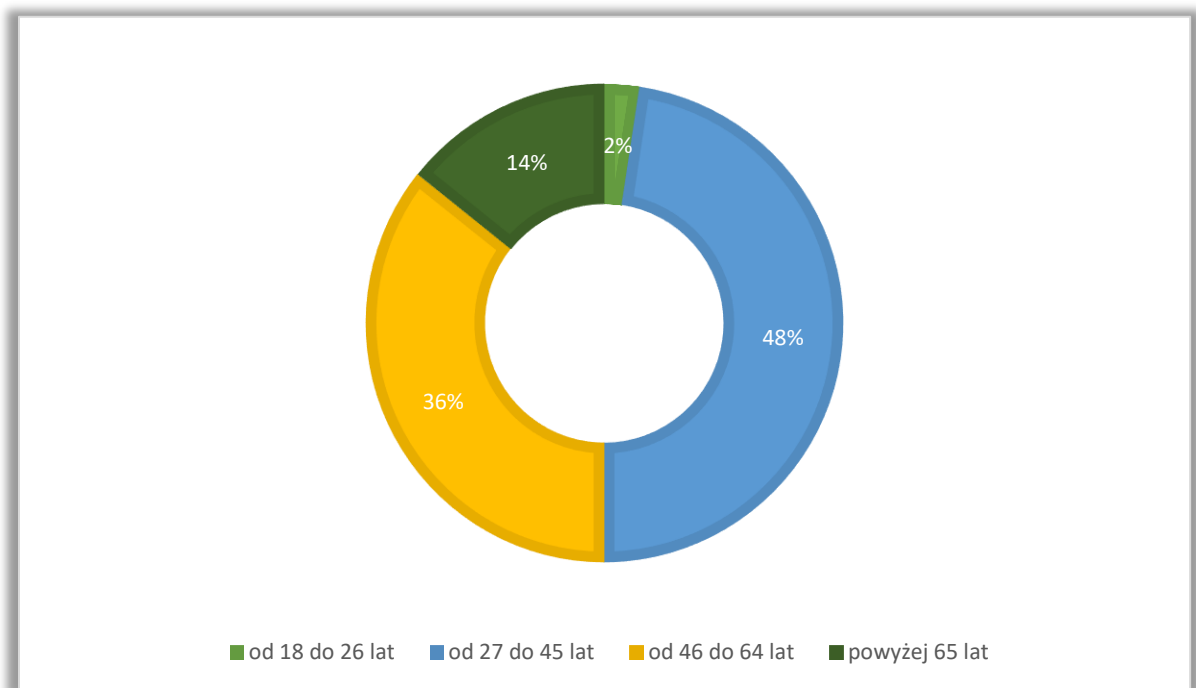

zapewnią nie tylko współpracujące z nim liczne podmioty społeczne i gospodarcze, tj.: Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji, Gminny Ośrodek Kultury, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Zakład Gospodarki Komunalnej, Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej, placówki oświatowe na terenie całej gminy, organizacje pozarządowe i inne, ale przede wszystkim mieszkańcy gminy, którzy aktywnie włączą się w przedsięwzięcia prowadzone w ramach strategii.

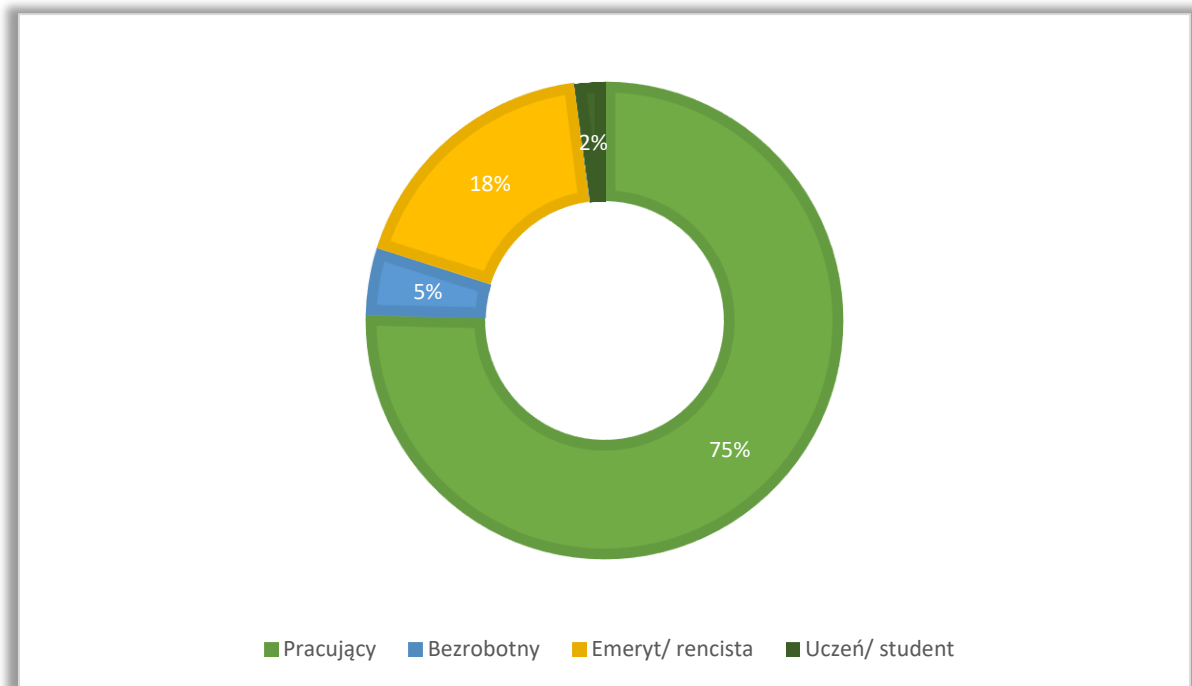
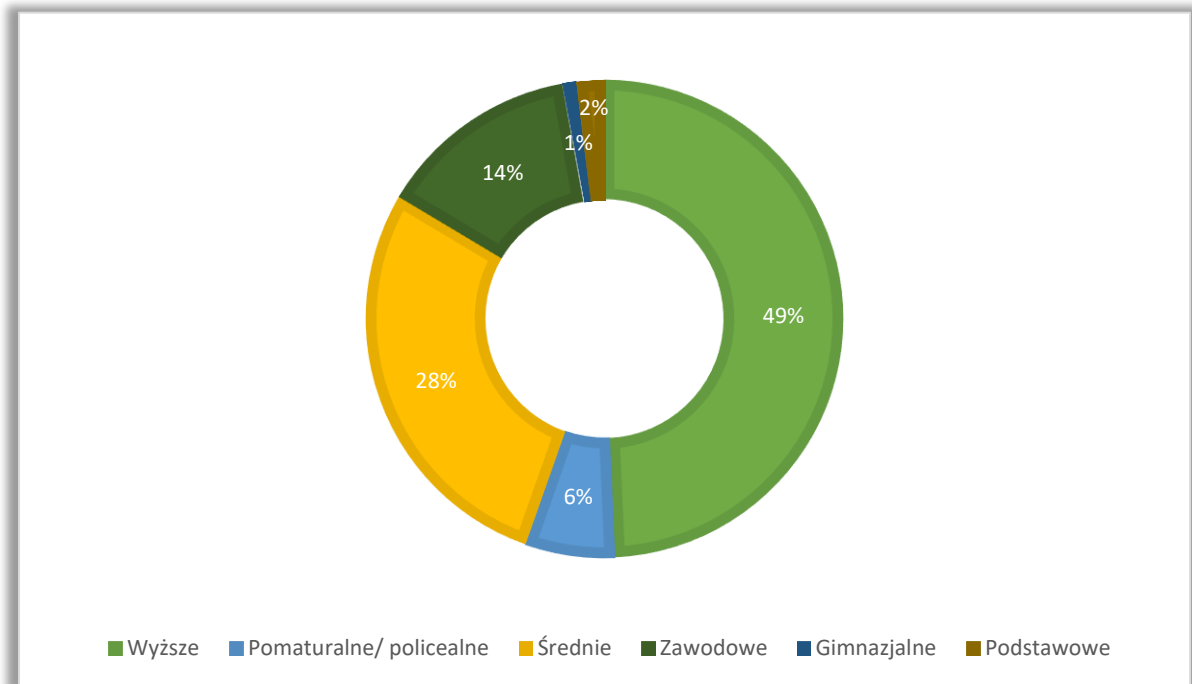

Załącznik nr 1. Raport z analizy ankiet zebranych wśród mieszkańców Gminy Rymanów

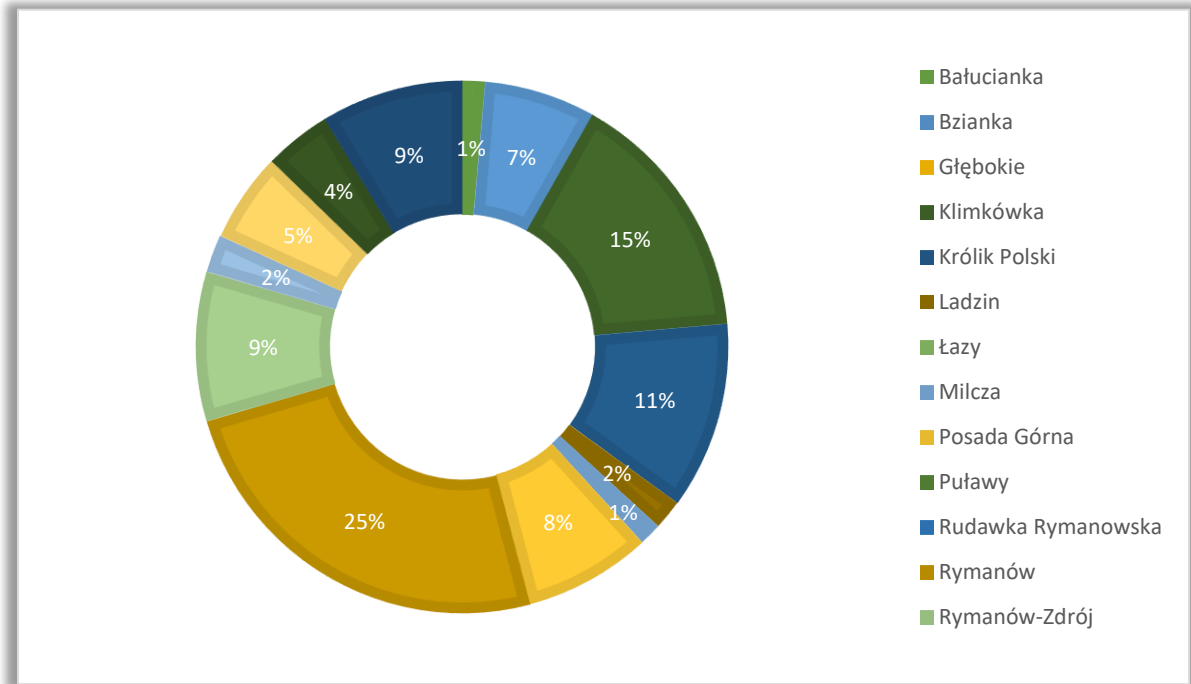
Uzyskanie opinii w ramach sondażu ankietowego miało na celu zidentyfikowanie problemów dotyczących mieszkańców gminy oraz określenie działań, jakie należy podejmować w celu ich rozwiązania. W przeprowadzonym w czerwcu i lipcu 2021 r. badaniu ankietowym wzięły udział 225 osoby zamieszkujące Gminę Rymanów, z czego 54% stanowiły kobiety. Podstawowy profil respondenta to osoba w wieku od 27 do 45 lat, z wyższym wykształceniem oraz pracująca. Najmniejsze zaangażowanie w badaniu wykazały osoby młode. Spośród wszystkich respondentów tylko 13% osób nie ukończyło 26 lat.

Prawie połowa (48%) respondentów to osoby z wykształceniem wyższym. Wśród ankietowanych 69% to osoby pracujące, 21% to emeryci/ renciści, a 6% to uczniowie lub studenci; 4% respondentów to osoby bezrobotne.

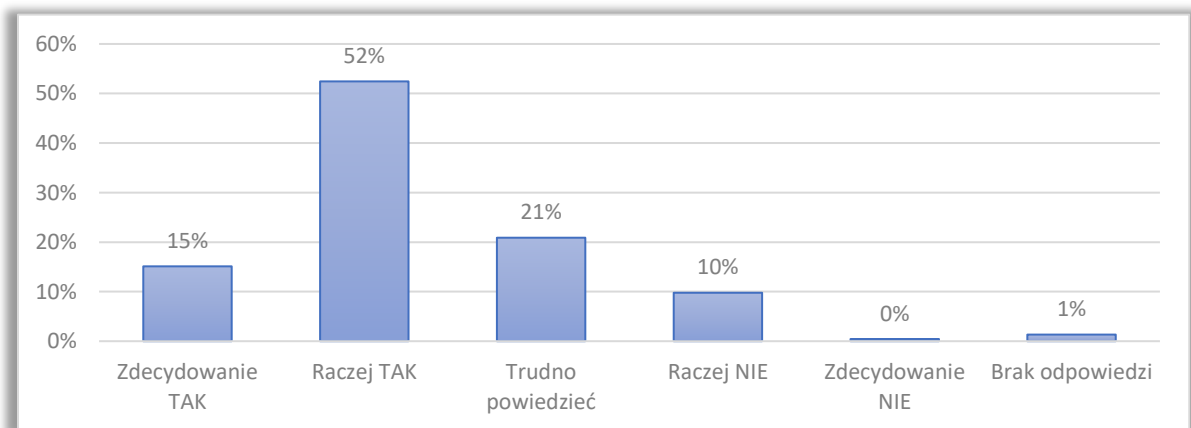

Najwięcej odpowiedzi w ankiecie spłynęło od mieszkańców Rymanowa (25%) oraz Klimkówki (15%) i Królika Polskiego (11%).

W pierwszej części badania mieszkańcy dokonywali oceny prawdziwości podanych w ankiecie stwierdzeń dotyczących poszczególnych obszarów funkcjonowania Gminy, używając odpowiedzi „Zdecydowanie TAK”, „Raczej TAK”, „Trudno powiedzieć”, „Raczej NIE”, „Zdecydowanie NIE”. Na poniższych wykresach zestawiono uzyskane odpowiedzi.

Wykres nr 17. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Poziom edukacji w mojej gminie jest wysoki.*

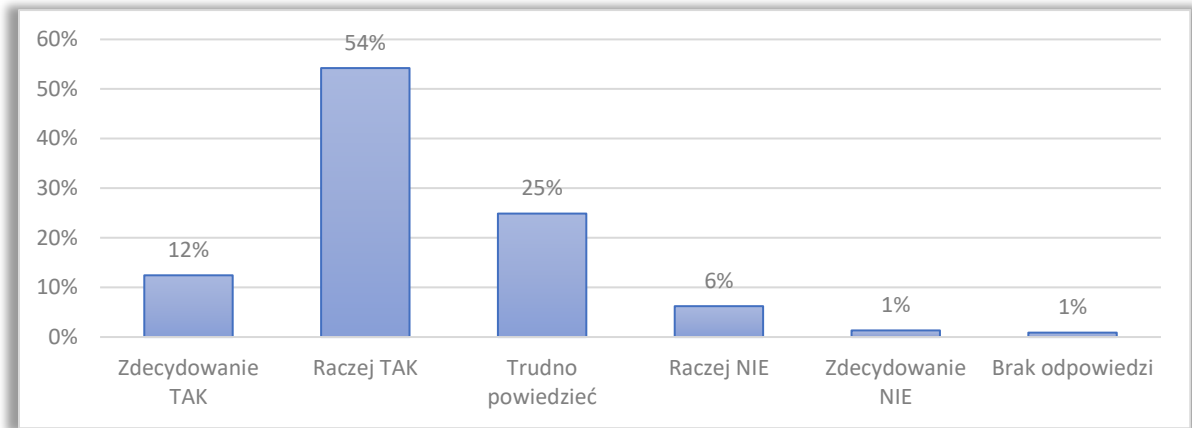

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

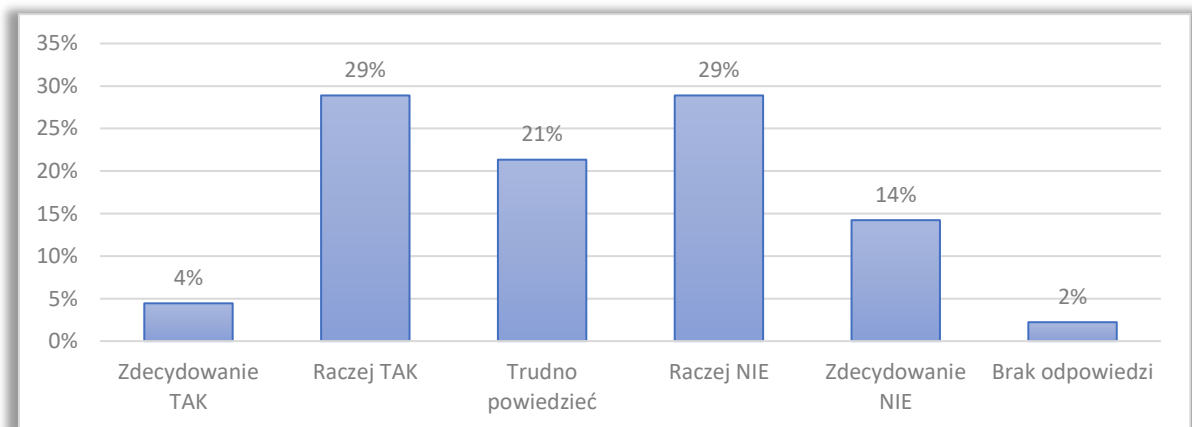
Wykres nr18. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie jest dobry dostęp do opieki przedszkolnej.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Ponad połowa ankietowanych mieszkańców (67%) Gminy Rymanów uważa, że poziom edukacji w gminie jest wysoki, a jedynie 10% nie zgadza się z tym stwierdzeniem. 21% przebadanych osób nie określa swojego zdania. (Wykres 17). Analogicznie 67% ankietowanych potwierdza, że w gminie jest dobry dostęp do opieki przedszkolnej i tylko 7% jest przeciwnego zdania, jednak 25% nie jest w stanie określić swojego stanowiska w tej sprawie (Wykres 18).

Wykres nr 19. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie jest dobry dostęp do opieki zdrowotnej.*

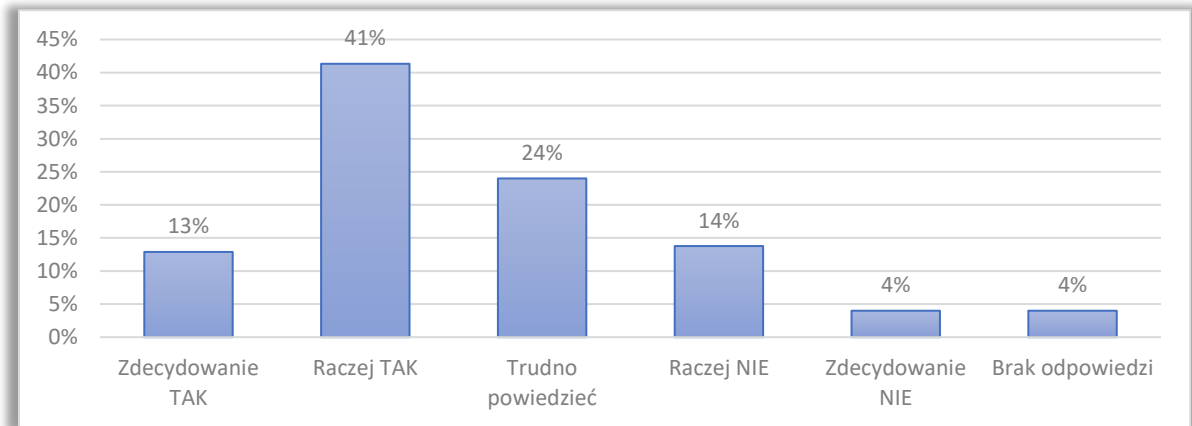
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Ankietowani mieszkańcy nie wyrazili pozytywnej opinii o dostępie do opieki zdrowotnej. 33% ankietowanych uważa, że w gminie jest dobry dostęp do opieki zdrowotnej, natomiast aż 43% respondentów jest przeciwnego zdania. Problemy z określeniem stanowiska miało 21%

ankietowanych (Wykres 19).

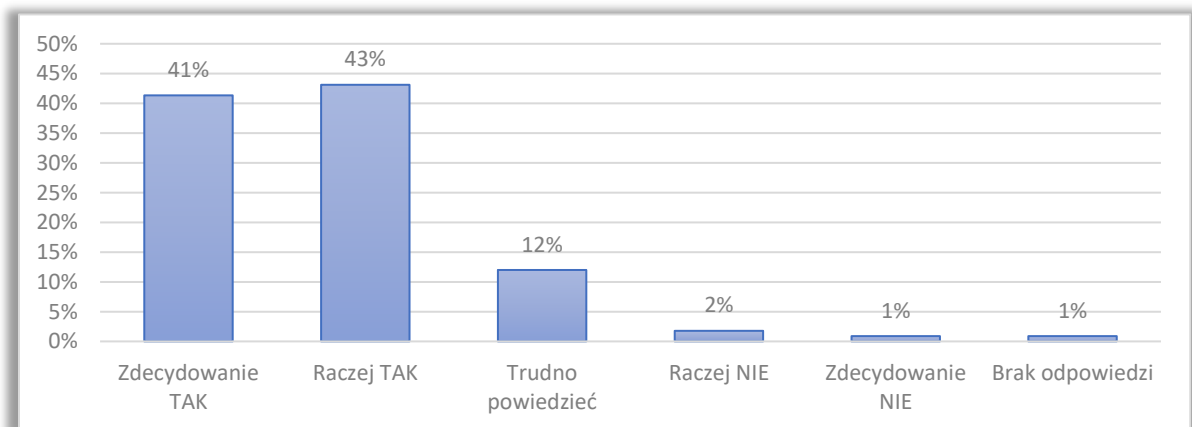
Wykres nr 20. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie istnieje wiele możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu (sport, rekreacja, rozrywka).*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

54% zapytanych mieszkańców Gminy Rymanów uważa, że w gminie istnieje wiele możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu, tylko 18 % nie zgadza się z tym stwierdzeniem. Natomiast 24% ankietowanych nie było w stanie wyrazić swojego zdania (Wykres 20).

Wykres nr 21. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Moja gmina jest atrakcyjna turystycznie.*

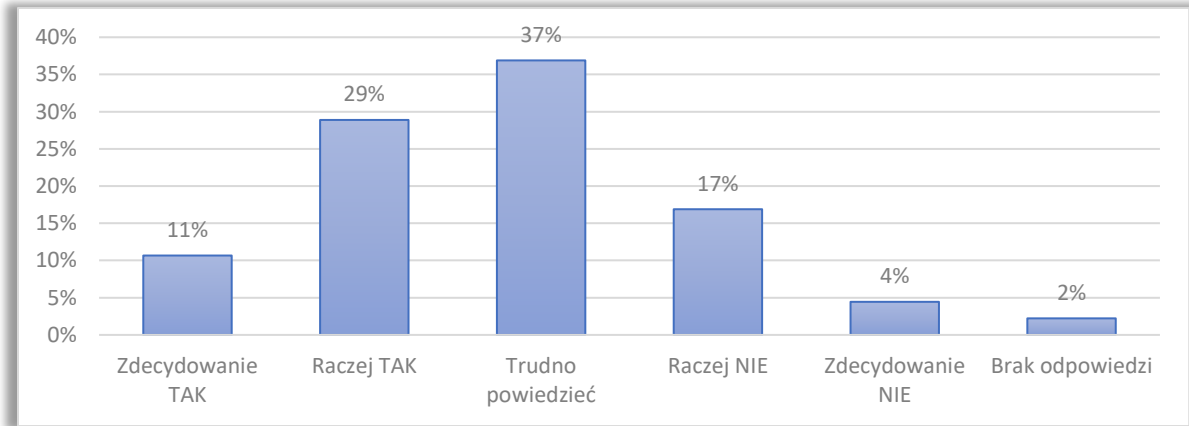

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Zdecydowana większość (84%) ankietowanych mieszkańców uważa Gminę Rymanów za atrakcyjną turystycznie, tylko 3% ankietowanych było innego zdania, a 12% nie było w stanie tego ocenić (Wykres 21).

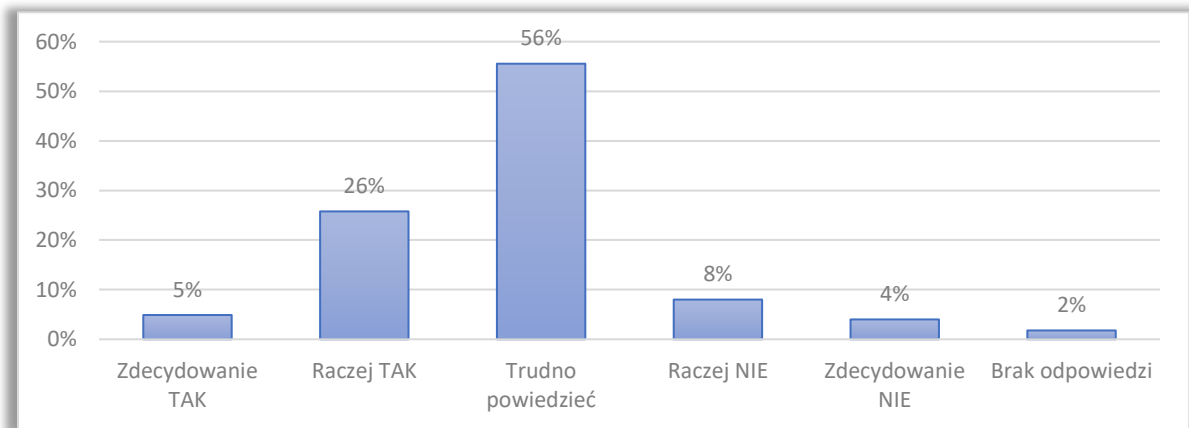
Wykres nr 22. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Oferta kulturalna dostępna w mojej gminie jest atrakcyjna.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Zdania na temat oferty kulturalnej w gminie Rymanów jest podzielone. 40% ankietowanych mieszkańców uważa, że oferta kulturalna jest atrakcyjna, natomiast 37% ankietowanych uznaje to jako trudne do określenia, 21% osób uznało, że oferta nie jest atrakcyjna (Wykres 22).

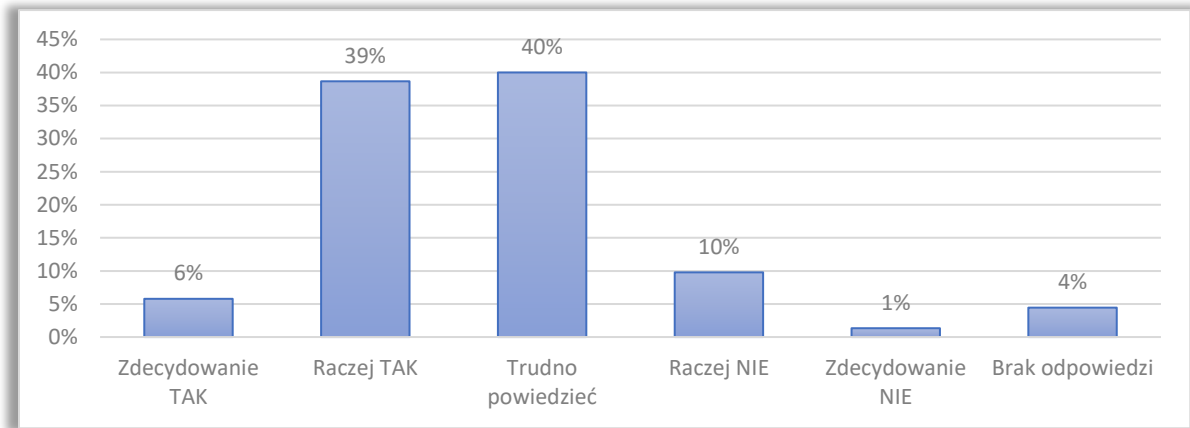
Wykres nr 23. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie istnieją dobre warunki do prowadzenia działalności gospodarczej.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

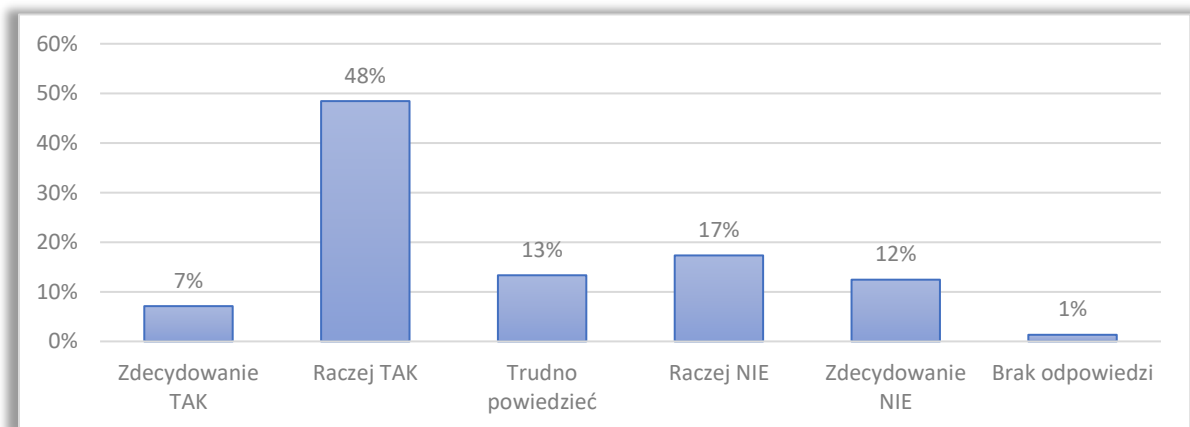
Wykres nr 24. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie istnieją dobre warunki do prowadzenia działalności rolniczej.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Według 31% ankietowanych w gminie istnieją dobre warunki do prowadzenia działalności gospodarczej, jedynie 12% nie zgadza się z takim stwierdzeniem. Jednak większość (56%) ma problem z określeniem swojego zdania (Wykres 23). Jednocześnie 45% ankietowanych uważa, że gmina posiada dobre warunki do prowadzenia działalności rolniczej, tylko 11% jest odmiennego zdania. Aż 40% nie jest w stanie odpowiedzieć na to pytanie (Wykres 24).

Wykres nr 25. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Mieszkańcy mojej gminy mają dobry dostęp do Internetu.*

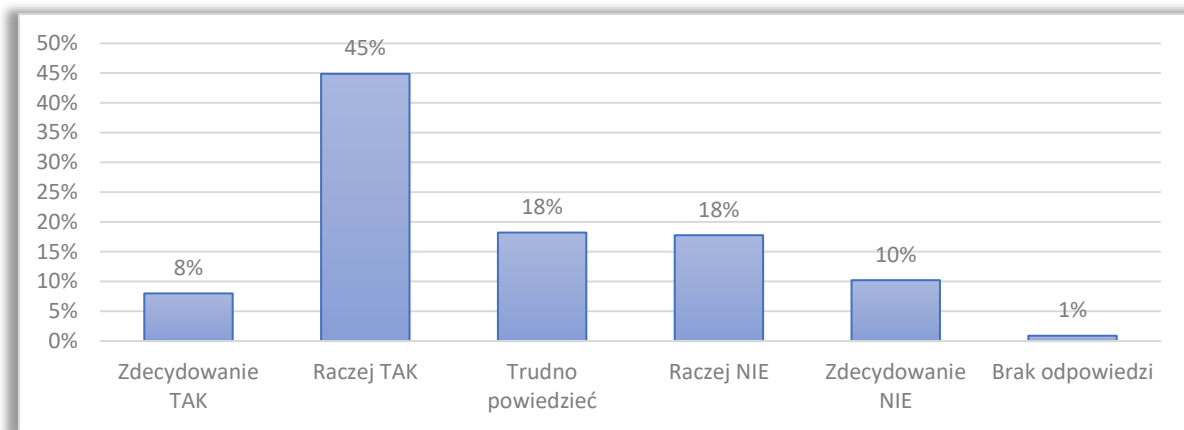

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Większość (54%) ankietowanych uważa, że mieszkańcy gminy Rymanów mają dobry dostęp do Internetu, 29% nie zgadza się z tym stwierdzeniem, a tylko 13% nie ma zdania (Wykres 25).

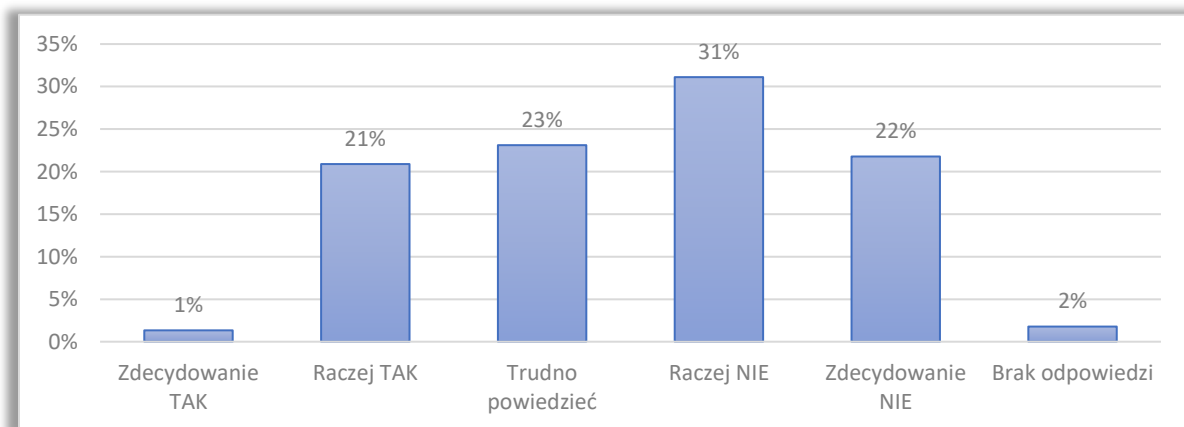

Wykres nr 26. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Stan sieci drogowej na terenie mojej gminy zapewnia bezpieczeństwo oraz dostępność komunikacyjną dla mieszkańców i przedsiębiorców.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wykres nr 27. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Na terenie mojej gminy funkcjonuje dogodny transport publiczny.*

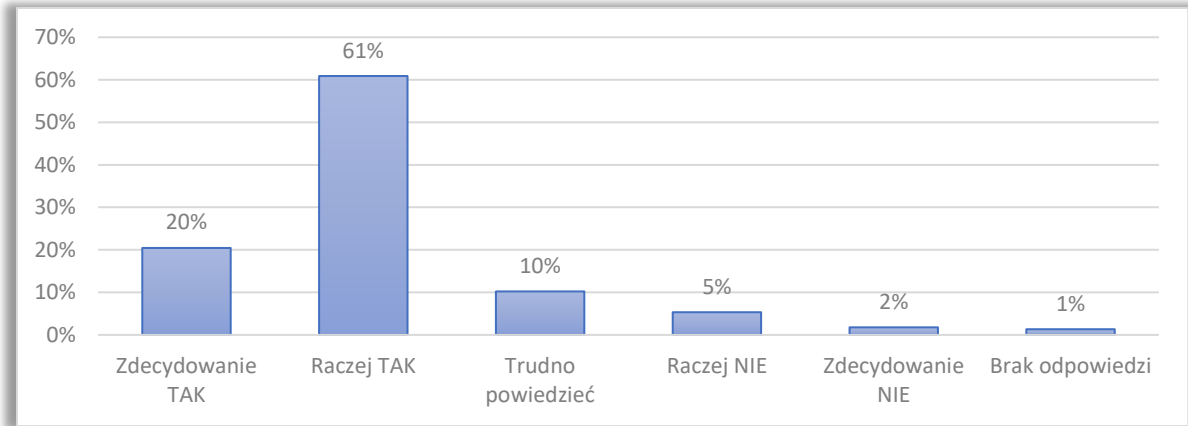

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Stan sieci drogowej Gminy Rymanów został oceniony pozytywnie, aż 53% ankietowanych mieszkańców uważa, że gmina zapewnia bezpieczeństwo oraz dostępność komunikacyjną, 28% ankietowanych nie zgadza się z tym stwierdzeniem i tylko 18% nie jest w stanie określić swojego zdania. (Wykres 26). Jednak, według mieszkańców biorących udział w badaniu dostępność transportu publicznego nie jest zadowalająca, aż 53% uważa, że na terenie gminy nie funkcjonuje dogodny transport publiczny, 22% nie jest w stanie określić swojego stanowiska, a tylko 23% jest zdania, że transport publiczny jest satysfakcjonujący (Wykres 27).

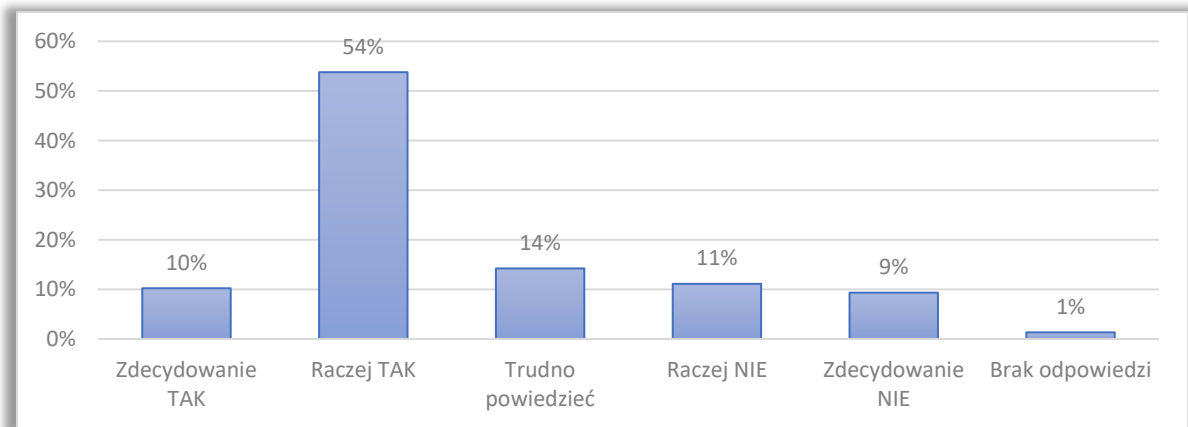
Wykres nr 28. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *System odbioru odpadów na terenie mojej gminy działa sprawnie.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Według zdecydowanej większości tj. 81% mieszkańców gminy biorących udział w badaniu, system odbioru odpadu działa sprawnie, tylko 7% jest odmiennego zdania, a 10% nie określa swojego stanowiska (wykres 28).

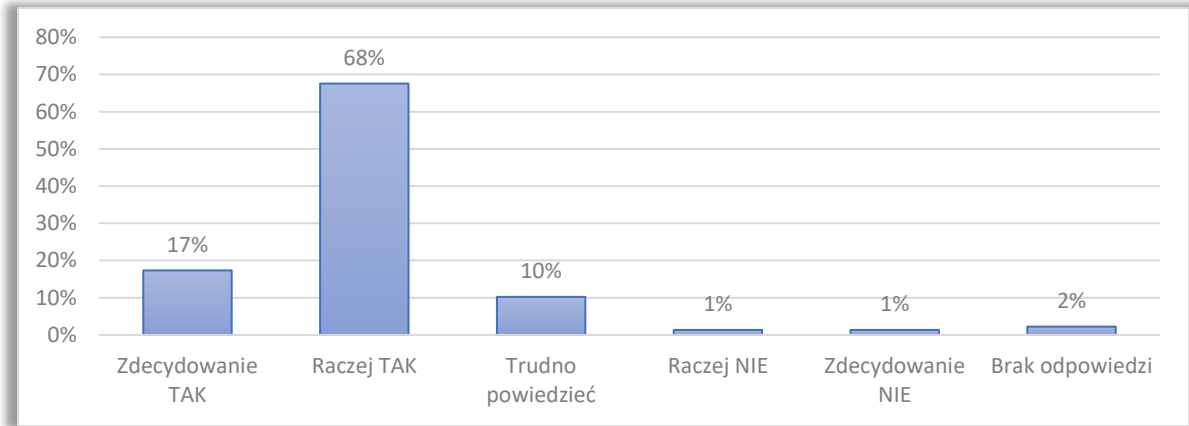
Wykres nr 29. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Sieć wodociągowa w mojej gminie jest dobrze rozwinięta.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

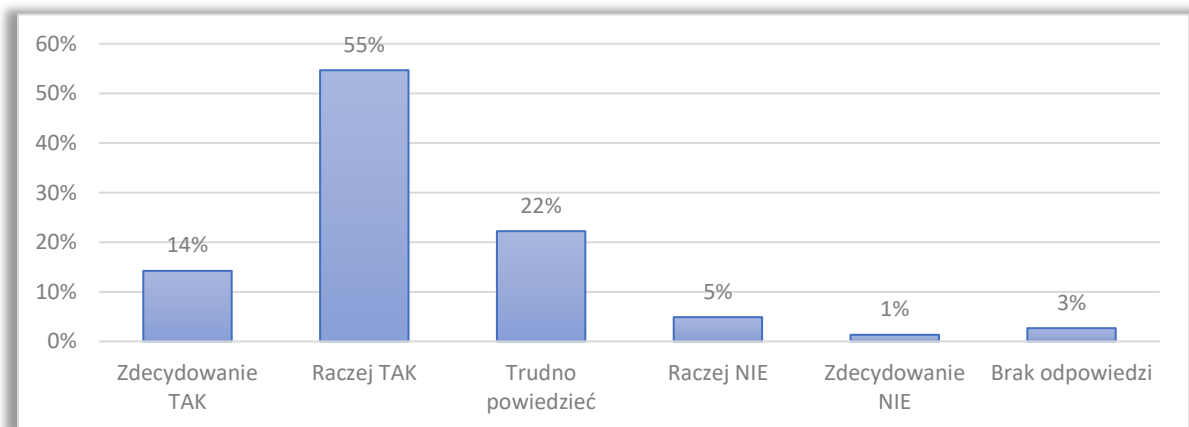
Wykres nr 30. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Sieć kanalizacyjna w mojej gminie jest dobrze rozwinięta.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Sieci wodno-kanalizacyjne w gminie zostały ocenione pozytywnie przez zapytanych mieszkańców. Większość (64%) uważa, że sieć wodociągowa jest dobrze rozwinięta, tylko 20% nie zgadza się z tym stwierdzeniem, a 14% nie ma zdania (Wykres 29). Analogicznie, aż 85% ankietowanych jest zdania, że sieć kanalizacyjna w gminie jest dobrze rozwinięta, tylko 2% jest odmiennego zdania, a 10% trudno określić swoje stanowisko (Wykres 30).

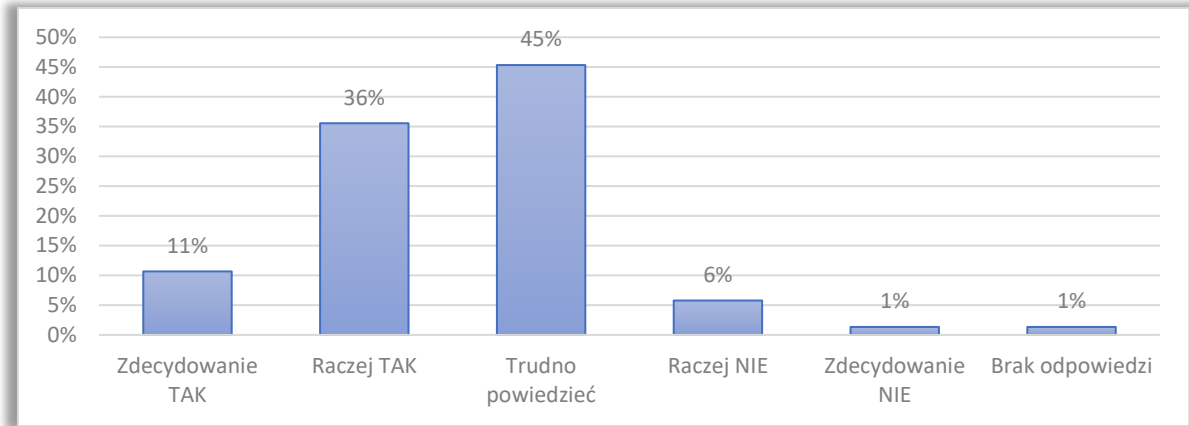
Wykres nr 31. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Przestrzeń na terenie mojej gminy jest estetyczna i uporządkowana.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

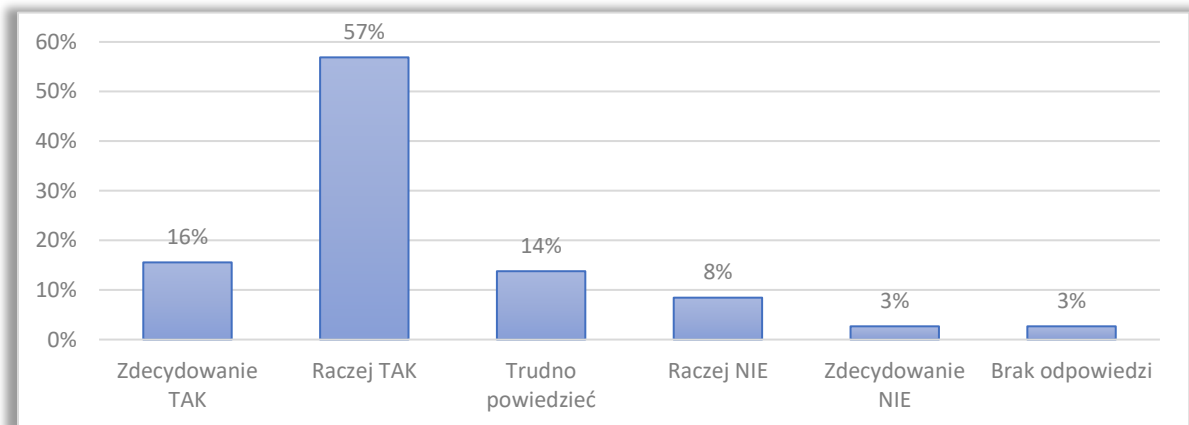

Wykres nr 32. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie przywiązuje się dużą wagę do ekologii i ochrony środowiska.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wykres nr 33. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie jakość powietrza, którym oddychamy jest zadowalająca.*

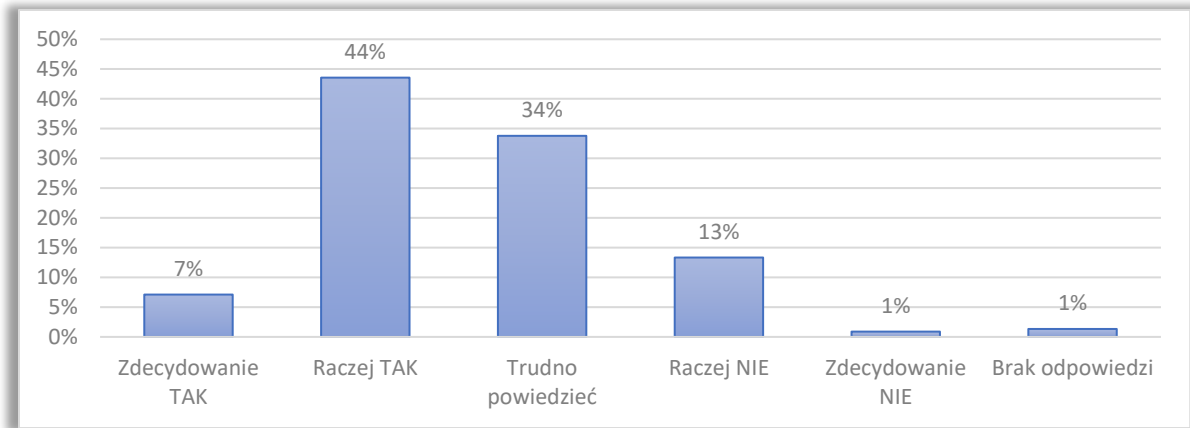

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wykres nr 34. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie popularne jest korzystanie z odnawialnych źródeł energii.*

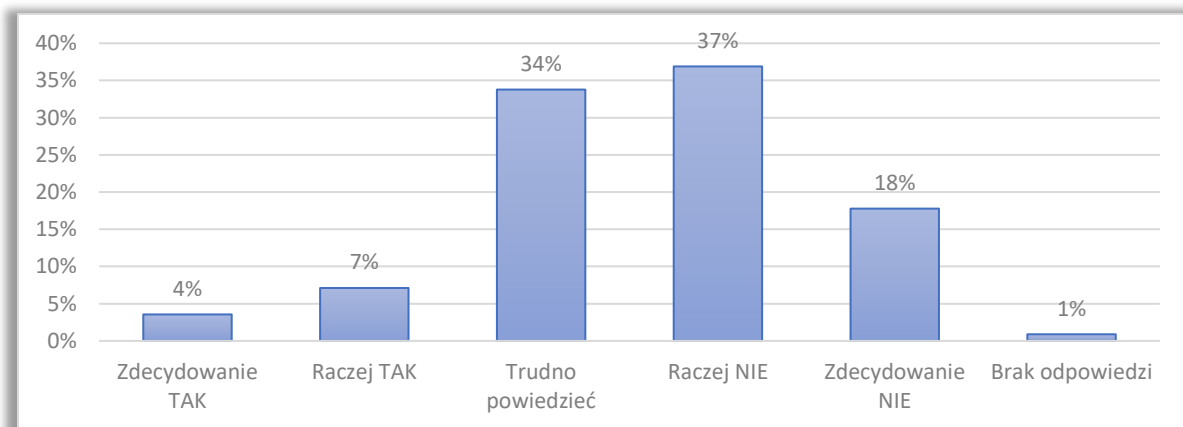

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Mieszkańcy Gminy Rymanów biorący udział w badaniu wypowiadają się pozytywnie na tematy związane z estetyką przestrzeni, jakością powietrza oraz ekologią i ochroną środowiska w gminie. Większość (69%) jest zdania, że przestrzeń na terenie gminy jest estetyczna i uporządkowana, tylko 6% jest odmiennego zdania, a 22% trudno to określić (Wykres 31). Odpowiednio 47% ankietowanych uważa, że w gminie przywiązuje się dużą wagę do ekologii i ochrony środowiska, 45% badanych mieszkańców ma problem z określeniem swojego zdania i tylko 7% nie zgadza się z tym stwierdzeniem (Wykres 32). Jednocześnie zdecydowana większość (73%) przyznaje, że jakość powietrza jest zadowalająca i odpowiednio 11% i 14% jest odmiennego zdania oraz nie jest w stanie go określić (Wykres 33). Dodatkowo 51% mieszkańców biorących udział w badaniu uważa, że w gminie jest popularne korzystanie z odnawialnych źródeł energii, tylko 14% jest odmiennego zdania, a 34% nie określa swojego stanowiska (Wykres 34).

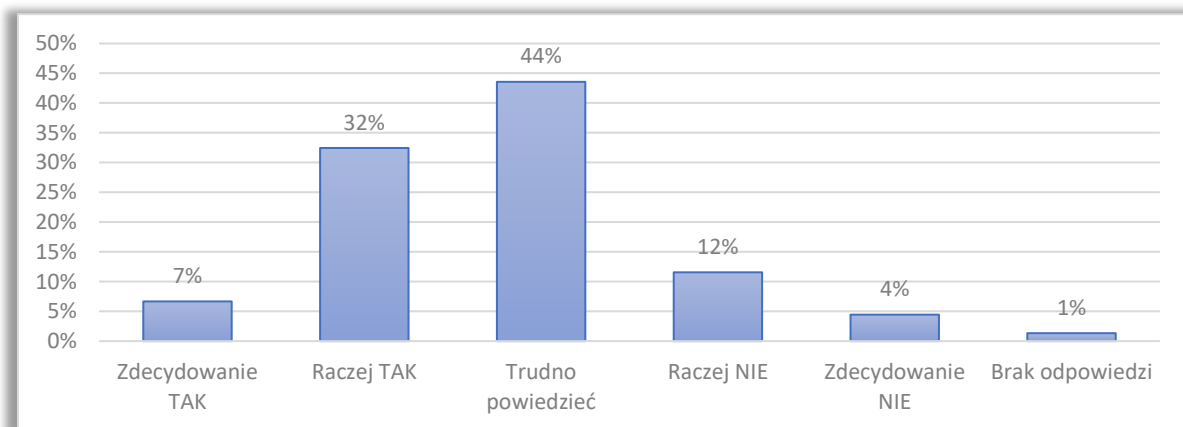
Wykres nr 35. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie istnieje wiele możliwości znalezienia pracy.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Rynek pracy w Gminie Rymanów nie został oceniony pozytywnie. Ponad połowa ankietowanych (55%) jest zdania, że w gminie nie ma wielu możliwości znalezienia pracy, 34% nie potrafi odnieść się do tej kwestii, a tylko 11% uważa, że istnieje wiele możliwości pracy w gminie (Wykres 35).

Wykres nr 36. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Organizacje społeczne na terenie mojej gminy działają aktywnie.*

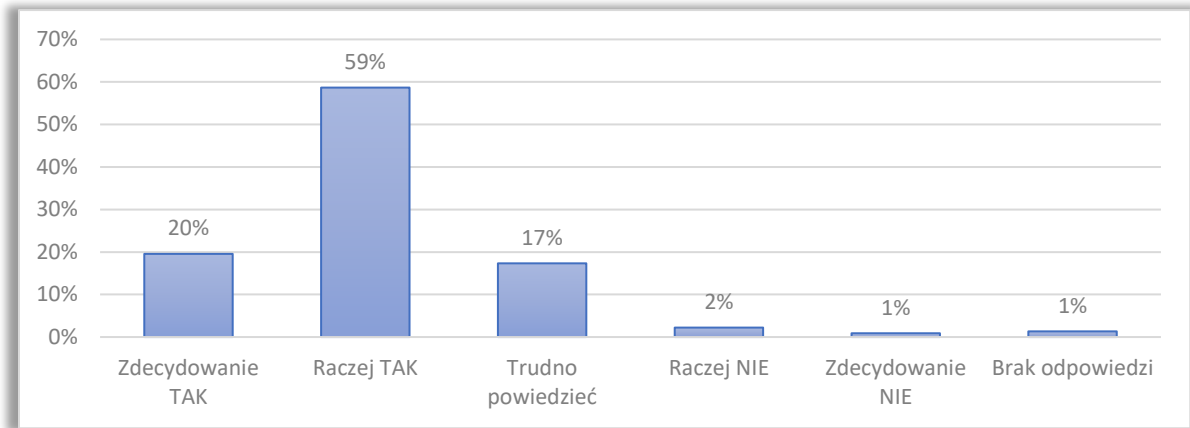

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Badani mieszkańcy gminy Rymanów nie są pewni swojego zdania co do aktywności organizacji społecznych. Większość ankietowanych (44%) ma trudności z określeniem czy organizacje społeczne na terenie gminy działają aktywnie, 39% uważa, że są aktywne, a 16% przeciwnie (Wykres 36).

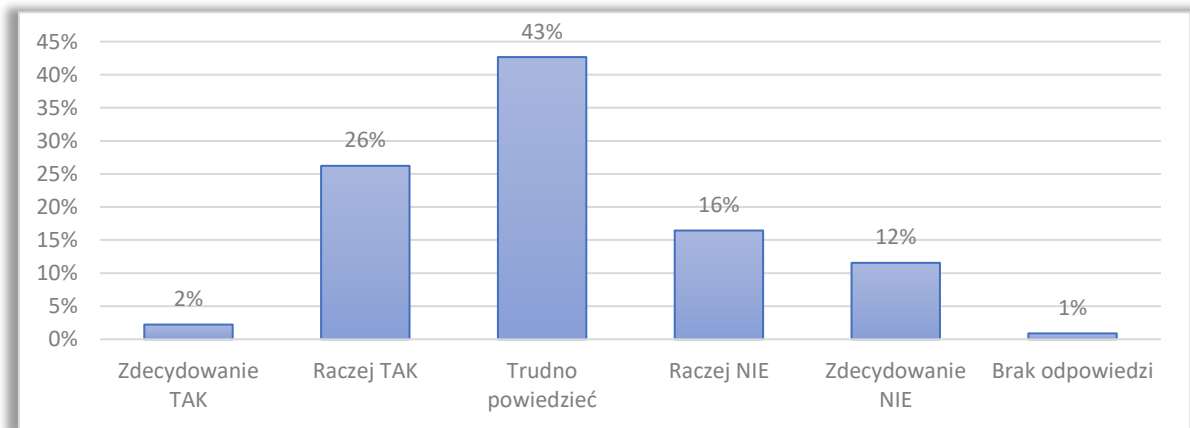
Wykres nr 37. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *Moja gmina jest bezpieczna.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Kwestie bezpieczeństwa w gminie oceniono pozytywnie, aż 79% ankietowanych uważa, że gmina jest bezpieczna, a tylko 3% jest odmiennego zdania. 17% ma trudności z określeniem stanowiska (Wykres 37).

Wykres nr 38. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów: *W mojej gminie są perspektywy dla rozwoju osobistego mieszkańców.*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Zdanie mieszkańców biorących udział w badaniu co do perspektyw rozwoju osobistego są podzielone. 43% ankietowanym trudno jest określić swoje zdanie, jednocześnie 28% zgadza się, że w gminie istnieją perspektywy rozwoju osobistego, a 27% ankietowanych jest przeciwnego zdania (Wykres 38).

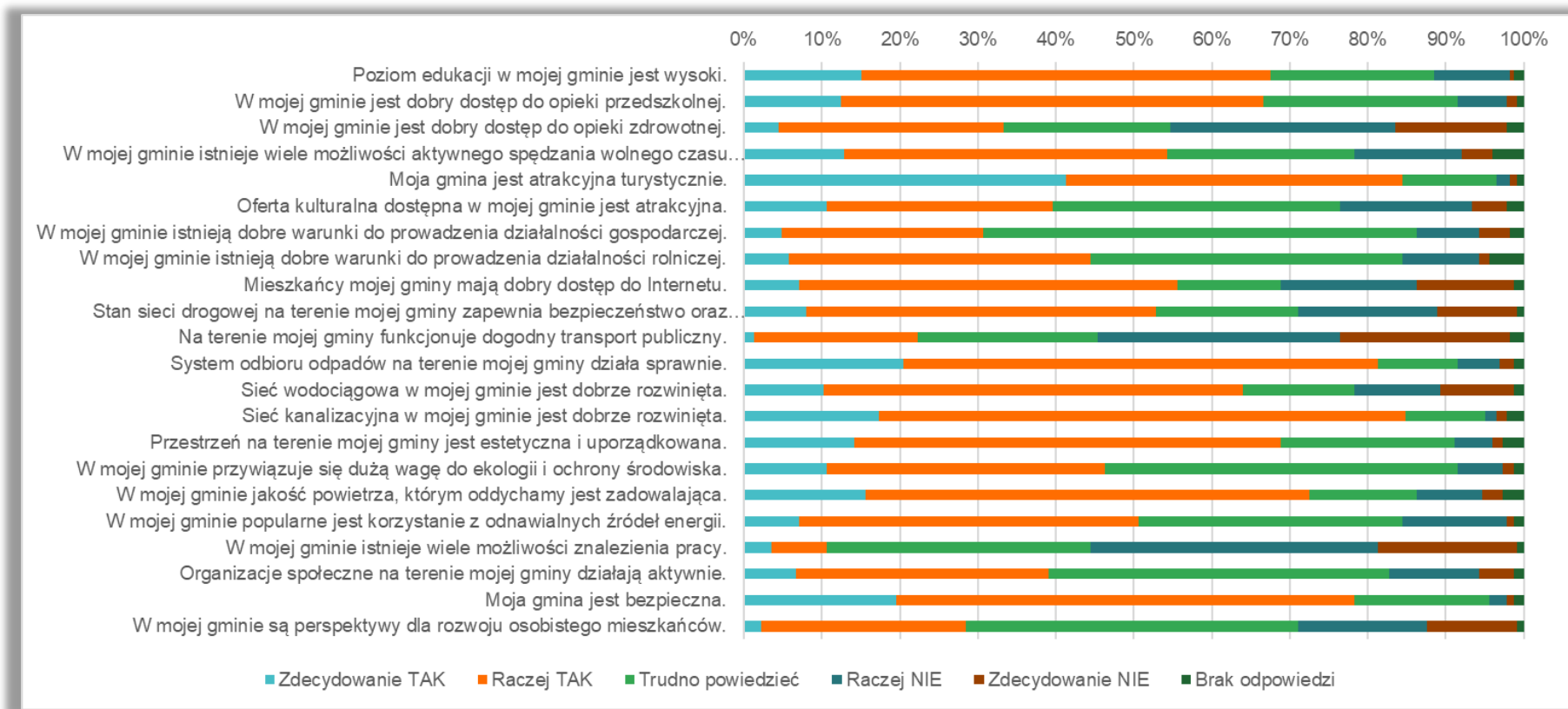
Podsumowanie oceny mieszkańców biorących udział w badaniu poszczególnych obszarów działalności gminy przedstawiono na poniższym wykresie. Z jego analizy można wysnuć

wnioski, że największe problemy wśród mieszkańców gminy Rymanów dotyczą perspektyw znalezienia pracy, dostępności transportu publicznego oraz opieki zdrowotnej. Mieszkańcy również mają podzielone zdanie na temat dostępności oferty kulturalnej oraz perspektyw rozwoju osobistego. Za najlepiej rozwinięte obszary gminy wskazano turystykę, bezpieczeństwo mieszkańców gminy, sieci wodno–kanalizacyjne, jakość powietrza, system odbioru odpadów, jak również poziom edukacji. Warto zwrócić uwagę także na obszary, w stosunku do których udzielono najwięcej odpowiedzi „Trudno powiedzieć”. Są to „warunki do prowadzenia działalności gospodarczej”, „działalność rolnicza”, „ekologia i ochrona środowiska” oraz „organizacje społeczne”. Brak odpowiedzi pozytywnej lub negatywnej może oznaczać brak odpowiedniej informacji i promocji danego obszaru.

Wykres nr 39. Proszę ocenić prawdziwość następujących stwierdzeń dotyczących Gminy Rymanów – wykres skumulowany.

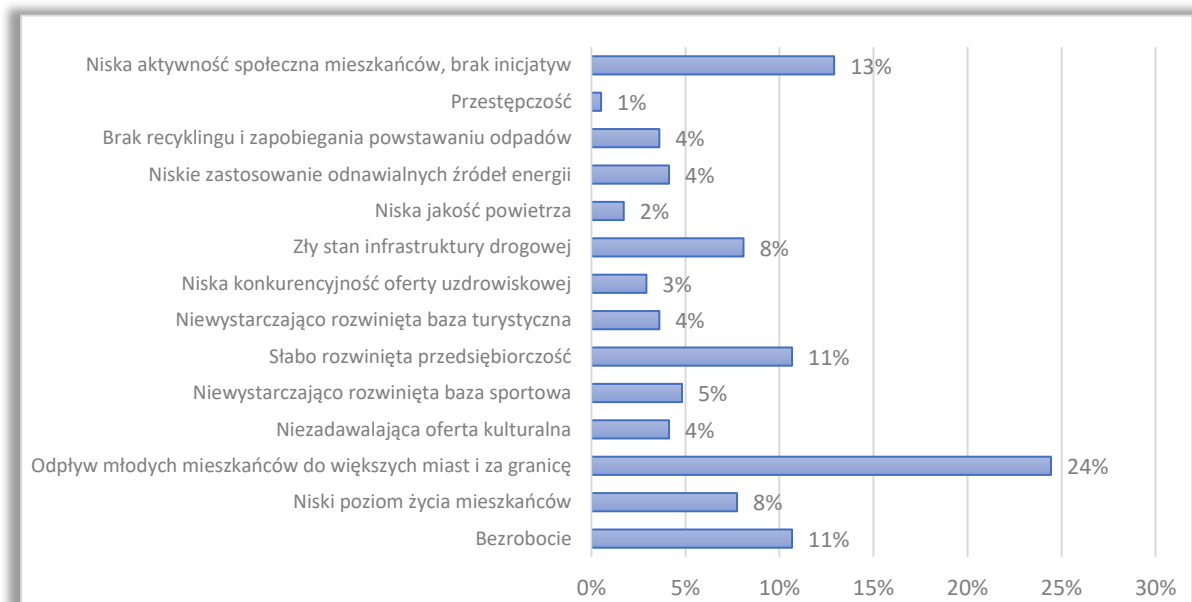

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Kolejny obszar poddany opiniowaniu przez mieszkańców obejmował główne wyzwania rozwojowe (problematyczne) gminy Rymanów. W formularzu ankiety wskazano 14 takich obszarów oraz dano możliwość dodawania własnych propozycji.

Wykres nr 40. Proszę wskazać główne wyzwania rozwojowe Gminy Rymanów.

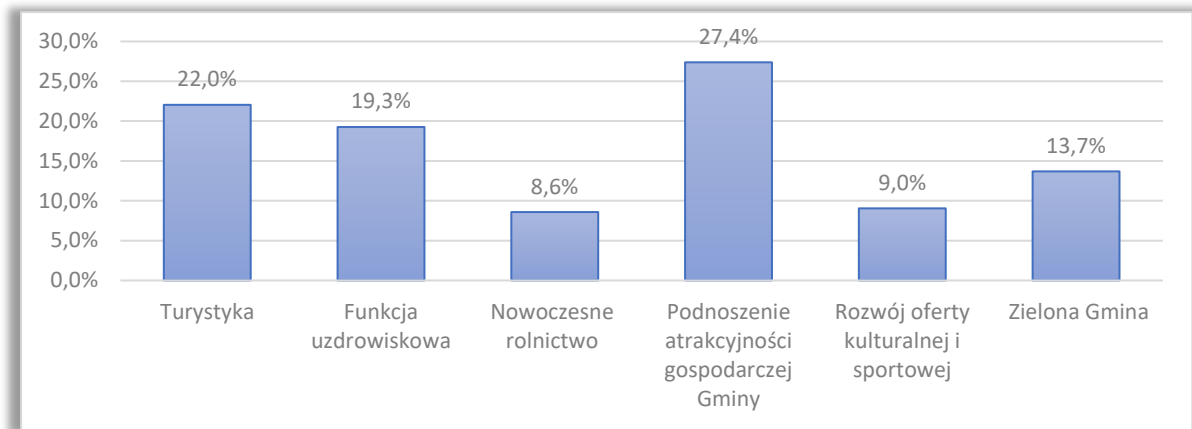

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Z wszystkich odpowiedzi udzielonych przez ankietowanych jako główne wyzwanie rozwojowe mieszkańcy gminy identyfikują odpływ młodych mieszkańców do większych miast i za granicę (24%). Na kolejnych miejscach znalazły się niska aktywność społeczna mieszkańców i brak inicjatyw (13%), bezrobocie (11%) oraz słabo rozwinięta przedsiębiorczość (11%). Badani mieszkańcy najmniejszą wagę przywiązują do kwestii niskiej jakości powietrza (2%) oraz przestępczości (1%). Na uwagę zasługuje również zły stan infrastruktury drogowej (8%) oraz niski poziom życia mieszkańców (8%). Oprócz tego ankietowani, jako inne wyzwania rozwojowe często określali problem z dostępem do ochrony zdrowia oraz brak chodników. W dalszej części ankiety poproszono mieszkańców o wskazanie głównych kierunków rozwojowych Gminy Rymanów. Instrukcja ankiety zakładała możliwość wyboru 2 obszarów lub wskazanie własnych.

Wykres nr 41. Jaki powinien być główny kierunek rozwoju Gminy Rymanów?

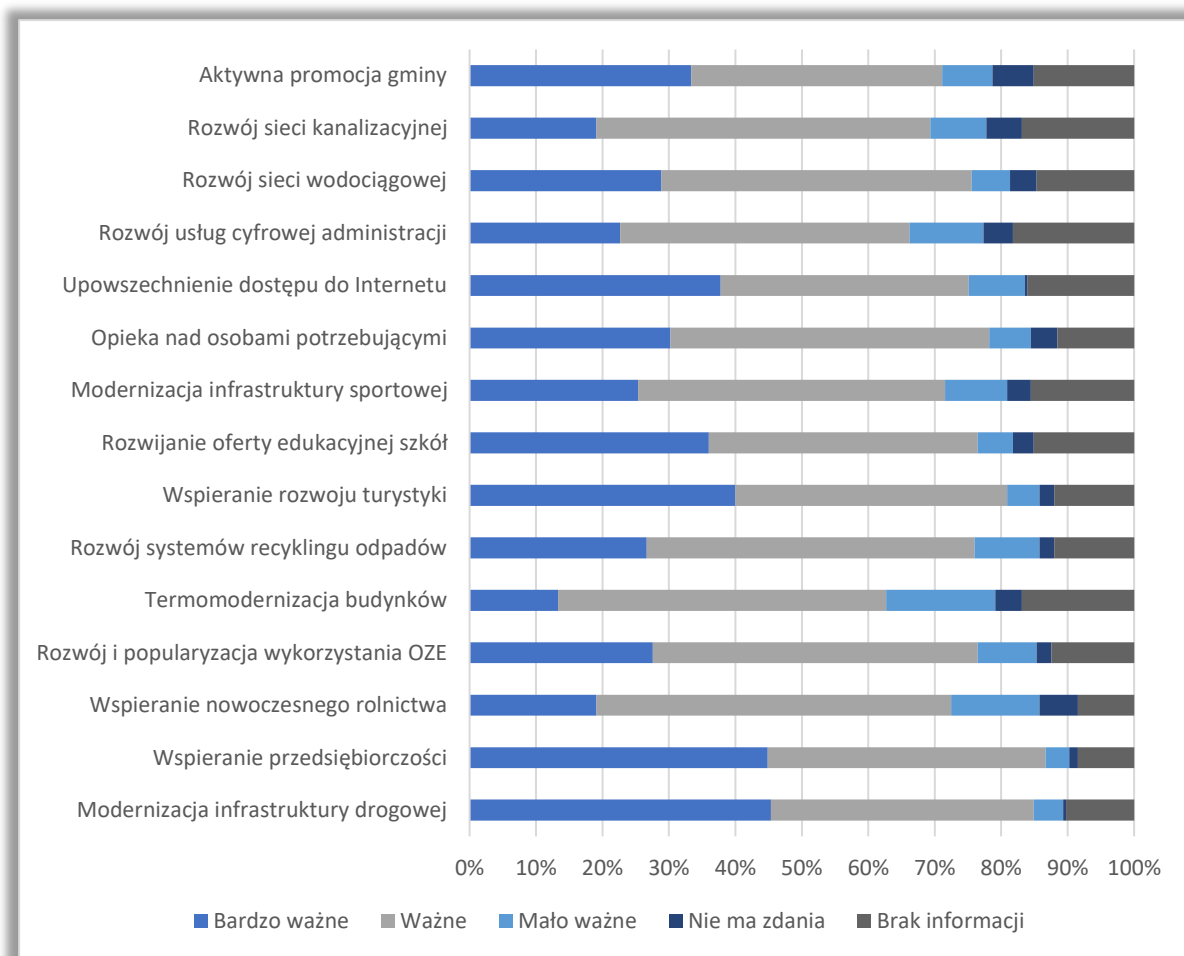
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

W opinii pytaných mieszkańców najważniejsza jest gospodarka lokalna rozwijana w oparciu o pozyskiwanie inwestorów oraz podnoszenie atrakcyjności gospodarczej Gminy (blisko 28% wszystkich odpowiedzi). Kolejne dwa istotne w opinii mieszkańców kierunki rozwojowe to turystyka oraz funkcja uzdrowskowa. Warto jednocześnie zaznaczyć, że zestaw kierunków określonych wspólnym mianem „Zielona Gmina” pomimo, że jest stosunkowo nowym zagadnieniem zyskał ponad 13% i wyprzedził obszar związany z rolnictwem oraz ofertą kulturalną i sportową.

W ramach ostatniego pytania poproszono mieszkańców o wskazanie priorytetów działań, niezbędnych do uwzględnienia w Strategii. Przedstawione na poniższym wykresie wyniki badań wskazują, że najważniejsze działania, które powinny zostać podjęte dla rozwoju gminy to modernizacja infrastruktury drogowej, wspieranie przedsiębiorczości, w tym także pozyskiwanie nowych inwestorów oraz wspieranie rozwoju turystyki, w tym rozwijanie infrastruktury turystycznej. W dalszej kolejności, jako bardzo ważne działania uznano rozwijanie oferty edukacyjnej szkół (np. zajęcia pozalekcyjne), upowszechnienie dostępu do Internetu, rozwój i popularyzacja wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz aktywna promocja gminy. Według opinii mieszkańców mniej ważnymi sprawami są te, które dotyczą opieki nad osobami potrzebującymi, w tym rozwijanie pomocy socjalnej, rozwój sieci wodociągowej, modernizacja/ rozbudowa infrastruktury sportowej oraz rozwój i popularyzacja systemów recyklingu odpadów. Najmniej potrzeb zauważono w związku z rozwojem usług cyfrowej administracji, wspieraniem nowoczesnego rolnictwa, rozwojem sieci kanalizacyjnej oraz termomodernizacją budynków użyteczności publicznej.

Wykres nr 42. Jakie działania należy podejmować dla rozwoju Gminy Rymanów?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Dodatkowo, ankietowani wskazali na inne niż zasugerowane działania w celu poprawy jakości życia na terenie gminy, Wśród odpowiedzi znalazło się m.in. podnoszenie atrakcyjności gospodarczej Gminy, budowa mieszkań, aktywne prowadzenie *social mediów* w celu przyciągnięcia turystów, budowa siłowni na świeżym powietrzu, budowę ścieżki rowerowej, ścieżki spacerowe, budowa chodnika przy DW 887 oraz w kierunku Haczowa, inwestowanie w bezpieczeństwo mieszkańców np. powodziowe, pożarowe, punkt lekarski, punkt apteczny, ośrodek zdrowia, izba muzealna, amfiteatr, wieża widokowa, poprawa transportu publicznego Klimkówka –Krosno – Rymanów – Iwonicz, przyciąganie inwestorów, lepszy dostęp do Internetu, miejsce do ćwiczeń dla seniorów, uzbrojenie terenów Z.P.P.Z., obwodnica Rymanowa, progi zwalniające, szalety, oświetlenie, płatne parkingi, dbałość o czystość dróg publicznych, wymiana przepustów na szersze, likwidacja nielegalnych wysypisk śmieci, udostępnienie miejsca dla młodzieży, budowa szkoły (orlik) w Bziance, wycinka drzew przy linach energetycznych, rozwiązanie problemu przejść dla pieszych w okolicy szkoły oraz więcej koncertów kulturalnych z udziałem gminnych zespołów i orkiestry.

Załącznik nr 2. Raport z diagnozy społeczno–gospodarczej Gminy Rymanów

Niniejszy raport obejmuje diagnozę społeczno–gospodarczą Gminy Rymanów w podziale na trzy główne obszary strategiczne, tj.:

- I. Gospodarka i turystyka,
- II. Kapitał ludzki i społeczny,
- III. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska.

Badanie zostało przeprowadzone w ujęciu przestrzenno–tematycznym. Miało ono charakter dynamiczny i porównawczy odnośnie kluczowych dla rozwoju gminy obszarów. Na jego potrzeby wykorzystano statystykę publiczną oraz dostępne opracowania analityczne. Celem raportu była identyfikacja procesów zachodzących na terenie Gminy Rymanów, wskazanie jej problemów i potrzeb rozwojowych, a także charakterystyka potencjału odnośnie planowanych priorytetów i działań w ramach kolejnej perspektywy finansowej UE.

Obszar tematyczny – GOSPODARKA I TURYSTYKA

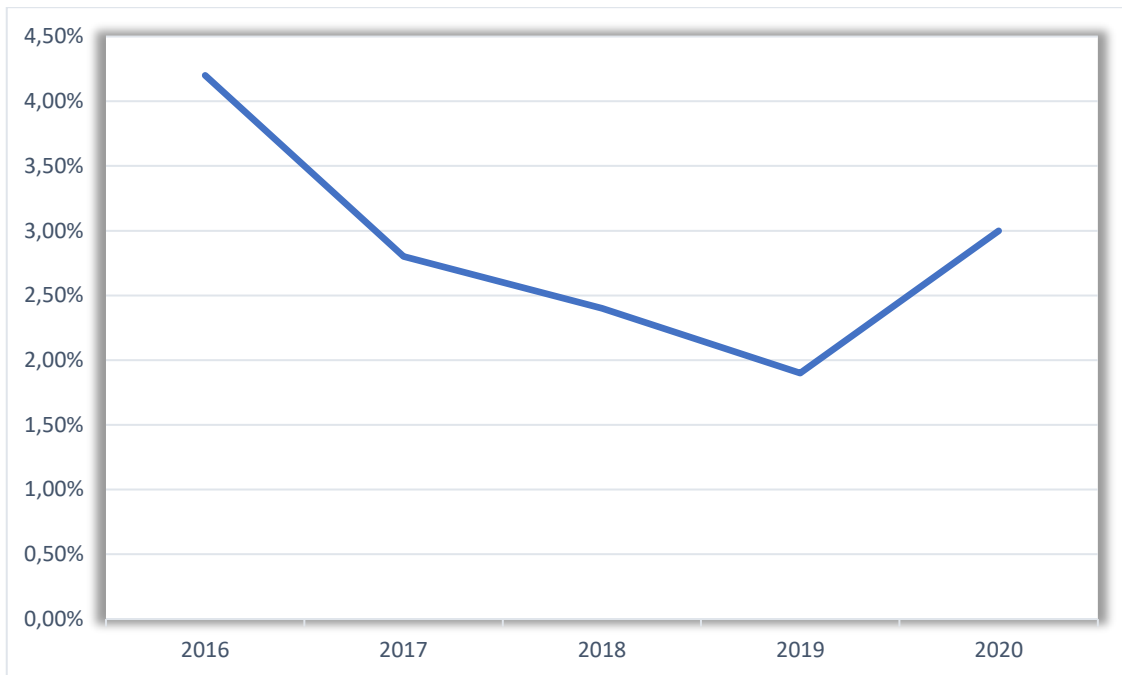
Obszar tematyczny – Gospodarka i turystyka obejmuje trzy zakresy priorytetowe, tj. przedsiębiorczość, turystyka i rolnictwo. Powstawanie nowych oraz zwiększanie potencjału istniejących przedsiębiorstw jest czynnikiem sprzyjającym rozwojowi całej lokalnej gospodarki. Zwiększa bowiem konkurencyjność i dostępność produktów i usług oraz poprawę ich jakości. Turystyka stanowi jedną z głównych gałęzi rozwoju lokalnej gospodarki Gminy Rymanów, o czym w szczególny sposób decyduje uzdrowiskowy charakter gminy, a także, chociaż w mniejszym stopniu jej walory przyrodnicze. Trzecim priorytetem w ramach wskazanego obszaru jest rolnictwo, mające bogatą tradycję, a jednocześnie stanowiące podstawowe źródło dochodu dla części mieszkańców Gminy i determinujące jej krajobraz środowiskowo, a częściowo także kulturowo.

Priorytet I.1. Przedsiębiorczość

Na przestrzeni ostatnich lat w Gminie Rymanów obserwowany jest wzrost przedsiębiorczości. W 2020 r. działalność prowadziło 1 334 podmioty gospodarcze, tj. o 116 więcej niż w 2016 r. Podmioty prywatne stanowią 97% przedsiębiorstw ogółem. Jeżeli chodzi o formę prawną, 81% stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Ogromna większość – 96,9% firm to mikroprzedsiębiorstwa (1 292 szt.), zatrudniające od 0 do 9 osób.

Wykres nr 43. Liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Rymanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Dominującym sektorem działalności są szeroko rozumiane usługi (70%). Przemysł i budownictwo to branża, w której działalność prowadzi 27 % zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, a rolnictwo – 3 %.

Rymanów na tle innych ośrodków – przedsiębiorczość

Wśród porównywanych ośrodków, Rymanów charakteryzuje się stosunkowo wysoką wartością wskaźnika przedsiębiorczości, wyrażonego poprzez liczbę podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności.

Tabela nr 9. Wskaźnik przedsiębiorczości w wybranych ośrodkach w 2020 r.

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności
Rymanów	840
Dukla	640
Iwonicz – Zdrój	845
Jedlicze	683
Woj. Podkarpackie	888
Powiat krośnieński	762
M. Krosno	1 253

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wartość wskaźnika, podobnie jak w przypadku sąsiedniej gminy – Iwonicz – Zdrój jest kształtowana w dużym stopniu przez funkcję uzdrowiskową, co widać w porównaniu do gmin Jedlicze i Dukla oraz wartości wskaźnika dla powiatu.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie przedsiębiorczości

- Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych – przygotowanie terenów pod inwestycje dla przedsiębiorców;
- Niski poziom aktywności inwestycyjnej, brak spójnej oferty dla inwestorów – pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości poprzez odpowiedni system wsparcia oraz przyciąganie nowych inwestorów.

Priorytet I.2. Turystyka

Najważniejszym atutem Gminy Rymanów jest wysoka atrakcyjność turystyczna, przy czym dominujący charakter nadaje jej turystyka uzdrowiskowa, ze względu na zasoby i infrastrukturę Rymanowa – Zdroju. Uzdrowisko Rymanów – Zdrój powstało w 1876 r., gdy odkryto na jego terenie źródła naturalnych wód leczniczych. Położenie w Beskidzie Niskim sprawia, że klimat Rymanowa – Zdroju ma wyraźne cechy klimatu górskiego, z dużym wpływem wilgotnego powietrza i zawartością jodu.

Tabela nr 10. Główne atrakcje turystyczne Gminy Rymanów

Lp.	Atrakcje turystyczne Gminy Rymanów
1.	Zabytkowa zabudowa uzdrowiskowa, w tym sanatoria „Maria”, „Opatrzność”, „Gołębek”, dom dra Bieleckiego, willa „Biały Orzeł” i inne,
2.	Park uzdrowiskowy, Tężnia, Amfiteatr w Rymanowie – Zdroju,
3.	Zabytki Rymanowa: Synagoga z XVIII wieku, Zabytkowy kościół Św. Wawrzyńca z 1779 roku, Dwór Potockich z XIX wieku, Cmentarz żydowski, Cmentarz komunalny, Piętrowe kamienice mieszczańskie pochodzące z XIX wieku we wschodniej części rynku, stacje drogi krzyżowej w Rymanowie, kościółek na górze Kalwaria, przydrożne kapliczki.
4.	Infrastruktura sportowo–rekreacyjna, w tym pływalnia basen w Rymanowie– Zdroju, korty tenisowe w Rymanowie i w Rymanowie– Zdroju, infrastruktura narciarska w Puławach i Bałuciance; skate park w Rymanowie, stadion w Rymanowie oraz boiska wielofunkcyjne w poszczególnych miejscowościach gminy, prywatna stadnina koni, hala sportowa w Sieniawie, szlaki turystyczne piesze, ścieżki edukacyjno–przyrodnicze, trasy rowerowe
5.	Zabytkowe parki podworskie, stare kościoły i cerkwie greko–katolickie, stare cmentarze i cerkwiska, wysiedlone wsie połemkowskie (Wołuszowa, Wisłoczek, Puławy)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dostępnej oferty turystycznej

Poza klimatem, w leczeniu kuracjuszy uzdrowisko Rymanów – Zdrój wykorzystuje wody lecznicze. Obszar ten jest bogaty w obiekty leczniczo–sanatoryjne, bazę restauracyjno–

hotelarską oraz towarzyszące im parki, ścieżki piesze i rowerowe oraz pozostałe tereny rekreacyjno-wypoczynkowe. Znaczna część obiektów ma charakter zabytkowy stanowiąc atrakcję architektoniczną, w tym wille pamiętające początki uzdrowiska.

Atrakcyjność turystyczna Gminy Rymanów wynika także z jej położenia na terenie Dołów Jasielsko-Sanockich oraz Beskidu Niskiego, w jego części zwanej Wzgórzami Rymanowskimi i pasmem Bukowicy (w obrębie gminy leży niewielka, zachodnia część pasma w miejscowości Puławy). Wzgórze Rymanowskie to teren niewysokich, ale malowniczych, kopulastych gór pokrytych lasem lub śródleśnymi polanami. Najwyższy szczyt w gminie to Jawornik (761 m n.p.m.). Najczęściej odwiedzane przez turystów szczyty to Mogiła, Sucha Góra czy Dział nad Rymanowem – Zdrojem, osiągające wysokości ponad 600 m n.p.m. Wysokości względne dochodzą do ok. 300 m, co bardzo sprzyja wędrownikom i spacerom. Ze wzgórz niezalesionych roztaczają się piękne widoki na okolicę, co ogromnie uatrakcyjnia wędrowkę – przy dobrej pogodzie z Przymiarek można oglądać Tatry.

W 2021 r. zgodnie z danymi GUS oraz ewidencją prowadzoną przez Burmistrza Gminy Rymanów bazę noclegową Gminy Rymanów stanowiły 4 obiekty hotelowe, 30 obiektów świadczących usługi noclegowe (w tym budynki sanatoryjne, zajazdy, pokoje gościnne, itp.) oraz 72 gospodarstwa agroturystyczne. Na terenie gminy znajdowało się również jedno pole biwakowe. Pomimo przygranicznego położenia i przebiegu przez teren gminy drogi międzynarodowej statystyki odnotowują niewielkie znaczenie turystyki zagranicznej, dodatkowo ograniczone poprzez zjawisko pandemii w 2020 r.

Tabela nr 11. Turystyka zagraniczna na terenie Gminy Rymanów, 2017–2020

Rok	Udzielone noclegi turystom zagranicznym	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów
2017	404	279
2018	1 186	751
2019	628	253
2020	129	61

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (www.stat.gov.pl)

Liczba obiektów i miejsc noclegowych w 2020 r. w porównaniu do wybranych ośrodków oraz na tle powiatu i województwa została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela nr 12. Baza noclegowa w wybranych ośrodkach w 2020 r.

Wyszczególnienie	Obiekty ogółem	Miejsca noclegowe ogółem
Rymanów	21	1 100
Dukla	9	261
Iwonicz – Zdrój	16	1 268
Jedlicze	3	75

Woj. Podkarpackie	609	31 723
Powiat krośnieński	56	2 834
M. Krosno	12	664

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (www.stat.gov.pl)

Baza noclegowa gmin uzdrowiskowych – Rymanowa i Iwonicza – Zdroju jest porównywalna względem siebie i stanowi znaczną część infrastruktury powiatu krośnieńskiego, tj. 2/3 obiektów oraz ponad 80% miejsc noclegowych. Gminy Krosno, Dukla i Jedlicze dysponują mniejszym, lub jak w przypadku Jedlicza znacznie mniejszym zasobem bazy noclegowej. Oznacza to, iż uzdrowiskowy charakter miejscowości stanowi główny czynnik rozwoju turystyki na terenie powiatu krośnieńskiego.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie turystyki

- Niewykorzystane zasoby w postaci zabytkowych obiektów uzdrowiskowych, obecnie nieużytkowanych i niszczących – Zwiększenie atrakcyjności oraz unowocześnienie oferty i infrastruktury uzdrowiskowej;
- Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna – Wspieranie rozbudowy i modernizacji infrastruktury turystycznej, w tym obiektów turystycznych, tras, szlaków, obiektów małej architektury;
- Niski poziom współpracy branży turystycznej – Inicjowanie i wspieranie wspólnych działań podejmowanych przez podmioty branży turystycznej na rzecz tworzenia kompleksowej oferty i promocji marki turystycznej.
- Niska rozpoznawalność Gminy Rymanów oraz Uzdrowiska Rymanów – Zdrój na arenie ogólnopolskiej i zagranicznej – Kreowanie marki Rymanów/Rymanów – Zdrój oraz promocja walorów turystycznych i krajobrazowych na szerszą skalę.

Priorytet I.3. Rolnictwo

Obszar Gminy Rymanów to w 55,41% użytki rolne o łącznej powierzchni 9 234 ha. Rolnictwo dominuje w północnej części Gminy Rymanów, ze względu na odpowiednie warunki glebowe, klimatyczne i rzeźbę terenu. Południowa część Gminy ma bardzo ograniczone możliwości upraw rolnych, jednak może się w niej rozwijać hodowla w oparciu o użytki zielone. W 2010 r., zgodnie z Powszechnym spisem rolnym, którego dane są publicznie dostępne (dane z PSR 2020 nie zostały jeszcze opublikowane), w Gminie Rymanów funkcjonowało 2606 gospodarstw rolnych, z czego blisko połowa stanowiły gospodarstwa rolne o powierzchni do 1 ha. Obecnie liczba gospodarstw rolnych, z których utrzymują się mieszkańcy Gminy Rymanów jest mniejsza, co wiąże się z postępującymi od czasu wejścia Polski do UE procesami restrukturyzacji i modernizacji polskiego rolnictwa. Od kiedy bowiem polski sektor rolny stał się częścią globalnego rynku żywności uzyskał z jednej strony dostęp do szerokich rynków

zbytu ale z drugiej jest on poddawany silnej presji konkurencyjnej. Kolejny aspekt integracji z UE to pojawienie się całego szeregu regulacji i mechanizmów dofinansowania umożliwiających poprawę konkurencyjności rolnictwa, ochronę bioróżnorodności oraz zapewnienie dochodów rolnikom. Sprostanie tym wyzwaniom uruchomiło na polskiej wsi procesy transformacji, które z poziomu Gminy Rymanów widoczne są jako m.in. zanik części najmniejszych gospodarstw rolnych, modernizacja sprzętu i unowocześnienie procesów uprawy i hodowli oraz zwiększenie dochodów części gospodarstw, także poprzez udział w systemie płatności UE. Zgodnie z analizami statystycznymi GUS „Rolnictwo w 2019 r.”, Warszawa 2020, w Polsce średni udział dopłat bezpośrednich w dochodach z produkcji rolnej wyniósł w latach 2013–2017, 30%, a doliczając inne dotacje nawet ok. 45%. System dopłat obejmujący różne elementy (np. jednolita płatność obszarowa, płatności związane z produkcją zwierzęcą lub roślinną, itp.) jest wykorzystywany przez rolników przede wszystkim jako dodatek do budżetu domowego. Niemniej jednak środki te umożliwiają także pokrycie bieżących kosztów produkcji, modernizację gospodarstw, finansowanie inwestycji, a w niektórych przypadkach nawet wprowadzanie innowacji. Ogół transferów publicznych służy realizacji następujących celów:

- wsparcie rolników przekazujących małe gospodarstwa, wsparcie dla młodych rolników oraz na restrukturyzację sektora rolnego;
- zmiany w organizacji rynków rolnych, w tym tworzenie organizacji producentów rolnych i ich zrzeszeń, tak aby wzmacniać pozycję rolników w łańcuchu dostaw i marketingowym;
- reorientacja zawodowa rolników i członków ich rodzin.

System transferów publicznych oraz dostępność rynków sprzedaży sprawiło, że ogólny poziom dochodów gospodarstw rolnych wzrósł w ostatnich latach. Niemniej jednak, kondycja finansowa rolników i ich rodzin jest nadal uzależniona w głównej mierze od wielkości ekonomicznej i typu gospodarstwa rolnego, które prowadzą. Najmniej opłacalne są gospodarstwa najmniejsze oraz te oparte na chowie zwierząt trawożernych, najbardziej zaś te o średniej i dużej wielkości ekonomicznej oraz zajmujące się produkcją specjalistyczną. Kolejną cechą charakterystyczną sektora rolnego tak w Polsce, jak i Gminie Rymanów jest niewielki udział w sektorze rolnych gospodarstw stosujących metody integrowanej produkcji lub ekologiczne. Są to aspekty o tyle istotne, iż coraz większą uwagę zaczyna się przywiązywać do zmian klimatycznych, do których rolnictwo w pewnym stopniu się przyczynia. Intensyfikacja produkcji rolnej wpływa na zwiększenie emisji gazów cieplarnianych i innych rodzajów zanieczyszczeń. Kwestii tych nie powinny lekceważyć gospodarstwa rolne Gminy Rymanów, gdyż w kolejnych latach będą one zapewne podstawą do inicjowania nowych regulacji, które mogą wpływać na rodzaje produkcji rolnej, a przede wszystkim na ich opłacalność.

Problemy i potrzeby rozwojowe w zakresie rolnictwa

- Niska jakość infrastruktury niezbędnej do zapewnienia konkurencyjności produkcji rolnej – Tworzenie infrastruktury sprzyjającej rozwojowi nowoczesnego rolnictwa (drogi dojazdowe, melioracje, itp.),
- Brak współpracy producentów rolnych w kierunku wspólnego wykorzystania szans rozwojowych rolnictwa – Stymulowanie współpracy gospodarstw rolnych, tworzenie sieci producenckich,
- Niski udział produkcji rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego – Wsparcie rozwoju i promocja rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego,
- Brak rozpoznawalności produktów lokalnych wśród potencjalnych odbiorców – Wsparcie tworzenia i promocji marki produktów lokalnych.

Obszar tematyczny – KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

W ramach drugiego obszaru tematycznego dokonano analizy zasobów oraz jakości kapitału ludzkiego i społecznego. Ich poziom determinuje możliwości rozwoju zawodowego i społecznego, stymuluje kształcenie, innowacyjność oraz zapewnia poczucie opieki i więzi ze społecznością lokalną.

Priorytet II.1. Edukacja

Na terenie gminy Rymanów prowadzone są 4 szkoły podstawowe: w Klimkówce, Króliku Polskim, Sieniawie i Wróbliku Szlacheckim oraz 3 zespoły szkół publicznych: w Milczy, Posadzie Górnej i Rymanowie. Wszystkie te szkoły są zarządzane przez samorząd gminny. Dodatkowo na terenie gminy funkcjonują placówki oświatowe prowadzone przez inne podmioty:

- Szkoła Podstawowa w Bziance prowadzona przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Bzianka nad Wisłokiem,
- Szkoła Podstawowa w Głębokiem prowadzona przez Fundację „Elementarz” z Katowic,
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Rymanowie-Zdroju Desznie o uprawnieniach szkoły publicznej prowadzona przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Rymanowa – Zdroju,
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa Montessori w Rymanowie prowadzona przez Panią Alicję Godzik, Przedszkole św. Józefa w Rymanowie prowadzone przez Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej, Przedszkole Sióstr Miłosierdzia im. Matki Bożej od Cudownego Medalika w Rymanowie – Zdroju prowadzone przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia Prowincji Krakowskiej,
- Niepubliczne Przedszkole Językowe „Tuptusiowo” w Rymanowie prowadzone przez Panią Alicję Godzik.

Liczba uczniów w szkołach podstawowych w ostatnich latach przyjmuje tendencję rosnącą. Poniższa tabela przedstawia liczbę uczniów we wszystkich podstawówkach w latach 2018–2021.

Tabela nr 13. Liczba uczniów w szkołach podstawowych Gminy Rymanów, 2018–2021

Lp.	Rok szkolny	Liczba uczniów
1	2018/19	1 312
2	2019/20	1 316
3	2020/21	1 341

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

W szkołach prowadzonych przez Gminę Rymanów 45 uczniów korzystało z kształcenia specjalnego, 1 uczeń objęty był nauczaniem indywidualnym oraz 13 uczniów realizowało

Indywidualny Program Nauczania. Poniższa tabela wskazuje, że liczba uczniów objętych nauczaniem indywidualnym ciągle rośnie.

Tabela nr 14. Liczba uczniów szkół podstawowych z nauczaniem indywidualnym

Lp.	Rok szkolny	Liczba uczniów
1	2016/17	20
2	2017/18	26
3	2018/19	32
4	2019/20	45

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Każdego roku ósmoklasiści przystępują do egzaminu końcowego weryfikującego wiedzę uczniów nabytą podczas ośmioletniej nauki w szkole podstawowej i determinującego wybór miejsca dalszego kształcenia. W tabeli podano średni wynik punktowy ze sprawdzianu ósmoklasistów w roku szkolnym 2019/2020.

Tabela nr 15. Średnie wyniki punktowe ze sprawdzianu ósmoklasistów, 2019/2020

Lp.	Wyszczególnienie	Język polski (%)	Matematyka (%)	Język angielski (%)
1	Rymanów	62	51	50
2	Posada Górna	71	59	58
3	Sieniawa	67	45	65
4	Milcza	70	44	54
5	Królik Polski	67	43	59
6	Klimkówka	68	47	37
7	Wróblík Szlachecki	56	35	46
8	Bzianka	64	31	42
9	Głębokie	61	56	54

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Rymanowie.

Przy Zespole Szkół Publicznych w Rymanowie funkcjonuje liceum ogólnokształcące oraz szkoła muzyczna I stopnia.

Tabela nr 16. Liczba uczniów w liceum ogólnokształcącym w Rymanowie w latach 2018–2021

Lp.	Rok szkolny	Liczba uczniów
1	2018/19	285
2	2019/20	349
3	2020/21	354

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Oferta liceum obejmuje kształcenie na profilu matematyczno-fizycznym, geograficzno-matematycznym, cyberbezpieczeństwo z programowaniem, humanistyczno-prawniczym, językowo-biznesowym, medyczno-ratowniczym, multimedia i kreowanie wizerunku, psychologiczno-pedagogiczny oraz na oddziałach przygotowania wojskowego i Straży Pożarnej i Straży Granicznej. Łączna liczba uczniów w liceum ogólnokształcącym przekraczała w roku szkolnym 2020/2021 350 osób i od trzech lat stale wzrasta.

Końcowym egzaminem w liceum ogólnokształcącym jest matura, której wynik decyduje o dalszej edukacji uczniów na uczelniach wyższych. W roku szkolnym 2019/2020 maturę zdało 96% uczniów Liceum w Rymanowie. W kolejnej tabeli przedstawiono uśrednione wyniki egzaminu maturalnego (wybrane przedmioty) uczniów z Liceum Ogólnokształcącego w Rymanowie z roku szkolnego 2019/2020.

Tabela nr 17. Poziom zdawalności egzaminu maturalnego w gminie Rymanów, 2019/2020

Przedmiot	Średni wynik w kraju	Średni wynik szkoły
Język polski	66,80%	100,00%
Matematyka	60,60%	96,00%
Język angielski	65,90%	98,99%
Język niemiecki	53,20%	100,00%
Język rosyjski	53,00%	100,00%
Język włoski	96,00%	100,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Rymanowie.

We wszystkich funkcjonujących w gminie szkołach uczniowie mogą uczyć się podstawowych języków obcych w tym przede wszystkim języka angielskiego i niemieckiego. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę uczniów uczących się języków obcych na terenie wszystkich szkół w gminie Rymanów w latach 2016–2019.

Tabela nr 18. Uczący się jęz. obcych w szkołach na terenie gminy Rymanów, 2016–2019

Język obcy nowożytny	Okres	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Liceum ogólnokształcące
Angielski	2016/17	976	414	269
	2017/18	1 321	267	289
	2018/19	1 309	127	285
Niemiecki	2016/17	0	414	71
	2017/18	128	254	82
	2018/19	343	115	149
Francuski	2016/17	X	X	41
	2017/18	X	X	16
	2018/19	X	X	62
Hiszpański	2016/17	X	X	44

	2017/18	X	X	104
	2018/19	80	X	176
Włoski	2016/17	0	39	46
	2017/18	36	15	37
	2018/19	7	12	90
Rosyjski	2016/17	X	X	67
	2017/18	X	X	50
	2018/19	X	X	121

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

W szkołach prowadzonych przez Gminę Rymanów odbywała się nauka następujących języków obcych: język angielski, język niemiecki, język włoski, język hiszpański, język francuski, język rosyjski.

Na terenie Gminy Rymanów w 2020 roku funkcjonowały cztery przedszkola, do których uczęszczało łącznie 389 dzieci oraz dwa punkty przedszkolne z 31 dziećmi:

- Przedszkole gminne: „Wesołe Maluchy” w ZSP w Milczy – 40 dzieci,
- Przedszkole św. Józefa w Rymanowie – 209 dzieci,
- Przedszkole Sióstr Miłosierdzia im. Matki Bożej od Cudownego Medalika w Rymanowie – Zdroju – 97 dzieci,
- Niepubliczne Przedszkole Językowe „Tuptusiowo” w Rymanowie – 43 dzieci,
- Punkt Przedszkolny w Szkole Podstawowej w Klimkówce – 13 dzieci,
- Punkt Przedszkolny w Szkole Podstawowej we Wróbliku Szlacheckim – 18 dzieci.

Rymanów na tle innych ośrodków

Gmina Rymanów w roku 2019 przeznaczyła ponad 29,5% ogółu wydatków budżetowych na oświatę i wychowanie, co stanowi największą część wszystkich wydatków gminy. Poniżej przedstawiono porównanie wyników uzyskanych przez uczniów szkół podstawowych w stosunku do średniej powiatowej i wojewódzkiej.

Tabela nr 19. Uśrednione wyniki ósmoklasistów w roku szkolnym 2019/2020

Lp.	Wyszczególnienie	Język polski (%)	Matematyka (%)	Język angielski (%)
1	Gmina Rymanów	66,0	49,0	52,0
2	Powiat krośnieński	65,0	55,0	60,0
3	Województwo	61,0	48,0	53,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Rymanowie.

W przypadku szkół podstawowych wyniki z języka polskiego są lepsze zarówno od wyników w powiecie jak i województwie. Natomiast wyniki matematyki wypadają gorzej od średniej

w powiecie, ale lepiej niż województwie. Jedynie język angielski wypada gorzej zarówno od średniej powiatowej i wojewódzkiej. W dalszej części przedstawiono wyniki oraz zdawalność egzaminu maturalnego w gminie na tle powiatu, województwa i kraju.

Tabela nr 20. Uśrednione wyniki matur w roku szkolnym 2019/2020

Lp.	Przedmiot	Zdawalność	LO w Rymanowie	powiat	województwo	Kraj
1	Język polski	80,0%	57,0%	52,2%	50%	51%
2	Matematyka	70,8%	51,0%	44,7%	49%	48%
3	Język angielski	82,6%	66,0%	61,2%	67%	69%
4	Język niemiecki	100,0%	53,0%	62%	67%	68%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Rymanowie.

Tabela nr 21. Uśrednione wyniki matur z przedmiotów dodatkowych, 2019/2020

Przedmiot	LO w Rymanowie	powiat krośnieński	województwo	Kraj
Biologia	34%	25%	43%	43%
Chemia	13%	11%	37%	38%
Geografia	21%	15%	19%	21%
Fizyka	34%	16%	33%	34%
Historia	24%	20%	31%	33%
Informatyka	43%	16%	24%	37%
Wiedza o społeczeństwie	26%	19%	28%	29%
Matematyka	25%	19%	34%	34%
Język polski	66%	44%	58%	57%
Język niemiecki	82%	38%	57%	56%
Język angielski	42%	36%	52%	56%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Rymanowie.

Wyniki z matur nie są jednoznacznie lepsze bądź gorsze od średnich wyników na tle województwa czy kraju. Natomiast liceum ogólnokształcące w Rymanowie wypada lepiej na tle średnich wyników w powiecie krośnieńskim.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie edukacji

- Niezadawalający stan infrastruktury techniczno-sanitarnej oraz wyposażenia w części szkół i przedszkoli – Rozbudowa i doposażenie infrastruktury przedszkolnej i szkolnej
- Brak oferty edukacyjnej umożliwiającej rozwój postaw kreatywnych i innowacyjnych u uczniów – Rozwój atrakcyjnej oferty zajęć pozalekcyjnych w procesie nabywania przez uczniów kompetencji kluczowych oraz postaw kreatywnych i innowacyjnych

- Konieczność stałego doskonalenia zawodowego nauczycieli w związku ze zmieniającymi się formami pracy z uczniem – Wspieranie nauczycieli w zakresie podnoszenia kwalifikacji, stosowania nowoczesnych metod i form pracy z uczniem, w tym przy wykorzystaniu technik cyfrowych
- Brak oferty kształcenia ustawicznego dostępnej lokalnie – Tworzenie warunków i promocja procesu kształcenia ustawicznego

Priorytet II.2. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy nie ma publicznych ośrodków zdrowia, natomiast funkcjonuje 5 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej. W tabeli znajduje się wykaz wszystkich zakładów opieki zdrowotnej działających na terenie gminy.

Tabela nr 22. Publiczne zakłady opieki zdrowotnej w gminie Rymanów, 2020

Lp.	Zakład opieki Zdrowotnej	Miejscowość
1	Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej Rymanowie, 38–480 Rymanów ul. Piłsudskiego 2	Rymanów
2	Wiejski Ośrodek Zdrowia Rymanów–Zdrój, 38–481 Rymanów–Zdrój ul. Parkowa 3	Rymanów–Zdrój
3	Wiejski Ośrodek Zdrowia Wróblik Szlachecki, 38–483 Wróblik Szlachecki ul. Kolejowa 12	Wróblik Szlachecki
4	Punkt Lekarski w Sieniawie, 38–480 Sieniawa ul. Kwiatowa 10	Sieniawa
5	Poradnia Stomatologiczna w Posadzie Górnej 38–481 Posada Górna ul. 3-go Maja 164	Posada Górna
6	Poradnia Psychologiczna w Klimkówce 38–480 Klimkówka ul. Kasztanowa 30	Klimkówka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Rymanowie.

Zakłady opieki zdrowotnej skoncentrowane są w północnej części gminy, co ogranicza dostęp do opieki medycznej dla mieszkańców pozostałego obszaru gminy. Z danych wynika, że liczba porad lekarskich w latach 2019–2020 zmalała, co może być spowodowane utrudnionym dostępem do opieki zdrowotnej podczas pandemii.

Tabela nr 23. Liczba porad lekarskich na terenie gminy w latach 2019–2020

Wyszczególnienie	okres	Gmina Rymanów
Podstawowa opieka zdrowotna – porady lekarskie ogółem	2019 r.	64 584
	2020 r.	60 931
Ambulatoryjna opieka zdrowotna – porady lekarskie ogółem	2019 r.	75 714
	2020 r.	69 769

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Na terenie gminy działają apteki (Rymanów, Rymanów–Zdrój) i punkty apteczne (Rymanów–Zdrój, Wróbliek Szlachecki). W poniższych tabelach przedstawiono liczbę punktów farmaceutycznych w poszczególnych latach oraz liczbę przypadających na nie osób.

Tabela nr 24. Apteki i punkty apteczne na terenie gminy Rymanów, 2018–2020

Lp.	Wyszczególnienie	2018 r.	2019 r.	2020 r.
1	Apteki	4	4	4
2	Punkty apteczne	2	2	2
3	Razem	6	6	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela nr 25. Liczba ludności na aptekę ogólnodostępną na terenie gminy, 2018–2020

Ludność na aptekę ogólnodostępną/punkt apteczny		
2018 r.	2019 r.	2020 r.
3 976	3 981	3 969

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Świadczenia z zakresu ochrony zdrowia realizuje także Uzdrowisko Rymanów S.A. W Rymanowie – Zdroju znajdują się sanatoria dla dzieci, dorosłych oraz szpitale uzdrowiskowe. Wykonuje się tam głównie profilaktykę schorzeń układu oddechowego oraz w przypadku dzieci chorób układu moczowego i nerek.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie ochrony zdrowia

- Brak ośrodków zdrowia i punktów farmaceutycznych w południowej części gminy – Ułatwienie dostępu do służby zdrowia dla wszystkich mieszkańców
- Niska konkurencyjność i komplementarność oferty leczenia uzdrowiskowego – Rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz oferty leczenia uzdrowiskowego

Priorytet II.3. Opieka społeczna

Polityka społeczna Gminy Rymanów wynika z przepisów krajowych ale także w dużym stopniu została określona poprzez zapisy zawarte w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rymanów obowiązującej na lata 2016 – 2025. Jest to dokument przedstawiający koncepcję działań polegających na racjonalizacji lokalnej polityki społecznej, szczególnie w aspekcie rozpoznawania zagrożeń społecznych, ich profilaktyki i minimalizowania negatywnych skutków występujących problemów społecznych. Ww. dokument wskazuje m.in. na główne kierunki działań dotyczące opieki społecznej, tj.:

- poprawa kondycji rodzin oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków rozwoju;
- przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu seniorów oraz osób niepełnosprawnych.

W ramach pomocy społecznej Gmina w 2020 r. podjęła m.in. następujące działania:

- funkcjonowanie Klubu „Senior+” w Klimkówce;
- realizacja Programu „Posiłek w szkole i w domu”;
- realizacja Programu „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej”;
- współfinansowanie kosztów pobytu dzieci w pieczy zastępczej;
- realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie (w tym zatrudnienie psychologa oraz funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego);
- realizacja usług opiekuńczych w tym specjalistycznych dla osób starszych i niepełnosprawnych;
- realizacja specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- realizacja Rządowego Programu „Dobry start”;
- realizacja Programu „Karta Dużej Rodziny”;
- realizacja Programu „Wspieraj Seniora”;
- realizacja Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (w tym funkcjonowanie punktu konsultacyjnego oraz prowadzenie zajęć świetlicowych dla dzieci i młodzieży);
- realizacja Programu Przeciwdziałania Narkomanii (profilaktyka);
- podnoszenie kwalifikacji kadry pomocy społecznej (kursy, szkolenia).

Działania z zakresu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i opiekuńczych, świadczeń wychowawczych 500+ oraz świadczeń alimentacyjnych realizuje utworzony na terenie gminy w 1990 r. – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rymanowie, który funkcjonuje jako gminna jednostka organizacyjna. Placówka realizuje zadania z zakresu pomocy społecznej w formie finansowej i rzeczowej, tj.: przyznawanie świadczeń rodzinnych, wypłacanie zasiłków okresowych, celowych, stałych, funduszu alimentacyjnego, opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalno–zdrowotne i rentowe, organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, praca socjalna. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania zlecone oraz własne z zakresu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i opiekuńczych, świadczeń wychowawczych 500+ oraz świadczeń alimentacyjnych. Prowadzi postępowania wobec dłużników alimentacyjnych oraz wypłaca dodatki mieszkaniowe i energetyczne dla mieszkańców Gminy Rymanów. Ponadto realizuje zadania Gminy wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, a także programy rządowe, w tym: „Dobry start” i „Posiłek w szkole i w domu”, „Wspieraj Seniora”, „Senior+”. W poniższej tabeli ujęto kategorie świadczeń finansowych realizowanych przez GOPS w ramach polityki społecznej gminy.

Tabela nr 26. Wybrane świadczenia pomocy społecznej w Gminie Rymanów

Rodzaj świadczenia	2020 r.	
	Ilość	Kwota [zł]
Zasiłek stały	41 os.	216 493,00
Zasiłek okresowy	88 os.	115 079,00
Zasiłek celowy	42 os.	3 920,00
Zasiłek celowy specjalny	35 os.	23 082,00
Zasiłek celowy na zakup żywności	135 rodzin	153 720,00
Dodatek mieszkaniowy	21 os.	39 003,00
Posiłek	66 os.	8 155,00
Stypendia, w tym zasiłek szkolny	125 uczniów	122 857,00
Zasiłki rodzinne i dodatki	15 610 św.	1 794 722,00
Jednorazowe zapomogi z tyt. ur. dziecka	113 św.	113 000,00
Świadczenia rodzicielskie	394 św.	356 644,00
Świadczenia wychowawcze 500+	33 525 św.	15 650 419,00
Świadczenia „Dobry start”	1 858 św.	577 400,00
Zasiłki pielęgnacyjne	4 696 św.	1 012 245,00
Świadczenia pielęgnacyjne	1 127 św.	2 024 584,00
Specjalne zasiłki opiekuńcze	16 św.	9 920,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Rymanowie.

W 2020 r. wartość wydatków gminy w zakresie świadczeń rodzinnych wzrosła o ok. 150 tys. względem poprzedniego roku oraz o ok. 450 tys. względem 2018 r.

Tabela nr 27. Świadczenia rodzinne wypłacane w latach 2018–2020 w gminie Rymanów

Wyszczególnienie	Kwoty świadczeń rodzinnych		
	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Kwota świadczeń rodzinnych [tys. zł]	4 870	5 168	5 323
Kwota zasiłków rodzinnych [tys. zł]	2 299	2 102	1 802
Kwota zasiłków pielęgnacyjnych [tys. zł]	741	913	1 013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

W kolejnej tabeli umieszczono dane dotyczące korzystania ze świadczeń rodzinnych. Skala zjawiska została zmniejszona w okresie ostatnich 3 lat do poziomu ponad 25% udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice uzyskiwali pomoc w postaci dodatkowych świadczeń socjalnych w stosunku do ogólnej liczby dzieci w tym wieku.

Tabela nr 28. Liczba osób korzystających ze świadczeń rodzinnych w latach 2018–2020

Wyszczególnienie	Osoby korzystające ze świadczeń rodzinnych		
	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Rodziny, które otrzymały zasiłki rodzinne dla dzieci	566	512	410
Dzieci, na które rodzice otrzymali zasiłki rodzinne	1 150	1 064	888

Dzieci w wieku do 17 lat , na które rodzice otrzymali zasiłki rodzinne	1 062	997	827
Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymali zasiłki rodzinne w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku [%]	34,3	32,0	26,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

W ramach infrastruktury społecznej na terenie gminy funkcjonuje Gminny Żłobek w Rymanowie, przy ul. Szkolnej 2 oraz począwszy od 1 grudnia br. Gminny Żłobek „Wesołe Maluchy” w Rymanowie – Zdroju – Desznie, przy ul. Szkolnej 14. Obie placówki są jednostkami budżetowymi. Ze świadczonej przez nie opieki mogą korzystać dzieci w wieku do lat 3, zgodnie z obowiązującymi przepisami krajowymi, statutami jednostek, dokumentacją rekrutacyjną, itp.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie bezpieczeństwa

- Niska dostępność opieki żłobkowej w wybranych miejscowościach – Zapewnienie opieki dla dzieci w wieku niższym niż przedszkolne
- Brak infrastruktury służącej integracji społecznej, w tym m.in. klubu/domu seniora oraz kompleksowego programu aktywizacji osób starszych – Zapewnienie opieki oraz aktywizacja społeczna osób starszych

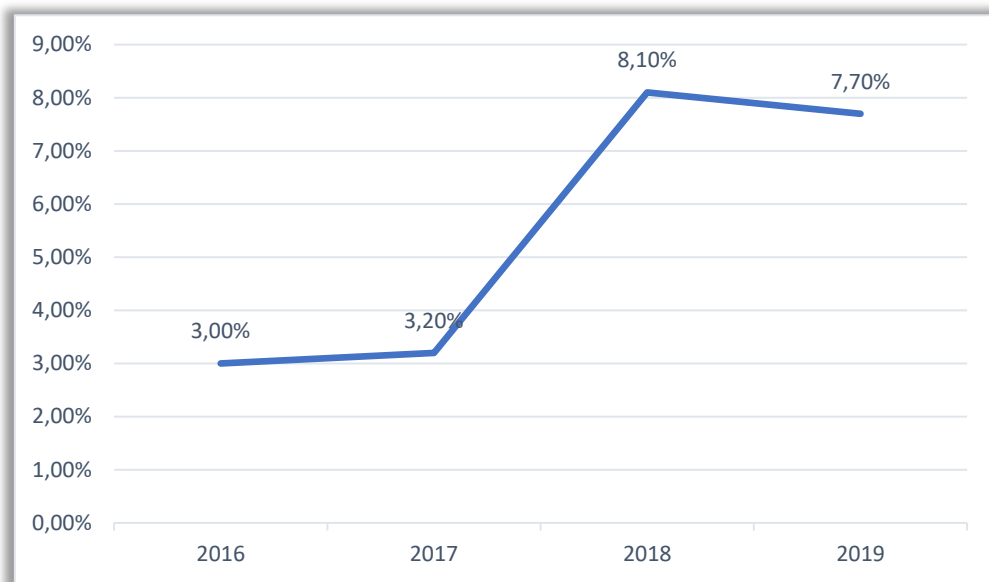
Priorytet II.4. Kultura i dziedzictwo kulturowe

Działalność kulturalną na terenie Gminy Rymanów prowadzą instytucje kultury: Ośrodek Kultury, Biblioteka Publiczna, a także liczne organizacje pozarządowe. Na przestrzeni ostatnich lat obserwowany jest wzrost wydatków z budżetu Gminy na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego. O ile w latach 2016–2017 było to około 2 mln zł, co stanowiło niewiele ponad 3% budżetu Gminy, tak w latach 2018–2019 na kulturę i dziedzictwa narodowe Gmina przeznaczala ok. 8% budżetu co stanowiło kwotę ponad 7 mln zł. Samorządową instytucją kultury, powołaną na mocy uchwały Rady Miejskiej, jest Ośrodek Kultury w Rymanowie. Jego głównym zamierzeniem jest propagowanie oraz dbanie o kulturę i jej rozwój. Gminny Ośrodek Kultury w Rymanowie mieści się na ul. Grunwaldzkiej 11. Wszelkie zadania podejmowane przez GOK mają na celu kultywowanie tradycji ludowych, integrowanie poszczególnych środowisk oraz działanie na rzecz społeczności lokalnej. Przy ośrodku kultury działają: zespoły obrzędowe i taneczne, orkiestra dęta i kapela ludowa oraz kółka zainteresowań: muzyczne, plastyczne, taneczne. Ośrodek organizuje konkursy, festiwale, przeglądy propagujące różne kierunki kultury i sztuki. Prowadzi zespoły: tańca nowoczesnego, Tańca towarzyskiego Zespół GAMA i baletu mażoretki, Chór KOLORYT, Kapela Ludowa Rymanowianie, Rymanowska Orkiestra Dęta, Zespół Obrzędowy "Rymanowianie",

Zespół obrzędowy Sieniawczanie.

Wykres nr 44. Udział wydatków na kulturę w wydatkach ogółem, 2016–2019

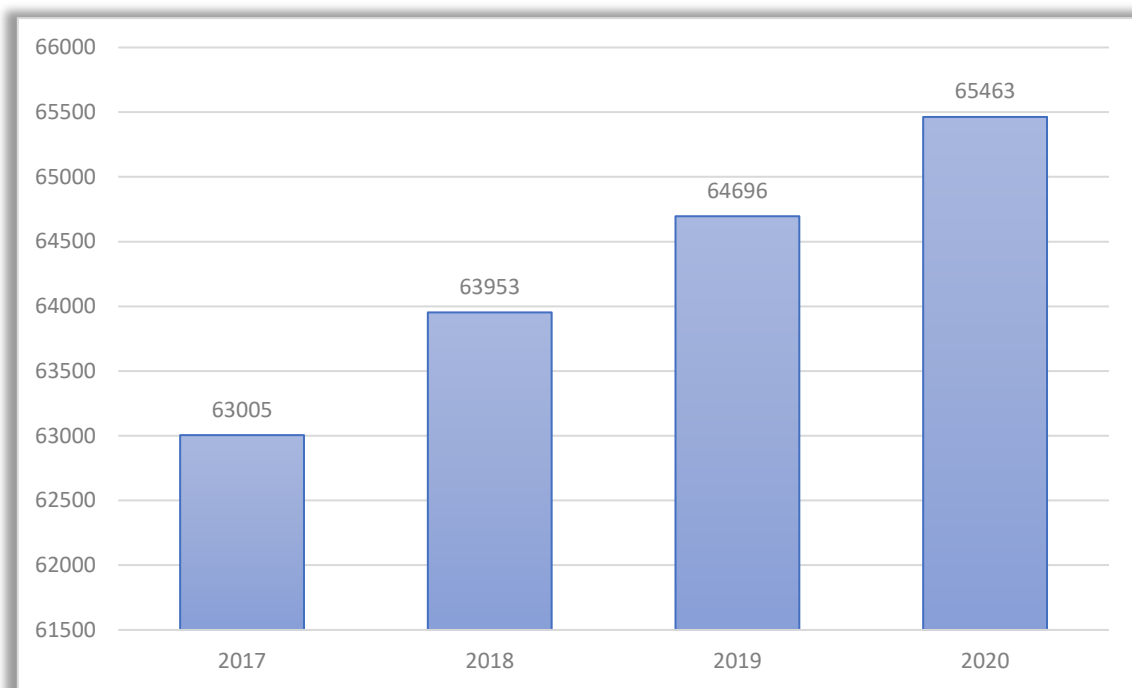
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Ponadto GOK oferuje zajęcia wokalne, plastyczne oraz sekcję szachową. Wszystkie te propozycje mają na celu kształtowanie indywidualnych potrzeb i rozwijanie uzdolnień. Dodatkowo przy Gminnym Ośrodku Kultury funkcjonuje Klub Seniora skierowany do starszych mieszkańców gminy. Równocześnie na terenie gminy działa 12 Kół Gospodyń Wiejskich – Bałucianka, Bzianka, Deszno, Głębokie, Królik Polski, Klimkówka, Ladzin, Milcza, Posada Dolna, KK Posada Górna, Sieniawa, Wróblík. Dla zainteresowanych GOK w Rymanowie udostępnia salę prób, wyłożoną akustycznymi panelami i wyposażoną w sprzęt muzyczny umożliwiającą nagrania. Ośrodek organizuje imprezy o zasięgu lokalnym i powiatowym, m.in. festiwal im. Hanki Ordonówny, Zdrojowy Bieg Karnawałowy i Marsz Nordic Walking, Koncert z okazji Dnia Kobiet, "Muzyczne popołudnie z ...", Jarmark Staroci i Rękodzieła Artystycznego, Dni Pamięci Kultury Żydowskiej, Powiatowy Konkurs Polskiej Poezji Patriotycznej, plenery malarskie. Placówka współpracuje z wieloma ośrodkami kultury w regionie, instytucjami oraz przedsiębiorcami. W 2019 odbyło się 138 imprez, w których wzięło udział łącznie ponad 26 tys. osób. Ośrodek prowadzi również kino „Sokół” gdzie odbywają się seanse zarówno dla najmłodszych widzów.

Na terenie Gminy Rymanów działa także Biblioteka Publiczna, wraz z filiami w Klimkówce, Posadzie Górnej, Sieniawie i Wróblíku Szlacheckim, która udostępnia literaturę dla dzieci i dorosłych. Na uwagę zasługuje systematyczne zwiększanie księgozbioru. W 2020 r. przekroczył on 65 tys. woluminów.

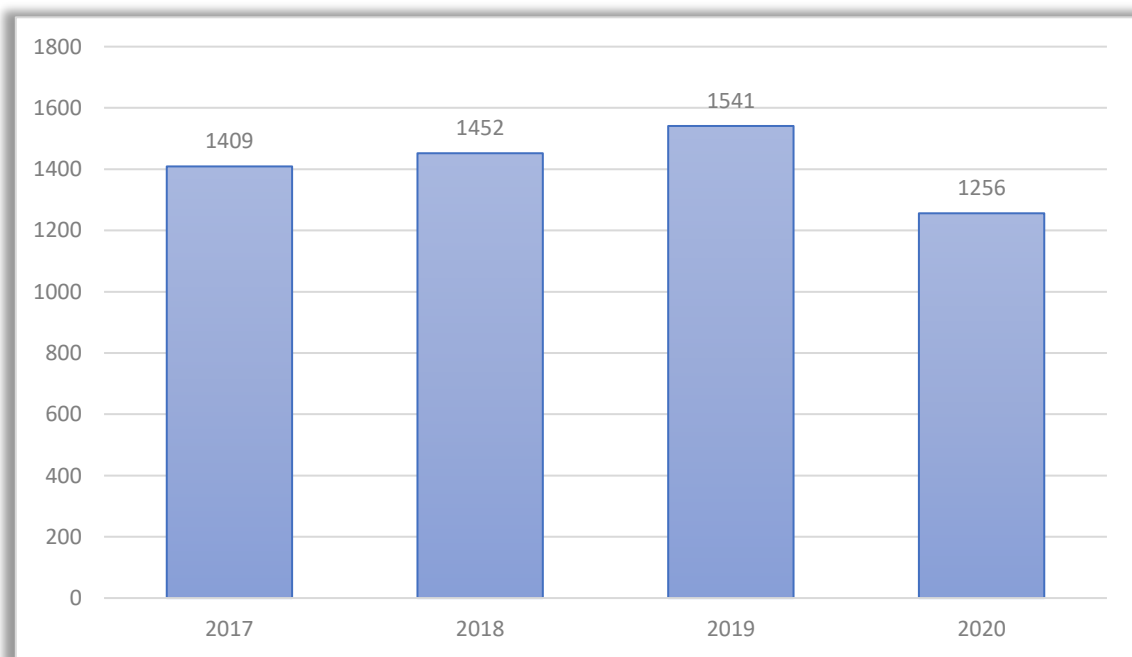
Wykres nr 45. Księgozbiór Biblioteki Publicznej w Rymanowie, 2017–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Liczba czytelników na przestrzeni ostatnich lat wzrastała. Niższy wynik w 2020 r. można przypisać utrudnionemu dostępowi w czasie pandemii. W 2020 r. na 1000 mieszkańców przypadało 79 czytelników, rok wcześniej 97.

Wykres nr 46. Liczba czytelników w ciągu roku, 2017–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Biblioteka prowadzi działalność w zakresie promocji czytelnictwa. Organizuje lekcje biblioteczne oraz zajęcia edukacyjne, bierze udział w ogólnopolskich akcjach promujących literaturę (np. Tydzień Bibliotek, akcja „Z książką na walizkach”), organizuje spotkania autorskie z pisarzami literatury dziecięcej i młodzieżowej. Biblioteka udostępnia bezpłatnie komputery z dostępem do Internetu. Na terenie Gminy znajduje się także Galeria Sztuki Rymanów–Zdrój. Prezentowane są tam prace miejscowych twórców w dziedzinach: malarstwa, rzeźby, fotografii oraz szkła artystycznego. Celem galerii jest organizowanie w nowo powstałym obiekcie wystaw, spotkań autorskich oraz wieczorków artystycznych, które pozwolą poznać dorobek artystyczny rodzimych twórców zarówno mieszkańcom gminy, jak i przebywającym w uzdrowisku kuracjom i turystom. Gmina Rymanów posiada bardzo bogatą historię i związane z nią dziedzictwo kulturowe. Zdecydowaną większość obiektów stanowią budynki sakralne.

Tabela nr 29. Najważniejsze zabytki z terenu Gminy Rymanów

Lp.	Wyszczególnienie
1.	Cerkiew greko-kat., ob. kościół par. pw. Wniebowzięcia NMP, drewn., 2 poł. XVIII – Bałucianka
2.	Zespół dworski, XIX-XX – Bzianka
3.	Willa „Zaosie” nr 79, 1912 – Deszno
4.	Kościół par. pw. św. Michała Archanioła., drewn., 1864 – Klimkówka
5.	Kościół fil. pw. Świętego Krzyża, drewn., 1868 – Klimkówka
6.	Park dworski, XIX – Klimkówka
7.	Kościół par. pw. Narodzenia Marii, drewn., 1754 – Królik Polski
8.	Cerkiew pw. Przeniesienia Relikwi św. Mikołaja, 1843–5 – Królik Wołoski
9.	Zespół dworski, XVIII/XIX – Ladzin
10.	Kościół par. pw. św. Wawrzyńca, 1782 – Rymanów
11.	Ruina bożnicy, ul. Piękna, 1 poł. XVII, XIX – Rymanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Rymanów.

Ponadto na terenie gminy znajdują się rozliczne zabytkowe zabudowania cerkiewne i kościelne, dzwonnice, młyn, zabudowania starego miasta, cmentarze, kapliczki, krzyże i figury przydrożne. Oprócz zabytków, które znajdują się w bardzo dobrej kondycji, występują także takie, które wymagają pilnych prac konserwatorskich. Często obiekty zabytkowe nie są właściwie wyeksponowane w przestrzeni. Nie są także oznakowane w jednolity, atrakcyjny sposób.

Rymanów na tle innych ośrodków – kultura

Gmina Rymanów znajduje się wśród ośrodków, które na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w 2019 r. przeznaczyły ponad 7,5% ogółu wydatków budżetowych. Jest to wynik porównywalny do średniej województwa co świadczy o pozytywnym klimacie dla rozwoju tej

dziedziny życia.

Tabela nr 30. Wydatki budżetów jednostek terytorialnych na kulturę w 2019 r.

Wyszczególnienie	Udział wydatków budżetu jednostek terytorialnych na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w wydatkach ogółem [%]
Rymanów	7,7
Jedlicze	4,2
Iwonicz-Zdrój	2,1
Dukla	3,0
Woj. Podkarpackie	7,7
Powiat krośnieński	1,0
M. Krosno	8,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Zgodnie z danymi statystycznymi liczba imprez zorganizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury w Rymanowie w porównaniu z innymi gminami jest bardzo wysoka, co wynika po części z uzdrowskiego charakteru Gminy.

Tabela nr 31. Działalność ośrodków kultury w 2019 r.

Wyszczególnienie	Liczba imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury	Liczba uczestników imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury
Rymanów	138	26 675
Iwonicz-Zdrój	184	40 870
Jedlicze	21	7 950
Dukla	47	11 092
Woj. Podkarpackie	12 985	2 443 968
Powiat krośnieński	600	118 962
M. Krosno	295	130603

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Na terenie Gminy funkcjonują izby regionalne, w Rymanowie, Posadzie Górnej oraz Milczy. Ich zadaniem jest prezentacja eksponatów muzealnych, brakuje natomiast muzeum, które przyciągałaby turystów oraz promowałaby kulturę i historię terenów gminy w nowoczesny i atrakcyjny sposób. Dodatkowym problemem, który można zidentyfikować na podstawie danych statystycznych jest niski wskaźnik liczby czytelników na 1000 mieszkańców przy relatywnie wysokim księgozborze.

Tabela nr 32. Czytelnictwo w 2019 r.

Wyszczególnienie	Księgozbiór na 1000 ludności [wol.]	Czytelnicy na 1000 ludności [os.]
Rymanów	4 063	97
Iwonicz-Zdrój	3 352	141

Jedlicze	4 138	158
Dukla	2 424	110
Woj. Podkarpackie	4 075	149
Powiat krośnieński	4 044	124
M. Krosno	6 108	272

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie Kultury i dziedzictwa kulturowego

- Niski poziom czytelnictwa – Promocja i unowocześnienie instytucji bibliotecznych, przy wykorzystaniu technologii komputerowych
- Niewystarczająca promocja dziedzictwa kulturowego gminy; brak nowoczesnej i atrakcyjnej oferty muzealnej w Gminie – Rozwój infrastruktury i oferty gminnych instytucji kultury oraz izb regionalnych

Priorytet II.5. Aktywny styl życia i sport

Na terenie Gminy Rymanów swoją działalność prowadzi 21 klubów i stowarzyszeń sportowych, które specjalizują się w takich dyscyplinach jak: piłka nożna, koszykówka, siatkówka, piłka ręczna, strzelectwo sportowe oraz sztuki walki, lekkoatletyka, pływanie, aerobik, tenis stołowy, narciarstwo biegowe, biathlon, kolarstwo górskie, szachy. Z ofert klubów sportowych w 2020 roku korzystało łącznie ponad 772 osób (dzieci, młodzież i dorośli).

Tabela nr 33. Kluby i stowarzyszenia sportowe w 2021 r.

Lp.	Wyszczególnienie
1.	Klub Sportowy "Start" Rymanów
2.	Gminny Ludowy Klub Sportowy "Karpaty" Klimkówka
3.	Ludowy Uczniowski Klub Sportowy "Wisłok Sieniawa"
4.	Ludowy Uczniowski Klub Sportowy "Beskid" w Posadzie Górnej
5.	Ludowy Klub Sportowy "Orzeł" w Milczy
6.	Klub Sportowy "Florian" w Rymanowie-Zdroju
7.	Ludowy Klub Sportowy "Iskra" Wróblík
8.	Stowarzyszenie Ludowy Klub Sportowy "Głębokie"
9.	Uczniowski Klub Sportowy Rymanów
10.	Uczniowski Klub Sportowy "GEM" w Posadzie Górnej
11.	Uczniowski Klub Sportowy "Karpaty" Klimkówka
12.	Uczniowski Klub Sportowy "Sztafeta" Królik Polski
13.	Uczniowski Klub Sportowy "Meteor" w Sieniawie
14.	Uczniowski Klub Sportowy "Tornado" w Milczy
15.	Uczniowski Klub Sportowy "Orły" we Wróblíku Szlacheckim
16.	Polskie Towarzystwo Gimnastyczne "Sokół" w Rymanowie

17.	Stowarzyszenie "Nasz Rymanów" w Rymanowie
18.	Towarzystwo Sportowe "TYTUS" w Rymanowie-Zdroju
19.	Uczniowski Klub Sportowy "Spartan Rymanów"
20.	Stowarzyszenie Klub Motocyklowy "ETER" w Rymanowie
21.	Stowarzyszenie Aktiv-Pro w Rymanowie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Rymanów.

Zadania gminy w zakresie kultury fizycznej realizuje Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rymanowie. GOSiR utrzymuje i udostępnia bazę sportowo – rekreacyjną, organizuje wydarzenia sportowe, współpracuje z klubami sportowymi, szkołami i uczniowskimi klubami sportowymi. Obiekty GOSiR:

- Hala sportowa
- Siłownia
- Boisko wielofunkcyjne
- Korty tenisowe
- Skatepark

GOSiR jest organizatorem bądź współorganizatorem wielu imprez sportowych m.in.: Mini Mistrzostwach Świata o Puchar Burmistrza Gminy Rymanów, turniej o Puchar GOSiR Rymanów w siatkówce, turniej Plażowej Piłki Siatkowej. W okresie wolnym od zajęć szkolnych przeprowadzone różne akcje w Gminie, m.in. „Wakacje z Piłką”, „Wakacyjna siatkówka”, których program skierowany jest w szczególności do dzieci i młodzieży pozostającej w miejscu zamieszkania. Oprócz obiektów Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji na terenie gminy znajduje się również kompleks basenów odkrytych w Rymanowie-Zdroju, Hala Sportowa w Sieniawie, Basen kąpielowy – Dwór OSTOIA, Basen kąpielowy, jacuzzi – SZAJNA SPA. W Puławach Górnych zlokalizowany jest umiejscowiony jest Ośrodek Sportów Zimowych „KiczeraSki” na stokach góry Kiczera, kort w parku w Klimkówce przy „Dworze Ostoja”. Infrastruktura sportowa na terenie Gminy jest skoncentrowana w Rymanowie oraz Rymanowie-Zdroju.

Rymanów na tle innych ośrodków – sport

Gmina Rymanów znajduje się w czołówce ośrodków pod względem liczby osób uprawiających sport w klubach sportowych. Wskaźnik liczby ćwiczących w klubach na 1000 mieszkańców znacznie przewyższa średnią dla powiatu krośnieńskiego i województwa podkarpackiego.

Tabela nr 34. Ćwiczący w klubach sportowych na 1000 mieszkańców w 2018 r.

Wyszczególnienie	Liczba osób
Rymanów	56,90
Iwonicz-Zdrój	27,29
Jedlicze	25,76

Dukla	23,10
Woj. Podkarpackie	35,91
Powiat krośnieński	33,78
M. Krosno	50,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

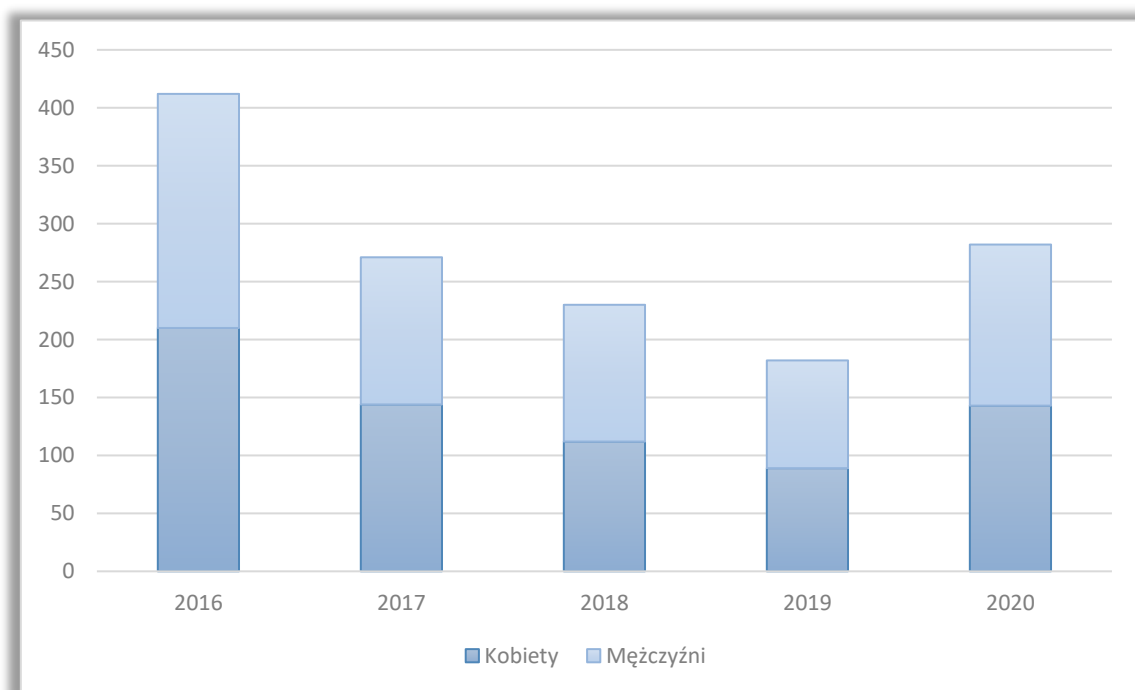
Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie aktywnego stylu życia i sportu

- Słabo rozwinięta infrastruktura sportowa na obszarach wiejskich – Doінwestowanie robót budowlano–montażowych oraz zakupu sprzętu w celu poprawy poziomu infrastruktury sportowej na terenie całej gminy
- Słaba promocja gminy pod kątem oferty sportowo–rekreacyjnej – Utworzenie ogólnodostępnej bazy informacyjnej, zwiększanie promocji aktualnych przedsięwzięć oraz możliwości aktywnego spędzania czasu, wsparcie dla klubów/sekcji treningowych oraz wydarzeń sportowych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym

Priorytet II.6. Rynek pracy

Zadania z zakresu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy dla mieszkańców Gminy Rymanów realizuje Powiatowy Urząd Pracy w Krośnie.

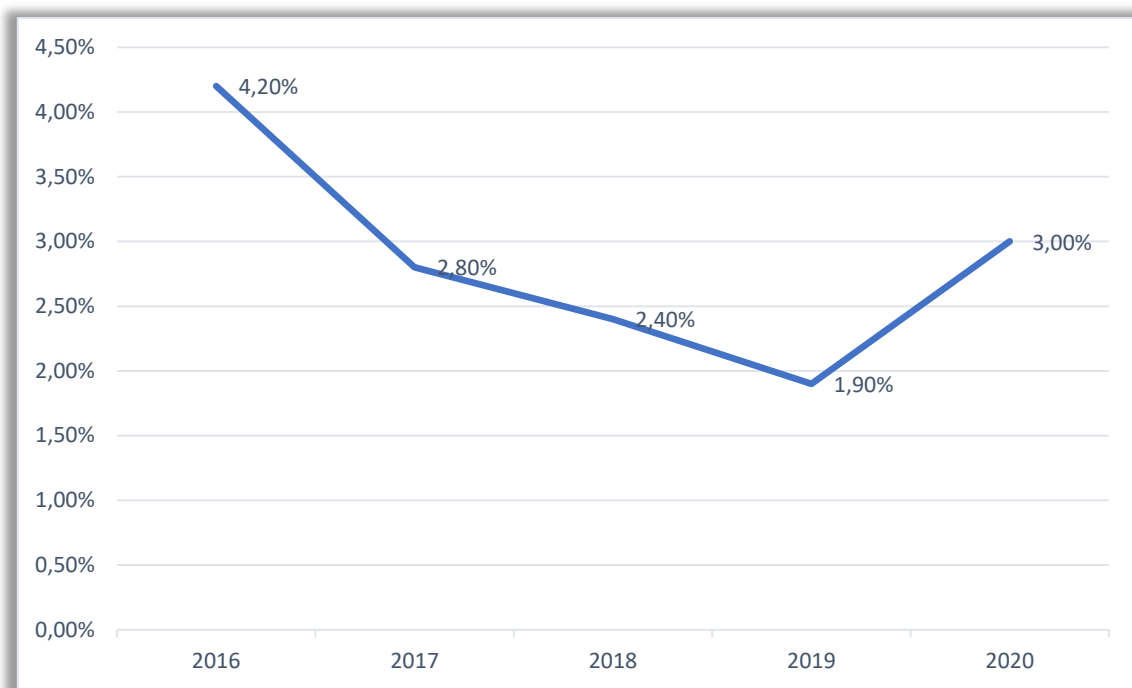
Wykres nr 47. Liczba bezrobotnych w Gminie Rymanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wykres nr 48. Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Powyższe wykresy prezentują podstawowe informacje dotyczące bezrobocia w Gminie Rymanów. Od 2016 r. do 2019 r. liczba bezrobotnych zmniejszyła się o ponad połowę, natomiast w 2020 r. odnotowano istotny wzrost o ok. 55% względem roku poprzedniego. Liczba bezrobotnych w 2020 r. wynosiła 282 osoby, przy niewielkiej przewadze kobiet względem mężczyzn (ok. 50,7%). Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym do 2020 r. wzrósł do poziomu 3,0% z poziomu 2,8% zanotowanego w roku 2017.

Bazując na danych Powiatowego Urzędu Pracy w Krośnie na koniec grudnia 2020 r. odnośnie powiatu krośnieńskiego i miasta Krosna, struktura bezrobotnych posiada następujące cechy:

- ok. 25 % ogólnej liczby bezrobotnych, to osoby do 30 roku życia, podobna wartość procentowa dotyczy grupy osób bezrobotnych powyżej 50 lat;
- blisko 40% bezrobotnych stanowią osoby długotrwale bezrobotne;
- ok. 15% kobiet po urodzeniu dziecka nie podjęło zatrudnienia;
- ok. 30% bezrobotnych nie posiada kwalifikacji zawodowych, a 17,5% nie ma żadnego doświadczenia zawodowego;
- blisko 10% bezrobotnych stanowią osoby niepełnosprawne.

Dane dla Gminy Rymanów przedstawiono w poniższej tabeli. Nie odbiegają one istotnie od uśrednionych danych dla powiatu ziemskiego i miejskiego, niemniej jednak warto zauważyć stosunkowo duży udział osób do 30-stki w strukturze bezrobotnych (ponad 30%) oraz niższy od średniej powiatowej udział osób długotrwale bezrobotnych (31%).

Tabela nr 35. Struktura bezrobocia– wybrane charakterystyki, Gmina Rymanów, 2020 r.

Wyszczególnienie	Liczba osób	%
Bezrobotni do 25 roku życia	41	15%
Bezrobotni do 30 roku życia	87	31%
Bezrobotni powyżej 50 roku życia	69	24%
Długotrwale bezrobotni	87	31%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Rymanów na tle innych ośrodków – rynek pracy

Wśród porównywanych ośrodków Rymanów ma najniższy odsetek osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Tabela nr 36. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Wyszczególnienie	Udział [%]
Rymanów	3,0
Dukla	4,6
Iwonicz – Zdrój	3,3
Jedlicze	3,4
Woj. Podkarpackie	6,7
Powiat krośnieński	3,6
M. Krosno	3,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Na jednakowym poziomie znajduje się wskaźnik dla powiatów miejskiego i ziemskiego – 3,6%, natomiast najwyższą wartość ma średnia wojewódzka – 6,7%.

Problemy i potrzeby rozwojowe w zakresie tematyki rynku pracy

- Znaczny odsetek bezrobotnych w młodym wieku, o niskim poziomie wykształcenia oraz długotrwale bezrobotnych – Wdrażanie programów aktywizacji i doksztalcania osób bezrobotnych; Prowadzenie polityki sprzyjającej powstawaniu nowych miejsc pracy oraz rozwojowi przedsiębiorczości.
- Konieczność dostosowania kompetencji osób aktywnych zawodowo do zmieniających się warunków pracy – Promocja i wsparcie podnoszenia kwalifikacji i szans rozwojowych osób aktywnych zawodowo.

Priorytet II.7. Społeczeństwo obywatelskie

Na terenie Gminy Rymanów w 2020 r. funkcjonowały 33 organizacje pozarządowe, 22 kluby sportowe, 18 jednostek OSP oraz 11 Kół Gospodyń Wiejskich, Koło Kobiet i Sekcja Kultury i Tradycji przy Stowarzyszeniu „Nasz Rymanów”. Większość z nich prowadzi działalność w zakresie rozwoju sportu oraz zachowania kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Sfera zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe skupia się ponadto na organizacji

pozaszkolnych zajęć dla dzieci i młodzieży, ochronie i bezpieczeństwie publicznym, organizacji imprez plenerowych dla mieszkańców tj. pikniki rodzinne, spotkania wakacyjne, dożynki, biesiady, a także organizacji obozów sportowych, uczestnictwie w rozgrywkach ligowych organizowanych przez Polskie Związki Sportowe oraz wspieraniu turystyki. Koła Gospodyń Wiejskich z Gminy Rymanów ściśle współpracują z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Rymanowie. Podczas imprez plenerowych organizowanych przez GOK, koła przygotowywały stoiska z potrawami regionalnymi oraz rękodziełem, uczestniczyły w warsztatach organizowanych przez GOK (kulinarnych, rękodzieła, bożonarodzeniowych, wielkanocnych itp.). Bazę lokalową dla organizacji pozarządowych stanowią w dużej mierze domy ludowe oraz inne obiekty użyteczności publicznej. Gmina Rymanów prowadzi aktywną współpracę z organizacjami pozarządowymi m.in. poprzez zlecenie im realizacji zadań publicznych w trybie określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi należy do zadań własnych gminy określonych w art.7 i art. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, natomiast art. 5a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie nakłada na organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego obowiązek uchwalania rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami. W ramach Programu współpracy Gminy Rymanów z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego przedmiotem współpracy gminy z organizacjami jest zaspokajanie potrzeb społecznych mieszkańców poprzez:

- realizację zadań gminy;
- konsultowanie z organizacjami projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowych tych organizacji, wspólne tworzenie systemowych rozwiązań ważnych problemów społecznych;
- inicjowanie i realizowanie wspólnych projektów w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Współpraca gminy z organizacjami może być realizowana w formie finansowej i pozafinansowej (organizacyjna, informacyjna, inna – np. wsparcie techniczne). Współpraca finansowa polega na powierzeniu organizacjom realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie lub wspieraniu wykonania zadań wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji. Problemy organizacji pozarządowych dotyczą przede wszystkim pozyskiwania środków pomocowych spoza gminy – ze względu na konieczność posiadania własnego wkładu finansowego. Występują także problemy organizacyjne, spowodowane brakiem wsparcia prawnego, księgowego. Organizacje w niewielkim stopniu współpracują ze sobą nawzajem, co sprawia, że ich potencjał dla rozwoju lokalnej społeczności nie jest w pełni wykorzystany.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie społeczeństwo obywatelskie

- Niewystarczająca aktywność organizacji pozarządowych, trudności w pozyskiwaniu środków pomocowych spoza gminy – Stymulowanie aktywności organizacji pozarządowych poprzez realizację działań partnerskich oraz zlecanie zadań gminnych z zakresu kultury, sportu, itp.
- Brak promocji i niska świadomość rezultatów działań realizowanych przez organizacje pozarządowe wśród mieszkańców – Promowanie inicjatyw aktywizujących i integrujących lokalne społeczności

Obszar tematyczny – INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA

Trzeci obszar tematyczny jest skoncentrowany na infrastrukturze transportowej, komunalnej i energetycznej. Analizie poddano także kwestii dostępności do sieci szerokopasmowej, ochrony walorów przyrodniczych Gminy oraz planowania przestrzennego. We wskazanym obszarze dominującą rolę odgrywa Gmina Rymanów, która posiada niezbędne zasoby finansowe i organizacyjne do realizacji większości zadań inwestycyjnych, przy czym niektóre dziedziny pozostają w kompetencjach innych organów np. Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, dostawców energii elektrycznej i gazu oraz podmiotów prywatnych.

Priorytet III.1. Infrastruktura komunikacyjna i transport publiczny

Dostępność komunikacyjna Gminy Rymanów opiera się w głównej mierze na infrastrukturze drogowej oraz w niewielkim stopniu na kolejowej. Obszar Gminy obsługują następujące drogi publiczne:

- droga krajowa nr 28 Zator – Medyka (E 371), dł. 24,342 km, w zarządzie Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad, o/Rzeszów;
- drogi wojewódzkie o łącznej długości 9 km, w zarządzie Województwa Podkarpackiego (Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich):
  - 887 Brzozów – Rymanów – Daliowa
  - 889 Sieniawa – Szczawne
- drogi powiatowe o łącznej długości 41,949 km, w zarządzie Powiatu Krośnieńskiego;
- drogi gminne o łącznej długości 97,226 km, w zarządzie Burmistrza Gminy Rymanów.

Dostępna obecnie sieć dróg gminnych i powiatowych zapewnia połączenie wszystkich sołectw z siedzibą Gminy tj. Rymanowem oraz dojazd do innych ośrodków w powiecie krośnieńskim i sąsiednich powiatach. Stan dróg lokalnych, w wyniku inwestycji realizowanych każdego roku stale się poprawia. Drogi uzyskały nowe nawierzchnie, a w obszarach o największej urbanizacji wybudowano chodniki i oświetlenie uliczne. Drogi wojewódzkie biegnące przez Gminę Rymanów stanowią drogi o kategorii ruchu KR2 tj. nisko obciążone ruchem. Zgodnie z wynikami Generalnego Pomiaru Ruchu z 2015 r. średni dobowy ruch na drogach wojewódzkich przebiegających przez Gminę Rymanów wynosił:

- DW 887: 3 607 pojazdów na dobę (poj. /dobę) dla odcinka Brzozów – Rymanów i 4129 poj. /dobę dla odcinka Rymanów – Daliowa;
- DW889: 1 405 poj. / dobę.

Droga wojewódzka nr 887 jest zdecydowanie bardziej obciążana ruchem niżeli DW889, co jest związane z wykorzystaniem tej drogi przez mieszkańców Gminy Rymanów oraz dojazdem do Rymanowa – Zdroju jako miejscowości uzdrowiskowej oraz atrakcyjnej turystycznie.

Średni dobowych ruch pojazdów na drodze krajowej nr 28 zgodnie z wynikami Generalnego Pomiaru Ruchu z 2015 r., na odcinku Miejsce Piastowe – Rymanów wyniósł 10 669 pojazdów, a na odcinku Rymanów – Zarszyn 6827 pojazdów. Generowany ruch jest niższy niż średnia dla całej sieci dróg krajowych, która w 2015 roku wyniosła 11 178 poj./dobę.

Istniejąca sieć dróg publicznych Gminy Rymanów zapewnia mieszkańcom połączenie z głównymi ośrodkami gospodarczymi, kulturalnym i edukacyjnymi w kraju. Dojazd z Rymanowa do Rzeszowa samochodem osobowym zajmuje obecnie ok. 80 minut, do Krakowa ok. 180 minut, a do Warszawy ok. 300 minut. Najbliższy istniejący odcinek drogi szybkiego ruchu tj. S19 Rzeszów Południe jest oddalony od Rymanowa o ok 65 km.

Drogi publiczne, a zwłaszcza najbardziej obciążona droga krajowa nr 28 stanowi istotne źródło hałasu ulicznego, drgań generowanych przez pojazdy ciężkie oraz spalin, zwłaszcza dla mieszkańców Rymanowa. Dodatkowo, ruch samochodowy jest źródłem wypadków drogowych. W „Raporcie o stanie bezpieczeństwa ruchu drogowego dla dróg krajowych zarządzanych przez GDDKiA”, droga krajowa nr 28 na odcinku od Miejsca Piastowego do granicy Gminy Rymanów w tzw. klasyfikacji odcinków dróg ze względu na koncentrację wypadków śmiertelnych jest uznawana za drogę o średnim lub niskim poziomie bezpieczeństwa. Zgodnie z danymi Obserwatorium Biura Ruchu Drogowego w latach 2018–2020 w Gminie Rymanów odnotowano dwa wypadki drogowe, w wyniku których w roku 2018 zginęła jedna osoba, a w 2020 jedna osoba była ciężko ranna.

Gmina Rymanów oraz pozostali właściciele dróg publicznych, których odcinki przebiegają przez Gminę Rymanów co roku podejmują działania inwestycyjne ukierunkowane na rozwój infrastruktury drogowej Gminy. Szczegółowe informacje dotyczące zrealizowanych inwestycji przedstawiono w „Raporcie ewaluacyjny – ocena stopnia wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2012–2020”. Pomimo inwestycji, sieć dróg publicznych na obszarze Gminy Rymanów wymaga rozbudowy. Przy obecnym, stałym wzroście ruchu samochodowego, w tym towarowego, konieczne jest wyprowadzenie ruchu poza obszary mieszkaniowe oraz zwiększenie przepustowości i bezpieczeństwa ruchu. Bardzo ważnym wyzwaniem jest także zapewnienie dostępu mieszkańcom Gminy do dróg szybkiego ruchu, które usprawnią połączenia komunikacyjne z głównymi ośrodkami miejskim w kraju.

Przez obszar Gminy przebiega linia kolejowa nr 108 Stróże – Krościenko. Stacje kolejowe znajdują się w miejscowościach Wróblik Szlachecki i Milcza. Budynek stacji we Wróbliku Szlacheckim i Milczy, pomimo, iż ich stan można określić jako dobry, są zamknięte dla pasażerów, a kasy biletowe zlikwidowane. Przewozy pasażerskie na ww. linii obsługuje przedsiębiorstwo transportowe Polregio sp. z o.o., w którym udziały posiada Województwo Podkarpackie. Zgodnie z aktualnym rozkładem jazdy, mieszkańcy Gminy Rymanów ze stacji Milicza oraz Wróblik Szlachecki mogą dojechać do Sanoka, Krosna, Jasła oraz Rzeszowa. Czas dojazdu pociągiem do tych miejscowości ze stacji Milcza wynosi odpowiednio:

- do Sanoka – 35 minut;
- do Krosna – 21 minut;
- do Jasła – 61 minut;
- do Rzeszowa – 143 minuty.

Usługi transportu publicznego na terenie Gminy Rymanów świadczą prywatni przewoźnicy oraz Miejska Komunikacja Samochodowa w Krośnie sp. z o.o. Zgodnie z danymi Powiatu Krośnieńskiego w 2020 r. na obszarze Gminy wykonywano regularne przewozy osób w krajowym transporcie drogowym na liniach:

- Rymanów – Zdrój – Rymanów – Iwonicz – Zdrój (łącznie liczba przewiezionych pasażerów w roku 2020 wyniosła 41 012 osób);
- Bzianka – Rymanów – Iwonicz (łącznie liczba przewiezionych pasażerów w roku 2020 wyniosła 4 206 osób).

MKS w Krośnie uruchomił od maja 2021 r. sezonowe połączenia autobusowe na linii Dworzec Autobusowy Krosno – Rymanów Zdrój (linia nr 24). Autobusy na ww. linii realizowały po 2 kursy z Krosna i 2 do Krosna. Połączenie powstało z myślą o turystach i kuracuszach. Oferta poszczególnych przewoźnikiem jest kształtowana z uwzględnieniem bieżącego zapotrzebowania oraz kwestii opłacalności finansowej poszczególnych tras, terminów oraz ilości przejazdów. W normalnych warunkach harmonogramy przejazdów są w dużym stopniu dostosowane do potrzeb młodzieży szkolnej, stąd ich największe natężenie przypada na okres wrzesień – czerwiec, natomiast w okresie wakacyjnym liczba przejazdów podlega ograniczeniu. Specyfika okresu pandemicznego wprowadziła znaczną zmienność odnośnie wielkości popytu, który w ostatnim okresie podlegał dużym wahaniom i ograniczeniom, co miało wpływ na modyfikację tras i harmonogramów przejazdu (w tym czasowa lub całkowita likwidacja kursów). Kursy do i z Rymanowa oraz Rymanowa – Zdroju są także realizowane przez przewoźników komunikacji międzymiastowej. Dostępne są połączenia m.in. do Krakowa, Katowic, Rzeszowa, Łodzi i Warszawy.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie infrastruktury transportowej i transportu publicznego

- Uciążliwość i zagrożenie stwarzane przez ruch tranzytowy generowany na drodze krajowej nr 28, przebiegającej w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zamieszkałych – Rozwój infrastruktury drogowej zwiększającej komfort przejazdu oraz bezpieczeństwo w ruchu drogowym; Wsparcie działań sprzyjających budowie obwodnicy Rymanowa w ciągu DK28;
- Niedostosowanie układu drogowego do występujących potrzeb w zakresie ruchu drogowego, w tym: wąskie drogi, brak chodników i oświetlenia, niezadawalający stan techniczny dróg – Poprawa przepustowości oraz stanu technicznego infrastruktury drogowej;

- Niska jakość infrastruktury kolejowej oraz brak dostępności połączeń kolejowych stanowiących alternatywę dla połączeń drogowych – Poprawa jakości infrastruktury kolejowej oraz zwiększenie ilości atrakcyjnych połączeń kolejowych.
- Niska dostępność oferty transportu publicznego, zwłaszcza w zakresie przewozów lokalnych i regionalnych oraz kolejowych – Zwiększenie dostępności transportu publicznego oraz poprawa jakości infrastruktury kolejowej na linii 108 i wzrost ilości połączeń kolejowych.

Priorytet III.2. Infrastruktura energetyczna

Na infrastrukturę energetyczną Gminy Rymanów składają się systemy zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepło oraz sieci gazowe. Oparte są one w zdecydowanej większości o źródła konwencjonalne, część użytkowników korzysta także z odnawialnych źródeł energii (OZE).

Sieć gazowa

Prawie cała Gmina Rymanów jest zgazyfikowana i posiada dobre warunki zasilania w gaz. System gazowniczy zasilający teren gminy składa się z infrastruktury gazowej wysokiego ciśnienia, stacji gazowych I-go i II-go stopnia oraz sieci gazowych średniego i niskiego ciśnienia. Infrastrukturę gazową wysokiego ciśnienia tworzą:

- Gazociąg wysokiego ciśnienia DN 250 PN40 relacji Strachocina – Targowiska;
- Gazociągi wysokiego ciśnienia DN 100 PN40 i DN 65 PN 16 zasilające stacje gazowe I stopnia.

Na terenie Gminy Rymanów zlokalizowane są 4 stacje gazowe redukcyjno–pomiarowe z czego 2 stacje gazowe I-go stopnia zlokalizowane są w miejscowościach Wróblík Szlachecki i Klimkówka, natomiast stacje gazowa II-go stopnia zlokalizowane są w Rymanowie. Gaz dostarczany do odbiorców z terenu Gminy Rymanów rozprowadzany jest za pomocą sieci gazowych średniego i niskiego ciśnienia. W przypadku sieci gazowych średniego ciśnienia redukcja do niskiego ciśnienia gazu (wymaganego w miejscu dostawy dla odbiorcy) następuje na indywidualnych układach redukcyjno–pomiarowych zlokalizowanych u odbiorców na przyłączach gazowych. Łączna długość sieci gazowej średniego ciśnienia wynosi prawie 150 km, a liczba przyłączy gazowych wynosi blisko 4 000 szt. Według danych GUS z 2019 r. – 93,1% ludności korzysta z sieci gazowej. Dane zawarte w poniższej tabeli nie przedstawiają istotnych zmian w zakresie rozwoju i wykorzystania sieci gazowej, natomiast zauważalny jest wzrost znaczenia i wykorzystania gazu do ogrzewania mieszkań.

Tabela nr 37. Dane dotyczące sieci gazowej na terenie gminy Rymanów w latach 2017–2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
długość czynnej sieci ogółem [m]	146 515	147 194	148 868
długość czynnej sieci przesyłowej [m]	7 360	7 360	7 360
długość czynnej sieci rozdzielczej [m]	139 155	139 834	141 508
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych [szt.]	3 714	3 735	3 792
odbiorcy gazu [gosp.]	3 888	4 050	4 089
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem [gosp.]	1 153	1 207	1 246
odbiorcy gazu w miastach [gosp.]	1 116	1 240	1 259
zużycie gazu [MWh]	22 475,1	23 149,4	24 997,6
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań [MWh]	11 567,5	11 843,5	13 945,6
ludność korzystająca z sieci gazowej [os.]	14 830	14 780	14 828

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Wysoką dostępność sieci gazowej w Gminie Rymanów w porównaniu z innymi jednostkami referencyjnymi potwierdza poniższa tabela.

Tabela nr 38. Dostępność i wykorzystanie sieci gazowej w 2020 r.

Wyszczególnienie	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	Sieć rozdzielcza na 100 km ²
Rymanów	97,9	86,0
Dukla	73,2	54,7
Iwonicz – Zdrój	93,0	187,0
Jedlicze	97,7	336,2
M. Krosno	94,3	669,6
Powiat krośnieński	88,8	123,7
Woj. Podkarpackie	74,1	105,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Energia elektryczna

Zaopatrzenie terenu Gminy Rymanów w energię elektryczną odbywa się z krajowego systemu elektroenergetycznego. Gmina leży w zasięgu działania spółki Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Wschód S.A. Operatorem systemu dystrybucyjnego działającym w zasięgu terytorialnym Gminy Rymanów jest PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów (Rejon Energetyczny Krosno), wchodząca w skład Grupy Energetycznej – PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. Na system elektroenergetyczny gminy Rymanów składają się:

- linia elektroenergetyczna najwyższych napięć 400 kV relacji GPZ Iskrzynia – Słowacja – eksploatacja Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Wschód S.A.;
- linie elektroenergetyczne wysokich napięć 110 kV relacji Krosno – Iskrzynia – Besko oraz Krosno – Iskrzynia – Iwonicz – eksploatacja PGE Dystrybucja S.A. Oddział Rzeszów;

- linie elektroenergetyczne średniego napięcia 30 kV i 15 kV;
- linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV;
- stacje transformatorowe 30/0,4 kV i 15/0,4 kV.

Odbiorcy na terenie Gminy i Miasta Rymanów są zasilani z sieci niskiego napięcia za pośrednictwem stacji transformatorowych 30/0,4 kV i 15/0,4 kV. Linie średniego napięcia prowadzone są jako napowietrzne lub kablowe. Istniejąca sieć elektroenergetyczna pokrywa w 100% potrzeby zasilania w energię elektryczną wszystkich odbiorców zlokalizowanych na terenie gminy. Ogólnie stan eksploatowanej infrastruktury ocenia się jako dobry. Z oceny stanu funkcjonalnego sieci średnich napięć wynika, że największe problemy mogą występować w obszarach o znacznym rozproszeniu zabudowy i odbiorców, gdzie linie są rozległe, w związku z czym mogą występować problemy z utrzymaniem normatywnych parametrów technicznych

Tabela nr 39. Energia elektryczna w gospodarstwach domowych w miastach, 2017–2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu [szt.]	1 436	1 441	1 453
zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu [MWh]	2 458,60	2 425,04	2 424,01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Odnawialne źródła energii

Na obszarze Gminy Rymanów funkcjonują instalacje OZE zasilane wiatrem i słońcem oraz małe elektrownie wodne. Farmy wiatrowe zlokalizowane w miejscowościach Klimkówka, Wróblík Królewski, Ładzin, Rymanów oraz Sieniawa posiadają łączną moc przyłączeniową 32,35 MW, z czego tzw. Farma Wiatrowa Rymanów stanowi 82% ww. mocy.

Instalacje wykorzystujące energię słoneczną, jeszcze do niedawna nie stanowiły ważnego elementu w mixie energetycznym Gminy Rymanów. W połowie poprzedniej dekady kolektory słoneczne posiadały cztery budynki użyteczności publicznej (hala Sportowa w Sieniawie, ZSP w Posadzie Górnej, ZSP w Klimkówce, ZSP w Milczy) oraz 51 budynków jednorodzinnych. Dodatkowo, funkcjonowały 4 farmy fotowoltaiczne o mocy 0,04 MW każda oraz dwie mikroinstalacje fotowoltaiczne. Impulsem do zwiększenia ilości instalacji OZE stały się dwa projekty dofinansowane ze środków europejskich:

- „Wsparcie energetyki rozproszonej wśród mieszkańców Gmin Jaśliska, Lesko, Rymanów”, w ramach którego zainstalowano 543 instalacje wykorzystujące odnawialne źródła energii (280 kolektory słoneczne, 263 instalacje fotowoltaiczne, 98 kotłów). Uzyskano dodatkową zdolność wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych o mocy 0,78 [MWe] oraz energii cieplnej ze źródeł odnawialnych o mocy 3,10 [MWt];

- „Budowa instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii na terenie oczyszczalni ścieków w Rymanowie”, w ramach którego wybudowano instalację fotowoltaiczną o mocy 150,2 kWp oraz. zainstalowano turbiny wiatrowe o łącznej mocy 39,2 kW.

Na obszarze Gminy Rymanów działają także trzy zespoły produkujące energię z przepływu wody. Dwa z nich funkcjonują na zaporze zbiornika Besko utworzonej na rzece Wisłok, a trzecia to mała elektrownia wodna Wróblak Szlachecki. Łączna moc przyłączeniowa ww. instalacji to 0,122 MW.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie infrastruktury energetycznej

- Niski udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w bilansie energetycznym Gminy – Zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ogólnym bilansie energetycznym Gminy Rymanów;
- Niedostosowanie infrastruktury energetycznej (gaz, prąd) do zmieniających się potrzeb odbiorców – Rozbudowa i modernizacja sieci elektrycznych i gazowych, prowadzące do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego Gminy;
- Niski poziom akumulowania energii ze źródeł odnawialnych oraz wykorzystania pojazdów elektrycznych – Budowa i promocja infrastruktury wspierającej akumulowanie energii oraz rozwój elektromobilności;
- Wysoki poziom zapotrzebowania na energię elektryczną i ciepłą w budynkach użyteczności publicznej i mieszkaniowych – Zmniejszanie zapotrzebowania na energię elektryczną i ciepłą budynków użyteczności publicznej i mieszkaniowych poprzez działania termomodernizacyjne;
- Wysoki poziom zapotrzebowania na energię elektryczną i ciepłą w przedsiębiorstwach oraz stosowanie nieefektywnych źródeł ciepła przez mieszkańców – Promocja i wsparcie wymiany nieefektywnych źródeł ciepła u odbiorców indywidualnych oraz zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach.

Priorytet III.3. Infrastruktura komunalna

System wodociągowy i kanalizacyjny

Mieszkańcy Gminy Rymanów zaopatrywani są w wodę dzięki możliwości wykorzystania następujących źródeł:

- zbiornika zaporowego na rzece Wisłok w Sieniawie, woda sprzedawana przez Zakład Gospodarki Komunalnej z wodociągu komunalnego i sieci rozdzielczej w Rymanowie, Posadzie Górnej, Rymanowie – Zdroju, Klimkówce, Sieniawie i Głębokiem;
- wodociągów będących w zarządzie spółek wodnych;
- ujęć podziemnych dla wodociągu lokalnego Uzdrowiska Rymanów S.A.;
- przydomowych studni kopanych oraz wierconych.

Poniższa tabela przedstawia systematyczny rozwój sieci wodociągowej na terenie gminy w latach 2017–2019, odpowiada mu zwiększenie ilości dostarczanej wody do gospodarstw ogółem oraz wzrost liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej.

Tabela nr 40. Dane dotyczące wodociągów na terenie gminy Rymanów w latach 2017–2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	73,6	76,5	79,2
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt.]	1 407	1 436	1 471
woda dostarczona gospodarstwom domowym [dam ³]	103,4	105,7	111,1
ludność korzystająca z sieci wodociągowej w miastach [os.]	1 843	1 871	1 881
ludność korzystająca z sieci wodociągowej [os.]	6 609	6 677	6 756
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca [m ³]	6,5	6,7	7,0
zużycie wody w gospodarstwach domowych w miastach na 1 mieszkańca [m ³]	11,7	11,7	11,8
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca [m ³]	4,9	5,1	5,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Mimo rozbudowy sieci wodociągowej w ostatnich latach, procentowy udział osób korzystających z wodociągu względem ludności ogółem, jest niższy od średniej dla powiatu krośnieńskiego i wynosi obecnie niewiele ponad 40% mieszkańców gminy (42,4 % w 2019 r.), podczas gdy średnia dla powiatu to 51,5 %, a dla województwa aż 81,2%.

Tabela nr 41. Korzystający z instalacji sieciowych w wybranych ośrodkach, 2019 r.

Wyszczególnienie	Udział [%] w liczbie ludności ogółem		
	wodociąg	kanalizacja	gaz
Rymanów	42,4	82,5	93,1
Dukla	63,4	42,0	72,5
Iwonicz – Zdrój	59,4	97,7	93,1
Jedlicze	32,0	69,2	97,3
M. Krosno	94,5	90,6	97,3
Powiat krośnieński	51,5	71,8	87,3
Woj. Podkarpackie	81,2	71,1	72,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wobec opracowanej dokumentacji technicznej oraz zgłoszonych projektów inwestycyjnych w zakresie rozbudowy sieci wodociągowej, rysuje się perspektywa istotnego wzrostu ww. wskaźnika w kolejnych latach.

Przeważającą metodą odprowadzania ścieków socjalno-bytowych na terenie gminy jest gminna sieć kanalizacyjna obsługiwana przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Rymanowie, w mniejszym stopniu funkcję tę pełnią zbiorniki bezodpływowe i oczyszczalnie przydomowe.

Rola zbiorników bezodpływowych ulega stopniowemu zmniejszeniu, co widoczne jest również w okresie ostatnich 3 lat.

Tabela nr 42. Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych w latach 2017–2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Zbiorniki bezodpływowe	335	98	98
Oczyszczalnie przydomowe	23	24	24
Stacje zlewne	0	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Według bieżących danych Urzędu Gminy Rymanów ok. 95% mieszkańców ma możliwość podłączenia do gminnego systemu kanalizacji, w ramach którego ścieki są odprowadzane do zbiorczej oczyszczalni ścieków. W poniższej tabeli przedstawiono liczbę ludności korzystającą z oczyszczalni zarówno w mieście, jak i na obszarach wiejskich. Wartości w ostatnich latach utrzymują się na ustabilizowanym poziomie.

Tabela nr 43. Ludność gminy Rymanów korzystająca z oczyszczalni w latach 2017–2019

Ludność	2017 r.	2018 r.	2019 r.
W miastach	3 770	3 720	3 790
Na wsi	11 393	11 280	11 360

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Ścieki komunalne odprowadzane są do oczyszczalni ścieków w Rymanowie, która ma znaczną rezerwę przepustowości i możliwości dalszej rozbudowy. Oczyszczalnia ścieków ma na celu ochronę ekologiczną rzeki Tabor, a co za tym idzie również rzeki Wisłok. Ilość, sposób oczyszczania i charakterystykę ścieków na terenie gminy przedstawiają kolejne tabele.

Tabela nr 44. Ścieki oczyszczane w ciągu roku w gminie Rymanów w latach 2017–2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Ścieki odprowadzone ogółem [dam ³]	464,0	473,0	472,0
Ścieki odprowadzane w czasie doby do kanalizacji [dam ³]	1,3	1,3	1,3
Ścieki oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi [dam ³]	927	860	811
Ścieki oczyszczane ogółem [dam ³]	464	473	472
Ścieki oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów [dam ³]	464	473	472
Ścieki oczyszczane biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela nr 45. Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu w latach 2018–2020

Wyszczególnienie	2018 r.	2019 r.	2020 r.
BZT5 [kg/rok]	335	182	16
ChZT [kg/rok]	778	504	121
Zawiesina ogólna [kg/rok]	169	63	16
Azot ogólny [kg/rok]	19	10	2
Fosfor ogólny [kg/rok]	5	6	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

W ostatnich latach zrealizowano część działań dotyczących infrastruktury kanalizacyjnej, co przełożyło się na wzrost liczby osób korzystających z rozwiązań sieciowych – rozbudowano instalacje na obszarze Rymanowa – Zdroju (ul. Ogrodowa, Słoneczny Stok, PCK, lata 2012–18) oraz Bałucianki (inwestycja w trakcie, lata 2020–21), wybudowano małe oczyszczalnie przydomowe m.in. w miejscowościach Łazy, Wisłoczek, Puławy i Rudawka (inwestycje prywatne realizowane sukcesywnie). W poniższej tabeli przedstawiono dane dotyczące rozwoju sieci kanalizacyjnej na terenie gminy. Progres widoczny jest zarówno w zakresie długości czynnej sieci kanalizacyjnej, jak i przyłączy do budynków, ilości ścieków oraz ludności korzystających z sieci kanalizacyjnej.

Tabela nr 46. Dane dotyczące kanalizacji na terenie gminy Rymanów w latach 2017–2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	212,7	214,7	216,0
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt.]	3 446	3 425	3 471
ścieki odprowadzone [dam ³]	464,0	473,0	472,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w miastach [os.]	3 216	3 246	3 247
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [os.]	13 102	13 099	13 141

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Kolejna tabela zawierająca dane dotyczące liczby ludności korzystającej z instalacji wodno-kanalizacyjnych i gazowych, potwierdza stosunkowo niski ale stopniowo rosnący poziom rozwoju infrastruktury wodociągowej, zarówno w mieście, jak i na obszarach wiejskich. Wysoki udział infrastruktury kanalizacyjnej i gazowej występuje w mieście oraz na obszarach miejskich, różnica na korzyść miasta sięga w obu przypadkach zaledwie kilku punktów procentowych.

Tabela nr 47. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności gminy Rymanów, 2017–2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
W miastach			
Wodociąg	48,6	49,0	49,3
Kanalizacja	84,8	85,0	85,1
Gaz	97,4	94,7	95,5
Na wsi			
Wodociąg	39,4	39,8	40,3
Kanalizacja	81,7	81,5	81,7
gaz	92,0	92,4	92,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Porównując w dalszej części rozbudowę wybranych sieci infrastrukturalnych, najbardziej widoczny trend rozwojowy dotyczy budowy sieci wodociągowej, jednocześnie wartość podkreślenia jest duże zagęszczenie sieci kanalizacyjnej, która również nieznacznie wzrasta w badanych okresie.

Tabela nr 48. Sieć rozdzielcza na 100 km² w gminie Rymanów w latach 2017–2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
W miastach			
Sieć wodociągowa [km]	100,1	111,4	117,0
Sieć kanalizacyjna [km]	333,3	337,4	339,8
Sieć gazowa [km]	260,0	260,1	262,9
Na wsi			
Sieć wodociągowa [km]	39,7	40,7	41,9
Sieć kanalizacyjna [km]	111,1	112,1	112,7
Sieć gazowa [km]	69,3	69,8	70,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Poniżej przedstawiono wielkość zużycia wybranych mediów w podziale na część miejską i obszary wiejskie na terenie gminy.

Tabela nr 49. Zużycie wody, energii elektrycznej oraz gazu w gospodarstwach domowych

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
W miastach			
Woda z wodociągów			
Na 1 mieszkańca [m ³]	11,1	11,7	11,8
Na 1 korzystającego [m ³]	23,9	23,8	24,0
Energia elektryczna			
Na 1 mieszkańca [kWh]	650,9	638,0	633,7
Na 1 korzystającego [kWh]	1 712,1	1 682,9	1 668,3
Gaz z sieci			

Na 1 mieszkańca [kWh]	2 087,1	1 933,8	2 039,4
Na 1 korzystającego [kWh]	2 134,	2 033,3	2 140,7
Na wsi			
Woda z wodociągów			
Na 1 mieszkańca [m ³]	4,9	5,1	5,5
Na 1 korzystającego [m ³]	12,4	12,7	13,5
Gaz z sieci			
Na 1 mieszkańca [kWh]	1 209,8	1 307,0	1 422,4
Na 1 korzystającego [kWh]	1 310,4	1 415,0	1 537,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Gospodarka odpadami

Z dniem 1 lipca 2013 roku w Gminie Rymanów wprowadzono (zgodnie z Ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach) System Gospodarki Odpadami, który obejmuje wszystkie nieruchomości zamieszkałe zlokalizowane na terenie gminy. Zbiórka odpadów odbywa się spod nieruchomości, w sposób selektywny w systemie workowym, w podziale na odpady zmieszane i odpady segregowane. Segregacja odpadów realizowana jest u źródła z podziałem na 4 frakcje: tworzywa sztuczne i metal, szkło, papier, odpady biodegradowalne. Mieszkańcy mają również możliwość oddania popiołów z palenisk domowych (odpady o kodzie ex 20 01 99), które podobnie jak inne rodzaje odpadów zbierane są w systemie workowym i odbierane spod nieruchomości.

System gospodarki odpadami Gminy Rymanów uzupełnia Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) obsługiwany przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Rymanowie. Przyjmowane są w nim odpady selektywnie zebrane, wielkogabarytowe, zielone, elektrośmieci, opony, gruz, materiały izolacyjne. Dodatkowo, zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2009 r. o bateriach i akumulatorach zużyte baterie i akumulatory zbierane i odbierane są przez placówki handlowe detaliczne i hurtowe, które w swojej ofercie handlowej posiadają takiego typu asortyment. W 2008 r. Gmina Rymanów nawiązała współpracę z aptekami, w związku z czym zakupiono wówczas pojemniki (konfiskatory) na przeterminowane leki, które umieszczone w aptekach i punktach aptecznych dają mieszkańcom gminy możliwość pozbycia się przeterminowanych leków.

Na terenie Gminy Rymanów nie ma możliwości przetwarzania odpadów komunalnych, stąd wszystkie trafiają do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) w Krośnie. Z kolei zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny oraz odpady wielkogabarytowe i chemiczne są przekazywane wyspecjalizowanym firmom zajmującym się przetwarzaniem tego typu odpadów. Wprowadzenie systemu gospodarki odpadami i rozwiązań z nim związanych zaowocowała wysokim wskaźnikiem świadczenia usług odbioru odpadów, co prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 50. Odbiór odpadów komunalnych

Wyszczególnienie	Wskaźnik świadczenia usług odbioru odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych (%)	
	2019 r.	2020 r.
Rymanów	75,40	81,00
Dukla	77,30	78,90
Iwonicz – Zdrój	60,40	66,20
Jedlicze	84,70	78,80
M. Krosno	70,6	70,9
Powiat krośnieński	b/d	b/d
Woj. Podkarpackie	78,2	78,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Dane statystyczne plasują Gminę Rymanów na wysokiej pozycji w kategorii ilości odpadów wytworzonych przez mieszkańca. W gronie jednostek referencyjnych gmina Rymanów jest liderem i może wykazać się znacząco niższą masą wytwarzanych odpadów aniżeli średnia dla Podkarpacia oraz miasta Krosna. Dane prezentowane w poniższej tabeli świadczą o dość dużej świadomości hierarchii postępowania z odpadami.

Tabela nr 51. Masa wytworzonych odpadów komunalnych

Wyszczególnienie	Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca (kg)	
	2019 r.	2020 r.
Rymanów	179	150
Dukla	175	167
Iwonicz – Zdrój	219	210
Jedlicze	172	186
M. Krosno	394	393
Powiat krośnieński	173	168
Woj. Podkarpackie	242	236

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Odbiór odpadów na terenie Gminy Rymanów odbywa się regularnie, zgodnie z harmonogramem tj. odpady segregowane z każdego rejonu odbierane są raz w miesiącu, z kolei odpady niesegregowane średnio co 2 tygodnie. Od 2020 roku odbiór odpadów biodegradowalnych i tworzyw sztucznych wraz z opakowaniami wielomateriałowymi i drobnym metalem w sezonie letnim (od 1 kwietnia do końca września) odbywa się średnio co 2 tygodnie. W poniższej tabeli przedstawiono podstawowe dane dotyczące gospodarki odpadami na terenie gminy, z uwzględnieniem ilości odpadów pochodzących z gospodarstw domowych.

Tabela nr 52. Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku w latach 2017–2020

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Odpady zebrane w ciągu roku ogółem [t]	3 139,51	3 087,59	2 847,59	2 384,37
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku [t]	2 234,72	2 123,93	2 043,28	1 652,34
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku [t]	904,79	963,66	804,31	732,03
Z gospodarstw domowych [t]	2 295,24	2 251,69	2 138,49	1 934,67
Odpady zebrane selektywnie do ogółu odpadów [%]	28,8	31,2	28,2	30,7
Odpady zebrane selektywnie do ogółu odpadów – gospodarstwa domowe [%]	34,4	35,8	28,0	30,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Od roku 2017 następuje spadek ilości zebranych odpadów, zarówno zmieszanych, jak i odpadów zebranych selektywnie. Jednocześnie zauważyć należy spadek ilości dzikich wysypisk likwidowanych przez gminę co prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 53. Likwidacja dzikich wysypisk

Wyszczególnienie	Ilość zlikwidowanych dzikich wysypisk (szt.)	
	2019 r.	2020 r.
Rymanów	5	3
Dukla	b/d	b/d
Iwonicz – Zdrój	1	2
Jedlicze	17	19
M. Krosno	1	1
Powiat krośnieński	24	25
Woj. Podkarpackie	411	373

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Problemem sporadycznie występującym, aczkolwiek stanowiącym istotny mankament w procesie uporządkowania gospodarki śmieciowej na terenie gminy jest spalanie odpadów. Gospodarstwa domowe położone na terenie gminy posiadają stosunkowo niski udział odpadów zebranych selektywnie względem całości odpadów (ok. 31%). Blisko dwukrotnie wyższą wartość ww. wskaźnika posiada gmina Jedlicze (56%), natomiast wartości dla gmin Dukla i M. Krosno kształtują się na poziomie 40 – 44%. Na uwagę zasługuje ogólnie wysoka wartość wskaźnika a w powiecie krośnieńskim – 48%.

Tabela nr 54. Selektywna zbiórka odpadów w gospodarstwach domowych, 2020 r.

Wyszczególnienie	Udział odpadów zebranych selektywnie do ogółu odpadów – gospodarstwa domowe [%]
Rymanów	30,9
Dukla	39,9

Iwonicz – Zdrój	43,4
Jedlicze	56,0
M. Krosno	40,1
Powiat krośnieński	48,8
Woj. Podkarpackie	40,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie gospodarki komunalnej

- Słabo rozwinięta sieć wodociągowa, niezabezpieczająca mieszkańców gminy na wypadek występowania susz – Przeprowadzenie procesu rozbudowy i poprawy stanu istniejącej infrastruktury wodociągowej;
- Zbyt niska świadomość społeczna co do sposobów postępowania z odpadami komunalnymi – Wsparcie działań informacyjno-kontrolnych w zakresie usprawnienia gminnego systemu gospodarki odpadowej;
- Częściowa niedostępność do sieci kanalizacji sanitarnej – Optymalizacja systemu oczyszczania ścieków wraz z rozbudową sieci kanalizacji sanitarnej.

Priorytet III.4. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

Internet szerokopasmowy

Dostęp do szerokopasmowego Internetu jest podstawowym warunkiem budowy społeczeństwa informacyjnego oraz korzystania z bardzo szybko rozwijających się usług cyfrowych. Internet jeszcze do niedawna kojarzony głównie z rozrywką stał się obecnie medium, przez które komunikuje się cały świat. Jednocześnie pandemia koronawirusa uwypukliła, jak dostęp do Internetu odgrywa istotną rolę oraz ułatwia funkcjonowanie społeczeństwa informacyjnego, poprzez m.in. umożliwienie tysiącom pracowników i uczniów kontynuowanie pracy i nauki w formule zdalnej. Zgodnie z raportem GUS „Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2020 r.” dostęp do Internetu w domu posiadało 90,4% gospodarstw domowych. Najczęściej był to Internet szerokopasmowy czyli taki, który zapewnia przekazywanie wysokiej jakości obrazów, filmów, oglądanie telewizji internetowej, telefonowanie przez Internet z możliwością oglądania rozmówcy oraz pozwala na korzystanie z różnorodnych zaawansowanych usług internetowych. Jednym z celów Narodowego Planu Szerokopasmowego zgodnego z Europejską Agendą Cyfrową było doprowadzenie do wykorzystania usług dostępu o prędkości co najmniej 100 Mb/s przez 50% gospodarstw do końca 2020 r. Zgodnie z danymi publikowanymi przez Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE) w formie tzw. *Map stanu pokrycia usługami szerokopasmowymi dostępu do Internetu* tzw. penetracja lokalowa 100 Mb/s wynosiła w Gminie Rymanów 65% (stan na 31.12.2020). Oznacza to, że 65 na 100 budynków w Gminie Rymanów dysponowało łączem internetowym

o przepustowości min. 100 Mb/s. Wskaźnik ten jest dużo wyższy niż w sąsiednich gminach i niższy niż w mieście Krośnie.

Tabela nr 55. Penetracja lokalowa 100 Mb/s, Gmina Rymanów, 2020 r.

Wyszczególnienie	Internet szerokopasmowy – penetracja lokalowa 100 Mb/s (%)
Rymanów	65
Dukla	27
Iwonicz – Zdrój	50
Jedlicze	53
M. Krosno	93
Powiat krośnieński	b/d
Woj. Podkarpackie	b/d

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UKE

Tempo rozwoju usług łączności szerokopasmowej dla mieszkańców uzależnione jest w głównej mierze od inwestycji realizowanych przez przedsiębiorstwa telekomunikacyjne. Projekty tego typu są wspierane m.in. przez UKE ze środków unijnych, a ich celem jest likwidacja tzw. „białych plam” czyli miejsc gdzie brakuje łączy internetowych oraz rozwój sieci poprzez dostosowanie łączy do przepustowości 100 Mb/s. Miejscowościami Gminy Rymanów, w których przeważają „białe plamy” są Królik Polski, Głębokie, Wisłoczek oraz Wróblík Królewski. Najlepiej rozwiniętą infrastrukturę Internetu szerokopasmowego mają obecnie Rymanów, Posada Górna i Rymanów – Zdrój, choć w tych miejscowościach można także znaleźć lokalizacje, w których brakuje łączy szerokopasmowych. Z kolei w sporej części Klimkówki dostępne są łącza o przepustowości nie większej niż 30 Mb/s.

E-usługi

Poza infrastrukturą dostępu do sieci internetowej drugim ważnym elementem rozwoju społeczeństwa informacyjnego są usługi publiczne świadczone drogą elektroniczną czyli tzw. e-usługi. E-usługi oparte są na wykorzystaniu m.in. profilu zaufanego. Gmina Rymanów prowadzi punkt potwierdzania Profilu Zaufanego. Dodatkowo, w ramach projektu E-Usługi Miast i Gmin Podkarpackich – etap II w latach 2017–2018 Gmina Rymanów wdrożyła portal interesanta wraz z aplikacją mobilną, system zgłaszania usterek "Naprawmy to" oraz system obsługi Rady Gminy. Urząd Gminy Rymanów prowadzi także stronę internetową oraz Biuletyn Informacji Publicznej. W tych miejscach umieszczane są komunikaty i wiadomości dla mieszkańców oraz dostępna jest większość dokumentów dotyczących działalności Urzędu Gminy w Rymanowie. Dodatkowo, dane dotyczące działek gruntów oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego udostępniane są na platformie internetowej inspire-hub.pl.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie społeczeństwa informacyjnego

- Brak lub słaby dostęp do Internetu szerokopasmowego w wybranych miejscowościach Gminy Rymanów – Rozbudowa łączy sieci internetowej, szerokopasmowej;
- Wąski zakres wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjnych w obszarze usług administracyjnych, oferty zdrowotnej i kulturalno-turystycznej – Wzmocnienie procesu rozwijania e-usług publicznych, udostępniania informacji sektora publicznego oraz cyfryzacji zasobów, m.in. w obszarach ochrony zdrowia, dziedzictwa kulturowego, turystyki, informacji przestrzennej oraz administracji.

Priorytet III.5. Bezpieczeństwo mieszkańców

Podstawową instytucją działającą na terenie gminy w zakresie bezpieczeństwa publicznego jest Komisariat Policji. Komisariat Policji w Rymanowie realizuje czynności związane z zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego zgodnie z przepisami Ustawy o Policji i innych aktów normatywnych. Komisariat prowadzi działania na terenie dwóch gmin, tj. Gminy Rymanów oraz Iwonicz-Zdrój. Na terenie Gminy Rymanów służbę pełni 12 funkcjonariuszy: komendant, specjalista ds. kryminalnych, dwóch asystentów ds. kryminalnych, 1 asystent ds. prewencji, 4 dzielnicowych oraz 3 policjantów służby patrolowo-interwencyjnej. Na terenie gminy Rymanów funkcjonuje 4 rejony dzielnicowych (w tym 1 rejon miejski i 3 rejony pozamiejskie). Policjanci pracują w systemie 3-zmianowym, w służbach ośmiogodzinnych i dwunastogodzinnych. Najczęściej występujące wykroczenia w 2020 roku (inne niż drogowe) stanowiły – zakłócenie porządku (36 interwencji), uszkodzenie mienia (16), kradzież cudzej rzeczy ruchomej (15). W związku z ruchem drogowym zanotowano 86 kolizji i 5 wypadków, w których 5 osób odniosło rany, nie odnotowano ofiar śmiertelnych. W 2020 roku funkcjonariusze Komisariatu Policji w Rymanowie wobec sprawców wykroczeń nałożyli 263 mandaty karne oraz stosowali środki oddziaływania wychowawczego w postaci pouczeń. Łącznie w 2020 r. na terenie gminy odnotowano 753 interwencje policyjne. Komisariat Policji w Rymanowie realizuje szereg działań profilaktycznych: Bezpieczne Ferie, Bezpieczne Wakacje, Bezpieczny Stok, Bezpieczna Droga Do Szkoły. W 2020 r. realizowano również działania w ramach akcji zleczanych przez Wydział Ruchu Drogowego KMP Krosno tj.: Trzeźwy Poranek, Alkohol i Narkotyki, Niechronieni Uczestnicy Ruchu Drogowego, Pieszcy, Pasy, prowadzono spotkania z młodzieżą szkolną, m.in. odnośnie zagrożeń związanych z przestępstwami internetowymi, zażywaniem narkotyków. Reagowano na wszelkie zgłoszenia dotyczące czynów karalnych popełnianych przez nieletnich na terenie szkół, jak również przejawy demoralizacji, kierując odpowiednie informacje do Sądu Rejonowego w Krośnie Wydziału III Rodzinnego i Nieletnich. Komisariat Policji w Rymanowie współpracował z władzami gmin, realizując zadania w kierunku zapewnienia odpowiedniego poziomu porządku i bezpieczeństwa publicznego. W ramach współpracy odbywały się spotkania w przedstawicielami władz samorządowych. Systematycznie, przedstawiciele Komisariatu

Policji w Rymanowie uczestniczyli w pracach Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Grupach Roboczych i Zespołach Interdyscyplinarnych, w ramach nadzoru nad rodzinami objętymi procedurą „Niebieskiej Karty”. Współpracowano z GOK w Rymanowie w ramach utrzymania porządku w trakcie imprez kulturalno – rozrywkowych oraz z GOPS w Rymanowie wspierając działalność w zakresie realizacji ustawowych obowiązków, a także z dyrektorami szkół, prezesami i komendantami gminnymi OSP, przedstawicielami instytucji, stowarzyszeń i organizacji na terenie działania Komisariatu Policji w Rymanowie.

Bezpieczeństwa mieszkańców w zakresie pożarów, powodzi oraz katastrof klimatycznych strzegą Ochotnicze Straże Pożarne (18 jednostek), w tym: OSP Bałucianka, OSP Bzianka, OSP Deszno, OSP Głębokie, OSP Klimkówka, OSP Królik Polski, OSP Ladzin, OSP Milcza, OSP Nowa Wieś, OSP KSRG Posada Dolna, OSP Posada Górna, OSP Puławy, OSP KSRG Rymanów, UOSP Rymanów – Zdrój, OSP Sieniawa, OSP Wisłoczek, OSP Wróblík Królewski, OSP Wróblík Szlachecki. Jednostki OSP Rymanów i POSP Posada Dolna zostały włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo–Gaśniczego. Prawie wszystkie jednostki (16) posiadają własne strażnice z blokami garażowymi, 2 jednostki (OSP Puławy i Wisłoczek) sprzęt przechowuje w prywatnych zabudowaniach. W przypadku 16 jednostek gminy, są to jednostki typu S– tj. posiadające samochody typu lekkiego i średniego, natomiast jednostka OSP Rymanów oraz POSP Posada Dolna posiadają na wyposażeniu po jednym ciężkim samochodzie (m. Jelcz). W tabeli poniżej ujęto zdarzenia wymagające w 2020 r. udziału jednostek strażackich. Odnotowano 305 interwencji, w tym 45 pożarów, co stanowiło wzrost względem lat poprzednich.

Tabela nr 56. Zdarzenia wymagające udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Zdarzenia ogółem	234	261	305
Pożary	40	93	45
Miejscowe zagrożenia ¹	164	140	245
Fałszywe alarmy	30	28	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Miejscowe zagrożenia były wywoływane najczęściej przez silne wiatry, opady deszczu, komunikacyjne, medyczne.

Rymanów na tle innych ośrodków – bezpieczeństwo

Wśród porównywanych ośrodków, Rymanów ma podobne wartości wskaźników liczby zagrożeń oraz zdarzeń wymagających interwencji jednostek straży pożarnej na 1000 osób, jak średnia dla województwa oraz m. Krosno. Jego wyniki są nieco lepsze od średniej dla

¹ Miejscowe zagrożenie to zdarzenia wynikające z rozwoju cywilizacyjnego, działań człowieka lub naturalnych sił przyrody, stwarzające zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska.

powiatu krośnieńskiego oraz zdecydowanie lepsze niż wartości uzyskiwane przez Duklę i Jedlicze.

Tabela nr 57. Wskaźniki dot. sytuacji stanowiących zagrożenie dla mieszkańców

Wyszczególnienie	Zdarzenia wymagające udziału jednostek ochrony p-pożarowej na 1000 ludności	Pożary przypadające na 1000 ludności	Miejscowe zagrożenia na 1000 ludności
Rymanów	19	3	15
Dukla	33	7	25
Iwonicz – Zdrój	13	3	9
Jedlicze	29	8	19
Woj. Podkarpackie	17	3	13
Powiat krośnieński	24	6	17
M. Krosno	18	4	13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Osobnym problemem w zakresie bezpieczeństwa jest położenie kilku miejscowości, w tym Rymanowa wzdłuż drogi krajowej nr 28 – odcinek Krosno – Sanok. Olbrzymi wzrost natężenia ruchu powoduje coraz większe zagrożenie w ruchu drogowym, a także utrudnia codzienne funkcjonowanie mieszkańców, gospodarstw rolnych oraz zakładów położonych w pobliżu tej drogi. Bezpieczeństwo pieszych zmniejsza także brak odpowiedniej infrastruktury przy drogach – chodników i oświetlenia.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie bezpieczeństwa

- Zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym ze względu na drogę krajową oraz duży udział wąskich dróg z brakiem chodników i oświetlenia;
- Braki w zakresie infrastruktury oraz niewystarczająca ilość wyposażenia służb działających na rzecz bezpieczeństwa mieszkańców.

Priorytet III.6. Środowisko naturalne i dziedzictwo przyrodnicze

Gminę Rymanów, a zwłaszcza jej południową część charakteryzują wysokie walory środowiskowe i krajobrazowe. Położona w prowincji Zewnętrzne Karpaty Zachodnie (wg. regionalizacji fizyczno–geograficznej Polski J. Kondrackiego) rozciąga się w obrębie Beskidu Środkowego i Pogórza Środkowobeskidzkiego. Część obszarów Gminy stanowi dziedzictwo przyrodnicze chronione polskim lub unijnym prawem. Co prawda w obrębie Gminy nie występują parki narodowe oraz krajobrazowe, zlokalizowany jest natomiast obszar uzdrowiskowy Rymanowa – Zdroju, chroniony utworzonymi tam strefami ochrony uzdrowiskowej o łącznej powierzchni 7 899 ha, w tym strefa A o powierzchni 115 ha, strefa B – 541 ha i strefa C – 7 243 ha. Ochrona uzdrowiskowa ma na celu ochronę warunków

naturalnych niezbędnych do prowadzenia i rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego. Najrozleglejszy obszar podlegający ochronie to tzw. Obszar Chronionego Krajobrazu Beskid Niski. Zajmuje ponad 65% powierzchni Gminy, w tym m.in. miejscowości Klimkówka, Sieniawa, Głębokie, Rymanów – Zdrój, Posada Górna, Bałucianka, Królik Polski, Wiśloczek, Puławy. Jego utworzenie miało za zadanie ochronę walorów uzdrowiskowych Rymanowa – Zdroju i Iwonicza – Zdroju oraz Jaśliskiego Parku Krajobrazowego. Wyjątkowe walory przyrodnicze i krajobrazowe Gminy Rymanów stanowią przedmiot ochrony w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Poszczególne obszary ochrony to:

- Specjalny Obszar Ochrony Ptaków Beskid Niski (PLB180002) charakteryzujący się największą w Polsce liczebnością orlika krzykliwego i puszczyka uralskiego; jest także ostoją orła przedniego, bociana czarnego, dzięcioła zielonosiwego, białostrzywego, białosztywego i trójpalczastego oraz muchołówki małej;
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Wiśłok Środkowy z Dopływami (PLH180030), który w Gminie Rymanów dotyczy krótkiego odcinka rzeki Wiśłok poniżej zbiornika Besko; został ustanowiony ze względu na ostoję cennych przyrodniczo gatunków ryb;
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Rymanów (PLH180016), ustanowiony dla ochrony miejsc żerowania dwóch gatunków nietoperzy w kościele w Rymanowie – Zdroju oraz cerkwi drewnianej w Sieniawie;
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Las Hrabeński (PLH180039), który obejmuje niewielki kompleks leśny otoczony krajobrazem kulturowym i posiadający bardzo dobrze zachowane runo leśne bogate w różnorodne gatunki flory i fauny;
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ładzin (PLH180038), stanowi jeden z największych płątów tradycyjnie użytkowanych i bogatych w gatunki łąk we wschodniej części Karpat.

Warto także zwrócić uwagę na użytek ekologiczny „Przełom Wiśłoka w Rudawce Rymanowskiej”, który zwłaszcza zimą stanowi niezwykle popularne w ostatnich latach miejsce odwiedzin turystów. Należy także wspomnieć o gatunkach chronionych i rzadko występujących, które mają swoje siedliska na terenie Gminy Rymanów. Są to m.in.:

- Jeż wschodni (*Erinaceus concolor*)
- Zaskroniec zwyczajny (*Natrix natrix*)
- Salamandra plamista (*Salamandra salamandra*)
- Cis pospolity (*Taxus baccata*)
- Zimowit jesienny (*Colchicum autumnale*)
- Niedźwiedź brunatny (*Ursus arctos*)

Stan środowiska naturalnego w ujęciu statystycznym na tle innych gmin i jednostek samorządowych oddaje poniższa tabela.

Tabela nr 58. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej w 2020 r.

Wyszczególnienie	Obszary prawnie chronione (ha)	Pomniki przyrody
Rymanów	11 542,60	8
Dukla	19 994,42	8
Iwonicz – Zdrój	3 866,30	8
Jedlicze	b/d	6
Woj. Podkarpackie	801 230,00	2087
Powiat krośnieński	65 962,90	93
M. Krosno	4,99	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (www.stat.gov.pl)

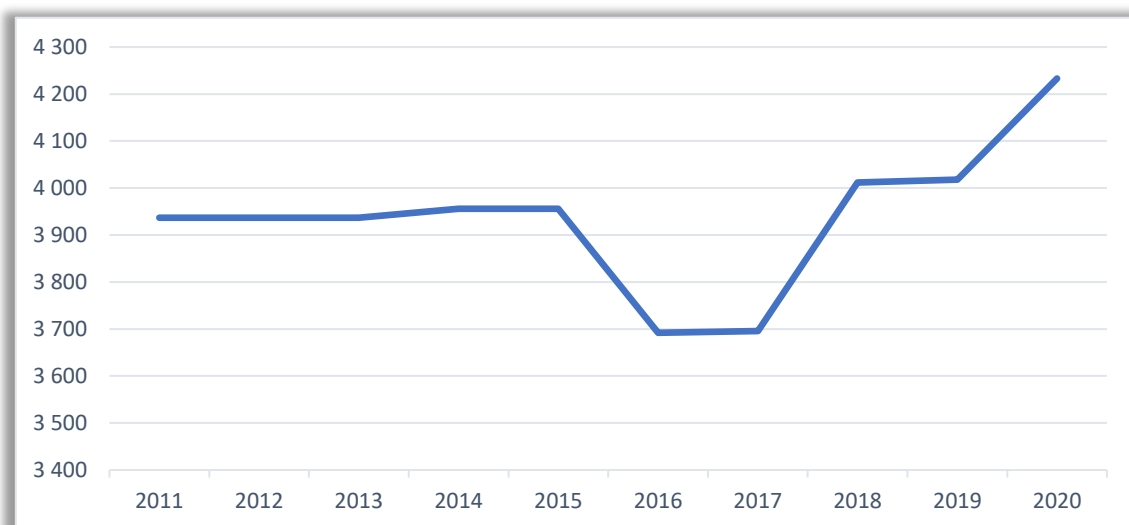
Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie środowiska naturalnego i dziedzictwa przyrodniczego

- Zagrożenie różnorodności biologicznej w wyniku presji antropologicznej oraz zmian klimatycznych – Stała ochrona różnorodności biologicznej Gminy Rymanów;
- Niska świadomość potrzeby ochrony środowiska wśród mieszkańców – Promocja i zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska, ograniczenia emisji substancji szkodliwych oraz efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Priorytet III.7. Planowanie przestrzenne

Planowanie przestrzenne na terenie Gminy Rymanów odbywa się na podstawie zapisów zawartych w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego oraz w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rymanów.

Wykres nr 49. Wielkość obszarów gminy posiadających MPZP (ha), lata: 2011–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Działania Gminy związane z opracowaniem planów koncentrują się przede wszystkim na obszarach o największej intensywności inwestycyjnej tj. Rymanów i najbliższe okolice oraz Rymanów – Zdrój. Łączna powierzchnia Gminy objęta obowiązującymi planami wynosi obecnie 4 233 ha, co stanowi ponad 25,4% całości terenu Gminy (Dane GUS za 2020 r.). Na terenie Gminy Rymanów obowiązuje 39 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych na podst. ustawy z 7 lipca 1994 r. oraz ustawy z 27 marca 2003 r. Wartość wskaźnika jest porównywalnie niższa do wybranych samorządów, za wyjątkiem Gminy Jedlicze, jest niższa również od średniej dla powiatu krośnieńskiego, niemniej jednak kilkakrotnie przekracza średnią wartość dla całego województwa.

Tabela nr 59. Planowanie przestrzenne w wybranych ośrodkach w 2020 r.

Wyszczególnienie	Udział terenów objętych planem miejscowym w powierzchni ogółem [%]
Rymanów	25,4
Dukla	100,0
Iwonicz – Zdrój	31,7
Jedlicze	7,3
M. Krosno	61,7
Powiat krośnieński	45,9
Woj. Podkarpackie	9,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (www.stat.gov.pl)

Inwestycja celu publicznego jest lokalizowana na podstawie planu miejscowego, a w przypadku jego braku – w drodze decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Podobnie dla inwestycji prywatnych, brak aktualnego mpzp stanowi konieczność uzyskania decyzji administracyjnej, w tym przypadku w postaci decyzji o warunkach zabudowy. Należy zaznaczyć, iż niektóre inwestycje do realizacji wymagają uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (np. duże obiekty handlowe, elektrownie wiatrowe). W poniższej tabeli ujęto skalę decyzji wydanych w 2020 r. odnośnie planowanych inwestycji na obszarach nie posiadających mpzp.

Tabela nr 60. Decyzje – lokalizacja inwestycji celu publicznego, warunki zabudowy, 2020 r.

Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego		szt.	27
Decyzje o warunkach zabudowy ogółem		szt.	64
W tym	Decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	szt.	46
	Decyzje dotyczące zabudowy usługowej	szt.	10
	Decyzje dotyczące innej zabudowy	szt.	8

Źródło: Raport o stanie Gminy Rymanów za 2020 r.

Gmina Rymanów charakteryzuje się współczynnikiem lesistości na poziomie 36,6%, co oznacza, że lasy zajmują niewiele ponad jedną trzecią jej powierzchni. Znacznym ograniczeniem w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym są obszary chronione, w szczególności:

- obszary Natura 2000,
- obszar chronionego krajobrazu Beskidu Niskiego.

Na terenie Gminy Rymanów występują obszary wymagające działań rewitalizacyjnych. Zgodnie z przyjętą metodyką jako obszar zdegradowany wytypowano miejscowości – Rymanów i Rymanów – Zdrój. W obu miejscowościach występuje degradacja w sferze społecznej, przestrzenno–funkcjonalnej i technicznej. Wybrane miejscowości, które stanowią obszar zdegradowany posiadają potencjał rozwojowy w postaci koncentracji usług, położenia przy ważnych szlakach komunikacyjnych i turystycznych. Jednocześnie jest to obszar, który pełni ważną funkcję w życiu mieszkańców gminy.

Problemy i potrzeby rozwojowe w dziedzinie planowania i zagospodarowania przestrzennego

- Relatywnie wysoki potencjał konfliktów społecznych i presji środowiskowej w związku z rosnącym zapotrzebowaniem na obszary inwestycyjne, w tym dla inwestycji o znaczeniu krajowym i regionalnym – Zagospodarowanie obszarów strategicznej interwencji w ramach polityki funkcjonalno–przestrzennej gminy;
- Niewystarczające wykorzystanie planowania przestrzennego w stymulowaniu procesów inwestycyjnych – Rozwój kompetencji planistycznych z poszanowaniem zasad ochrony zasobów przestrzeni i krajobrazu;
- Występowanie terenów zdegradowanych – Przeprowadzenie procesu rewitalizacji i poprawy jakości życia na wybranych obszarach gminy.

Załącznik nr 3 Raport ewaluacyjny – ocena stopnia wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2012–2020

Raport obejmuje wyniki przeprowadzonej analizy stopnia wdrożenia założonych działań w ramach Strategii Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2012–2020. Każda spośród wyszczególnionych części raportu odnosi się kolejno do wyodrębnionych w ramach Strategii obszarów priorytetowych, tj. *Lecznictwo uzdrowiskowe, Przedsiębiorczość, Rolnictwo, Infrastruktura drogowa, Gospodarka komunalna, Edukacja i kultura, Opieka zdrowotna i socjalna, Sport i rekreacja, Turystyka*.

W poszczególnych częściach raportu odpowiadających obszarom strategicznym analizą objęto stopień realizacji celów szczegółowych oraz zaplanowanych inwestycji w formie projektów priorytetowych.

Stopień realizacji poszczególnych projektów określono korzystając ze skali trójstopniowej, tj.:

- wysoki (zadanie zrealizowane w całości lub będące na ukończeniu);
- zaawansowany (zadanie w trakcie realizowane, część inwestycji ukończona);
- niski (zadanie pozostawione bez realizacji, zaniechane lub realizowane na poziomie dokumentacji koncepcyjnej, pozwoleń administracyjno–prawnych, wstępnych działań budowlanych).

W podsumowaniu raportu przedstawiono łączne dane odnośnie poziomu realizacji wszystkich założonych działań oraz wnioski z oceny procesu wdrażania Strategii.

I. Lecznictwo uzdrowiskowe

Głównym celem priorytetu pierwszego było wspieranie rozwoju usług uzdrowiskowych służących wzrostowi liczby osób korzystających z usług lecznictwa uzdrowiskowego.

Cele strategiczne:

- Poszerzenie liczby profili leczniczych oferowanych przez Uzdrowisko;
- Wykorzystanie zasobów wód geotermalnych zlokalizowanych na terenie gminy.

Realizacji priorytetu I oraz założonych celów miały posłużyć następujące projekty priorytetowe:

- Likwidacji barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych w Gminie Rymanów (1.1);
- Wykorzystanie zasobów wód geotermalnych w Rudawce Rymanowskiej (1.2);
- Budowa pijalni wód mineralnych w Rymanowie – Zdroju (1.3);
- Zagospodarowania istniejących budynków sanatoryjnych (1.4);
- Budowa domu zdrojowego w Rymanowie – Zdroju (1.5);

- Budowa kompleksu sportowo – rekreacyjnego na terenie starego basenu w Rymanowie – Zdroju (1.6).

Zestawienie podsumowujące poziom realizacji priorytetu

Nr projektu	Stopień realizacji	Uwagi	
Projekt 1.1	Wysoki	3,0	Realizowano działania na obszarze całej gminy, w tym inwestycje samorządowe oraz prace prowadzone przez podmioty prywatne;
Projekt 1.2	Zaawansowany	2,0	Poczyniono ustalenia i prace koncepcyjne odnośnie utworzenia uzdrowiska w Rudawce Rymanowskiej, przeprowadzono działania modernizacyjne i rozbudowę ośrodka na obszarze wód geotermalnych i źródeł mineralnych;
Projekt 1.3	Niski	1,0	Nie realizowano działań związanych z budową nowej pijalni wód mineralnych, niewielkie prace modernizacyjne realizowano w budynku istniejącej pijalni wód;
Projekt 1.4	Zaawansowany	2,0	W okresie objętym Strategią nie realizowano prac dotyczących budynków Leliwa, Gozdawa i Krystyna, prace modernizacyjne dotyczyły funkcjonujących obiektów, m.in. Anna, Zimowit i Eskulap;
Projekt 1.5	Niski	1,0	Nie realizowano działań związanych z budową domu zdrojowego;
Projekt 1.6	Wysoki	3,0	Inwestycja została całkowicie zrealizowana – powstał nowy kompleks basenowy wraz z częścią rekreacyjno–parkową.
Średnia wartość		2,0	

Średni stopień realizacji niniejszego obszaru inwestycyjnego należy ocenić jako zaawansowany (2,0), przy czym poziom realizacji zadań należących do Gminy był wyższy od inwestycji ujętych w Strategii po stronie podmiotów świadczących usługi o charakterze sanatoryjno–leczniczym, w tym m.in. Uzdrowisko Rymanów S.A.

Poniżej przedstawiono wyniki analizy stopnia realizacji projektów priorytetowych:

Projekt likwidacji barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych w Gminie Rymanów (1.1)

Likwidacja barier architektonicznych była elementem wielu inwestycji na terenie Gminy, realizowanych ze środków własnych oraz przy udziale funduszy europejskich (realizacja

horyzontalnej polityki niedyskryminacji). Poniżej wskazano przykładowe inwestycje, w ramach których uwzględniono ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami:

- Rewitalizacja rynku w Rymanowie – realizowany przez gminę projekt rewitalizacji rynku ma na względzie pozbycie się barier architektonicznych, tak aby dostęp do obiektu był możliwy również dla osób niepełnosprawnych.
- Rozbudowa sanatorium dziecięcego Anna – zakończony projekt rozbudowy sanatorium dziecięcego Anna, również przyczynił się do wyeliminowania barier architektonicznych. Obiekt przeznaczony jest dla matek z dziećmi, również tymi niepełnosprawnymi. Dlatego budynek został wyposażony w windy oraz podnośnik dla osób niepełnosprawnych, łazienki w każdym pokoju, łazienki również przystosowane dla osób niepełnosprawnych czy nowoczesny system monitorowania każdego poziomu.
- Nowy budynek GOK w Rymanowie – zakończona rozbudowa budynku umożliwiła zapewnienie jego dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (podjazd na zewnątrz budynku, odpowiednia szerokość drzwi, windy).

Projekt wykorzystania zasobów wód geotermalnych w Rudawce Rymanowskiej (1.2)

Przeprowadzono prace koncepcyjne oraz ustalenia odnośnie wykorzystania zasobów wód geotermalnych oraz utworzenia Uzdrowiska w Rudawce Rymanowskiej na bazie źródeł mineralnych siarczkowych i solanek jodowo-bromowych. Istniejące surowce przyrodolecznicze oraz klimat i położenie stwarzają dużą szansę na utworzenie Uzdrowiska w Rudawce Rymanowskiej. Właściciele ośrodka przeprowadzili prace modernizacyjne oraz rozbudowę infrastruktury rekreacyjno-turystycznej (pawilon, hotel).

Projekt budowy pijalni wód mineralnych w Rymanowie – Zdroju (1.3)

Zadanie nie było realizowane w okresie objętym Strategią. Bieżące prace modernizacyjne prowadzono w obrębie istniejącego zabytkowego budynku pijalni wód, którego właścicielem jest Uzdrowisko Rymanów SA.

Projekt zagospodarowania istniejących budynków sanatoryjnych (1.4)

W okresie objętym Strategią nie realizowano prac mających na celu ożywienie zabytkowych obiektów uzdrowskich, obecnie nie użytkowych, tj. Leliwa, Gozdawa i Krystyna. W ramach realizacji projektów dofinansowanych ze środków wspólnotowych (RPO WP 2014–2020) przeprowadzono prace modernizacyjne funkcjonujących obiektów, tj. m.in. szpitale uzdrowskie/zakłady przyrodolecznicze –Anna, Zimowit, Gołąbek, Opatrzność i Eskulap.

Projekt budowy domu zdrojowego w Rymanowie – Zdroju (1.5)

Zadanie nie było realizowane w okresie objętym Strategią.

Budowa kompleksu sportowo – rekreacyjnego na terenie starego basenu w Rymanowie– Zdroju (1.6)

Inwestycja realizowana przy pomocy środków unijnych w latach 2019–2020 (RPO WP, koszt

realizacji ok. 14,5 mln zł, dofinansowanie ok. 7 mln zł). Nowy kompleks basenowy powstał w miejscu starego basenu. Składa się z trzech basenów otwartych, tj. brodzika dla dzieci, basenu z częścią rekreacyjną oraz basenu do pływania. W ramach kompleksu basenowego powstał również budynek technologiczny, pawilon sanitarno-szatniowy, portiernia, boisko do piłki plażowej oraz parking. Cały teren basenowy został ogrodzony. Dodatkowo wybudowano siłownię plenerową i alejki spacerowe mieszczące się obok basenu w części otwartej (część parkowa ze ścieżkami: rowerową, dydaktyczną i ruchową, altana parkowa i wiata wypoczynkowa).

II. Przedsiębiorczość

Drugi priorytet strategiczny został określony jako tworzenie warunków do napływu inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych oraz poszerzenie rynku pracy. Jego celem strategicznym była lokalizacja i rozwój w gminie nowych podmiotów gospodarczych umożliwiające w perspektywie strategicznej wzrost o 15% liczby miejsc pracy.

Realizacji priorytetu II oraz założonego celu strategicznego miały posłużyć dwa projekty priorytetowe:

- Opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy (2.1);
- Budowa nowego budynku Urzędu Gminy (2.2).

Zestawienie podsumowujące poziom realizacji priorytetu

Nr projektu	Stopień realizacji		Uwagi
Projekt 2.1	Zaawansowany	2,0	W wyniku realizacji prac nastąpił wzrost liczby MPZP na obszarze Gminy (o ok. 30%). Działania dotyczyły obszarów o dużej atrakcyjności inwestycyjnej tj. Rymanowa i okolic oraz Rymanowa – Zdroju.
Projekt 2.2	Wysoki	3,0	Zadanie zrealizowano w latach 2013–15. Powstał nowoczesny budynek trzykondygnacyjny o powierzchni użytkowej ponad 1 600 metrów kwadratowych.
Średnia wartość		2,5	

Średni stopień realizacji niniejszego obszaru inwestycyjnego należy ocenić jako wysoko zaawansowany (2,5), zadania były realizowane w całości przez Gminę.

Poniżej przedstawiono wyniki analizy stopnia realizacji projektów priorytetowych:

Opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy (2.1)

W okresie realizacji Strategii liczba aktualnych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy wzrosła o ok. 30% (od 29 do 37 szt., dane GUS). Działania Gminy związane z opracowaniem planów koncentrowały się na obszarach o największej atrakcyjności

inwestycyjnej tj. Rymanów i najbliższe okolice oraz Rymanów – Zdrój. Łączna wartość powierzchni Gminy objęta obowiązującymi planami wynosi obecnie ponad 24%.

Projekt budowy nowego budynku Urzędu Gminy (2.2)

Inwestycję zrealizowano w latach 2013–2015 (łącznie koszt ok. 6 mln zł). Zakres rzeczowy zadania obejmował: rozbiórkę starego budynku Urzędu Gminy, budowę nowego budynku wraz z przyłączami i instalacjami wewnętrznymi oraz wyposażeniem, budowę budynku gospodarczo-garażowego, budowę parkingu od strony wschodniej i zachodniej budynku, budowę oświetlenia zewnętrznego, budowę chodników, dojazdów i ogrodzenia działki, zagospodarowanie terenu tj. m.in.: zasiewy, nasadzenia, montaż elementów małej architektury.

III. Rolnictwo

Podstawowym celem trzeciego priorytetu jest zapewnienie dobrych warunków działania gospodarstw rolnych oraz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

Cele strategiczne określono w następujący sposób:

- Poprawa warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych na terenie gminy skutkująca wzrostem dochodów gospodarstw rolnych;
- Tworzenie alternatywnych w stosunku do tradycyjnego rolnictwa źródeł dochodów poprzez różnicowanie działalności na obszarach wiejskich.

Do najważniejszych działań priorytetowych zaliczono tworzenie i modernizacją dróg dojazdowych do pól, scalanie gruntów, modernizacja instalacji melioracyjnych, remont wałów przeciwpowodziowych oraz budowa biogazowni rolniczych na terenie gminy.

W ramach niniejszego obszaru tematycznego określono następujące projekty priorytetowe:

- Budowa i modernizacja dróg dojazdowych do pól (3.1);
- Scalanie gruntów w Gminie (3.2);
- Wykonanie nowych i remont istniejących instalacji melioracyjnych (3.3);
- Remont wałów przeciwpowodziowych (3.4);
- Budowa biogazowni rolniczych na terenie gminy (3.5).

Zestawienie podsumowujące poziom realizacji priorytetu

Nr projektu	Stopień realizacji		Uwagi
Projekt 3.1	Wysoki	3,0	Zadanie realizowane na bieżąco w każdym roku budżetowym, przy udziale środków Gminy oraz Województwa Podkarpackiego
Projekt 3.2	Niski	1,0	Zadanie nie było realizowane w szerszym zakresie, sporadycznie na rzecz i przez prywatnych właścicieli.
Projekt 3.3	Zaawansowany	2,0	Zadanie częściowo zrealizowane,

			w szczególności w zakresie konserwacji i utrzymaniu urządzeń melioracyjnych na terenie wybranych miejscowości Gminy.
Projekt 3.4	Zaawansowany	2,0	Zadanie częściowo realizowane wzdłuż rzek Wiśtok (Sieniawa), Tabor (Rymanów – Zdrój) i Flora (Klimkówka).
Projekt 3.5	Niski	1,0	Inwestycja z założenia przeznaczona dla prywatnych inwestorów przy wsparciu ze środków zewnętrznych UE. Zadanie nie było realizowane ze względu na szereg czynników: złożone, kosztochłonne przedsięwzięcie, trudne zarówno z technicznego, jak i prawnego punku widzenia (brak jednoznacznych regulacji prawnych).
Średnia wartość		1,8	

Poziom realizacji niniejszego obszaru strategicznego można ocenić jako średnio zaawansowany (1,8). Podobnie jak w przypadku priorytetu pierwszego realizacja większości zadań dotyczyła własności prywatnych lub wyspecjalizowanych podmiotów zewnętrznych odpowiedzialnych np. za utrzymanie rzek i wałów przeciwpowodziowych. Działania pozostające w gestii Gminy były realizowane na bieżąco, przy wysokim poziomie zaawansowania.

Analiza stopnia realizacji projektów priorytetowych:

Projekt budowy i modernizacji dróg dojazdowych do pól (3.1)

W okresie wdrażania Strategii działania we wskazanym zakresie były realizowane na bieżąco i ujmowane w rocznych budżetach Gminy. Łącznie w ciągu 9 lat wydatkowano na powyższy cel ponad 1 mln zł. Zadanie finansowane ze środków Województwa Podkarpackiego oraz Gminy Rymanów. Poniżej zamieszczono szczegółowe zestawienie wydatków:

Lp.	Nazwa zadania inwestycyjnego	Rok realizacji	Wartość
1.	Budowa i modernizacja dróg dojazdowych do gruntów rolnych Rymanów – Łazy	2012 r.	72 516,10 zł
2.	Budowa i modernizacja dróg dojazdowych do gruntów rolnych w obrębie miejscowości Królik Polski, Bałucianka	2013 r.	103 259,83 zł
3.	Budowa i modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w obrębie miejscowości Królik Polski	2014 r.	70 450, 34 zł
4.	Przebudowa i modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w obrębie Klimkówka	2015 r.	35 996,50 zł
5.	Budowa i modernizacja drogi dojazdowej do gruntów	2016 zł	55 000,06 zł

	rolnych w obrębie miejscowości Królik Polski		
6.	Budowa i modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w obrębie miejscowości Królik Polski	2017 r.	69 805,65 zł
7.	Budowa i modernizacja dróg dojazdowych do gruntów rolnych w obrębie Bałucianka i Królik Wołoski	2018 r.	259 662,10 zł
8.	Budowa i modernizacja drogi dojazdowej do gruntów rolnych w obrębie Bzianka	2019 r.	108 295,47 zł
9.	Budowa i modernizacja dróg dojazdowych do gruntów rolnych w obrębie Ladzin, Bzianka i Królik Polski	2020 r.	282 808,49zł

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu za lata 2012–2017, Raporty o stanie Gminy za lata 2018–2020

Projekt scalania gruntów w Gminie (3.2)

W okresie realizacji Strategii nie realizowano istotnych, systemowych działań odnośnie scalenia gruntów, co polegałoby na wydzieleniu nowych działek ewidencyjnych, o innym ukształtowaniu w stosunku do pierwotnych, w celu doprowadzenia do zmniejszenia ilości małych, rozproszonych działek składających się na gospodarstwo, oraz do powiększenia ich średniej wielkości. Prace tego typu były prowadzone sporadycznie przez i na rzecz prywatnych właścicieli oraz dotyczyły stosunkowo niewielkich obszarów.

Projekt wykonania nowych i remontu istniejących instalacji melioracyjnych (3.3)

Zadanie było realizowane w istotnym zakresie, m.in. w latach 2013–2014 przez Gminną Spółkę Wodną Rymanów oraz Rejonowy Związek Spółek Wodnych w Krośnie – inwestycja polegała na wykonaniu konserwacji i utrzymaniu urządzeń melioracyjnych w miejscowościach: Bzianka, Klimkówka, Ladzin, Milcza, Posada Dolna, Rymanów, Sieniawa, Wróblak Królewski, Wróblak Szlachecki.

Projekt remontu wałów przeciwpowodziowych (3.4)

Zadanie częściowo realizowane w ramach prac bieżących, wzdłuż rzek Wisłok (Sieniawa), Tabor (Rymanów – Zdrój) i Flora (Klimkówka).

Projekty budowy biogazowni rolniczych na terenie gminy (3.5)

Inwestycja z założenia przeznaczona dla prywatnych inwestorów przy wsparciu ze środków zewnętrznych UE. Zadanie nie było realizowane ze względu na szereg czynników: złożone, kosztochłonne przedsięwzięcie, trudne zarówno z technicznego, jak i prawnego punktu widzenia (brak jednoznacznych regulacji prawnych).

IV. Infrastruktura drogowa

Priorytet czwarty obejmował poprawę stanu bezpieczeństwa komunikacyjnego oraz dostępności komunikacyjnej miejscowości gminy. Jego celem strategicznym była budowa i rozbudowa dróg, chodników, mostów i oświetlenia drogowego. W ramach zaplanowanych zadań ujęto projekty budowy i modernizacji dróg gminnych, budowy i przebudowy mostów

oraz budowy chodników i oświetlenia wzdłuż dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

We wskazanym obszarze tematycznym uwzględniono następujące projekty priorytetowe:

- Budowa i modernizacja dróg gminnych (4.1);
- Budowa mostu na Wisłoku w miejscowości Pastwiska (4.2);
- Przebudowa mostu na drodze wojewódzkiej w Rymanowie – Zdroju (4.3);
- Budowa mostów łączących ul. Gospodarską i Jasna oraz ul. Grunwaldzką i Parkową w Rymanowie (4.4);
- Budowa chodników i oświetlenia wzdłuż drogi krajowej (4.5);
- Budowa chodników i oświetlenia wzdłuż dróg wojewódzkich (4.6);
- Budowa chodników i oświetlenia wzdłuż dróg powiatowych (4.7).

Zestawienie podsumowujące poziom realizacji priorytetu

Nr projektu	Stopień realizacji		Uwagi
Projekt 4.1	Zaawansowany	2,0	Zadanie częściowo zrealizowane – modernizacja dróg gminnych na terenie Rymanowa i Rymanowa – Zdroju oraz Bałucianki, Głębokiego, Klimkówki, Królika Polskiego, Puław i Sieniawy. Prace koncepcyjne dot. budowy nowego ciągu drogowego – nowej drogi krajowej nr 28, która będzie omijała Miejsce Piastowe, Iwonicz, Rymanów, Besko i Zarszyn (planowana realizacja – lata 2025–2028).
Projekt 4.2	Wysoki	3,0	Zadanie zrealizowane w 2014 r. – budowa nowego mostu wraz z dojazdami w miejscowości Pastwiska na rzece Wisłok.
Projekt 4.3	Wysoki	3,0	Projekt zrealizowany w 2013 r. – przebudowa mostu przez rzekę Tabor w m. Rymanów – Zdrój.
Projekt 4.4	Wysoki	3,0	Inwestycja w całości wykonana, powstały dwie kładki pieszo–jezdne na rzece Tabor.
Projekt 4.5	Zaawansowany	2,0	Inwestycja częściowo zrealizowana– budowa chodnika i oświetlenia na terenie Klimkówki i Rymanowa (wybrane odcinki).
Projekt 4.6	Zaawansowany	2,0	Zadanie częściowo zrealizowane, budowa nowoczesnego oświetlenia na trasie Bzianka–Rymanów Zdrój (DW 887) oraz w Sieniawie (DW 889), opracowanie dokumentacji technicznej – budowa chodników wzdłuż dróg wojewódzkich w miejsc.: Bzianka, Milcza, Wróblak Szlachecki, Ładzin, Posada Górna, Rymanów – Zdrój i Królik

			Polski.
Projekt 4.7	Wysoki	3,0	Zadanie zrealizowane na wysokim poziomie zaawansowania. Remont dróg powiatowych nr 1947R Krosno – Targowiska – Wróblík Szlachecki (m. Wróblík Królewski i Wróblík Szlachecki) oraz nr 2008R Wróblík Królewski – Ladzin (m. Wróblík Królewski) – inwestycje objęły remont i budowę chodników. Realizacja inwestycji polegającej na przebudowie drogi powiatowej nr 2009R wraz z budową chodnika w Klimkówce (budowa jednostronnego chodnika wraz z siecią oświetlenia ulicznego)
Średnia wartość		2,6	

Średni stopień realizacji niniejszego obszaru inwestycyjnego można ocenić jako wysoko zaawansowany (2,6). W przypadku tego priorytetu wszystkie inwestycje były na bieżąco realizowane przy skutecznym wykorzystaniu środków finansowych na realizację inwestycji drogowych.

Analiza stopnia realizacji projektów priorytetowych:

Projekt budowy i modernizacji dróg gminnych (4.1)

Na całościowe zadanie składały się cztery subprojekty dotyczące – budowy obwodnicy dla Rymanowa, drogi Królik Polski–Wisłoczek, drogi od Bałucianki w kierunku Iwonicza – Zdroju oraz remontów dróg gminnych w pozostałych miejscowościach. Prace zostały częściowo zrealizowane – rozbudowa, przebudowa i remonty dróg gminnych były realizowane w całym okresie objętym Strategią, przy udziale środków własnych i dofinansowania zewnętrznego. Prace modernizacyjne obejmowały drogi na terenie Rymanowa i Rymanowa – Zdroju oraz Bałucianki, Głębokiego, Klimkówki, Królika Polskiego, Puław i Sieniawy. W poniższym zestawieniu ujęto wybrane zadania inwestycyjne, które przeprowadzono w ramach realizacji Strategii w zakresie modernizacji dróg gminnych (wybrane inwestycje).

Lp.	Nazwa inwestycji	Wartość /w mln zł/	Rok	Źródło dofinansowania
1	Przebudowa drogi na dz. nr ewid. 1613 (0,4 km) w Głębokiem	0,10	2013	Podkarpacki Urząd Wojewódzki
2	Przebudowa drogi na dz. nr ewid. 99/2, 255/8, 158/2, 148/1, 147/3, 225/1 (0,5 km) w Bałuciance	0,26	2015	MSWiA
3	Remont drogi na dz. nr ewid. 894 (1,0 km)	0,15	2015	MSWiA

	w Króliku Polskim			
4	Remont drogi na dz. nr ewid. 8 (0,5 km) w miejscowości Puławy	0,08	2016	MSWiA
5	Przebudowa dróg: nr 130812R (0,2 km) oraz nr 130828R (0,2 km) w Króliku Polskim	0,15	2017	MSWiA
6	Przebudowa drogi nr130461R (1,4 km) wraz drogą wewnętrzną w Klimkówce	1,69	2018	Rządowy Program wsparcia Lokalnej Infrastruktury Drogowej
7	Przebudowa drogi nr 130461R (1,2 km) wraz z drogami wewnętrznymi w Klimkówce	1,08	2019	Fundusz Dróg Samorządowych
8	Przebudowa drogi nr130365R (0,8 km) w Sieniawie	0,78	2019	Fundusz Dróg Samorządowych
9	Razem	4,29	-	-

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu za lata 2012–2017, Raporty o stanie Gminy za lata 2018–2020

W przypadku budowy obwodnicy Rymanowa w okresie realizacji Strategii powstało rozwiązanie polegające na budowie nowego ciągu drogowego, nowej drogi krajowej nr 28, która będzie omijała Miejsce Piastowe, Iwonicz, Rymanów, Besko i Zarszyn. Jest to propozycja będąca uzupełnieniem rozwiązań komunikacyjnych uwzględniających przede wszystkim drogę ekspresową S-19 oraz stanowiąca alternatywę dla obwodnic Rymanowa, Beska i Zarszyna. Plan rządowy zakłada, że inwestycja zostanie zrealizowana w latach 2025–2028 (Program budowy 100 obwodnic na lata 2020–2030).

Projekt budowy mostu na Wisłoku w miejscowości Pastwiska (4.2)

Projekt został ukończony w grudniu 2014 r. w ramach rozbudowy drogi powiatowej nr 2113R Pastwiska – Puławy, polegającej na wykonaniu nowego mostu wraz z dojazdami w miejscowości Pastwiska na rzece Wisłok.

Projekt przebudowy mostu na drodze wojewódzkiej w Rymanowie – Zdroju (4.3)

Inwestycja została wykonana w całości w 2013 r. w ramach projektu pn. „Przebudowa mostu przez rzekę Tabor w m. Rymanów – Zdrój w ciągu drogi wojewódzkiej nr 887 Brzozów – Daliowa”. Inwestycję przeprowadził Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich, wartość kontraktu wyniosła ok. 5,5 mln zł, wartość dofinansowania z rezerwy subwencji ogólnej Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej – 2,7 mln zł.

Projekt budowy mostów łączących ul. Gospodarską i Jasną oraz ul. Grunwaldzką i Parkową w Rymanowie (4.4)

W okresie objętym Strategią zostały zrealizowane obydwie projekty dotyczące budowy mostów. We wrześniu 2017 r. zakończyła się realizacja zadania pn. „Remont kładki pieszo – jezdnej przez rz. Tabor w km 17+251 jej biegu – nr działki ewid. 1507/3 pomiędzy ul. Jasną i ul. Gospodarską w m. Rymanów nr działek ewid. 1577, 1506, 1515/1, 1515/2” (wartość ok. 1 mln zł). Natomiast w sierpniu 2018 r. zakończony został remont kładki pieszo-jezdnej przez rzekę Tabor pomiędzy ul. Parkową i ul. Grunwaldzką w Rymanowie. Zakres robót obejmował remont przyczółków, istniejących skrzydeł i korpusu podpór, elementów wyposażenia kładki oraz remont nawierzchni bitumicznej na moście i w obrębie dojazdów niezbędnych do wykonania remontu kładki.

Projekt budowy chodników i oświetlenia wzdłuż drogi krajowej (4.5)

Zadanie zostało zrealizowane, przez co należy rozumieć budowę chodnika od Klimkówki do Rymanowa (do skupu złomu) oraz budowę oświetlenia na kluczowych odcinkach, tj. w Klimkówce przy Dworze Ostoja oraz w Rymanowie od pierwszych zabudowań do stacji Orlen.

Projekt budowy chodników i oświetlenia wzdłuż dróg wojewódzkich (4.6)

W trakcie realizacji Strategii opracowano dokumentację techniczną dla zadania pn. „Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 887 Brzozów-Rymanów –Daliowa polegająca na budowie chodników”- pracami projektowymi objęto budowę chodników wzdłuż drogi wojewódzkiej w miejscowościach Bzianka, Milcza, Wróblak Szlachecki, Ladzin, Rymanów, Posada Górna, Rymanów – Zdrój i Królik Polski oraz drogi wojewódzkiej 889 Sieniawa – Szczawne w miejscowości Sieniawa.

W 2018 r. uruchomiono nowe oświetlenia uliczne zlokalizowane w miejscowościach Bzianka, Milcza, Wróblak Królewski, Bałucianka, Głębokie, Sieniawa, Rymanów, Posada Górna, Rymanów-Zdrój – w dużej części oświetlenie zlokalizowane wzdłuż dróg wojewódzkich nr 887 i 889 (łącznie 140 kpl. słupów oświetleniowych na długości ok. 6 km).

Projekt budowy chodników i oświetlenia wzdłuż dróg powiatowych (4.7)

W 2017 r. zakończono zadanie polegające na przebudowie dróg powiatowych nr 1974R Krosno – Targowiska – Wróblak Szlachecki w miejscowościach Targowiska, Widacz, Wróblak Królewski i Wróblak Szlachecki oraz nr 2008R Wróblak Królewski – Ladzin w miejscowości Wróblak Królewski. Zakres prac, który był prowadzony równolegle na obydwu drogach obejmował m.in. budowę chodników na odcinku 640 mb. Od 2018 r. była realizowana inwestycja polegająca na przebudowie drogi powiatowej nr 2009R wraz z budową chodnika w Klimkówce (budowa jednostronnego chodnika wraz z siecią oświetlenia ulicznego na odcinku o długości 854 m).

V. Gospodarka komunalna

Priorytet piąty koncentruje się na działaniach sprzyjających utrzymaniu satysfakcjonującego poziomu czystości ekologicznej i estetyki gminy. Dla powyższego obszaru priorytetowego określono dwa cele strategiczne, tj.:

- Zapewnienie efektywnego systemu odbioru ścieków i śmieci oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii;
- Poprawa estetyki miejscowości gminy.

W ramach priorytetu uwzględniono projekty dotyczące rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz modernizację gminnej oczyszczalni ścieków. Zaplanowano również działania służące poprawie jakości wody pitnej w zbiorniku Sieniawa oraz wykonanie odwiertów wody pitnej, które stanowiłyby alternatywę dla obecnego ujęcia wody w Sieniawie. W priorytecie uwzględniono projekty dotyczące uregulowania cieków wodnych na terenie Gminy, jednocześnie wskazano na istotne znaczenie indywidualnych działań podejmowanych przez mieszkańców na rzecz wykorzystania energii odnawialnej, w tym energii słonecznej.

W ramach niniejszego obszaru tematycznego określono następujące projekty priorytetowe:

- Budowa i rozbudowa instalacji wodociągowej w Ładzinie, Wróbliku Szlacheckim, Wróbliku Królewskim, Milczy i Bziance (5.1);
- Budowa i rozbudowa instalacji kanalizacyjnej (5.2);
- Rozbudowa i modernizacja gminnej oczyszczalni ścieków w Rymanowie (5.3);
- Wykonanie odwiertów wody pitnej w Rymanowie i innych miejscowościach Gminy Rymanów, jako alternatywy dla obecnego ujęcia wody w Sieniawie (5.4);
- Poprawa jakości wody pitnej w zbiorniku Sieniawa (5.5);
- Uregulowanie cieków wodnych na terenie Gminy (5.6);
- Budowa farmy kolektorów słonecznych na terenie Gminy (5.7).

Zestawienie podsumowujące poziom realizacji priorytetu

Nr projektu	Stopień realizacji		Uwagi
Projekt 5.1	Zaawansowany	2,0	Zadanie częściowo zrealizowane: wykonano projekty techniczne obejmujące budowę i rozbudowę sieci wod. na terenie wybranych miejscowości Gminy oraz rozpoczęto budowę sieci wodociągowej we Wróbliku Królewskim. Na okres najbliższych lat przesunięto prace na terenie miejsc.: Wróblik Szlachecki, Milcza, Ładzin, Bzianka, Rymanów
Projekt 5.2	Zaawansowany	2,0	Zadanie częściowo zrealizowane – rozbudowano instalacje na obszarze Rymanowa– Zdroju oraz Bałucianki (inwestycja w trakcie),

			wybudowano małe oczyszczalnie przydomowe m.in. w miejscowościach Łazy, Wisłoczek, Puławy i Rudawka (inwestycje prywatne).
Projekt 5.3	Wysoki	3,0	Inwestycja zrealizowana dwuetapowo w latach 2012–2015 ze środków PROW i POIŚ. W latach 2017–2019 realizacja prac związanych odnawialnych źródeł energii (RPO WP). Kolejne działania rozwojowe planowane lub w trakcie realizacji.
Projekt 5.4	Wysoki	3,0	Wykonano odwierty wody pitnej w Rymanowie i w Bałuciance, w 2020 r. rozpoczęto prace nad budową ujęcia wody w Bałuciance (PROW).
Projekt 5.5	Wysoki	3,0	Inwestycja polegająca na modernizacji SUW w Sieniawie zrealizowana w latach 2010–2014 przez MPGK w Krośnie w ramach POIŚ.
Projekt 5.6	Zaawansowany	2,0	Projekt częściowo zrealizowany – zabezpieczona północna i zachodnia część Gminy – polder w miejscowości Klimkówka oraz regulacja rzeki Flora. Niezabezpieczona pozostaje południowa część Gminy, w tym regulacja potoku w m. Głębokie.
Projekt 5.7	Wysoki	3,0	Realizacja inwestycji o charakterze energetyki rozproszonej dla ok. 500 gospodarstw na terenie Gminy (lata 2018–2020), projekt realizowany przy udziale środków zewn. RPO WP.
Średnia wartość		2,6	

Poziom realizacji niniejszego obszaru inwestycyjnego należy ocenić jako bardzo zaawansowany (2,6). Inwestycje finansowane były zarówno ze środków budżetu gminy, jak i przy udziale dofinansowania unijnego. Znaczna część zadań została ukończona lub znajduje się na istotnym poziomie zaawansowania.

Analiza stopnia realizacji projektów priorytetowych:

Projekt budowy i rozbudowy instalacji wodociągowej w Ładzinie, Wróbliku Szlacheckim, Wróbliku Królewskim, Milczy, Bziance (5.1)

Projekt został częściowo zrealizowany poprzez następujące zadania:

- opracowanie dokumentacji technicznej obejmującej wodociągowe sieci rozdzielcze w miejscowościach Rymanów, Ładzin, Wróblik Szlachecki, Wróblik Królewski, Milcza ze Zmysłówką oraz Bzianka (wartość ok. 0,5 mln zł, 2017 r.);

- realizacja projektu pn. „Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Wróblik Królewski, Gmina Rymanów” (wartość ok. 2,7 mln zł, dofinansowanie w ramach RPO WP – 1,4 mln zł, lata: 2020–21).

W kolejnym okresie planuje się realizację prac dotyczących budowy sieci wodociągowej w miejscowościach Wróblik Szlachecki, Milcza, Ladzin, Bzianka i Rymanów.

Projekt budowy i rozbudowy instalacji kanalizacyjnej (5.2)

Zadania zostało określono w formie czterech subprojektów polegających na przebudowie i rozbudowie instalacji kanalizacyjno-sanitarnej w Rymanowie – Zdroju, budowie instalacji kanalizacyjnej w Bałuciance i w Łazach oraz budowie oczyszczalni przydomowych w Rudawce Rymanowskiej, Puławach i Wiśloczku.

Zaplanowane działania zostały częściowo zrealizowane – rozbudowano instalacje na obszarze Rymanowa – Zdroju (ul. Ogrodowa, Słoneczny Stok, PCK, lata 2012–18) oraz Bałucianki (inwestycja w trakcie, lata 2020–21), wybudowano małe oczyszczalnie przydomowe m.in. w miejscowościach Łazy, Wiśloczek, Puławy i Rudawka (inwestycje prywatne realizowane sukcesywnie przez cały okres objęty Strategią).

W 2020 r. rozpoczęto inwestycję dotyczącą budowy kanalizacji sanitarnej i ujęcia wody w miejscowości Bałucianka (wartość projektu – 3,6 mln zł, w tym dofinansowanie z PROW – 1,8 mln zł).

Projekt rozbudowy i modernizacja gminnej oczyszczalni ścieków w Rymanowie (5.3)

Inwestycja została zrealizowana dwuetapowo w latach 2012–2015 ze środków PROW i POiŚ (łącznie wartość ok. 8 mln zł, w tym dofinansowanie ok. 3,5 mln zł). W ramach prac inwestycyjnych dokonano rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej umożliwiającej odbiór i oczyszczenie ścieków komunalnych (modernizacja procesu oczyszczania).

W latach 2017–2019 przeprowadzono prace związane z budową instalacji odnawialnych źródeł energii – instalacja fotowoltaiczna oraz turbina wiatrowa (RPO WP, wartość zadania ok. 1,5 mln zł, dofinansowanie z RPO WP – 1,0 mln zł). Instalacje dostarczają energię elektryczną na potrzeby obiektu oczyszczalni oraz Urzędu Gminy Rymanów.

Kolejne działania rozwojowe związane z oczyszczalnią są realizowane na bieżąco oraz planowane w kolejnych latach.

Wykonanie odwiertów wody pitnej w Rymanowie i innych miejscowościach Gminy Rymanów, jako alternatywy dla obecnego ujęcia wody w Sieniawie (5.4)

Zadanie zostało zrealizowane poprzez wykonanie odwiertów wody pitnej w Rymanowie (ul. Kalwaria) i w Bałuciance. Kontynuację tych prac stanowi rozpoczęta w 2020 r. budowa ujęcia wody w Bałuciance (dofinansowanie w ramach PROW).

Projekt poprawy jakości wody pitnej w zbiorniku Sieniawa (5.5)

Inwestycja polegająca na modernizacji Zakładu Uzdatniania Wody w Sieniawie została

zrealizowana w latach 2010–2014 (MPGK w Krośnie w ramach POIŚ, wartość ok. 30 mln zł). Jej efektem było unowocześnienie procesu technologicznego uzdatniania wody, wzrost wydajności zakładu oraz jakości produkowanej wody, dostosowanej do zapotrzebowania oraz dyrektyw unijnych w zakresie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

Projekt uregulowania cieków wodnych na terenie Gminy (5.6)

Zadanie było realizowane poprzez trzy subprojekty, tj. regulacja rzeki Tabor w Króliku Polskim, rzeki Flory oraz potoku w miejscowości Głębokie.

Projekt został częściowo zrealizowany – zabezpieczono północną i zachodnią część Gminy – poprzez budowę polderu w miejscowości Klimkówka (regulacja rzeki Flory). Niezabezpieczona pozostaje w dalszym ciągu południowa część Gminy, w tym regulacja potoku w m. Głębokie (zadanie znajduje się w gestii Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie).

Projekt budowy farmy kolektorów słonecznych na terenie gminy (5.7)

Główną formą realizacji niniejszego zadania był projekt partnerski pn. „Wsparcie energetyki rozproszonej wśród mieszkańców Gmin Jaśliśka, Lesko, Rymanów” w latach 2018–2020. Łączna wartość wydatków na terenie Gminy Rymanów wyniosła 7,5 mln zł, w tym dofinansowanie z RPO WP – 4,7 mln zł. W projekcie przeprowadzono montaż instalacji kolektorów słonecznych, fotowoltaiki i kotłów na biomasę (pellet) na rzecz ok. 500 gospodarstw domowych na terenie Gminy Rymanów.

VI. Edukacja i kultura

Priorytet szósty obejmował działania na rzecz podniesienia efektywności nauczania, wychowania i opieki poprzez rozwój bazy oświatowej i kulturalnej. Dla wskazanego obszaru priorytetowego określono następujące cele strategiczne:

- Zwiększenie dostępności oraz poziomu usług edukacyjnych na terenie gminy;
- Podniesienie poziomu czytelnictwa w perspektywie strategicznej o 30%;
- Rozszerzenie oferty kulturalnej i edukacyjnej.

W ramach priorytetu szóstego uwzględniono inwestycje polegające na rozbudowie i modernizacji infrastruktury szkolnej oraz budowie placów zabaw na terenie wybranych miejscowości. Na terenie całej gminy zaplanowano realizację projektu związanego z udostępnieniem Internetu dla mieszkańców. W planowanych działaniach inwestycyjnych ujęto również rozbudowę parku dworskiego, modernizację domów ludowych oraz przebudowę Gminnego Ośrodka Kultury w Rymanowie. Wskazany priorytet obejmował również działania na rzecz ochrony obiektów zabytkowych oraz adaptację budynku pawilonu handlowego w Rymanowie – Zdroju na galerię kulturalno – usługową.

W ramach niniejszego obszaru tematycznego określono następujące projekty priorytetowe:

- Wykonanie infrastruktury zapewniającej powszechną dostępność do Internetu mieszkańców gminy (6.1);

- Budowa i modernizacja substancji materialnej szkół w gminie (6.2);
- Budowa placów zabaw dla dzieci (6.3);
- Rozbudowa parku podworskiego pod kątem dostosowania do organizacji imprez plenerowych (6.4);
- Modernizacja domów ludowych (6.5);
- Przebudowy Gminnego Ośrodka Kultury oraz dobudowa segmentu Gminnej Biblioteki Publicznej w Rymanowie (6.6);
- Ochrona obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy (6.7);
- Adaptacja budynku pawilonu handlowego w Rymanowie – Zdroju na galerię kulturalno – usługową (6.8).

Zestawienie podsumowujące poziom realizacji priorytetu

Nr projektu	Stopień realizacji		Uwagi
Projekt 6.1	Wysoki	3,0	Zadanie realizowane na bieżąco, wybudowano sieć szerokopasmową na znacznym obszarze Gminy w szczególności w latach 2014–15 oraz 2017–20.
Projekt 6.2	Zaawansowany	2,0	Zadanie częściowo zrealizowane, rozbudowano szkołę w Milczy, zagospodarowano obiekt hotelu leśnego w Puławach na potrzeby Ośrodka Młodzieżowo–Wychowawczego. Inwestycja budowy szkoły w Sieniawie została przesunięta na lata 2021–24.
Projekt 6.3	Wysoki	3,0	Zaplanowane działania w obrębie projektu (budowa placów zabaw dla dzieci) zostały zrealizowane na terenie wybranych miejscowości Gminy, tj. Rymanowa – Zdroju, Sieniawy, Posady Górnej oraz na Osiedlu nr 2 w Rymanowie. Dodatkowo wybudowano plac zabaw w Króliku Polskim.
Projekt 6.4	Zaawansowany	2,0	Zadanie było realizowane na bieżąco, prace polegały na utrzymaniu i uatrakcyjnieniu wizualnym terenów parku w Rymanowie.
Projekt 6.5	Wysoki	3,0	Zadanie zostało zrealizowane w znacznym stopniu, przeprowadzono: termomodernizację domów ludowych w Bziance, Milczy i w Sieniawie (2012–2014), remont i modernizację sali w domu ludowym w Króliku Polskim (2014), termomodernizację domów ludowych w Ładzinie, i Króliku Polskim (2017–2018) oraz rozbudowę

			domu ludowego w Puławach (2018).
Projekt 6.6	Wysoki	3,0	Inwestycja zrealizowana w latach 2018–2020 przy udziale środków unijnych – RPO WP (łącznie wartość projektu ok. 10 mln zł, w tym dofinansowanie 3 mln zł).
Projekt 6.7	Wysoki	3,0	W całym okresie realizowano – prace konserwatorskie i restauratorskie obiektów zabytkowych, w tym kościołów, prace renowacyjne zabytkowych pomników na Cmentarzu Komunalnym w Rymanowie oraz remont zabytkowego muru ogrodzeniowego Zespołu Dworsko-Pałacowego w Rymanowie;
Projekt 6.8	Wysoki	3,0	Zadanie zakończone w 2012 r. – Przebudowa i rozbudowa pawilonu handlowego z przeznaczeniem na budynek kulturalno-usługowo-handlowy w Rymanowie – Zdroju (całkowity koszt realizacji zadania – 1,4 mln zł).
Średnia wartość		2,8	

W porównaniu z innymi priorytetami odnotowano najwyższy poziom zaawansowania prac względem zaplanowanych działań (2,8). Żadne spośród zadań z zakresu edukacji i kultury nie zostało ocenione poniżej poziomu „zaawansowany”, a większość z projektów, tj. 6 na 8, zostało w całości zrealizowanych.

Analiza stopnia realizacji projektów priorytetowych:

Projekt wykonania infrastruktury zapewniającej powszechną dostępność do Internetu mieszkańcom gminy (6.1)

Zadanie było realizowane na bieżąco przez firmy branżowe ze środków własnych w przypadku mniejszych przedsięwzięć, natomiast przy dużych inwestycjach z dofinansowaniem unijnym, m.in. w latach 2014–15 realizowano projekt pn. „Zapewnienie dostępu do Internetu szerokopasmowego w miejscowościach: Rymanów, Ładzin, Wróblak Szlachecki, Milcza, Sieniawa, Klimkówka i Iwonicz”, z kolei w latach 2017–20 m.in. na terenie Gminy Rymanów był realizowany projekt pn. „Budowa sieci FTTH na terenie powiatów: Jasielskiego, Krośnieńskiego i miasta Krosno”.

Projekt budowy i modernizacji substancji materialnej szkół w gminie (6.2)

Zadanie zostało opisane w formie trzech subprojektów, tj.: modernizacja szkoły i budowa sali gimnastycznej w Milczy, budowa szkoły w Sieniawie oraz adaptacja hotelu leśnego w Puławach na szkołę i punkt przedszkolny. Opisane subprojekty zostały częściowo zrealizowane – rozbudowano szkołę w Milczy oraz zagospodarowano obiekt hotelu leśnego w Puławach na

potrzeby Ośrodka Młodzieżowo-Wychowawczego, natomiast inwestycja budowy szkoły w Sieniawie została przesunięta na lata 2021–24.

Rozbudowa Zespołu Szkół Publicznych w Milczy o salę gimnastyczną z częścią dydaktyczną została zrealizowana w latach 2012–2014, łączna wartość inwestycji wyniosła ok. 2,4 mln zł. W ramach rozbudowy powstał obiekt o łącznej powierzchni użytkowej 865,08 m², obejmujący salę sportową z zapleczem oraz część dydaktyczną wraz z komunikacją ogólną.

Projekt budowy placów zabaw dla dzieci (6.3)

Projekt był realizowany w ramach czterech subprojektów obejmujących budowę placów zabaw w miejscowościach Rymanów – Zdrój, Sieniawa, Posada Górna oraz na Osiedlu nr 2 w Rymanowie. Wszystkie zaplanowane prace zostały zrealizowane, dodatkowo wybudowano plac zabaw w Króliku Polskim.

Projekt rozbudowy parku podworskiego pod kątem dostosowania do organizacji imprez plenerowych (6.4)

Zadanie było realizowane na bieżąco, prace polegały na utrzymaniu i uatrakcyjnieniu wizualnym terenów parku podworskiego w Rymanowie (ogrodzenie, ścieżki, pielęgnacja zieleni).

Projekt modernizacji domów ludowych (6.5)

Inwestycje we wskazanym zakresie były realizowane praktycznie przez cały okres realizacji Strategii, tj. w szczególności:

- w latach 2012–2014 w ramach projektu „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Rymanów” – zmodernizowano budynki domów ludowych w Bziance, Milczy i Sieniawie;
- w 2014 r. zrealizowano projekt pn. „Remont i modernizacja sali w budynku Domu Ludowego w Króliku Polskim i promocja obszaru objętego LSR”;
- w latach 2017–2018 w ramach projektu „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Rymanów” – zmodernizowano budynki domów ludowych w Ładzinie i w Króliku Polskim;
- w 2018 r. zrealizowano projekt „Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa budynku Domu Ludowego wraz z urządzeniami towarzyszącymi w miejscowości Puławy oraz utworzenie czterech siłowni zewnętrznych na terenie Gminy Rymanów”.

Projekt przebudowy Gminnego Ośrodka Kultury oraz dobudowy segmentu Gminnej Biblioteki Publicznej w Rymanowie (6.6)

Inwestycja realizowana w latach 2018–2020 w ramach projektu pn. „Poprawa stanu infrastruktury kultury oraz jej wyposażenia na terenie Gminy Rymanów” (łączna wartość zadania – 10,1 mln zł, dofinansowanie z RPO WP – 3,0 mln zł). Zakres prac obejmował rozbudowę, przebudowę i nadbudowę budynku Domu Kultury, budowę łącznika do budynku Kina „Sokół”, przebudowę dróg i placów znajdujących się w pobliżu GOK oraz wykonanie

chodników i skweru z ławeczkami przed budynkiem.

Projekt ochrony obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy (6.7)

Zadanie realizowane przez cały okres trwania Strategii, tj. w latach 2012–2020, obejmowało m.in. prace konserwatorskie i restauratorskie zabytkowych obiektów, w tym kościołów, prace remontowo–kamieniarskie i renowacyjne zabytkowych pomników na Cmentarzu Komunalnym w Rymanowie, remont zabytkowego muru ogrodzeniowego Zespołu Dworsko–Pałacowego w Rymanowie.

Projekt adaptacji budynku pawilonu handlowego w Rymanowie – Zdroju na galerię kulturalno – usługową (6.8)

Zadanie zakończone w 2012 r. jako przebudowa i rozbudowa pawilonu handlowego z przeznaczeniem na budynek kulturalno– usługowo– handlowy w Rymanowie – Zdroju (całkowity koszt realizacji zadania ok. 1,4 mln zł, sfinansowany w całości z budżetu Gminy). Obiekt o powierzchnia użytkowej ok. 1 tys. m², wykorzystywany częściowo na potrzeby działalności kulturalnej i promocji Gminy oraz działalności komercyjnej.

VII. Opieka zdrowotna i socjalna

Zadaniem priorytetu siódmego było zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego i opieki zdrowotnej wszystkim mieszkańcom gminy. Jako jego cel strategiczny przyjęto utworzenie systemu kompleksowej opieki nad osobami samotnymi, chorymi, starszymi bezdomnymi i dziećmi. Główne działania planowane w celu realizacji niniejszego priorytetu stanowiły: utworzenie punktów lekarskich, gabinetów specjalistycznych oraz zatrudnienie higienistek w szkołach samorządowych. Zadania te miały powiększyć bezpłatny dostęp do usług medycznych mieszkańcom gminy.

W ramach niniejszego obszaru tematycznego określono następujące projekty priorytetowe:

- Utworzenia punktów lekarskich w miejscowościach Gminy (7.1);
- Projekt uruchomienia gabinetów specjalistycznych w SPG ZOZ w Rymanowie (7.2);
- Projekt zatrudnienia higienistek w szkołach samorządowych (7.3).

Zestawienie podsumowujące poziom realizacji priorytetu

Nr projektu	Stopień realizacji		Uwagi
Projekt 7.1	Zaawansowany	2,0	Zadanie zostało częściowo zrealizowane – w 2018 r. utworzono punkt lekarski w Sieniawie, brak kadry lekarskiej stanowił barierę utworzenia punktu lekarskiego w Klimkówce.
Projekt 7.2	Wysoki	3,0	Zadanie było realizowane w oparciu o zapotrzebowanie oraz możliwości organizacyjno–finansowe ośrodka lekarskiego, którego ofertę poszerzono o nowe poradnie:

			urologiczną i otolaryngologiczną.
Projekt 7.3	Zaawansowany	2,0	Zadanie nie było realizowane zgodnie z pierwotną koncepcją, szkoły korzystały z obsługi w zakresie higieny szkolnej zapewnianej przez SPG ZOZ w Rymanowie.
Średnia wartość		2,3	

Poziom realizacji niniejszego zakresu działań należy ocenić jako wysoko zaawansowany (2,3). Opieka zdrowotna stanowiła istotną część działalności Gminy, co było ściśle związane ze wzrostem jakości i zakresu funkcjonowania wyspecjalizowanej placówki leczniczej w postaci Gminnego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Rymanowie.

Analiza stopnia realizacji projektów priorytetowych:

Projekt utworzenia punktów lekarskich w miejscowościach gminy (7.1)

Na zakres projektu składała się realizacja dwóch subprojektów dotyczących utworzenia punktów lekarskich w Sieniawie oraz w Klimkówce. Zadanie zostało częściowo zrealizowane – we wrześniu 2018 r. otworzono punkt lekarski w miejscowości Sieniawa, zlokalizowany w istniejącej hali sportowej, zapewniający ułatwiony kontakt z lekarzem rodzinnym w szczególności dla mieszkańców Sieniawy, Głębokiego, Puław i Wisłoczka. Ze względu na brak odpowiedniego zaplecza kadrowego nie było możliwości utworzenia punktu lekarskiego w Klimkówce.

Projekt uruchomienia gabinetów specjalistycznych w SPG ZOZ w Rymanowie (7.2)

Od lipca 2012 roku uzyskano rozszerzony kontrakt na ambulatoryjną opiekę specjalistyczną w zakresie otolaryngologii i urologii. Utworzone zostały dwie nowe poradnie – Poradnia Urologiczna, w której zatrudniono trzech lekarzy oraz Poradnia Otolaryngologiczna, w której pracuje dwóch lekarzy specjalistów. Dodatkowo, zmodernizowano pracownię diagnostyki laboratoryjnej poprzez zakupienie sprzętu medycznego, komputerowego i elektronicznego.

Projekt zatrudnienia higienistek w szkołach samorządowych (7.3)

Zadanie nie było realizowane zgodnie z pierwotną koncepcją określoną w Strategii. W okresie 2012–2020 nie zostały utworzone etaty higienistek w placówkach szkolnych, natomiast jako optymalne rozwiązanie uznano, żeby ciągła opieka w zakresie higieny szkolnej była zapewniana przez Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej w Rymanowie.

VIII. Sport i rekreacja

Priorytet ósmy dotyczył działań mających na celu podniesienie poziomu zdrowotnego mieszkańców poprzez wzrost ich aktywności sportowej i rekreacyjnej. Jego celami strategicznymi były: zwiększenie dostępności do bazy sportowo – rekreacyjnej oraz wzrost aktywności sportowej i rekreacyjnej mieszkańców gminy. W ramach niniejszego priorytetu

położono duży nacisk na budowę i modernizację obiektów i boisk sportowych, wielofunkcyjnych. Skoncentrowano się na poszerzeniu oferty rekreacyjnej w gminie poprzez budowę m.in. toru moto-cross'owego oraz ścieżek rowerowych i tras narciarskich.

W ramach niniejszego obszaru tematycznego określono następujące projekty priorytetowe:

- Budowa i modernizacja boisk sportowych (8.1);
- Budowa hali sportowej i sali gimnastycznej (8.2);
- Budowa rekreacyjnych tras narciarskich w Rymanowie – Zdroju i Bałuciance (8.3);
- Budowa toru moto-cross w Głębokiem (8.4);
- Utworzenie ścieżek rowerowych łączących miejscowości Gminy Rymanów (8.5);
- Budowy wyciągu narciarskiego w Rymanowie – Zdroju (8.6).

Zestawienie podsumowujące poziom realizacji priorytetu

Nr projektu	Stopień realizacji	Uwagi	
Projekt 8.1	Zaawansowany	2,0	Zadanie częściowo zrealizowane – boiska wielofunkcyjne w Klimkówce, Rymanowie – Zdroju oraz Posadzie Górnej, bieżące modernizacje boisk trawiastych w Sieniawie, Głębokiem, Milczy, Bziance oraz Puławach.
Projekt 8.2	Zaawansowany	2,0	Rozbudowano budynek ZSP w Króliku Polskim o salę gimnastyczną z zapleczem, zadanie dot. budowy pełnowymiarowej hali sportowej w Rymanowie nie było realizowane.
Projekt 8.3	Wysoki	3,0	Zadanie zrealizowane poprzez utworzenie rekreacyjnej trasy narciarstwa biegowego w Rymanowie – Zdroju oraz tras narciarstwa zjazdowego i biegowego w Bałuciance.
Projekt 8.4	Wysoki	3,0	Zadanie zostało zrealizowane – budowa toru motocrossowego w Głębokiem – 2013 r.
Projekt 8.5	Zaawansowany	2,0	Zadanie realizowane na bieżąco odnośnie istniejących tras, nowe trasy utworzone m.in. na terenie Puław (Program Współpracy Transgranicznej PL-SK).
Projekt 8.6	Niski	1,0	Zadanie nie było realizowane w okresie objętym Strategią.
Średnia wartość		2,2	

Poziom realizacji priorytetu strategicznego należy ocenić jako wysoko zaawansowany (2,2). Wzbogacony został stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w różnych częściach Gminy. Część zadań zostało przeniesionych na kolejne lata.

Analiza stopnia realizacji projektów priorytetowych:

Projekt budowy i modernizacji boisk sportowych (8.1)

Realizację projektu priorytetowego rozpisano na 9 subprojektów obejmujących budowę siedmiu boisk wielofunkcyjnych (Sieniawa, Głębokie, Milcza, Rymanów – Zdrój, Bzianka, Posada Górna, Puławy), boiska Orlik w Klimkówce oraz boiska sportowego na Osiedlu nr 2 w Rymanowie. Zadanie zostało w dużym stopniu zrealizowane. Powstały boiska wielofunkcyjne w Klimkówce, Rymanowie – Zdroju oraz Posadzcie Górnej, przeprowadzono bieżące modernizację boisk trawiastych w Sieniawie, Głębokiem, Milczy, Bziance oraz Puławach.

Projekt budowy hali sportowej i sali gimnastycznej (8.2)

W ramach projektu zaplanowano realizację dwóch subprojektów, tj. budowę pełnowymiarowej hali sportowej w Rymanowie oraz budowę sali gimnastycznej w Króliku Polskim.

W 2012 r. rozbudowano budynek Zespołu Szkół Publicznych w Króliku Polskim o salę gimnastyczną z zapleczem o łącznej powierzchni użytkowej ok. 430 m². Wartość zrealizowanych robót wyniosła ok. 1,25 mln zł, w tym dotacja MSiT 300 tys. zł, pozostała część środków pochodziła z budżetu Gminy.

W przypadku budowy hali sportowej w Rymanowie, zadanie zostało przesunięte na późniejszy okres realizacji.

Projekt budowy rekreacyjnych tras narciarskich w Rymanowie – Zdroju i Bałuciance (8.3)

Zadanie zrealizowane poprzez utworzenie rekreacyjnej trasy narciarstwa biegowego w Rymanowie – Zdroju (5 km) oraz tras narciarstwa zjazdowego (1,3 km) i biegowego (3 km) w Bałuciance.

Trasy na terenie Rymanowa – Zdroju zostały wykonane przez Lokalną Organizację Turystyczną „Beskid Niski” w Krośnie – projekt dofinansowany ze szwajcarsko-polskiego programu ALPY, przyczynił się do wzbogacenia o nowy obiekt regionalnej bazy sportowo-rekreacyjnej.

Oznakowane i ogólnodostępne trasy narciarskie (biegowa i zjazdowe) znajdują się również w Bałuciance przy wyciągu narciarskim.

Projekt budowy toru moto-cross w Głębokiem (8.4)

Tor motocrossowy w Głębokiem został utworzony przez inwestora prywatnego w 2013 r., w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami Unii Europejskiej (projekt „Alpy Karpatom” realizowany przez Fundację Karpacka – Polska).

Projekt utworzenia ścieżek rowerowych łączących miejscowości Gminy Rymanów (8.5)

Prace w powyższym zakresie realizowano na bieżąco odnośnie oznaczenia i modernizacji istniejących tras. Nowe, leśne trasy zostały utworzone m.in. na terenie Puław w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Słowacja;

Projekt budowy wyciągu narciarskiego w Rymanowie – Zdroju (8.6)

Zadanie nie zostało objęte realizacją w trakcie wdrażania Strategii, co wynikało z dużej nieprzewidywalności zysków (czynnik pogody) oraz znacznej kosztowności inwestycji

oraz eksploatacji infrastruktury.

IX. Turystyka

Ostatni obszar priorytetowy obejmował działania mające na celu zwiększenie zainteresowania gminą jako miejscem atrakcyjnym turystycznie. Celem strategicznym było zwiększenie liczby turystów odwiedzających gminę o 30% do 2020 r. W związku z powyższym przyjęto następujące projekty priorytetowe:

- Budowa planetarium w Puławach (9.1);
- Zagospodarowania terenów nad zalewem w Sieniawie i Głębokiem (9.2);
- Budowa wieży widokowej w Klimkówce (9.3);
- Budowa kolejki między uzdrowiskami Iwonicz –Zdrój i Rymanów–Zdrój (9.4);
- Utworzenia ścieżki spacerowej wzdłuż rzeki Tabor w Rymanowie–Zdroju (9.5);
- System promocji turystycznej gminy (9.6).

Zestawienie podsumowujące poziom realizacji priorytetu

Nr projektu	Stopień realizacji		Uwagi
Projekt 9.1	Zaawansowany	2,0	Zadanie częściowo realizowane poprzez utworzenie infrastruktury rekreacyjnej na górze Kiczera;
Projekt 9.2	Niski	1,0	Zadanie nie było realizowane ze względu na niewielkie zainteresowanie prywatnych właścicieli;
Projekt 9.3	Niski	1,0	Zrezygnowano z realizacji zadania na etapie fazy koncepcyjnej;
Projekt 9.4	Niski	1,0	Zadanie nie było realizowane ze względu na wysoki poziom złożoności;
Projekt 9.5	Wysoki	3,0	W okresie trwania Strategii podejmowano bieżące prace inwestycyjne mające na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej trasy;
Projekt 9.6	Wysoki	3,0	Druk i publikacja materiałów promocyjnych: album, przewodnik, pocztówki, organizacja pracy Biura Informacji Turystycznej, organizacja międzynarodowych konferencji, wizyt studyjnych.
Średnia wartość		1,8	

Poziom realizacji niniejszego obszaru strategicznego można ocenić jako średnio zaawansowany (1,8). Osiągnięta wartość była efektem wielu czynników, m.in. mniejsze niż zakładano zainteresowanie właścicieli prywatnych, wysokie nakłady inwestycyjne oraz inne

ustawienie priorytetów w bieżących budżetach inwestycyjnych. Działania pozostałe dotyczące ścieżki spacerowej wzdłuż rzeki Tabor oraz systemu promocji Gminy miały w odróżnieniu od reszty projektów wysoki poziom zaawansowania.

Analiza stopnia realizacji projektów priorytetowych:

Projekt budowy planetarium w Puławach (9.1)

Zadanie zostało poddane częściowej korekcie, w ramach realizowanych prac wykonano infrastrukturę służącą rekreacji dla osób przebywających na górze Kiczera.

Projekt zagospodarowania terenów nad zalewem w Sieniawie i Głębokiem (9.2)

Zadanie nie było realizowane ze względu na niewielką aktywność prywatnych właścicieli;

Budowa wieży widokowej w Klimkówce (9.3)

Zrezygnowano z realizacji zadania na etapie fazy koncepcyjnej;

Budowa kolejki między uzdrowiskami Iwonicz –Zdrój i Rymanów–Zdrój (9.4)

Zadanie nie było realizowane ze względu na wysoki poziom złożoności, w tym konieczność pokonania wielu barier administracyjno–prawnych oraz poniesienia wysokich nakładów inwestycyjnych;

Projekt utworzenia ścieżki spacerowej wzdłuż rzeki Tabor w Rymanowie – Zdroju (9.5)

W okresie trwania Strategii podejmowano bieżące prace inwestycyjne mające na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej trasy spacerowej nad rzeką Tabor.

Projekt systemu promocji turystycznej gminy (9.6)

W trakcie wdrażania Strategii podjęto wiele działań promocyjnych, w tym m.in. druk i publikacja materiałów promocyjnych: albumów, przewodników, pocztówek, organizacja pracy Biura Informacji Turystycznej, organizacja międzynarodowych konferencji, targów turystycznych oraz wizyt studyjnych.

Podsumowanie

W ramach podsumowania raportu przedstawiono łączne dane odnośnie poziomu realizacji celów strategicznych oraz wnioski z oceny procesu wdrażania Strategii. Zgodnie z przyjętą w niniejszym opracowaniu metodą ewaluacji, dla każdego z obszarów priorytetowych wyliczono średni poziom wdrożenia. Zestawienie ww. ocen przedstawiono w poniższej tabeli.

Obszar priorytetowy Strategii 2012–2020	Poziom realizacji	Komentarz
Lecznictwo uzdrowiskowe	2,0	Średni stopień realizacji niniejszego obszaru inwestycyjnego należy ocenić jako zaawansowany (2,0), przy czym poziom realizacji zadań należących do Gminy był wyższy od inwestycji ujętych w Strategii po

		stronie podmiotów świadczących usługi o charakterze sanatoryjno-lecznicznym.
Przedsiębiorczość	2,5	Średni stopień realizacji niniejszego obszaru inwestycyjnego należy ocenić jako wysoko zaawansowany (2,5), zadania były realizowane w całości przez Gminę.
Rolnictwo	1,8	Poziom realizacji niniejszego obszaru strategicznego można ocenić jako średnio zaawansowany (1,8). Podobnie jak w przypadku priorytetu pierwszego realizacja większości zadań dotyczyła własności prywatnych lub wyspecjalizowanych podmiotów zewnętrznych odpowiedzialnych np. za utrzymanie rzek i wałów przeciwpowodziowych. Działania pozostające w gestii Gminy były realizowane na bieżąco, przy wysokim poziomie zaawansowania.
Infrastruktura drogowa	2,6	Średni stopień realizacji niniejszego obszaru inwestycyjnego można ocenić jako wysoko zaawansowany (2,6). W przypadku tego priorytetu wszystkie inwestycje były na bieżąco realizowane przy skutecznym wykorzystaniu środków finansowych na realizację inwestycji drogowych.
Gospodarka komunalna	2,6	Poziom realizacji niniejszego obszaru inwestycyjnego należy ocenić jako bardzo zaawansowany (2,6). Inwestycje finansowane były zarówno ze środków budżetu gminy, jak i przy udziale dofinansowania unijnego. Znaczna część zadań została ukończona lub znajduje się na istotnym poziomie zaawansowania.
Edukacja i kultura	2,8	W porównaniu z innymi priorytetami odnotowano najwyższy poziom zaawansowania prac względem zaplanowanych działań (2,8). Żadne spośród zadań z zakresu edukacji i kultury nie zostało ocenione poniżej poziomu „zaawansowany”, a większość z projektów, tj. 6 na 8, zostało w całości zrealizowanych.
Opieka zdrowotna i socjalna	2,3	Poziom realizacji niniejszego zakresu działań należy ocenić jako wysoko zaawansowany (2,3). Opieka zdrowotna stanowiła istotną część działalności Gminy, co było ściśle związane ze wzrostem jakości i zakresu funkcjonowanie wyspecjalizowanej placówki leczniczej w postaci Gminnego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Rymanowie.
Sport i rekreacja	2,2	Poziom realizacji priorytetu strategicznego należy ocenić jako wysoko zaawansowany (2,2). Wzbogacony został stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w różnych częściach Gminy. Część zadań zostało przeniesionych na kolejne lata.
Turystyka	1,8	Poziom realizacji niniejszego obszaru strategicznego można ocenić jako średnio zaawansowany (1,8). Osiągnięta wartość była efektem wielu czynników, m.in. mniejsze niż zakładano zainteresowanie

		właściciele prywatnych, wysokie nakłady inwestycyjne oraz inne ustawienie priorytetów w bieżących budżetach inwestycyjnych. Działania pozostałe dotyczące ścieżki spacerowej wzdłuż rzeki Tabor oraz systemu promocji Gminy miały w odróżnieniu od reszty projektów wysoki poziom zaawansowania.
--	--	--

Przyjęty w Strategii Rozwoju Gminy Rymanów na lata 2012–2020 zakres przedsięwzięć został w zdecydowanej większości zrealizowany. Dzięki temu można wskazać, iż Strategia została przygotowana z uwzględnieniem faktycznych potrzeb społecznych a jej wdrożenie przyczyniło się do poprawy jakości życia mieszkańców. Obszary rozwoju, w ramach których zrealizowano najwięcej działań to *Edukacja i kultura*, *Infrastruktura drogowa* oraz *Gospodarka komunalna*. Przedsięwzięciom zaplanowanym na etapie tworzenia Strategii w tych obszarach zostały nadane odpowiednie priorytety inwestycyjne, a jednocześnie ich cele pokrywały się z celami wyznaczanymi w programach wsparcia unijnego lub krajowego. Pozyskanie dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020 oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich stawało się czynnikiem znacząco przyspieszającym realizację przedsięwzięć w tych obszarach. Stąd tak ważne jest zapewnienie zgodności priorytetów na poziomie lokalnym z celami strategicznymi województwa i kraju. Wysoki poziom wdrożenia cechuje także obszar *Przedsiębiorczość*, przy czym należy wskazać, że lista zaplanowanych tam działań była relatywnie krótka i obejmowała jedynie niektóre formy przedsięwzięć, jakie można byłoby zaplanować na okres 2012–2020. Druga grupa obszarów priorytetowych charakteryzuje się średnim poziomem wdrożenia, z notą pomiędzy 2 a 2,4. Są to *Lecznictwo uzdrowiskowe*, *Opieka zdrowotna i socjalna* oraz *Sport i rekreacja*. W tych obszarach udało się zrealizować większość zadań, niemniej jednak przy części z nich natrafiono najczęściej na bariery zewnętrzne lub ograniczenia budżetowe. Zadania niezrealizowane ale potrzebne powinny zostać ujęte w nowej Strategii rozwoju Gminy. Z kolei pewna grupa przedsięwzięć wymaga weryfikacji ze strony potencjalnych podmiotów wdrażających pod kątem ich aktualności oraz zgodności ze zmieniającymi się warunkami społeczno – gospodarczymi. Ostatnie dwa obszary priorytetowe to *Turystyka* i *Rolnictwo*, którym w ramach ewaluacji stopnia wdrożenia przyznano średnie noty niższe niż dwa. Wynikają one z faktu, iż w ramach bieżącego zarządzania wdrożeniem Strategii w ww. obszarach podejmowano decyzje o zaniechaniu, ewentualnie wstrzymaniu przedsięwzięć, których potencjał okazał się niewielki lub konieczne wydatki zbyt wysokie. Część działań w tych obszarach przewidziano do realizacji przez podmioty prywatne, które z różnych względów nie podejmowały ich wdrożenia (nierealistyczne założenia, brak środków finansowych, utrudnienia administracyjno – prawne, itd.).